

Efterlevandepension och efterlevandestöd

Vägledning
2010:4 version 7

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Vägledningarna innehåller samlad information om vad som gäller inom ett verksamhetsområde. Vägledningarna tas fram av Pensionsmyndigheten.

En vägledning kan innehålla beskrivningar av:

- författningsbestämmelser
- förarbeten
- praxis
- JO:s beslut.

Vägledningarna uppdateras löpande och publiceras på Pensionsmyndighetens webbplats, <http://www.pensionsmyndigheten.se/Vagledning.html>.

Innehåll

Förkortningar	i
Vad ska vägledningen användas till?.....	iv
Hänvisningar	iv
Exempel	iv
Avgränsning	iv
Tidigare versioner	v
Ändringsförteckning	v
1. Inledning.....	1
1.1. Påminnelse kring denna väglednings aktualitet	1
1.2. Överblick lagändringar	1
1.3. Kort historik med nyckelårtal.....	2
1.3.1. 1937– statlig ersättning till efterlevande	2
1.3.2. 1946 – lag om folkpensionering	2
1.3.3. 1960 – ATP-systemets införande förändrar även efterlevandepensionen.....	2
1.3.4. 1990 – reformerade efterlevandepensionsregler.....	2
1.3.5. 1997 – inkomstprövad änkepension.....	3
1.3.6. 2003 – en reformering för de som uppbar efterlevandepension i december 2002	3
1.3.7. 2011– införandet av socialförsäkringsbalken (SFB)	4
1.3.8. 2012 – efterlevandepension utan ansökan	4
1.3.9. 2018 – efterlevandestöd för retroaktiv tid	4
1.3.10. 2020 –ny lagändring avseende efterlevandestöd för retroaktiv tid och begreppet riktålder	4
1.3.11. Framtida förändringar	4
2. Försäkrad för efterlevandepension och efterlevandestöd	4
2.1. Bedömning av försäkringstillhörighet.....	5
2.2. Bosättningsbaserade förmåner	5
2.2.1. Bosatt i Sverige.....	6
2.3. Arbetsbaserade förmåner	7
2.4. Uppehållstillstånd och uppehållsrätt.....	8
2.5. EU:s regler och bestämmelser i konventioner	9
2.6. När den efterlevande bor utomlands	10
2.6.1. Oskäligt att dra in bosättningsbaserad förmån	10
2.6.2. Levnadsintyg	10
3. Hantering av ärenden	12
3.1. Efterlevandepension och efterlevandestöd utan ansökan	12
3.2. Efterlevandepension och efterlevandestöd efter ansökan.....	13
3.2.1. Ansökan vid internationella förhållanden.....	14
3.3. Anmälan i vissa fall.....	14
3.3.1. Barnpension – anmälan om studier efter fyllda 18 år	14
3.3.2. Förlängd omställningspension – anmälan krävs i vissa fall	14

3.4. Den efterlevandes uppgiftsskyldighet och Pensionsmyndighetens utredningsskyldighet.....	15
3.4.1. Förvaltningslagens bestämmelser om handläggning av ärenden	16
3.5. Behov av komplettering	17
3.5.1. Beviskrav	17
3.5.2. Särskilt om uppgifter om dödsfall och släktskap	18
3.5.3. När handlingar saknas.....	18
3.5.4. Komplettering i ärende om efterlevandestöd	19
3.6. Mer om rätten till efterlevandepension och efterlevandestöd i vissa situationer.....	20
3.6.1. Efterlevandepension och efterlevandestöd efter en försvunnen person	20
3.6.2. Samtidigt avlidna	21
3.6.3. Utvandrad och avliden	21
3.6.4. Ansökan från dödsbo.....	21
3.6.5. En efterlevande har berövat den avlidne livet	22
3.7. Om utbetalning av efterlevandepension och efterlevandestöd ...	22
3.7.1. Förmånstiden	23
3.7.2. Förmånstid när uppehållstillstånd krävs	24
3.7.3. Avrundningsregler	25
3.7.4. Utbetalning till minderårig eller efterlevande som har ställföreträdare	26
3.7.5. Avbrutet uttag av efterlevandepension	26
3.7.6. Efterlevandepension minskar efterlevandepension	26
3.7.7. Sammanträffande av förmåner vid retroaktiv utbetalning.....	27
4. Efterlevandepension till barn	29
4.1. Allmänt om barnpension	29
4.2. Allmänt om efterlevandestöd	29
4.3. Barnkonventionen.....	30
5. Rätten till barnpension och efterlevandestöd	31
5.1. Förmånstiden	31
5.2. Adoptivförälder	32
5.3. Ålder och studier påverkar rätten till barnpension och efterlevandestöd	32
5.4. När studier upphör eller återupptas efter fyllda 18 år	33
5.4.1. Lov och ferier.....	34
5.5. Barnet studerar utanför Sverige.....	34
5.6. Barnet som har barnpension adopteras eller gifter sig	35
5.7. Barnpension och efterlevandestöd för retroaktiv tid	35
5.8. Efterlevandestöd och dagersättning från Migrationsverket.....	36
5.9. Efterlevandestöd vid bosättning utomlands.....	36
5.9.1. Bosättning i annat EES-land eller Schweiz.....	36
5.9.2. Bosättning utanför ESS eller Schweiz	36

5.10. Barnet är omhändertaget eller får vård på anstalt	37
6. Beräkning av barnpension	38
6.1. Barnpension när barn inte fyllt 12 år	38
6.2. Barnpension när yngsta barnet fyllt 12 år.....	39
6.3. Barnpension när båda föräldrarna avlidit.....	40
6.4. Begränsningsregler för flera barnpensioner	41
6.5. Omräkning vid ändrade förhållanden	42
6.6. Olika nivåer på barnpension beroende på barns ålder	43
6.7. Följsamhetsindexering av framräknade belopp	44
7. Beräkning av efterlevandestöd	45
7.1. Båda föräldrarna avlidna	45
8. Efterlevandestöd – en särskild familjeförmån enligt EU-rätten	47
8.1. Behörig institution	47
8.2. Bedömning av om förordningens bestämmelser om familjeförmåner är tillämpliga	47
8.2.1. Belopp som ska betalas ut från Sverige	48
8.2.2. Den avlidne har aldrig varit omfattad av svensk försäkring.....	49
9. Efterlevandepension till vuxna	50
9.1. Allmänt om omställningspension och förlängd omställningspension	50
9.2. Allmänt om änkepension.....	51
9.3. Allmänt om garantipension till allmän omställningspension och förlängd omställningspension	51
9.4. Allmänt om garantipension till änkepension	52
10. Rätten till omställningspension.....	53
10.1. Rätten till allmän omställningspension	53
10.1.1. Med efterlevande make likställd person.....	53
10.1.2. Stadigvarande och oavbrutet sammanboende med maka eller make	54
10.1.3. Orsaken till särlevnaden.....	54
10.1.4. Avsikten med sammanboendet.....	55
10.1.5. Samlevnad före äktenskap och samlevnad att likställa med äktenskap.....	56
10.1.6. Folkbokföring.....	56
10.1.7. Bedömning av civilstånd i andra sammanhang	56
10.1.8. När kretsen efterlevande ska avgöras av annat lands lagstiftning.....	57
10.1.9. Uppgifter när den avlidne var bosatt utomlands.....	57
10.1.10. Make intagen på kriminalvårdsanstalt	58
10.1.11. Stadigvarande sammanboende med barn under 18 år	58
10.1.12. Förmånstiden.....	59
10.1.13. Omställningspension efter flera avlidna kan inte betalas ut.....	60
10.2. Rätten till förlängd omställningspension	61
10.2.1. Förmånstiden.....	62

11. Rätten till änkepension	65
11.1. Rätten till änkepension på grundval av pensionspoäng	65
11.1.1. Kvinnor födda 1945 eller senare.....	66
11.1.2. Kvinnor födda 1944 eller tidigare	67
11.2. Rätten till änkepension i form av 90-procentstillägg	68
11.2.1. Förmånstiden.....	69
11.3. Rätt till förmån kan upphöra – om änkan gifter sig	70
11.3.1. Efterlevandepension kan betalas ut efter två avlidna samtidigt	71
11.4. Änkepension vid dödsfall före 2003.....	71
11.4.1. Rätten till änkepension vid dödsfall före 2003	72
11.4.2. Kvinnor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002	72
11.4.3. Kvinnor födda 1944 eller tidigare – dödsfall 1990–2002	73
11.4.4. Rätten till änkepension i form av 90-procentstillägg	74
11.4.5. Kvinnor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002	74
11.4.6. Kvinnor födda 1944 eller tidigare – dödsfall 1990–2002	75
11.4.7. Änkepensionen upphör om änkan gifter sig	75
12. Rätten till garantipension till omställningspension.....	76
12.1. Förmånstiden	76
12.2. Minst tre års försäkringstid	76
12.2.1. Sammanläggning av försäkringstid	77
12.3. Försäkringstid.....	78
12.3.1. Försäkringstid när den avlidne fyllt 65 år och hade allmän pension	79
12.3.2. Försäkringstid när den avlidne hade sjukersättning – beräknad med 40 års försäkringstid enligt övergångsbestämmelser	79
12.3.3. Beräkning av faktisk försäkringstid.....	80
12.3.4. Bosättningstid i Sverige för biståndsarbetare m.fl.....	80
12.3.5. Bosättningstid i EES eller Schweiz.....	80
12.3.6. Vistelsetid i avvaktan på uppehållstillstånd	81
12.3.7. Bosättningstid i tidigare hemland – flyktingar.....	81
12.3.8. Beräkning av framtida försäkringstid	85
12.3.9. Framtida försäkringstid enligt EU:s lagstiftning.....	87
12.3.10. Försäkringstid före år 2003.....	87
12.3.11. Försäkringstid före år 2001.....	87
12.4. Förmånstiden	88
12.5. Garantipension till omställningspension vid bosättning utomlands.....	88
12.5.1. Bosättning i annat EES-land eller Schweiz.....	89
12.5.2. Bosättning utanför EES eller Schweiz.....	89
12.6. Garantipension vid kriminalvård m.m.	89
12.6.1. Den reducerade garantipensionens storlek.....	89
12.6.2. Garantipension i form av dagbelopp.....	90
12.6.3. Häktad i sin frånvaro	91

12.6.4. Utökad frigång	91
12.6.5. Om den efterlevande är placerad utanför kriminalvårdsanstalt för behandling mot missbruk m.m.	91
13. Rätten till garantipension till änkepension	92
13.1. Kvinnor födda 1945 eller senare	92
13.2. Kvinnor födda 1944 eller tidigare	92
13.3. Garantipension enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet	92
13.4. Garantipension till änkepension vid dödsfall före 2003	93
13.4.1. Rätten till garantipension – kvinnor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002	93
13.4.2. Änkepension om änkan gifter sig	94
13.4.3. Rätten till garantipension – kvinnor födda 1944 eller tidigare – dödsfall 1990–2002	94
14. Beräkning av omställningspension	95
15. Efterlevandepensionsunderlag vid beräkning av barnpension, omställningspension och förlängd omställningspension	96
15.1. Beräkning av efterlevandepensionsunderlag efter avlidna födda 1938 eller senare	96
15.1.1. Faktisk pensionsbehållning	97
15.1.2. Fiktiv beräkning av antagandeinkomst för att uppfylla förvärvsvillkoret	98
15.1.3. Antagen pensionsbehållning	99
15.1.4. Beräkning av pensionsbehållningen om dödsfallet inträffar efter det år den avlidne fyllde 65 år	103
15.1.5. Tidigt uttag av allmän pension	103
15.1.6. Delningstal ger efterlevandepensionsunderlag	104
15.2. Beräkning av efterlevandepensionsunderlag efter avlidna födda 1937 eller tidigare	104
15.2.1. Beräkning	104
15.2.2. Följsamhetsindexering av EPU om dödsfallet inträffar efter det år den avlidne fyllde 65 år	105
15.2.3. Särskild bestämmelse för födda 1927 eller tidigare	106
15.2.4. Färre än 30 år med pensionspoäng	107
15.2.5. Egen företagare som inte har betalat tilläggsavgifter för något eller några år	107
15.3. Efterlevandepensionsunderlag och EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet	108
15.3.1. Förvärvsvillkoret	108
15.3.2. Antagen pensionsbehållning	108
15.3.3. Avlidna födda 1937 eller tidigare	109
16. Beräkning av änkepension	110
16.1. Änkepension till kvinnor födda 1945 eller senare – beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng	111

16.2. Beräkning av änkepension – 90-procentstillägget	113
16.3. Änkepension till kvinnor födda 1944 eller tidigare – beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng	114
16.3.1. Pensionspoäng för rätt till tilläggspension	116
16.3.2. Exempelberäkningar	116
16.3.3. Om den avlidne var född 1954 eller senare	118
16.3.4. Om den avlidne hade fyllt 65 år och inte uppbar allmän pension	119
16.4. Beräkning av änkepension enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet	122
16.5. Beräkning av änkepension vid dödsfall före 2003	122
16.5.1. Beräkning av änkepension till kvinnor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002.....	123
16.5.2. Beräkning av änkepension – 90-procentstillägget – till kvinnor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002.....	123
16.5.3. Beräkning av änkepension till kvinnor födda 1944 eller tidigare.....	125
16.5.4. Omräkning av änkepension från och med januari 2003 – exempel	125
16.5.5. Omräkning av änkepension – dödsfall den 1 juli 1960–1989	127
17. Beräkning av garantipension till omställningspension	128
17.1. Omställningspension och förlängd omställningspension minskar garantipensionen	128
17.2. Beräkning av garantipension till omställningspension – basnivån	129
17.3. Avkortning när den avlidnes försäkringstid understiger 40 år	129
17.4. Beräkning av garantipension enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet	130
18. Beräkning av garantipension till änkepension.....	131
18.1.1. Kvinnor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002 ..	131
18.1.2. 30 år med pensionspoäng finns inte eller änkan får inte 15 15- delar.....	132
18.1.3. Kvinnor födda 1944 eller tidigare	135
19. Samordning	136
19.1. Samordning av barnpension och efterlevandestöd	137
19.1.1. Dödsfall 2003 eller senare – livränta minskar efterlevandestöd och barnpension.....	137
19.1.2. Dödsfall före 2003 – livränta minskar efterlevandestöd och barnpension	137
19.2. Samordning av efterlevandestöd	138
19.2.1. Samordning med barnpension	138
19.2.2. Samordning med barnlivränta.....	138
19.2.3. Samordning med utländsk barnpension	138

19.2.4. Samordning med garantiersättning	138
19.2.5. Efterlevandestöd samordnas inte med utländsk livränta	139
19.3. Samordning av omställningspension och garantipension till omställningspension	139
19.3.1. Vid dödsfall 2003 eller senare – samordning med livränta	139
19.3.2. Vid dödsfall före 2003 – samordning med livränta	140
19.4. Samordning av garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension	140
19.4.1. Samordning med omställningspension	140
19.4.2. Samordning med utländsk efterlevandepension	141
19.4.3. Utländsk pension vid bosättning i annat EES-land eller Schweiz	141
19.5. Samordning av änkepension och garantipension till änkepension	142
19.5.1. Vid dödsfall 2003 eller senare – livränta minskar änkepension och garantipension till änkepension	142
19.5.2. Vid dödsfall före år 2003 – livränta minskar änkepension och garantipension till sådan pension	143
19.6. Samordning av änkepension	143
19.6.1. Samordning mellan änkepension och omställningspension vid dödsfall 2003 eller senare	143
19.6.2. Samordning mellan änkepension och allmän pension.....	144
19.7. Samordning av garantipension till änkepension	145
19.7.1. Samordning med aktivitetsersättning och sjukersättning i form av garantiersättning	145
19.8. Mer om samordning med yrkesskadelivränta	145
19.8.1. Livräntefaktorer och deras historia	145
19.8.2. Vid dödsfall år 2003 eller senare.....	147
19.8.3. Vid dödsfall före år 2003.....	147
20. Särskilt om samordning mellan änkepension och allmän pension.....	148
20.1. Änkor födda 1929 eller tidigare	148
20.2. Samordning för änkor födda 1930–1953	148
20.2.1. Beräkning av den allmän pension som ska minska änkepensionen för änkor födda 1930–1953	148
20.2.2. Änka född 1930–1953.....	149
20.2.3. Änka född 1938–1953.....	150
20.2.4. Samordning för änkor födda 1930–1944	150
20.2.5. Samordning för änkor födda 1945–1953	152
20.3. Samordning för änkor födda 1954 eller senare	153
20.3.1. Beräkning av den allmänna pension som ska samordnas med änkepensionen.....	154
20.4. Vid dödsfall före 2003.....	154
20.4.1. När ska samordning inte ska göras.....	154
20.4.2. När samordning ska göras.....	154

21. Årliga förändringar av efterlevandepensionen	156
21.1. Följsamhetsindexering av inkomstgrundad efterlevandepension och änkepension	156
21.1.1. Följsamhetsindexering ska göras varje år	156
21.1.2. Exempel följsamhetsindexering	157
21.1.3. Automatisk balansering – balansindex för allmän pension	157
21.2. Årlig uppdatering av övriga efterlevandepensioner samt efterlevandestöd	158
22. Bestämmelser om återbetalning, ny prövning och nedsättning vid kriminalvård m.m.	159
22.1. Återbetalning av felaktigt eller för mycket utbetald efterlevandepension eller efterlevandestöd	159
22.1.1. Återbetalningsskyldighet när den enskilde har orsakat den felaktiga utbetalningen	160
22.1.2. Återbetalningsskyldighet när felutbetalningen inte är orsakad av den enskilde	160
22.1.3. Eftergift.....	160
22.1.4. Netto- eller bruttobelopp vid återbetalning	160
22.1.5. Avdrag på retroaktiv utbetalning efter beslut om återbetalning	161
22.2. Ändring, omprövning och överklagande av beslut.....	161
22.2.1. Ny prövning	161
22.2.2. Omprövning på begäran av enskild	162
22.2.3. Överklagande av beslut.....	162
22.3. Nedsättning vid kriminalvård m.m.	162
22.3.1. Kontraktsvård – avdrag på efterlevandepension	163
22.3.2. Underrättelseskyldighet för Kriminalvårdsstyrelsen och Statens Institutionsstyrelse	163
23. Historik och förändringar	165
23.1. Barnpension vid dödsfall före 2003	165
23.2. Efterlevandestöd	165
23.3. Omställningspension och förlängd omställningspension vid dödsfall före 2003	166
23.3.1. Rätten till förmån.....	166
23.3.2. Beräkning av förmån	166
23.3.3. Förmånstiden.....	167
23.4. Garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension vid dödsfall före år 2003	167
23.4.1. Försäkringstid	168
23.5. Änkepension	168
23.5.1. Kvinnor födda 1945 och senare	168
23.5.2. 90-procentstillägg för kvinnor födda 1945 eller senare	169
23.5.3. Kvinnor född 1944 eller tidigare	169
23.5.4. 90-procentstillägg för kvinnor födda 1944 eller tidigare....	170

23.6. Särskild efterlevandepension och garantipension till sådan pension	170
23.7. Försäkringsperioder och försäkringstid	170
23.7.1. Att utreda försäkringstid i Sverige – kort historik med nyckelårtal	170
23.7.2. Perioder genom arbete.....	171
23.7.3. Perioder genom bosättning – tid före 2001	172
23.7.4. Perioder genom bosättning – 2001 eller senare	174
23.8. Efterlevandepension och efterlevandestöd i ett internationellt perspektiv	175
23.9. Motiv till avskaffad änkepension och 65-årsgräns för omställningspension	176
23.10. Riktålder införs.....	176

Förkortningar

AFL	Den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring
ATP	Allmän tilläggspension
Bet.	Riksdagens betänkande
BrB	Brottsbalken
CSN	Centrala studiestödsnämnden
EEG	Europeiska ekonomiska gemenskapen
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EG	Europeiska gemenskapen
EPL	Den upphävda lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn
EPU	Efterlevandepensionsunderlag
EU	Europeiska unionen
FB	Föräldrabalken
FbL	Folkbokföringslagen (1991:481)
FD	Försäkringsdomstolen
FL	Förvaltningslagen (2017:900)
FN	Förenta Nationerna
FÖD	Försäkringsöverdomstolen
GPL	Den upphävda lagen (1998:702) om garantipension
HD	Högsta domstolen
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
IBB	Inkomstbasbelopp
InfEPL	Den upphävda lagen (2000:462) om införande av lag (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn
LIP	Den upphävda lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension
LIPP	Den upphävda lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension
LVU	Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
NJA	Nytt juridiskt arkiv

PBB	Prisbasbeloppet
PBH	Pensionsbehållning
PFS	Pensionsmyndighetens författningssamling
PGB	Pensionsgrundande belopp
PGI	Pensionsgrundande inkomst
Prop.	Regeringens proposition
PU	Pensionsunderlag
RegR	Regeringsrätten
RFFS	Riksförsäkringsverkets författningssamling
RFV	Riksförsäkringsverket
SFB	Socialförsäkringsbalken
SFBP	Lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken
SFS	Svensk författningssamling
SfU	Socialförsäkringsutskottet
SGA	Särskilt grundavdrag
SGI	Sjukpenninggrundande inkomst
Sida	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete
SINK	Särskild inkomstskatt för utomlands bosatta
SiS	Statens institutionsstyrelse
SofL	Den upphävda socialförsäkringslagen (1999:799)
SPV	Statens tjänstepensionsverk
SsL	Studiestödslagen (1999:1395)
UtlL	Utlänningslagen (2005:716)
YFL	Lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring
ÄB	Ärvdabalken

Sammanfattning

Denna vägledning behandlar förmåner till efterlevande i form av efterlevandepension och efterlevandestöd. Bestämmelser om de aktuella förmånerna finns i socialförsäkringsbalkens avdelning F – Förmåner till efterlevande.

Regelverket om förmåner till efterlevande har genomgått flertalet förändringar över tid. Vägledningen inleds med en *kort historik med nyckelårtal* och avslutas med ett kapitel med fördjupad information om *historik och förändringar*.

Vägledningen beskriver inledningsvis *allmänna bestämmelser* om försäkringsskyddet genom bosättning och arbete. Därefter finns information om *handläggning* av ärende om efterlevandepension och efterlevandestöd.

Efterlevande barn kan ha rätt till förmånerna *barnpension* och *efterlevandestöd*. Efterlevande vuxna kan ha rätt till ersättning i form av *omställningspension*, *änkepension* och *garantipension till omställningspension*. För respektive förmån finns kapitel i vägledningen som beskriver vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för rätt till förmån och hur densamma beräknas.

Vidare innehåller vägledningen kapitel om mer övergripande begrepp och områden som *efterlevandepensionsunderlag*, *försäkringstid*, *samordning* och *årliga omräkningar*. Det finns även avsnitt om *utbetalning*, *nedsättning* och *återbetalning* av förmån.

Detta är den sjunde versionen av denna vägledning. Föregående version, version 6, publicerades i maj 2014. Till vägledningen finns en separat ändringsförteckning. Tidigare versioner av vägledningen finns i Pensionsmyndighetens diarium.

Läsanvisning

Vad ska vägledningen användas till?

Denna vägledning ska vara ett hjälpmedel för Pensionsmyndighetens medarbetare vid handläggning av ärende om efterlevandepension och efterlevandestöd. Den kan också vara ett stöd vid utbildning av Pensionsmyndighetens personal och vid information till enskilda.

Vägledningen beskriver de bestämmelser i socialförsäkringsbalken och annan relevant lagstiftning som aktualiseras vid handläggning av ärenden. Den redogör också för de delar av lagens förarbeten som är särskilt viktiga för att förstå hur lagen ska tillämpas samt relevant rättspraxis och rättsliga ställningstaganden.

I denna vägledning används flera olika uttryck för att benämna de personer som berörs av ärenden om efterlevandepension och efterlevandestöd, bl.a. *den efterlevande, den enskilde, den försäkrade, den sökande* eller *änkan*.

Vilket uttryck som används styrs av det sammanhang som begreppet förekommer i.

Hänvisningar

I vägledningen finns hänvisningar till lagar, förordningar, föreskrifter, Pensionsmyndighetens rättsliga ställningstaganden, förarbeten, rättsfall, och andra vägledningar. Hänvisningen finns antingen angiven i löpande text eller inom parentes i direkt anslutning till den mening eller det stycke den avser.

Vägledningar och internt styrande dokument finns tillgängliga på Pensionsmyndighetens intranät (Orangeriet). Vägledningar finns även tillgängliga på Pensionsmyndighetens webbplats.

Exempel

Vägledningen innehåller exempel som syftar till att ytterligare belysa tillämpningen av en regel.

Avgränsning

Denna vägledning innehåller hänvisningar till andra vägledningar.

- Vägledning 2010:2 *Allmän pension för personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension*
- Vägledning 2012:2 *Återkrav*
- Vägledning 2019:1 *Förvaltningsrätt i Pensionsmyndighetens verksamhet*
- Vägledning 2020:1 *Utbetalning av pension och pensionsrelaterade förmåner*
- Försäkringskassans vägledning 2010:07 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010*

Denna vägledning omfattar endast efterlevandeförmåner i form av efterlevandepension och efterlevandestöd. Övriga efterlevandeförmåner behandlas i andra vägledningar.

- Vägledning 2012:1 *Efterlevandelivränta och begravningshjälp*
- Viss information om *premiepension till efterlevande* finns i vägledning 2010:2 *Allmän pension för personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension.*

Tidigare versioner

Denna version liksom övriga versioner finns tillgängliga i Pensionsmyndighetens diarie. Vissa beräkningar i denna vägledning som avser bl.a. hur änkepension och garantipension till änkepension med anledning av dödsfall som skett 1990–2002 har räknats om från januari 2003 finns mer detaljerat återgivna i version 2 av vägledningen.

Ändringsförteckning

Till denna vägledning finns en ändringsförteckning. I denna redogörs för de ändringar som har gjorts i version 7.

Vägledningen har uppdaterats utifrån ändringar i lagar och förordningar samt i förekommande fall utifrån ny praxis sedan föregående version.

Ett kapitel om historisk hantering av efterlevandeförmåner har tillkommit för att ge en överblick av i vilka situationer äldre lagstiftning ska tillämpas. Ytterligare information om äldre lagstiftning kan finnas i tidigare versioner av denna vägledning.

Flertalet exempel i vägledningen har uppdaterats för att vara aktuella.

Vägledningens övergripande struktur har uppdaterats. Viss information har flyttats, framförallt i syfte att återges endast på ett ställe. Information som enbart har flyttats finns inte noterad i ändringsförteckningen.

1. Inledning

Regelverket kring efterlevandepension och efterlevandestöd är komplext och har förändrats flera gånger. Denna vägledning ska vara en hjälp i arbetet med att tillämpa detta regelverk.

Barnpension, omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension samt administrationen av dessa pensioner finansieras genom *efterlevandepensionsavgifter* enligt socialavgiftslagen (2000:980). Efterlevandepensionsavgiften är för närvarande 0,60 procent av avgiftsunderlaget enligt 2 kap. 26 § i denna lag.

Garantipension och efterlevandestöd samt administrationen av dessa ersättningar finansieras med statsmedel (skatter).

1.1. Påminnelse kring denna väglednings aktualitet

Vid regeländringar eller ny domstolspraxis som påverkar efterlevandepension och efterlevandestöd kan det finnas behov av att revidera denna vägledning. Detta är ofta inte möjligt att göra utan en viss fördröjning. Det är därför viktigt att ha i åtanke att det alltid är vid aktuell tidpunkt gällande lagstiftning och inte denna vägledning som är styrande.

1.2. Överblick lagändringar

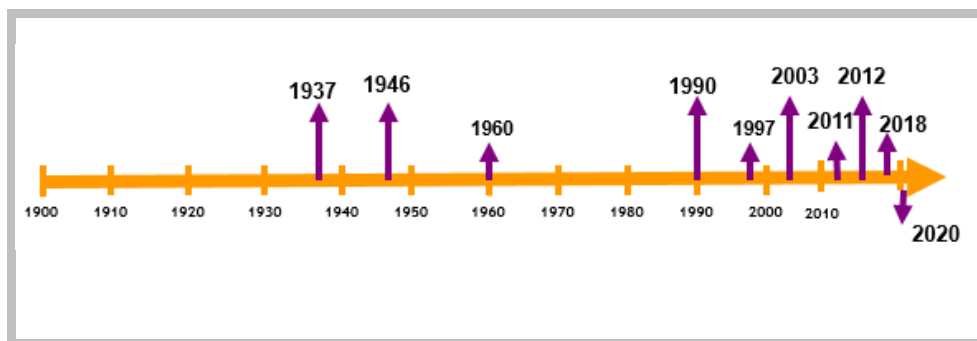
Från och med den 1 januari 2011 finns bestämmelser om efterlevandepension och efterlevandestöd i socialförsäkringsbalken (SFB) och i lagen om införande av socialförsäkringsbalken (SFBP). Det är dessa bestämmelser som beskrivs i denna vägledning.

Före införandet av SFB fanns bestämmelser om efterlevandepension och efterlevandestöd i de numera upphävda författningarna lag om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (EPL) och lag om införande av lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (infEPL). Bestämmelserna i dessa lagar trädde i kraft den 1 januari 2003 och gällde till och med december 2010. Dessa bestämmelser beskrivs mer ingående i version 2 av denna vägledning.

Bestämmelserna om efterlevandepension som har eller ska betalas ut för tid före januari 2003 finns i 8 och 14 kap. i den upphävda lagen om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003 (AFL).

Vägledningen är uppdelad när det gäller dels rätten till respektive beräkningen av förmåner för tiden från och med den 1 januari 2011 vid dödsfall år 2003 eller senare (SFB) och dels vad som gäller från och med den 1 januari 2011 om dödsfallet har inträffat före år 2003 (SFBP). Dessutom finns information som beskriver vad som gäller oavsett när dödsfallet inträffade till exempel i fråga om utbetalning eller återbetalningsskyldighet.

1.3. Kort historik med nyckelårtal

1.3.1. 1937– statlig ersättning till efterlevande

Redan 1937 infördes möjligheten att utbetala statlig ersättning till barn som förlorat en eller båda sina föräldrar.

1.3.2. 1946 – lag om folkpensionering

Familjepensionen som infördes 1946 kunde utbetalas till änka eller barn. Änkepension och barnpension var ersättningar avsedda att svara för de efterlevandes grundläggande försörjning. Pensionen hade sin grund i det familjemönster och den arbetsfördelning mellan makar som var vanligast då. Giftna kvinnor var oftast sysselsatta i hemmet och svarade för omsorgen av familjens barn. Hela familjens ekonomi ansågs grunda sig på mannens inkomster. Det bedömdes därför vara viktigt att trygga kvinnor och barns försörjning vid mannens bortgång. Maken förutsattes däremot klara sin försörjning själv även efter sin makas bortgång.

Fram till 1960 betalades änkepension och barnpension ut i form av folkpension och pensionstillskott.

1.3.3. 1960 – ATP-systemets införande förändrar även efterlevandepensionen

ATP-systemets införande 1960 innebar att även ATP (allmän tilläggspension) kunde betalas ut till änka och barn.

1.3.4. 1990 – reformerade efterlevandepensionsregler

Fram till 1990 betalades efterlevandepension ut i form av änkepension till efterlevande kvinnor och i form av barnpension till efterlevande barn. Män kunde inte få någon efterlevandepension.

Samhällsutvecklingen medförde att kvinnor tog en mer aktiv del i familjens försörjning och behovet av ekonomiskt stöd efter ett dödsfall blev kännbart såväl för kvinnor som för män.

En reformering av efterlevandepensionerna gjordes 1990. Då infördes ersättning i form av omställningspension som betalas ut till både kvinnor och män. Efterlevandepensionerna kunde betalas ut som folkpension, pensionstillskott och ATP (se prop. 1987/88:171). Ändringen innebär också att änkepension inte kan beviljas de som gift sig efter den 31 december 1989.

De nya ersättningsarna till efterlevande som infördes 1990 var förutom omställningspension även förlängd omställningspension och särskild efterlevandepension.

I samband med denna reformering av efterlevandepensionen beslutades även om omfattande övergångsregler. Av dessa följer att de tidigare reglerna om änkepension, dvs. de regler som gällde före den 1 januari 1990, även skulle gälla vid dödsfall 1990 eller senare för vissa efterlevande kvinnor.

1.3.5. 1997 – inkomstprövad änkepension

Från och med april 1997 inkomstprövades änkepensionerna i form av folkpension och pensionstillskott.

1.3.6. 2003 – en reformering för de som uppbar efterlevandepension i december 2002

Före 2003 bestod barnpension, omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension av folkpension och ATP. Folkpensions- och ATP-systemen avskaffades från och med 1 januari 2003.

Efterlevandepension till vuxna i form av omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension utbetalades tidigare i form av folkpension och en andel av den tilläggspension som den avlidne tjänat in. I princip var denna konstruktion av efterlevandepension till vuxna densamma som den tidigare ålderspensionen, eller förtidspensionen om den avlidne var yngre än 65 år.

Från och med januari 2003 infördes följande lagändringar.

- Barnpension i form av ATP och folkpension blev barnpension. Barn som tidigare uppburit underhållsstöd p.g.a. avliden förälder som inte varit försäkrad i Sverige beviljades istället efterlevandestöd till barn.
- Omställningspension i form av ATP och folkpension blev omställningspension samt garantipension till omställningspension.
- Änkepension i form av folkpension och ATP blev änkepension samt garantipension till änkepension. Det särskilda grundavdraget för pensioner (SGA) avskaffades.
- Garantipensionen beräknades på sådant sätt att den sammanlagda pensionen efter skatt inte skulle bli mindre i januari 2003 än den var i december 2002 på grund av avskaffandet av SGA. Detta gäller också de pensioner som beviljades först 2003 eller senare men där dödsfallet inträffade före 2003.

Reformeringen av lagstiftningen för efterlevandepension har sin grund i förändringarna i det allmänna ålderspensionssystemet som började gälla fullt ut från och med 1 januari 2003. Detta eftersom efterlevandepension byggde på den avlidnes ålders- eller förtidspension. Lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (EPL), trädde i kraft 1 januari 2003.

Med det reformerade ålderspensionssystemet har det skapats ett från andra socialförsäkringar åtskilt system. Grundläggande förändringar har skett

genom den inkomstgrundade allmänna pensionen och grundskyddet garantipension. Inkomstpensionen är avgiftsbestämd och baseras på hela livsinkomsten och beräknas på inkomster från den första beskattade kronan, till skillnad från vad som gäller i tilläggspensionssystemet med dess 15/30-regel (medelpoäng beräknas på de 15 bästa åren och det krävs 30 år för full tilläggspension).

1.3.7. 2011– införandet av socialförsäkringsbalken (SFB)

Bestämmelser om ersättningar till efterlevande finns numera i avdelning F i SFB. Bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 2011.

1.3.8. 2012 – efterlevandepension utan ansökan

Från och med den 1 november 2012 får rätt till efterlevandepension och efterlevandestöd prövas utan ansökan. I vissa fall måste efterlevande fortsatt ansöka för att rätten till efterlevandepension och efterlevandestöd ska prövas.

1.3.9. 2018 – efterlevandestöd för retroaktiv tid

Från och med juli 2018 ändrades bestämmelsen om beviljande av efterlevandestöd för retroaktiv tid, från två år till sex månader före den månad ansökan kom in till myndigheten.

1.3.10. 2020 –ny lagändring avseende efterlevandestöd för retroaktiv tid och begreppet *riktålder*

Från och med januari 2020 får efterlevandestöd endast beviljas en månad retroaktivt.

Begreppet *riktålder* införs i SFB. Åldern för tidigast möjliga uttag av allmän pension och beviljande av garantipension kommer att kopplas till medellivslängdens utveckling.

1.3.11. Framtida förändringar

Efterlevandepensionsområdet är tätt knutet till samhällsutvecklingen och den allmänna pensionen. Det innebär att det kan väntas även framtida förändringar i hela eller delar av lagstiftningen som berör rätten till förmån, förmånstid eller beräkningssätt avseende de olika delförmånerna.

2. Försäkrad för efterlevandepension och efterlevandestöd

I detta kapitel beskrivs:

- Vem som är försäkrad för efterlevandepension och efterlevandestöd genom bosättning och arbete i Sverige.
- Uppehållstillstånd och uppehållsrätt.
- Inverkan av EU:s lagstiftning och konventioner med andra länder.

Bestämmelserna om försäkringstillhörighet i 4–6 kap. SFB anger vem som är försäkrad och under vilken tid en person är försäkrad enligt svensk nationell lagstiftning samt hur länge en förmån kan betalas ut till en

försäkrad som vistas utomlands. Socialförsäkringen är indelad i en bosättningsbaserad och en arbetsbaserad del. Det innebär att vissa förmåner har sin grund i bosättning i Sverige medan andra kräver arbete här.

I detta kapitel ges endast en kortfattad beskrivning av 4–6 kap. i SFB, med tonvikt på de bestämmelser som rör efterlevandepension. Även inverkan av EU:s regler och tillämpliga konventioner berörs kortfattat.

En utförlig redogörelse för bestämmelserna i bland annat 5 och 6 kap. SFB och för EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet finns i Försäkringskassans vägledning 2017:1 *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*.

Härutöver beskrivs efterlevandepension och efterlevandestöd i ett internationellt perspektiv i Pensionsmyndighetens vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010*.

2.1. Bedömning av försäkringstillhörighet

SFB innehåller inte några bestämmelser om att det ska fattas särskilda beslut om försäkringstillhörighet. Frågan om en sådan tillhörighet och andra villkor ska i stället utredas när rätten till en förmån prövas (se dom från HFD den 13 juni 2016, mål nr 3297-15 och 3298-15, med hänvisning till prop. 2008/09:202 s. 120 och prop. 1998/99:119 s. 81).

I ärende om efterlevandepension och efterlevandestöd måste Pensionsmyndigheten göra en bedömning av om den enskilde uppfyller förutsättningarna för att få ersättning enligt SFB. Pensionsmyndigheten ska göra en självständig bedömning.

Om en annan myndighet har gjort en annan bedömning i fråga om bosättning och Pensionsmyndigheten har kännedom om skälen för den andra myndighetens beslut ska vi beakta dessa skäl i vår bedömning av försäkringstillhörighet. Att samtliga uppgifter som kan vara av betydelse ska beaktas innebär inte att myndigheterna måste göra samma bedömning.

2.2. Bosättningsbaserade förmåner

Den som är *bosatt* i Sverige omfattas av reglerna för efterlevandepension och efterlevandestöd enligt SFB (5 kap. 9 § 15 och 16 SFB).

Bosättningsbaserade förmåner enligt SFB är

- efterlevandestöd
- garantipension till omställningspension.

Det finns även ersättningar som är bosättningsbaserade enligt SFBP (se 7 kap. SFBP)

- garantipension (40-delsberäknad)
- 90-procentstillägg (40-delsberäknat).

Vem som kan anses vara *bosatt* i Sverige framgår av 5 kap. 2–8 §§ SFB.

För att efterlevande ska ha rätt till bosättningsbaserad förmån ska den efterlevande vara försäkrad för förmånerna.

Vidare måste Pensionsmyndigheten ta ställning till vilket regelverk som ska användas vid bedömning av bosättning, reglerna enligt SFB eller reglerna enligt tillämplig förordning för länder inom EU/ESS och Schweiz. Om en person har bott eller vistats i fler länder inom EU/ESS och Schweiz än Sverige ska vår bedömning av bosättningsort följa artikel 11 i förordning (EG) 987/2009 om tillämpningen av förordning 883/2004. Bedömningen av bosättningsort ska grundas på en samlad bedömning av alla tillgängliga uppgifter om relevanta fakta.

För personer som enbart har bott i Sverige gäller reglerna i SFB. Även för personer från länder utanför EU/ESS och Schweiz ska frågan om bosättning avgöras utifrån bestämmelserna i SFB.

Reglerna om tillhörighet till svensk försäkring finns närmare beskrivna i Försäkringskassans vägledning 2017:1 *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*. Se även *Juridikavdelningen informerar 2013-3 angående bedömning av bosättning i Sverige*.

2.2.1. Bosatt i Sverige

Bosättning i Sverige

5 kap. 2 § SFB

Vid tillämpning av bestämmelserna i denna balk ska, om inget annat särskilt anges, en person *anses vara bosatt* i Sverige om han eller hon har sitt egentliga hemvist här i landet.

Bosättning i Sverige

5 kap. 3 § SFB

Den som kommer till Sverige och kan antas komma att vistas här under längre tid än ett år *ska anses vara bosatt* här i landet. Detta gäller dock inte om synnerliga skäl talar mot det. En utlänning som enligt 4 § andra stycket folkbokföringslagen (1991:481) inte ska folkbokföras ska inte heller anses vara bosatt här.

En i Sverige bosatt person som lämnar landet ska fortfarande anses vara bosatt här i landet om utlandsvistelsen kan antas vara längst ett år.

Försäkrad för bosättningsbaserad förmån är den som är bosatt i Sverige. En person som har sitt egentliga hemvist i Sverige anses vara *bosatt* här (5 kap. 2 § SFB). Med *bosatt* menas var en person har sin normala vistelseort. Bosättningsbegreppet inom socialförsäkringen har störst likheter med det inom folkbokföringen. En person ska anses bosatt i Sverige om hen har sin egentliga hemvist i landet vilket överensstämmer med FbL.

Pensionsmyndigheten ska dock göra en självständig bedömning av om en person kan anses bosatt i Sverige enligt SFB. Folkbokföringens bedömning är på så sätt enbart vägledande men principerna i FbL ska ändå beaktas (se prop. 1998/99:119 s. 87–89 och RÅ 2004 ref. 21).

Den som kommer till Sverige och kan antas vistas här under längre tid än ett år ska enligt huvudregeln också anses vara bosatt här (5 kap. 3 § första stycket SFB). Detta gäller dock inte om *synnerliga skäl* talar emot det. Med synnerliga skäl menas exempelvis om någon som inte är bosatt i Sverige kommer hit bara för att avtjäna ett fängelsestraff som är längre än ett år. Ett annat exempel är om någon vistas här i landet under längre tid på grund av att hen får sjukvård prop. 1998/99:119 s. 176).

En bosatt person som lämnar Sverige anses bosatt här om utlandsvistelsen antas vara längst ett år (5 kap. 3 § andra stycket SFB). Det innebär att personen inte anses bosatt här om utlandsvistelsen antas vara längre än ett år. Om en person regelbundet vistas utomlands, men varje period utomlands är kortare än ett år, ska Pensionsmyndigheten bedöma om personen kan anses bosatt i Sverige. Myndigheten ska göra en sammanfattande bedömning av om det är i Sverige som personen har sitt egentliga hemvist.

Inför bedömning av bosättning har Pensionsmyndigheten först att ta ställning till om myndigheten har tillräckliga uppgifter för att bedöma den enskildes bosättning eller om ytterligare utredning krävs.

Pensionsmyndigheten har därefter att göra en sammanfattande bedömning utifrån tillgängliga uppgifter. I praktiken är uppgift om folkbokföring ofta av stor betydelse.

Det finns särskilda regler om bosättning som gäller för statsanställda, diplomater, biståndsarbetare, utlandsstuderande och familjemedlemmar med flera (5 kap. 4–8 §§ SFB).

2.3. Arbetsbaserade förmåner

Den avlidne ska ha varit försäkrad för arbetsbaserad förmån för att en efterlevande ska ha rätt att ta del av arbetsbaserad efterlevandeförmån.

Arbetsbaserade förmåner enligt SFB (6 kap. 6 § SFB) är

- barnpension
- omställningspension
- förlängd omställningspension
- änkepension.

Det finns även ersättningar som är arbetsbaserade enligt äldre bestämmelser (se 7 kap. SFBP)

- barnpension (30-delsberäknad)
- omställningspension (30-delsberäknad)
- förlängd omställningspension (30-delsberäknad)
- garantipension (30-delsberäknad).

Arbete i Sverige

6 kap. 2 § SFB

Vid tillämpning av bestämmelserna i denna balk avses med arbete i Sverige, om inget annat särskilt anges, förvärvsarbete i verksamhet här i landet.

Om en fysisk person som bedriver näringsverksamhet har sådant fast driftställe i Sverige som avses i 2 kap. 29 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska verksamhet som hänför sig till driftstället anses bedriven här i landet.

2.4. Uppehållstillstånd och uppehållsrätt

Begreppet *laglig vistelse* är ett samlingsnamn för när en person har rätt att bo, vistas och arbeta i Sverige. Vid bedömningen av om svensk lagstiftning ska gälla för en person och om personen är försäkrad i Sverige finns situationer när Pensionsmyndigheten behöver ta hänsyn till om personen vistas lagligt i landet. Vid bedömning av om en person vistas lagligt i Sverige är det viktigt att Pensionsmyndigheten uppmärksammar att det ställs olika krav i olika regelverk och bestämmelser på formen av laglig vistelse. Utländska medborgares rätt att befinna sig i Sverige regleras i utlänningslagen. Ett *uppehållstillstånd* är ett tillstånd att vistas i Sverige, antingen under en viss tid eller permanent. En utlänning som ska vistas i Sverige i mer än tre månader har i regel skyldighet att ha uppehållstillstånd (2 kap. 5 § UtL). Personer som är medborgare i Danmark, Finland, Island och Norge är undantagna kravet på uppehållstillstånd. EES-medborgare och deras familjemedlemmar som har uppehållsrätt i Sverige behöver inte heller ha uppehållstillstånd (2 kap. 8 b § UtL).

Den så kallade *uppehållsrätten* som introducerades genom EU:s rörlighetsdirektiv (2004/38/EG) handlar inte om en persons rätt till social trygghet utan om personens rätt att röra sig mellan och befinna sig i medlemsländerna.

Schweiz omfattas av den fria rörligheten genom ett avtal med EU, men avtalet har inte omförhandlats till att även gälla det så kallade rörlighetsdirektivet. Medborgare i Schweiz måste därmed ansöka om uppehållstillstånd om de vill stanna längre än tre månader i Sverige.

För medborgare i Storbritannien gäller i vissa fall särskilda regler.

Det är viktigt att lagstiftning som reglerar personers rätt att röra sig eller vistas i ett land inte blandas ihop med personers rätt till socialförsäkring. Detta eftersom de olika rättsområdena har olika syften.

- Begreppet laglig vistelse och utlänningslagens bestämmelser finns närmare beskrivna i Försäkringskassans vägledning 2017:1

Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal.

I SFB finns bestämmelse om att till den som behöver ha uppehållstillstånd i Sverige får bosättningsbaserade förmåner, som huvudregel, lämnas tidigast från och med den dag då ett sådant tillstånd börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljades. Bestämmelsen anger vidare vad som gäller om den enskilde har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd (se 5 kap. 12 § SFB).

2.5. EU:s regler och bestämmelser i konventioner

För att främja den fria rörligheten för personer inom EU-området finns samordningsbestämmelser rörande ländernas socialförsäkringssystem. Samordningen bestäms utifrån några huvudprinciper

- likabehandling
- sammanläggning
- exportabilitet
- endast ett lands lagstiftning.

Internationella regelverk har i normalfallet företräde framför nationella. Detta innebär att EU:s regler går före bestämmelser i SFB.

Internationella förhållanden

2 kap. 5 § SFB

Unionsrätten inom Europeiska unionen (EU) eller inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtal om social trygghet eller andra avtal som ingåtts med andra stater kan medföra begränsningar i tillämpligheten av bestämmelserna i denna balk.

Till följd av EU:s regler och bestämmelser i konventioner, kan en person omfattas av svensk socialförsäkring trots att hen inte uppfyller villkoren för bosättningsbaserade förmåner (5 kap. SFB) och arbetsbaserade förmåner (6 kap. SFB). Även det omvända kan inträffa, det vill säga att någon som uppfyller villkoren i SFB inte omfattas av svensk socialförsäkring till följd av EU:s regler.

Exempel

En kvinna bor i Malmö men arbetar i Köpenhamn. Eftersom kvinnan arbetar i Danmark omfattas hon inte av svensk försäkringstillhörighet. Kvinnan tjänar inte in några pensionsrätter i Sverige och hon tillgodoräknas inte försäkringstid i Sverige.

Kvinnans make, som har arbetat i både Danmark och Sverige avlider. Kvinnan beviljas omställningspension då hennes avlidne make, genom arbete i Sverige, var försäkrad för omställningspension. Vidare beviljas

kvinnan garantipension till omställningspension. Eftersom kvinnan är bosatt i Sverige beräknas garantipensionen som en minimiförmån.

- Information bl.a. om försäkringsperioder för garantipension till efterlevande finns i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

2.6. När den efterlevande bor utomlands

Bosättningsbaserade förmåner kan som huvudregel endast lämnas till den som anses bosatt i Sverige medan arbetsbaserade förmåner betalas ut så länge rätten till förmånen finns, oavsett var i världen den efterlevande bor (5 och 6 kap. SFB).

De bosättningsbaserade förmånerna garantipension till omställningspension och efterlevandestöd kan under vissa förutsättningar och för vissa perioder betalas ut till efterlevande bosatt utomlands. Efterlevandestöd, som är en särskild familjeförmån, kan exporteras (betalas ut) till personer bosatta i andra EU-länder. Garantipension till omställningspension kan exporteras till andra EU-länder med stöd av tillfälliga nationella bestämmelser.

Utrymme för export av bosättningsbaserade förmåner kan även finnas genom vissa socialförsäkringskonventioner.

- Se vidare i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

2.6.1. Oskäligt att dra in bosättningsbaserad förmån

Om rätten till garantipension och efterlevandestöd ska upphöra på grund av att en person inte längre ska anses som bosatt i Sverige, kan förmånen ändå fortsätta att betalas ut om det med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som uppenbart oskäligt att dra in ersättningarna (*dispensregel*). Den efterlevande måste ansöka hos Pensionsmyndigheten om fortsatt utbetalning (5 kap. 18 § SFB). Bestämmelsen bör tillämpas restriktivt (se prop. 1998/99:119 s. 149). Att fortsatt utbetalning beviljas på denna grund är sällan förekommande. Som jämförelse, se dom om garantipension från Kammarrätten i Stockholm (mål nr 3822-13 och 3812-13).

2.6.2. Levnadsintyg

För att betala ut efterlevandepension och efterlevandestöd till den som bor utomlands får Pensionsmyndigheten kräva in bevis om att rätten till förmånen består (110 kap. 15 § SFB). Efterlevande måste årligen, på begäran av Pensionsmyndigheten, skicka in ett levnadsintyg som bevis om att hen fortfarande är i livet.

Om den efterlevande efter begäran inte lämnar in något sådant intyg måste Pensionsmyndigheten ta ställning till om efterlevandepension och efterlevandestöd ska betalas ut till henne eller honom.

Begäran om levnadsintyg skickas inte om Pensionsmyndigheten har möjlighet att inhämta motsvarande uppgifter elektroniskt från det aktuella landet. Aktuell information om vilka länder Sverige har elektroniskt utbyte med finns på Pensionsmyndighetens webbplats.

3. Hantering av ärenden

I detta kapitel beskrivs

- när efterlevandepension och efterlevandestöd får beviljas utan ansökan
- när ansökan krävs för beviljande av efterlevandepension och efterlevandestöd
- den sökandes uppgiftsskyldighet och Pensionsmyndighetens utredningsskyldighet
- information om när ett ärende behöver kompletteras
- information om utbetalning av efterlevandepension och efterlevandestöd.

I avsnittet om komplettering finns information om

- beviskrav
- särskilt angående uppgifter om dödsfall och släktskap
- när handlingar saknas
- komplettering i ärende om efterlevandepension och efterlevandestöd.

I ett särskilt avsnitt finns mer information om rätten till efterlevandepension och efterlevandestöd i vissa särskilda situationer

- anmälan om studier eller fyllda 18 år
- förlängd omställningspension
- efterlevandepension och efterlevandestöd efter en försvunnen person.

3.1. Efterlevandepension och efterlevandestöd utan ansökan

Efterlevandepension och efterlevandestöd *får* lämnas utan ansökan (77 kap. 13 § och 110 kap. 6 § SFB). Detta gäller vid dödsfall från och med den 1 november 2012 (p.1 och 2 övergångsbestämmelserna till lagen [2012:599] om ändring i socialförsäkringsbalken). Inträffar dödsfallet dessförinnan gäller att den efterlevande ska ansöka om efterlevandepension och efterlevandestöd (110 kap. 4 § SFB).

Pensionsmyndigheten får uppgift från Skatteverket när en försäkrad som bor i Sverige avlider. Myndigheten utreder då om det finns någon efterlevande som har rätt till efterlevandepension och efterlevandestöd.

Pensionsmyndigheten ska se till att ärendena blir utredda i den omfattning som deras beskaffenhet kräver (110 kap. 13 § SFB). Om tillräckliga uppgifter för att kunna fatta beslut om efterlevandepension och efterlevandestöd saknas ska komplettering ske.

Exempel

Om den avlidne hade allmän pension och betraktas som ogift i pensionshänseende kan frågan om stadigvarande sammanboende behöva utredas. Pensionsmyndigheten kan t.ex. uppmana den efterlevande att inkomma med de uppgifter myndigheten saknar (prop. 2011/12:152 s. 17 och 18 samt jfr 110 kap. 13 § SFB).

Beslut kan fattas först när Pensionsmyndigheten har tillräckliga uppgifter för att ta ställning till om den efterlevande uppfyller förutsättningarna för att ha rätt till förmånen.

3.2. Efterlevandepension och efterlevandestöd efter ansökan

Att efterlevandepension och efterlevandestöd *får* lämnas utan ansökan vid dödsfall från och med den 1 november 2012 innebär att Pensionsmyndigheten fortfarande har möjlighet att kräva att en ansökan ges in till myndigheten (prop. 2011/12:152 s. 24). I några fall är det inte möjligt att bevilja efterlevandepension och efterlevandestöd utan ansökan. Det gäller när Pensionsmyndigheten inte får någon avisering om dödsfallet från Skatteverket eller om Pensionsmyndigheten i övrigt saknar uppgifter som krävs för att kunna bevilja utan ansökan.

Av 2 § Pensionsmyndighetens föreskrifter (PFS 2011:6 aktuell lydelse PFS 2014:10) om ansökan om pension och utbetalning av små belopp framgår i vilka situationer ansökan ska göras på blankett som fastställts av Pensionsmyndigheten. För att få efterlevandepension och efterlevandestöd krävs ansökan i följande situationer.

1. När den efterlevande inte är bosatt i Sverige, utom i de fall den efterlevande är en kvinna som fyllt 65 år vid dödsfallet och uppstår svensk allmän pension.
2. När den efterlevande är bosatt i Sverige men den avlidna maken eller maken inte var bosatt i Sverige vid dödsfallet.

Detsamma gäller om paret var utlandsbosatta vid dödsfallet och efterlevande ansöker om förmån efter invandring till Sverige. Pensionsmyndigheten saknar nämligen de uppgifter som krävs för att pröva rätt till förmån eftersom myndigheten trots registrering om dödsfall t.ex. inte har tillgång till information om makarna var stadigvarande sammanboende eller inte.

3. När den efterlevande är ett barn som är bosatt i Sverige men vars avlidna förälder inte var bosatt i Sverige vid dödsfallet.
4. När anspråk på efterlevandeförmån görs efter någon som har försvunnit och det kan antas att hen har avlidit.

Ansökningsdatum är den dag ansökningsblanketten kom in till Pensionsmyndigheten. När en ansökningsblankett har föregåtts av ett vanligt brev i vilket den efterlevande säger att hen ansöker om efterlevandepension och efterlevandestöd ska det datum som brevet kommit till myndigheten anses vara ansökningsdatum. Om ytterligare underlag krävs ska myndigheten informera den enskilde om att hen behöver inkomma med

kompletteringar för att ansökan ska kunna behandlas (jfr 6, 19 och 20 §§ FL samt 110 kap. SFB).

3.2.1. Ansökan vid internationella förhållanden

Ansökan om efterlevandepension görs hos behörig institution i det land där den efterlevande är bosatt under förutsättning att den avlidne har varit försäkrad i det landet. I annat fall görs ansökan hos behörig institution i det land där den avlidne senast var försäkrad. Institutionen som ska hantera ansökan kallas *kontaktinstitution*.

Läs mer om ansökan om efterlevandepension från ett annat EES-land (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller Schweiz när sökanden är bosatt i Sverige eller ansökan om efterlevandepension från Sverige när sökanden är bosatt i annat EES-land eller i Schweiz i vägledning 2010:7 *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet*.

3.3. Anmälan i vissa fall

3.3.1. Barnpension – anmälan om studier efter fyllda 18 år

Ett barn som har fyllt 18 år kan ha rätt till barnpension längst till och med juni det år då barnet fyller 20 år. För rätt till barnpension efter fyllda 18 år krävs studier på gymnasieskola, komvux eller folkhögskola som ger rätt till studiehjälp eller förlängt barnbidrag (se 78 kap. 5 § SFB). Ett barn som uppfyller villkoren för rätt till barnpension har rätt till efterlevandestöd (se 79 kap. 2 § SFB). För rätt till barnpension och efterlevandestöd efter fyllda 18 år måste anmälan om studier ges in till Pensionsmyndigheten.

Information om att anmäla studier skickas till barn som är bosatta i Sverige. Detta utskick görs av Pensionsmyndigheten för att det inte ska bli något uppehåll i utbetalningarna.

I anmälan, webbanmälan eller blankett, ska det underåriga barnet själv ange de uppgifter som behövs för att bedöma rätten till fortsatt barnpension, efterlevandestöd och barnlivränta för tid efter fyllda 18 år (110 kap. 5 § SFB). Att det är den underåriga själv, genom undertecknande av anmälan, som själv ska lämna de uppgifter som krävs är ett undantag från huvudregeln att minderåriga ska företrädas av annan. I vägledning 2019:1 *Förvaltningsrätt i Pensionsmyndighetens verksamhet* finns mer information om rättshandlingsförmåga samt ombud och andra företrädare.

Barnpension och efterlevandestöd beviljas från och med den månad rätten finns.

3.3.2. Förlängd omställningspension – anmälan krävs i vissa fall

En efterlevande som har haft rätt till allmän omställningspension har, för tid efter det att rätten till denna upphört, rätt till förlängd omställningspension om hen stadigvarande sammanbor med barn under 18 år som står under hens vårdnad och vid dödsfallet stadigvarande vistades i makarnas hem (se 80 kap. 6 § SFB).

En efterlevande beviljas omställningspension och förlängd omställningspension samtidigt och utan ansökan om hen uppfyller villkoren för rätt till sådan pension.

Om en efterlevande är bosatt utomlands och får omställningspension kan den efterlevande få rätten till förlängd omställningspension prövad genom att anmäla till Pensionsmyndigheten att hen uppfyller villkoren för rätt till sådan pension. Den efterlevande ska göra anmälan på den av Pensionsmyndigheten fastställda blanketten *Anmälan om förlängd omställningspension*. På blanketten intygar den efterlevande att villkoren för rätt till förlängd omställningspension är uppfyllda.

Förlängd omställningspension beviljas från och med den månad rätten finns oavsett när anmälan kom in.

3.4. Den efterlevandes uppgiftsskyldighet och Pensionsmyndighetens utredningsskyldighet

Utredning och uppgiftsskyldighet

110 kap. 13 § SFB

Den handläggande myndigheten ska se till att ärendena blir utredda i den omfattning som deras beskaffenhet kräver.

Den enskilde är skyldig att lämna de uppgifter som är av betydelse för bedömningen av frågan om ersättning eller i övrigt för tillämpningen av denna balk. För sådant uppgiftslämnande gäller även 110 kap. 4 § andra stycket SFB, om inte särskilda skäl talar mot det.

Bestämmelsen om *utredningsskyldighet* innebär att Pensionsmyndigheten ska leda utredningen i ärendet och bestämma vilka utredningsåtgärder och vilket underlag som behövs för att kunna fatta beslut i ärendet.

Att den enskilde har en *uppgiftsskyldighet* innebär att hen är skyldig att medverka i Pensionsmyndighetens utredning genom att lämna de uppgifter som är av betydelse för bedömningen av frågan om ersättning. Med uttrycket *frågan om ersättning* menas att den enskildes uppgiftsskyldighet omfattar uppgifter av betydelse för såväl de grundläggande försäkringsvillkoren i socialförsäkringsbalken som rätten till och storleken på en förmån.

Utöver att ta ställning till om Pensionsmyndigheten har tillräckligt med underlag för att kunna fatta beslut i ärendet måste myndigheten även ta ställning till om förutsättningarna för att bevilja aktuell förmån är uppfyllda. Pensionsmyndigheten ska ta ställning till om de förutsättningar som är av betydelse för att förmån ska beviljas i det aktuella fallet har gjorts *sannolika*. Det kan exempelvis gälla uppgifter om dödsfall, släktskap, civilstånd med mera är riktiga.

De uppgifter som den försäkrade lämnar om faktiska förhållanden ska vara på *heder och samvete* om inte särskilda skäl talar emot det (110 kap. 4 och 13 §§ SFB).

Om den försäkrade är underårig eller har god man eller förvaltare enligt föräldrabalken är det förmyndaren som är uppgiftsskyldig. Detsamma gäller god man eller förvaltare under förutsättning att det kan anses ingå i uppdraget för denne.

I vägledning 2019:1 *Förvaltningsrätt i Pensionsmyndighetens verksamhet* finns information bland annat om

- Pensionsmyndighetens utredningsskyldighet
- beviskrav
- ansökan om en förmån (uppgiftsskyldighet, heder och samvete etc.)
- rättshandlingsförmåga
- ombud och andra företrädare.

3.4.1. Förvaltningslagens bestämmelser om handläggning av ärenden

Förvaltningslagen (FL) innehåller regler för hur myndigheter ska handlägga ärenden och sköta kontakterna med allmänheten. Lagen ska säkerställa att myndigheterna ger service till allmänheten samt motverka att ett förvaltningsförfarande tar alltför lång tid och att ärenden prövas i för många instanser. FL:s uppbyggnad speglar i stort sett gången av ett ärende.

Vid handläggning av försäkringsärenden ska Pensionsmyndigheten inte bara se till att bestämmelserna för de olika förmånslagen tillämpas på rätt sätt. Ärendena måste också handläggas enligt de krav som FL ställer. Först då är ett ärende korrekt handlagt.

Lagen ska bidra till att myndigheterna får ett så korrekt underlag som möjligt för sina beslut. Pensionsmyndigheten måste också i andra kontakter med enskilda se till att FL:s bestämmelser följs. Rättssäkerheten främjas om Pensionsmyndigheten handlägger ärenden så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt (jfr 9 § FL).

Bestämmelserna i FL ger uttryck för en minimistandard avseende förvaltningsförfarandets kvalitet och enskildas rättssäkerhet. Det innebär att om det finns bestämmelser i en annan lag eller förordning, exempelvis socialförsäkringsbalken, som avviker från en bestämmelse i FL så har den bestämmelsen företräde framför FL:s motsvarande bestämmelse. Avvikande bestämmelser som antas genom föreskrifter på myndighetsnivå ges däremot inte företräde framför bestämmelser i FL.

I vägledning 2019:1 *Förvaltningsrätt i Pensionsmyndighetens verksamhet* finns bland annat information om

- Pensionsmyndighetens skyldighet gentemot enskilda gällande information, tillgänglighet, tolkning och översättning
- dokumentation och journalföring
- utredningsskyldighet och utredningsmetoder i försäkringsärenden

- bedömningsutrymme
- kommunikation och partsinsyn
- åtgärder om handläggningen försenas
- Pensionsmyndighetens beslut (dokumentation av beslut beslutsformer, motivering av beslut etc.).

3.5. Behov av komplettering

Pensionsmyndigheten ska se till att ärendena blir utredda i den omfattning som deras beskaffenhet kräver (110 kap. 13 § SFB). Utredningsskyldigheten innebär alltså att det är Pensionsmyndigheten som måste *bedöma* om den utredning eller ansökan som kommer in är tillräcklig som underlag för beslut och att det är Pensionsmyndigheten som ska begära komplettering om ytterligare underlag krävs.

Att begära in kompletterande uppgifter från den enskilde är ofta det enklaste och mest effektiva sättet att utreda ett ärende.

Ett annat sätt att utreda ett ärende är att begära in uppgifter från annan källa. Pensionsmyndigheten har med stöd av 110 kap. 14 § SFB möjlighet att ställa frågor till annan som kan antas kunna lämna behövliga uppgifter. Enligt 110 kap. 31 § SFB är statliga och kommunala myndigheter, arbetsgivare och uppdragsgivare samt försäkringsinrättningar *skyldiga* att svara Pensionsmyndigheten på en förfrågan enligt 110 kap. 14 § SFB.

3.5.1. Beviskrav

Med begreppet beviskrav menas hur stark bevisningen måste vara för att en omständighet ska ses som bevisad. För de förmåner som Pensionsmyndigheten handlägger finns det ingen uttrycklig reglering om beviskrav varken i socialförsäkringsbalken eller i någon annan reglering. Pensionsmyndigheten har därför bestämt att beviskravet *sannolikt* ska användas vid handläggningen av myndighetens förmånsärenden. Sannolikt innebär att en omständighet är säker till ungefär 75 procent. Ytterligare styrning angående vilket beviskrav som ska användas vid tillämpning av viss bestämmelse kan finnas i vägledande avgörande från domstol (se vägledning 2019:1 *Förvaltningsrätt i Pensionsmyndighetens verksamhet*, avsnitt *Beviskrav* och Juridikavdelningen informerar 2017-1).

När det gäller efterlevandepension och efterlevandestöd finns en särskild bestämmelse om rätt till förmån i de fall någon har försvunnit och det *kan antas* att personen har avlidit (se 77 kap. 10 § SFB). Av bestämmelsen framgår alltså att beviskravet *kan antas* ska tillämpas. Bestämmelsen innebär att beviskravet *kan antas*, som är ett lägre beviskrav än *sannolikt*, ska tillämpas i dessa situationer.

HFD har i ett mål, HFD 2013 ref. 59, tagit ställning till vilka krav på utredning om släktskap och dödsfall som kan krävas när dokument som motsvarar dödsfallsintyg och släktutredning inte är möjliga att få fram. HFD konstaterar att det beviskrav som uppställs i aktuell bestämmelse är att det *kan antas* att den försvunna personen har avlidit. Därefter gör HFD bedömningen att i ett fall som det förevarande, där dokument som motsvarar

dödsfallsintyg och släktutredning inte är möjliga att få fram, får beviskravet *kan antas* anses omfatta såväl dödsfallet som släktskapet.

Om Pensionsmyndigheten vid handläggning av ett pensionsärende behöver personbevis eller liknande handling, till exempel ett levnadsintyg, är Pensionsmyndigheten skyldig att godta bevis avseende personuppgifter som har utfärdats av behörig myndighet i annat medlemsland (EG-domstolen, mål nr 336/94 Dafeki).

3.5.2. Särskilt om uppgifter om dödsfall och släktskap

I de fall Pensionsmyndigheten inte har tillräckliga uppgifter om dödsfall och släktskap kan *dödsfallsintyg och släktutredning* enligt fastställt formulär begäras från Skatteverket. Pensionsmyndigheten får med stöd av 110 kap. 31 § SFB begära uppgifter från Skatteverket som avser en namngiven person när det gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av SFB.

I de fall det inte är möjligt att få dödsfallsintyg och släktutredning från Skatteverket kan *motsvarande dokument från annat land* eller *annan utredning* inhämtas. Detta kan bli aktuellt i de fall den avlidne inte var bosatt i Sverige vid dödsfallet.

Med motsvarande dokument från annat land menas intyg från utländsk institution som bevisar dödsfall, civilstånd, släktskap m.m.

3.5.3. När handlingar saknas

Om det inte är möjligt att få motsvarande dokument från annat land kan det bli aktuellt med annan utredning. Det kan bli fallet om det vid ansökan om efterlevandepension kommer fram att den avlidne var bosatt i ett land från vilket det inte är möjligt att få officiella dokument om dödsfall och släktskap. Det handlar ofta om länder där det pågår inbördeskrig, annat krig eller svältkatastrofer.

Det kan vara svårt att bedöma om en person, som aldrig varit bosatt i Sverige, är avliden eller försvunnen och/eller om hen var förälder till det barn som ansöker om efterlevandestöd. Avsaknaden av handlingar eller bristen på en förväntad detaljriktad kring smärtsamma omständigheter som en förälders försvinnande eller bortgång gör dock inte omständigheten mindre sann. Inte heller innebär det att det barn som mist sin förälder, men har svårt att göra omständigheten sannolik, har ett mindre behov av ekonomisk försörjning än ett barn som inte har denna svårighet.

HFD har i en dom (HFD 2013 ref. 59) uttalat att alla barn som är bosatta i Sverige och som har förlorat en eller båda föräldrarna ska erhålla en lika hög minimiförmån. HFD skriver vidare att behovet av ekonomisk försörjning är detsamma oavsett om den avlidne föräldern före dödsfallet bott eller arbetat i Sverige eller inte haft sådan anknytning till Sverige.

I de fall sökanden inte har möjlighet att ge in underlag som motsvarar dödsfallsintyg och släktutredning läggs de uppgifter som sökanden har lämnat om dödsfall och släktskap, samt eventuella övriga underlag, till grund för bedömning av om sökanden har gjort dödsfall och släktskap sannolikt.

3.5.4. Komplettering i ärende om efterlevandestöd

Ett barn vars ena eller båda föräldrar har avlidit kan ha rätt till efterlevandestöd. En förutsättning för att förmånen ska kunna beviljas är att dödsfall (att en person är avliden) och släktskap (att den avlidna är barnets förälder) har gjorts sannolikt.

Det som anges nedan gäller även om ansökan avser efterlevandestöd efter en försvunnen person men då med skillnaden att beviskravet *kan antas* ska tillämpas istället för *sannolikt*. Mer information finns i avsnitt *Beviskrav*.

I de fall barnet och den avlidne föräldern var bosatta i Sverige har Pensionsmyndigheten i många fall tillräckligt med uppgifter för att göra bedömningen att det är sannolikt att barnets förälder har avlidit.

Om den avlidne föräldern inte varit bosatt i Sverige krävs ansökan för att Pensionsmyndigheten ska pröva rätten till efterlevandestöd. Ansökan görs på en särskild ansökningsblankett, *Ansökan om efterlevandestöd när den avlidne föräldern aldrig bott i Sverige*, PM8535.

Behovet av kompletterande uppgifter från sökanden är större om barnet kommer från ett land där det saknas fungerande statsskick. När ett barn ansöker om efterlevandestöd ska det göras sannolikt att rätt till förmånen föreligger. På ansökningsblanketten kan den sökande lämna uppgifter om dödsfallet och släktskapet. Uppgifterna lämnas på heder och samvete (110 kap. 4 § SFB).

Kravet på att uppgifter om faktiska förhållanden i ansökan lämnas på heder och samvete ska betona vikten av att uppgifterna är fullständiga och sanningsenliga. Det har ansetts bidra till att enskilda varken medvetet eller på grund av slarv lämnar felaktiga uppgifter. Dessutom innebär kravet på att uppgifter ska lämnas på heder och samvete att en sökande kan göra sig skyldig till brottet osann försäkran enligt 15 kap. 10 § BrB om hen lämnar felaktiga uppgifter (prop. 1996/97:121 s. 37 f.) (se vägledning 2019:1 *Förvaltningsrätt i Pensionsmyndighetens verksamhet*).

Mot bakgrund av de konsekvenser som kan uppstå för en person som lämnar oriktiga uppgifter på heder och samvete når uppgifter lämnade på heder och samvete i en ansökan om efterlevandestöd upp till beviskravet att göra sannolikt.

Om uppgifterna om dödsfall och släktskap är tillräckligt utförliga kan sökanden anses ha gjort sannolikt att uppgifterna stämmer. Om det inte finns några motstridiga uppgifter hos Pensionsmyndigheten kan efterlevandestöd beviljas utifrån lämnade uppgifter och underlag behöver inte krävas in vare sig från sökanden eller från annan myndighet (110 kap. 4 och 13 §§ SFB).

Exempel

En kvinna bosatt i Sverige har avlidit. Pensionsmyndigheten har tillgång till uppgift om att den avlidna kvinnan var förälder till ett barn. Utifrån uppgifterna gör Pensionsmyndigheten bedömningen att dödsfall och släktskap har gjorts sannolikt.

Exempel

En man bosatt i utlandet har avlidit. Det kommer in en ansökan om efterlevandestöd. Barnets förmyndare lämnar uppgifter om dödsfallet och släktskapet mellan barn och förälder. Pensionsmyndigheten gör bedömningen att sökanden genom lämnade uppgifter har gjort dödsfall och släktskap sannolikt.

I falla då efterlevandestöd inte kan beviljas eftersom dödsfallet inte gjorts sannolikt kan rätt till underhållsstöd prövas genom ansökan till Försäkringskassan.

3.6. Mer om rätten till efterlevandepension och efterlevandestöd i vissa situationer

3.6.1. Efterlevandepension och efterlevandestöd efter en försvunnen person

Förmåner efter försvunna personer

77 kap. 10 § SFB

Om någon har försvunnit och det kan antas att han eller hon har avlidit, gäller samma rätt till efterlevandepension eller efterlevandestöd som vid dödsfall. Visar det sig senare att den försvunna personen lever, upphör rätten till förmånen.

Efterlevandepension och efterlevandestöd kan beviljas efter försvunnen person om det *kan antas* att personen har avlidit (77 kap. 10 § SFB). Bestämmelsen fanns tidigare i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring, AFL. Som exempel på en situation där denna regel kan vara tillämplig nämns i förarbetena att en person vistats på en ort som utsatts för en naturkatastrof eller att en person varit med om en fartygsförlisning och därefter inte hörts av (se prop. 1959:100, specialmotiveringen, s. 136). Ledning kan även hämtas från HFD 2013 ref. 59.

Som villkor för utbetalning av sådan pension krävs det en förklaring på heder och samvete av den efterlevande att denne inte vet om den försvunna personen är i livet. Om den sökande är underårig får förmyndare lämna sådan förklaring (110 kap. 28 § SFB). Även en god man eller förvaltare får lämna en sådan förklaring. Dessa får i normalfallet också underteckna ansökan (jmf FBs bestämmelser om god man och förvaltare).

En förklaring kan antingen lämnas under *Övriga upplysningar* på ansökningsblanketten eller på ett separat papper som bifogas ansökan om efterlevandepension.

Exempel

Exempel på skrivning:

”Jag NN försäkrar på heder och samvete att min make (namn, personnummer) befann sig i X-land under MM ÅÅ och att han saknas efter naturkatastrofen som inträffade MM ÅÅ.

Ort, datum, underskrift”

En polisutredning om försvinnandet kan vara underlag för beslutet om den försvunne kan anses vara avliden.

Om det senare visar sig att den försvunne lever ska Pensionsmyndigheten dra in pensionen (77 kap. 10 § SFB).

3.6.2. Samtidigt avlidna

Om makar avlider samtidigt, eller om det saknas uppgift om vem som avlidit först, har ingen av makarnas dödsbo rätt att få omställningspension (jmf 1 kap. 2 § ÄB). En sådan situation kan uppstå exempelvis på grund av en olycka.

Syftet med omställningspension är att verka som ett tillfälligt bistånd till den efterlevande maken, så att hen ska kunna komma över de särskilda svårigheter som i regel uppkommer till följd av den förändrade familjesituationen en tid närmast efter dödsfallet. När båda makarna har avlidit har ingen av dem behov av något ytterligare stöd på det sätt som avses (jmf 80 kap. 3 § SFB). Eventuella efterlevande barn får sin rätt tillgodosedd genom barnpension och/eller efterlevandestöd.

Motsvarande gäller om barn och förälder avlider samtidigt, eller om det saknas uppgift om vem som avlidit först. I en sådan situation har barnets dödsbo inte rätt till barnpension (jmf 1 kap. 2 § ÄB).

Om dödsfallen inträffar efter varandra samma månad får den senast avlidnas dödsbo rätt till efterlevandepension för en månad.

3.6.3. Utvandrad och avliden

Om en person som varit folkbokförd i Sverige har utvandrat och avlider utanför Sverige ska dödsfallet fastställas och registreras av Skatteverket. Av 2 § Skatteverkets instruktion (förordning 2017:154) framgår att uppgifterna i folkbokföringen ska spegla befolkningens bosättning, identitet och familjerättsliga förhållanden så att olika samhällsfunktioner får ett korrekt underlag för beslut och åtgärder.

Om ansökan om efterlevandepension och efterlevandestöd avser en person som inte är registrerad som avliden får Pensionsmyndigheten hänvisa sökanden till Skatteverket för registrering av dödsfall alternativt beslut om dödförklaring. När dödsfallet är registrerat har detsamma gjorts sannolikt och den efterlevande kan få efterlevandepension efter ansökan.

3.6.4. Ansökan från dödsbo

När ett dödsbo ansöker om efterlevandepension och efterlevandestöd för en efterlevande som har avlidit innan hen själv hunnit ansöka om

efterlevandepension eller efterlevandestöd ska ansökan godtas (FD:s dom 1971-11-23, ref. Sof 12/1972 och FÖD:s dom 1985-05-07, mål nr 873/83:8, ref. FÖD 1985:34).

3.6.5. En efterlevande har berövat den avlidne livet

Den som genom brottslig gärning uppsåtligen berövat en person livet eller medverkat till brottet enligt 23 kap. 4 eller 5 § BrB har inte rätt till efterlevandepension eller efterlevandestöd efter den avlidne. Om den efterlevande på annat sätt vållat dödsfallet och blivit dömd får efterlevandepension och efterlevandestöd dras in eller minskas (107 kap. 7 § SFB). Den andra meningen reglerar situationen att den efterlevande genom ett icke uppsåtligt brott har vållat dödsfallet.

Bestämmelsen i 107 kap. 7 § andra stycket SFB, att förmånerna får dras in eller sättas ner, är inte ovillkorlig. Tillämpningen är beroende av en prövning i det enskilda fallet. Bestämmelsen, som är till för att undvika direkt stötande resultat i vissa fall, är tänkt att tillämpas restriktivt (prop. 1999/2000:91 s. 319).

Bestämmelsen gäller både efterlevande vuxen och efterlevande barn.

Om Pensionsmyndigheten får kännedom om att en efterlevande har berövat den avlidne livet får myndigheten i många fall del av denna information först efter det att myndigheten har fattat beslut om förmån. Pensionsmyndigheten ska då ta ställning till dels om förmån ska dras in, dels om utbetald förmån ska återkrävas.

3.7. Om utbetalning av efterlevandepension och efterlevandestöd

I detta avsnitt beskrivs bl.a.

- från och med när efterlevandepension och efterlevandestöd betalas ut
- under vilken tid efterlevandepension och efterlevandestöd kan betalas ut
- avrundningsregler
- till vem efterlevandepension och efterlevandestöd betalas ut.

I Pensionsmyndighetens vägledning 2020:1 *Utbetalning av pension och pensionsrelaterade förmåner* finns mer information om bl.a.

- utbetalningsperiodicitet, små belopp, skatt samt utbetalningssätt och beslut om utbetalning
- avdrag på löpande utbetalning, begäran från socialnämnd enligt 107 kap. 5 § SFB
- utmätning, överlåtelse och preskription.

Frågor om utbetalning av efterlevandepension och efterlevandestöd kan aktualisera frågor där ytterligare information finns i vägledningarna

- 2019:1 *Förvaltningsrätt i Pensionsmyndighetens verksamhet*
- 2012:12 *Återkrav*.

3.7.1. Förmånstiden

Efterlevandepension och efterlevandestöd betalas ut från och med den månad då dödsfallet inträffade, eller från och med månaden efter den då dödsfallet inträffade om den avlidne hade allmän pension, aktivitetsersättning eller sjukersättning enligt SFB (77 kap. 14 § SFB).

Endast när det krävs en ansökan finns en begränsad retroaktiv tid (prop. 2011/12:152 s. 24).

Inträffar rätten till förmånen vid en annan tidpunkt ska efterlevandepension och efterlevandestöd betalas ut från och med den månad då rätten inträdde (77 kap. 15 § SFB).

I lagen (2005:130) om dödförklaring sägs att om det föreskrivs i en författning att tid i ett visst fall ska räknas från dödsfall, ska vid dödförklaring tiden räknas från det att beslutet om dödförklaring vann laga kraft. Det innebär att vid dödförklaring kan efterlevandepension och efterlevandestöd efter den dödförklarade beviljas tidigast från och med den månad beslutet om dödförklaring vann laga kraft (77 kap. 14 § SFB och 9 § lagen [2005:130] om dödförklaring).

Exempel

Pensionsmyndigheten får i oktober 2020 uppgift om att en person avled den 5 oktober 2019. Eftersom datum för dödsfallet är en tid bakåt i tiden inhämtar Pensionsmyndigheten kompletterande uppgifter från Skatteverket. Den enskilde har registrerats som avliden den 5 oktober 2019, det datum hen senast sågs i livet. Beslutet om dödförklaring vinner laga kraft i september 2020. Förmånstiden för omställningspension för maken börjar löpa från och med september 2020.

Efterlevandepension och efterlevandestöd kan ha börjat betalas ut före detta datum om personen var försvunnen och det kunde antas att personen hade avlidit (77 kap. 10 § SFB).

När en ansökan krävs får omställningspension och änkepension inte betalas för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då ansökan kommer in till Pensionsmyndigheten. För barnpension och efterlevandestöd finns i stället en gräns på två år respektive en månad före den månad då ansökan kom in (77 kap. 16 § SFB). Se avsnitt 3.2 om när en ansökan krävs.

Efterlevandepension och efterlevandestöd betalas ut till och med den månad då rätten upphör. Det kan till exempel vara för att den efterlevande avlidit under tid då rätt till efterlevandepension finns. Omställningspension och änkepension i form av 90-procentstillägg och garantipension till omställningspension och änkepension betalas ut längst till och med månaden före den då den efterlevande fyller 65 år (77 kap. 18 § SFB, 7 kap. 8 § SFBP samt prop. 1999/2000:91 s. 319).

Ändring av efterlevandepension och efterlevandestöd ska göras från och med månaden efter den då anledningen till ändringen uppkom (77 kap. 17 § SFB).

3.7.2. Förmånstid när uppehållstillstånd krävs

När uppehållstillstånd behövs enligt UtIL får bosättningsbaserade förmåner betalas ut tidigast från och med den dag då ett uppehållstillstånd börjar gälla. Om tillståndet beviljas retroaktivt får förmåner inte betalas ut för mer än tre månader före det tillståndet beviljades (5 kap. 12 § SFB).

När uppehållstillstånd behövs

5 kap. 12 § första stycket SFB

Till den som enligt utlänningslagen (2005:716) behöver ha uppehållstillstånd i Sverige får bosättningsbaserade förmåner lämnas tidigast från och med den dag då ett sådant tillstånd börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljades. Om det finns synnerliga skäl, får förmåner lämnas även om uppehållstillstånd inte har beviljats.

I vissa fall krävs det att den efterlevande har uppehållstillstånd i Sverige för att de bosättningsbaserade förmånerna ska betalas ut. Se avsnitt 2.4. Om uppehållstillståndet löper ut för en efterlevande som har en bosättningsbaserad förmån t.ex. efterlevandestöd, innan ansökan om förlängt uppehållstillstånd har behandlats av Migrationsverket kan ersättningen fortsätta att betalas ut. Den dras in först om ansökan om förlängt uppehållstillstånd avslås. Om den efterlevande överklagar Migrationsverkets beslut om avslag ska ersättningen däremot fortsätta att betalas ut i avvaktan på det beslutet. Om den efterlevande inte lämnar in någon ansökan om förlängt uppehållstillstånd upphör rätten till ersättning (se 5 kap. 12 § tredje stycket SFB).

När uppehållstillstånd behövs

5 kap. 12 § andra stycket SFB

Till den som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får bosättningsbaserade förmåner lämnas utan hinder av att tillståndet har upphört att gälla, om en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd har kommit in till Migrationsverket innan det tidigare tillståndet har upphört att gälla och ansökan avser ett fortsatt tillstånd på samma grund eller ett nytt tillstånd med stöd av någon bestämmelse i lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Om ansökan avslås får förmåner lämnas till dess att utlänningsens tidsfrist för frivillig avresa enligt 8 kap. 21 § första stycket utlänningslagen har löpt ut. Om avslagsbeslutet inte innehåller någon tidsfrist för frivillig avresa får förmåner lämnas till dess att beslutet har fått laga kraft.

Ytterligare ledning finns i avgörandet HFD 2016 ref. 43. Enligt HFD:s bedömning medför en förlust av ett uppehållstillstånd eller det förhållandet att ett tidsbegränsat tillstånd löpt ut att den försäkrade inte har rätt till bosättningsbaserade förmåner enligt SFB.

Exempel

Ett barn som har tillfälligt uppehållstillstånd har beviljats efterlevandestöd. Ansökan om fortsatt uppehållstillstånd lämnas in efter det att det tidigare tillståndet har upphört att gälla. Eftersom ansökan lämnas in för sent upphör barnets rätt till efterlevandestöd.

Barnet beviljas nytt uppehållstillstånd. Det innebär att förutsättningarna för efterlevandestöd återigen är uppfyllda. Barnet beviljas efterlevandestöd från och med månaden då ansökan om uppehållstillstånd lämnades in till Migrationsverket.

3.7.3. Avrundningsregler

Efterlevandepension och efterlevandestöd betalas ut månadsvis (85 kap. 13 § SFB). Vid beräkning av efterlevandepension och efterlevandestöd avrundas därför den totala årliga ersättningen till en summa som är delbar med tolv (85 kap. 15 § SFB).

Avrundning

85 kap. 15 § SFB

När efterlevandepension och efterlevandestöd beräknas ska den totala årliga ersättningen avrundas till närmaste hela krontal som är delbart med tolv.

Om både garantipension eller efterlevandestöd och inkomstgrundad efterlevandepension eller änkepension betalas ut samtidigt ska avrundningen ske på garantipensionen eller efterlevandestödet.

Exempel

Änkepension beräknas till 24 977 kronor per år.

Garantipension till änkepension blir 55 750 kronor per år.

Den sammanlagda pensionen, 80 727 kronor per år, avrundas till 80 724 kronor för att bli jämnt delbar med tolv.

Avrundningen görs på garantipensionens årsbelopp som blir 55 747 kronor (80 724-24 977), dvs. sänks med 3 kronor.

Månadsbeloppet för den sammanlagda pensionen blir då $80\,724/12 = 6\,727$ kronor. För utbetalningsmånaden blir

- änkepensionen $24\,977/12 = 2\,081,14$, som avrundas till 2 081 kronor

- garantipensionen $6\,727 - 2\,081 = 4\,646$ kronor (85 kap. 15 § SFB).

3.7.4. Utbetalning till minderårig eller efterlevande som har ställföreträdare

Barnpension och efterlevandestöd till ett barn som är under 18 år (underårig) ska enligt FB betalas ut till barnets *förmyndare* (jfr 12 kap. 1 § FB). Denne kan bestämma om barnpension och efterlevandestöd ska sättas in på förmyndarens eller barnets konto.

En utsedd *medförmyndare* har enligt FB samma status som en förmyndare.

Enligt bestämmelser i FB kan överförmyndaren begränsa möjligheterna att ta ut pengar som sätts in på bank och besluta att de belopp som den omyndige har rätt till ska sättas in på ett överförmyndarspärtrat konto. Ett sådant beslut är inte primärt ett beslut om kontoändring utan ett beslut om begränsningar i förmyndarens behörighet.

Om en efterlevande har *förvaltare* eller *god man* ska pensionen enligt FB betalas ut till förvaltaren eller gode mannen om det kan anses ingå i uppdraget (jfr 12 kap. 2 § FB). Gode mannen eller förvaltaren kan dock bestämma att förmånstagaren själv får uppbära ersättningen.

- I vägledning 2019:1 *Förvaltningsrätt i Pensionsmyndighetens verksamhet* finns mer information om rättshandlingsförmåga samt ombud och andra företrädare.

3.7.5. Avbrutet uttag av efterlevandepension

Uttag av efterlevandepension får avbrytas. I de fall den efterlevande vill avbryta uttaget får hen göra en skriftlig anmälan om det. Anmälan ska ha kommit in till Pensionsmyndigheten senast månaden före den från och med vilken den efterlevande vill avbryta uttaget (85 kap. 14 § SFB).

Denna bestämmelse finns bland annat med hänsyn till internationella bestämmelser. Sådana kan innebära att den efterlevande får en högre utbetalning om den svenska pensionen inte betalas ut. Det kan hända att detta upptäcks först sedan den svenska pensionen börjat betalas ut.

En efterlevande kan få tillbaka sin efterlevandepension om villkoren för rätt till den fortfarande är uppfyllda.

3.7.6. Efterlevandepension minskar efterlevandepension

Om det ska betalas ut efterlevandepension för tid före ansökningsmånaden minskas utbetalningen med det belopp som övriga efterlevande har fått för samma tid (se 107 kap. 4 § SFB).

Sammanträffande av förmåner vid retroaktiv utbetalning

107 kap. 4 § SFB

Vid utbetalning av efterlevandepension för tid före ansökningsmånaden ska beloppet minskas om det för samma tid tidigare har betalats ut efterlevandepension till någon annan efterlevande. Minskningen ska ske med det belopp som överstiger vad som skulle ha betalats ut om beslut om båda ersättningarna hade fattats samtidigt.

Det som föreskrivs i första stycket gäller även efterlevandelivränta.

Exempel

Omställningspension och barnpension till tre barn betalas ut efter en avliden. Omställningspension betalas ut med 55 % av EPU. Barnen får $30 + 20 + 20 = 70$ % av EPU. Detta delas lika mellan barnen. De får 23,33 % vardera.

Ännu ett barn ansöker om barnpension efter den avlidne. Fyra barn får nu $30 + 20 + 20 + 20 = 90$ % tillsammans. Eftersom det finns en vuxen som har omställningspension begränsas barnens sammanlagda barnpension till 80 %. De får 20 % vardera.

För det sist tillkomna barnet ska göras en utbetalning för fem månader före ansökningsmånaden. Det som för samma tid betalats ut för mycket (skillnaden mellan 23,33 och 20 %) till de andra barnen dras av från den retroaktiva utbetalningen.

3.7.7. Sammanträffande av förmåner vid retroaktiv utbetalning

Betalas efterlevandepension och efterlevandestöd ut för förfluten tid och har för samma tid, efter beslut av Pensionsmyndigheten eller Försäkringskassan, ersättning betalats ut enligt SFB eller SFBP ska avdrag göras på den retroaktiva ersättningen. Avdrag ska göras med det belopp som överstiger vad som skulle ha betalats ut om beslut om ersättningarna hade fattats samtidigt (107 kap. 2 § SFB).

Sammanträffande av förmåner vid retroaktiv utbetalning

107 kap. 2 § SFB

Om Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten har betalat ut en ersättning enligt denna balk till en försäkrad och någon av myndigheterna senare beviljar den försäkrade en annan ersättning enligt balken retroaktivt för samma tid som den tidigare utbetalade ersättningen avser gäller följande. Avdrag på den retroaktiva ersättningen ska göras med det belopp som överstiger vad som skulle ha betalats ut för perioden om beslut om båda ersättningarna hade fattats samtidigt.

Det som föreskrivs i första stycket gäller också när den först utbetalda ersättningen är en sådan ersättning enligt någon annan författning som Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten eller en arbetslöshetskassa fattar beslut om.

Detta kan till exempel hända om ett barn som får barnpension och efterlevandestöd för samma tid har haft underhållsstöd efter den avlidne föräldern. **Allt underhållsstöd som har betalats ut för samma tid ska dras av.** Ett annat exempel på när avdrag på den retroaktiva utbetalningen ska göras är om en kvinna som har allmän pension och garantipension samt bostadstillägg får änkepension och därmed fått för mycket garantipension och bostadstillägg.

Syftet med den aktuella bestämmelsen är att motverka att den försäkrade blir överkompenserad när hen beviljas en ersättning för retroaktiv tid. I SFB finns även en bestämmelse om utbetalning till socialnämnd.

På begäran från socialnämnd får retroaktivt beviljad ersättning betalas ut till nämnden (107 kap. 5 § SFB). Mer information om begäran från socialnämnd finns i vägledning 2020:1 *Utbetalning av pension och pensionsrelaterade förmåner*.

4. Efterlevandepension till barn

I detta kapitel finns en allmän beskrivning av förmånerna *barnpension* och *efterlevandestöd* samt kort information om *barnkonventionen*.

Mer information om vem som kan få förmånerna finns i kapitel 5:

- Rätten till barnpension och efterlevandestöd

Information om hur förmånerna beräknas finns i kapitel 6 och 7:

- Beräkning av barnpension
- Beräkning av efterlevandestöd

Efterlevandestöd är en särskild familjeförmån enligt EU-rätten. Mer information finns i kapitel 8.

Vid dödsfall år 2003 eller senare beräknas barnpensionen på ett så kallat efterlevandepensionsunderlag (EPU). Mer information finns i kapitel 15.

4.1. Allmänt om barnpension

Reglerna om barnpension bygger på föräldrars underhållsskyldighet enligt bestämmelserna i FB (prop. 1999/2000:91 s. 100). Syftet med barnpensionen är att barnet ska ha ett tryggt underhåll och ett rimligt mått av den standard som barnet hade innan föräldern avled.

Barnpension är en inkomstgrundad pension som baserar sig på den avlidne förälderns inkomster. Den betalas ut till och med barnets 18-års månad. Ett barn som har fyllt 18 år kan få barnpension om hen studerar på gymnasieskola eller motsvarande. Barnet kan få barnpension längst till och med juni månad det året hen fyller 20 år.

Barnpension betalas ut så länge rätten till förmånen finns oavsett var i världen barnet bor.

4.2. Allmänt om efterlevandestöd

Efterlevandestöd är ett grundläggande ekonomiskt stöd som kan betalas ut till barn som bor i Sverige och i vissa fall även till barn som inte är bosatta i Sverige. Syftet med stödet är att ge barnet rätt till en viss lägsta ersättningsnivå om en eller båda föräldrarna avlider även om föräldern/föräldrarna inte har haft någon inkomst alls eller låg sådan och barnpension därför inte kan betalas ut alls eller bara betalas ut med ett lågt belopp. Efterlevandestöd kan betalas ut oavsett vilken anknytning till Sverige den avlidne föräldern haft. Den avlidne behöver inte ha bott i Sverige alls.

I likhet med barnpension kan efterlevandestödet betalas ut till och med barnets 18-års månad. Även ett barn som fyllt 18 år kan få efterlevandestöd om barnet studerar på gymnasieskola eller motsvarande. Stödet lämnas dock längst till och med juni månad det året hen fyller 20 år.

Efterlevandestöd till barn är inte en pensionsförmån (prop. 1999/2000:91 s. 112). Enligt förordning 883/2004 är den istället att anse som en särskild

familjeförmån till barn som har mist en av föräldrarna eller båda (artikel 69 förordning 883/2004). Mer information om efterlevandestöd och EU:s lagstiftning i vägledningen 2010:7 Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner om social trygghet.

4.3. Barnkonventionen

Konventionen om barnets rättigheter, *barnkonventionen*, gäller sedan den 1 januari 2020 som svensk lag. Att barnkonventionen gäller som svensk lag innebär att domstolar och myndigheter vid alla avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen.

Barnkonventionen ger bl.a. barn rätt att få uttrycka sin mening och bli lyssnade på. När det gäller förmånerna barnpension och efterlevandestöd beaktas den rättigheten genom att barnet får lämna uppgifter som har betydelse för bedömning av rätt till förmån och att uppgifterna tas i beaktande. Exempel på detta är bl.a. barnets avsikt om att fortsätta studera samt omständigheter kring föräldrarnas försvinnande eller dödsfall.

5. Rätten till barnpension och efterlevandestöd

I detta kapitel beskrivs

- villkoren för rätt till barnpension vid dödsfall år 2003 eller senare
- villkoren för rätt till efterlevandestöd
- barnpension och efterlevandestöd för retroaktiv tid.

Rätten till barnpension

78 kap. 2 § SFB

Ett barn har rätt till barnpension om barnets ena eller båda föräldrar har avlidit.

Detta gäller om den avlidne var försäkrad för sådan förmån enligt 4 och 6 kap. SFB.

Rätten till efterlevandestöd

79 kap. 2 § SFB

Ett barn som är försäkrat enligt 4 och 5 kap. SFB och som uppfyller villkoren för rätt till barnpension i 78 kap. 2 § första stycket och 3–6 §§ har rätt till efterlevandestöd.

Ett barn kan få barnpension om den ena eller båda föräldrarna har avlidit. Rätt till barnpension finns även om den avlidne föräldern inte hade vårdnaden om barnet. Den avlidne och barnet behöver inte heller ha bott tillsammans (se 78 kap. 2 § SFB). Barnpension utgår så länge rätten till förmånen finns oavsett var i världen barnet bor.

Ett barn som bor i Sverige och uppfyller villkoren för rätt till barnpension har också rätt till efterlevandestöd (se 79 kap. 2 § SFB). Efterlevandestöd är en bosättningsbaserad förmån som kan betalas ut till barn som bor i Sverige och i vissa fall även till barn som inte är bosatta i Sverige. Se vidare avsnitt 5.9 *Efterlevandestöd vid bosättning utomlands*.

Även ett barn som föds efter det att en förälder avlidit kan få barnpension och/eller efterlevandestöd. Förmånen betalas i sådana fall ut från och med den månad då barnet föds (prop. 1987/88:171 s. 191).

5.1. Förmånstiden

Barnpension kan betalas ut längst till och med juni månad det år då barnet fyller 20 år. Ett barn som har fyllt 18 år måste bedriva studier för att ha rätt till förlängt barnpension (78 kap. 5 § SFB). Efterlevandestöd kan betalas ut för samma tid (79 kap. 2 § SFB).

Rätten till barnpension upphör när barnet fyller 18 år. För barn över 18 år som studerar upphör rätten till barnpension vid studieavbrott.

Efterlevandestöd är bosättningsbaserad förmån vilket innebär att rätten till förmån kan upphöra om barnet flyttar från Sverige. I vissa fall har även barn som inte är bosatta i Sverige rätt till efterlevandestöd.

Vidare upphör rätten till förmån om barnet blir adopterat av annan än den avlidnes maka, make eller sambo.

5.2. Adoptivförälder

Den som har adopterats ska anses som adoptivföräldrarnas barn och inte som barn till sina tidigare föräldrar (se 4 kap. 21 § FB). Det innebär att adoptivbarn kan få barnpension efter sin adoptivförälder. Det adopterade barnet behåller även rätt till barnpension efter den andra föräldern om det adopteras av den som sammanbodde med den avlidne. Däremot har barn ingen rätt till barnpension efter fosterföräldrar (prop. 1999/2000:91 s. 277).

Ett utländskt barn som kommit till Sverige och med socialnämndens medgivande har tagits emot i ett enskilt hem i adoptionssyfte ska anses som barn till den som tagit emot barnet. Detta innebär att barnet får rätt till barnpension efter den blivande *adoptivföräldern* (se 78 kap. 3 § SFB).

Ett barn kan ha föräldrar som är av samma kön. Så är fallet om barnet är biologiskt barn till en av makarna eller samborna och adopterad av den andra eller adopterad av två makar eller sambor av samma kön.

5.3. Ålder och studier påverkar rätten till barnpension och efterlevandestöd

Rätten till barnpension

78 kap. 4 § SFB

Rätten till barnpension upphör när barnet fyller 18 år, om inte något annat följer av 78 kap. 5 och 6 §§ SFB.

78 kap. 5 § första stycket SFB

Ett barn som har fyllt 18 år och som bedriver studier har rätt till barnpension även för studietiden, dock längst till och med juni det år då barnet fyller 20 år. Detta gäller dock endast om studierna ger rätt till

1. förlängt barnbidrag enligt 15 kap. SFB, eller
2. studiehjälp enligt 2 kap. studiestödslagen (1999:1395).

Ett barn som inte har fyllt 18 år har rätt till barnpension (78 kap. 4 § SFB).

Ett barn som har fyllt 18 år och går på sådan utbildning som ger rätt till *förlängt barnbidrag* eller *studiehjälp* kan få barnpension längst till och med juni månad det året hen fyller 20 år (78 kap. 5 § SFB). Ferier och sjukdomstid då barnet inte kunnat studera likställs med studietid (78 kap. 6 § SFB).

Om barnet går kvar i grundskola eller i särskola efter 16-årsdagen får hen *förlängt barnbidrag* (15 kap. 5 § SFB).

Studier på gymnasieskola, komvux eller folkhögskola kan ge rätt till studiehjälp. Mer information om vilka studier som ger rätt till studiehjälp finns på CSN:s hemsida. Det är CSN som fattar beslut om rätt till studiehjälp finns eller inte. CSN:s beslut kan ligga till grund för Pensionsmyndighetens beslut om barnpension kan betalas ut efter det att barnet fyllt 18 år.

Barnet behöver inte få förlängt barnbidrag eller studiehjälp för att ha rätt till barnpension efter fyllda 18 år. Det är tillräckligt att barnet bedriver sådana studier som i sig ger rätt till förlängt barnbidrag eller studiehjälp (78 kap. 5 § SFB och prop. 1987/88:171 s. 191).

Ett barn som bor i Sverige och uppfyller villkoren för rätt till barnpension har också rätt till efterlevandestöd (79 kap. 2 § SFB).

5.4. När studier upphör eller återupptas efter fyllda 18 år

Ett barn som har fyllt 18 år och som bedriver studier har rätt till barnpension för studietiden under förutsättning att studierna ger rätt till studiehjälp enligt studiestödslagen (se 78 kap. 5 § SFB). Detta innebär att rätten till ersättning upphör om barnet inte längre bedriver studier som ger rätt till studiehjälp. Om rätt till förmån saknas ska beviljade förmåner dras in. Det saknar betydelse varför studierna har avbrutits.

Pensionsmyndigheten får fortlöpande uppgift från CSN om studiehjälp dras in för barn som uppbär barnpension och efterlevandestöd. Om barnets studiehjälp har dragits in måste Pensionsmyndigheten göra en bedömning av om barnet fortsatt bedriver studier som ger rätt till barnpension. Eftersom aviseringen från CSN om att dra in studiehjälp avser tid som passerat får Pensionsmyndigheten utreda med barnet och skolan om barnet har återupptagit studierna eller kommer att göra det innan Pensionsmyndigheten fattar beslut om indragning.

Ett barn kan ha rätt till barnpension för viss period även om barnet saknar rätt till studiehjälp för del av perioden.

Exempel

I ett mål om återkrav av barnpension (mål nr 6397-06) gjorde Kammarrätten i Göteborg (med hänvisning till prop. 1987/88: 171 s. 191 och FÖD 1995:22) bedömningen att för rätt till barnpension är det tillräckligt om barnet bedriver sådana studier som *i sig* kan ge rätt till förlängt barnbidrag eller studiehjälp, det krävs inte att barnet faktiskt uppbär sådan förmån. Avgörande är om barnet, under den aktuella perioden, har bedrivit studier som i sig ger rätt till studiehjälp enligt 2 kap. SsL.

I det aktuella ärendet var barnet inskriven som studerande under den aktuella perioden, barnet avslutade sin utbildning och tog examen. Mot bakgrund av detta anser kammarrätten att barnet har bedrivit studier och

att studierna har varit *av sådan art* att de berättigar till studiehjälp enligt 2 kap. SsL. Att barnet p.g.a. oanmäld frånvaro inte har varit berättigad till studiehjälp under viss del av den aktuella perioden förändrar inte kammarrättens bedömning.

Om barnets studiehjälp börjar betalas ut igen därför att barnet återupptar studierna kan barnpension betalas ut igen, dock längst till och med juni månad det året barnet fyller 20 år. Barnpensionen betalas ut från och med den månad då studiehjälpen börjar betalas ut igen (78 kap. 5 § och 77 kap. 15 § SFB). Barnet ska genom en ny anmälan om studier lämna de uppgifter som Pensionsmyndigheten behöver för att bedöma rätten till fortsatt barnpension (110 kap. 5 § SFB).

Om rätten till barnpension upphör på grund av avbrutna studier upphör även rätten till efterlevandestöd. Om studierna återupptas kan både barnpension och efterlevandestöd betalas ut igen (se 79 kap. 2 § SFB).

5.4.1. Lov och ferier

Om barnet genomgår en längre sammanhängande utbildning kan barnpensionen utges under hela tiden från utbildningens början till dess slut. Att sådant uppehåll i utbildning som utgör ferier likställs med studietid framgår av 78 kap. 6 § SFB. Barnpensionen ska alltså inte dras in för sådan tid. Detta gäller exempelvis sommarlov mellan två årskurser i gymnasieskolan eller mellan grundskola och gymnasieskola (prop. 1987/88:171 s.191 och 192).

Exempel

Om barnet anmält att studierna till exempel avslutas i juni ett år dras barnpensionen in från juli månad. Om barnet sedan anmäler att studierna fortsätter från höstterminens början samma år kan barnpensionen betalas ut från och med juli månad eftersom ferier likställs med studier.

Exempel

Ett barn avslutar sina gymnasiestudier i juni 2020. I september 2020 börjar barnet nya studier som berättigar till studiehjälp. Studieuppehållet under juli och augusti kan inte ses som tid för ferier eftersom barnet påbörjar en ny utbildning. Barnet har därför inte rätt till barnpension under juli och augusti.

5.5. Barnet studerar utanför Sverige

Ett barn över 18 år som studerar utomlands kan få barnpension om studierna ger rätt till *studiehjälp*. Kraven för att få studiehjälp utanför Sverige varierar beroende på om studierna bedrivs inom eller utanför EES (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) och Schweiz. Om anmälan om studier avser skola i annat land får Pensionsmyndigheten därför utreda om de ger rätt till studiehjälp.

5.6. Barnet som har barnpension adopteras eller gifter sig

Den som har adopterats ska anses som adoptivföräldrarnas barn och inte som barn till sina tidigare föräldrar. Om en make eller sambo har adopterat den andra makens eller samborns barn, ska den som har adopterats anses som makarnas eller sambornas gemensamma barn (4 kap. 21 § FB). Detta innebär att rätten till barnpension upphör om ett barn som har barnpension blir adopterat av annan än make eller sambo till den avlidne föräldern.

Att sambor har rätt att adoptera på samma sätt som gifta par gäller sedan en lagändring trädde i kraft den 1 september 2018.

Ett beslut om adoption gäller från den tidpunkt då adoptionsbeslutet får laga kraft (4 kap. 22 § FB).

Rätten till barnpension påverkas inte av att barnet gifter sig (prop. 1987/88:171 s. 191).

5.7. Barnpension och efterlevandestöd för retroaktiv tid

Förmånstiden

77 kap. 16 § SFB

En annan efterlevandepension än barnpension får inte lämnas för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Barnpension får inte lämnas för längre tid tillbaka än två år före ansökningsmånaden.

Efterlevandestöd får inte lämnas för längre tid tillbaka än en månad före ansökningsmånaden.

I de fall ansökan krävs för barnpension och efterlevandestöd får förmån lämnas retroaktivt med de begränsningar som framgår av 77 kap. 16 § SFB. Bestämmelsen i dess nuvarande lydelse gäller från och med januari 2020.

Utöver de begränsningar om retroaktivitet som framgår av 77 kap. 16 § SFB gäller att förmån betalas ut tidigast från och med den månad då dödsfallet inträffade, eller från och med månaden efter den då dödsfallet inträffade om den avlidne hade allmän pension, aktivitetsersättning eller sjukersättning enligt SFB (77 kap. 14 och 15 §§ SFB).

För barnpension gäller att förmån får lämnas längst två år tillbaka från ansökningsmånaden. Samma retroaktiva tid gällde även före införandet av SFB (7 kap. 2 § EPL).

För efterlevandestöd har bestämmelsen ändrats flera gånger.

- För ansökan som har kommit in till Pensionsmyndigheten från och med januari 2020 får efterlevandestöd inte betalas ut för längre tid tillbaka än *en månad* före ansökningsmånaden (77 kap. 16 § SFB).
- Under perioden juli 2018–december 2019 gäller att efterlevandestöd betalas ut längst *sex månader* tillbaka från ansökningsmånaden (77 kap. 16 § SFB i bestämmelsens tidigare lydelse).

- Fram till och med juni 2018 gäller att efterlevandestöd betalas ut längst två år tillbaka från ansökningsmånaden. Samma retroaktiva tid gällde även före införandet av SFB (7 kap. 2 § EPL).

5.8. Efterlevandestöd och dagersättning från Migrationsverket

Efterlevandestöd ska inte betalas ut för tid då bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. har lämnats (5 kap. 12 § SFB). Avsikten är att förhindra att dubbla förmåner betalas ut när bistånd kan ha lämnats enligt denna lag. Detta innebär att Pensionsmyndigheten behöver uppgift från Migrationsverket om dagersättning har utbetalats för kunna ta ställning till från och med när efterlevandestöd kan beviljas.

5.9. Efterlevandestöd vid bosättning utomlands

Efterlevandestöd betalas ut till ett barn som är bosatt i Sverige vars ena eller båda föräldrar avlidit (se 79 kap. 2 § SFB).

5.9.1. Bosättning i annat EES-land eller Schweiz

Även barn som inte är bosatta i Sverige kan få efterlevandestöd. Detta med stöd av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet. Enligt EU:s lagstiftning är efterlevandestöd att betrakta som en särskild familjeförmån till barn som mist en av eller båda föräldrarna.

Om den avlidne föräldern har omfattats av lagstiftningen i Sverige kan Pensionsmyndigheten betala ut det efterlevandestöd som finns kvar efter minskning även om barnet bor i ett annat medlemsland.

Om den avlidne föräldern inte har omfattats av svensk lagstiftning som anställd eller egenföretagare eller bosatt finns det ingen rätt till efterlevandestöd vid tillämpning av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet. Efterlevandestödet betalas då ut med stöd av svensk lagstiftning och då endast om barnet är bosatt i Sverige.

Se vidare

- kapitel 7 *Beräkning av efterlevandestöd*
- kapitel 8 *Efterlevandestöd –en särskild familjeförmån enligt EU-rätten*
- vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

5.9.2. Bosättning utanför EES eller Schweiz

Ett barn som bor utanför EES (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller Schweiz kan inte få efterlevandestöd (se 79 kap. 2 § SFB och 5 kap. SFB).

Om rätten till efterlevandestöd upphör på grund av att en person inte längre ska anses som bosatt i Sverige kan förmånen ändå fortsätta att betalas ut om det med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som uppenbart oskäligt att dra in ersättningarna (*dispensregel*). Möjligheten till dispens bör

bedömas restriktivt (se 5 kap. 18 § SFB). Mer information finns i avsnitt 2.6.1.

5.10. Barnet är omhändertaget eller får vård på anstalt

Om ett barn sedan trettio dagar i följd på statens bekostnad får vård på anstalt eller annars får kost och bostad betalas efterlevandestöd inte ut. Efterlevandestödet dras in från och med trettioförsta dagen. Efterlevandestöd ska dock betalas ut om barnet är inackorderat vid sameskola (106 kap. 33 § SFB).

Det som kan komma i fråga är att barnet har häktats, tagits in på kriminalvårdsanstalt eller har dömts till sluten ungdomsvård enligt 31 kap. 1 a BrB och lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Det som också kan komma i fråga är att barnet vistas på statlig specialskola. Se mer på specialpedagogiska skolmyndighetens hemsida www.spsm.se. samt i Försäkringskassans vägledning 2012:1 *Vårdbidrag*.

Är barnet elev vid specialskola får efterlevandestöd betalas ut då barnet vistas utom skolan, till exempel på grund av ferier. Efterlevandestöd betalas ut om tiden som barnet inte varit på specialskola är minst tio dagar per kvartal eller minst tio dagar i följd. Efterlevandestödet betalas då ut med en trettiondel av månadsbeloppet för varje dag (106 kap. 34 § SFB).

Om barnet har fyllt 18 år kan CSN lämna uppgift om huruvida barnet bedriver studier som ger rätt till studiehjälp enligt 2 kap. studiestödslagen (1999:1395) under vistelse på institution som drivs av SiS. Om barnet inte bedriver studier som ger rätt till förlängt barnbidrag eller studiehjälp under vistelsen ska barnpensionen dras in (78 kap. 5 § SFB).

Dras efterlevandestödet in för en del av en kalendermånad ska det beräknas för varje dag till en trettiondel av månadsbeloppet och avrundas till närmaste hela antal kronor. Dagbeloppet avrundas till närmaste högre krontal (106 kap. 37 § SFB).

Efterlevandestödet betalas ut från och med den dag barnet inte längre på statens bekostnad får vård på anstalt, dvs. från och med utskrivningsdagen. Den dagen kan barnet inte anses få sådan vård.

6. Beräkning av barnpension

I detta kapitel beskrivs:

- Hur barnpension beräknas.
- Följsamhetsindexering av framräknade belopp.

Efterlevande barn kan få barnpension efter en avliden förälder som är född 1938 eller senare som har tjänat in pensionsbehållning för inkomstpension enligt SFB (82 kap. 4 och 5 §§ SFB). Detsamma gäller om den avlidne föräldern var född 1937 eller tidigare och har tillgodoräknats pensionspoäng för rätt till tilläggspension för minst ett år enligt SFBP (82 kap. 22 § SFB).

Beräkningen av barnpension ska göras på den avlidnes efterlevandepensionsunderlag (EPU) (78 kap. 7–11 §§ och 82 kap. SFB). Detta har i sin tur beräknats utifrån den avlidnes på visst sätt beräknade pensionsbehållning (faktisk pensionsbehållning) i det reformerade ålderspensionssystemet samt i vissa fall även utifrån en antagen framtida pensionsbehållning. Var den avlidne född 1937 eller tidigare är EPU den avlidnes tilläggspension beräknad på visst sätt (82 kap. SFB).

- Läs mer om hur EPU beräknas samt se exempel på beräkning av förmån i kapitel 15, *Efterlevandepensionsunderlag vid beräkning av barnpension, omställningspension och förlängd omställningspension.*

6.1. Barnpension när barn inte fyllt 12 år

Beräkning av barnpension – barnpension till endast ett barn som inte fyllt 12 år

78 kap. 7 § SFB

Barnpension efter en förälder till ett enda barn som inte har fyllt 12 år motsvarar för år räknat 35 procent av underlaget enligt 82 kap.

Beräkning av barnpension – barnpension till flera barn när det yngsta inte fyllt 12 år

78 kap. 8 § SFB

Har flera barn, varav det yngsta inte har fyllt 12 år, rätt till barnpension efter samma förälder, ska det procenttal som anges i 7 § ökas med talet 25 för varje barn utöver det första oavsett dess ålder. Det sammanlagda barnpensionsbeloppet ska därefter fördelas lika mellan barnen.

Barnpension för ett barn som inte fyllt 12 år är 35 procent av den avlidnes EPU (78 kap. 7 § SFB).

Om det finns flera barn, varav det yngsta inte har fyllt 12 år, som har rätt till barnpension efter samma förälder ökar procenttalet med 25 för varje ytterligare barn. Detta gäller oavsett de andra syskonens ålder. Barnen får dela den sammanlagda barnpensionen lika (78 kap. 8 § SFB).

Exempel

En man avlider och efterlämnar tre barn som är 10, 12 och 14 år gamla. Barnen får tillsammans $(35 + 25 + 25)$ 85 % av den avlidnes EPU. Barnen får $(85/3)$ 28,33 % av EPU vardera.

- Läs mer om hur EPU beräknas samt exempel på beräkning av förmånen i kapitel 15, *Efterlevandepensionsunderlag vid beräkning av barnpension, omställningspension och förlängd omställningspension.*

6.2. Barnpension när yngsta barnet fyllt 12 år

Beräkning av barnpension – barnpension till endast ett barn som fyllt 12 år

78 kap. 9 § SFB

Barnpension efter en förälder till ett enda barn som har fyllt 12 år motsvarar för år räknat 30 procent av underlaget enligt 82 kap.

Beräkning av barnpension – barnpension till flera barn som alla fyllt 12 år

78 kap. 10 § SFB

Har flera barn, som alla har fyllt 12 år, rätt till barnpension efter samma förälder, ska det procenttal som anges i 9 § ökas med talet 20 för varje barn utöver det första. Det sammanlagda barnpensionsbeloppet ska därefter fördelas lika mellan barnen.

Från och med månaden efter den då det yngsta barnet fyllt 12 år blir barnpensionen 30 procent av den avlidnes EPU (78 kap. 9 § SFB).

Om det finns flera barn som har rätt till barnpension ökar procenttalet med 20 för varje ytterligare barn. Barnen får dela den sammanlagda barnpensionen lika (78 kap. 10 § SFB).

Exempel

Månaden efter det att yngsta barnet i ovanstående exempel har fyllt 12 år blir barnens sammanlagda barnpension $(30 + 20 + 20)$ 70 % av den avlidnes EPU. Barnen får $(70/3)$ 23,33 % av EPU vardera.

Om yngsta barnet har fyllt 12 år när Pensionsmyndigheten nybeviljar barnpension betalas alltså barnpension från början ut med 30 procent av den avlidnes EPU. Finns flera barn som har rätt till barnpension ökas procenttalet med 20 för varje ytterligare barn. Barnen får dela den sammanlagda barnpensionen lika mellan sig (78 kap. 9 och 10 §§ SFB).

Exempel

En kvinna avlider. Två barn 14 och 15 år gamla ska ha barnpension. Barnens sammanlagda barnpension blir $(30 + 20)$ 50 % av den avlidnes EPU. Barnen får $(50/2)$ 25 % av EPU vardera.

- Läs mer om hur EPU beräknas samt exempel på beräkning av förmånen i kapitel 15, *Efterlevandepensionsunderlag vid beräkning av barnpension, omställningspension och förlängd omställningspension*.

6.3. Barnpension när båda föräldrarna avlidit

Beräkning av barnpension – om båda föräldrarna avlidit

78 kap. 11 § SFB

Om ett barns båda föräldrar har avlidit motsvarar barnpensionen efter vardera föräldern 35 procent av underlaget enligt 82 kap. även om barnet har fyllt 12 år.

Är i sådant fall som avses i första stycket flera barn berättigade till barnpension efter samma förälder, ska det procenttal som anges i första stycket ökas med talet 25 för varje barn utöver det första. Det sammanlagda barnpensionsbeloppet ska därefter fördelas lika mellan barnen.

Har barnets båda föräldrar avlidit ska barnet, oavsett barnets ålder, få barnpension med 35 procent av EPU efter respektive förälder. Om det finns flera barn som har rätt till barnpension efter båda föräldrarna ökas procenttalet med 25 för varje ytterligare barn. Den sammanlagda barnpensionen delas lika mellan barnen (78 kap. 11 § SFB). Denna bestämmelse gäller om föräldrarna har avlidit 2003 eller senare (se 4 § infEPL).

Om dödsfallet har inträffat före 2003 är motsvarande belopp 30 procent av EPU efter respektive förälder. Om det finns flera barn som har rätt till barnpension efter båda föräldrarna ökas procenttalet med 20 för varje ytterligare barn (4 § infEPL).

Exempel

En mamma och pappa avlider. Två barn 14 och 15 år gamla ska ha barnpension. Barnens sammanlagda barnpension efter vardera föräldern blir $(35 + 25)$ 60 % av respektive förälders EPU. Barnen får vardera $(60/2)$ 30 % av EPU efter var och en av föräldrarna.

Exempel

Barnets mamma avled år 2015 och pappan avlider år 2020. Två barn 14 och 15 år gamla har barnpension efter sin mamma och ska få barnpension efter sin pappa. Barnens aktuella andel av pension efter mamman är $(30 +$

20) 50 %. Barnen får (50/2) 25 % vardera. Barnens andel av pension efter pappan blir (35 + 25) 60 % eftersom båda föräldrarna avlidit. Barnen får (60/2) 30 % vardera.

- Läs mer om hur EPU beräknas samt exempel på beräkning av förmånen i kapitel 15, *Efterlevandepensionsunderlag vid beräkning av barnpension, omställningspension och förlängd omställningspension*.

6.4. Begränsningsregler för flera barnpensioner

Beräkning av barnpension – begränsningsregler för flera barnpensioner

78 kap. 12 § SFB

Om flera barnpensioner ska lämnas efter en avliden förälder och dessa pensioner, beräknade enligt 8 eller 10 § eller 11 § andra stycket, sammantagna skulle överstiga underlaget enligt 82 kap., ska pensionerna sättas ned proportionellt så att de tillsammans motsvarar det underlaget.

78 kap. 13 § SFB

De sammanlagda barnpensionerna efter en avliden förälder ska lämnas med högst 80 procent av underlaget enligt 82 kap., om det efter föräldern förutom barnpension ska lämnas omställningspension eller änkepension.

Om barnpensionerna sammantaget överstiger den högsta nivån enligt första stycket, ska de sättas ned proportionellt så att de tillsammans motsvarar den nivån.

Om de sammanlagda barnpensionerna som ska betalas ut överstiger det beräknade EPU (100 procent) ska pensionerna sättas ned till sammanlagt 100 procent (78 kap. 12 § SFB).

Exempel

En kvinna avlider och efterlämnar fyra barn 10, 12, 14 och 16 år gamla som har rätt till barnpension. Den sammanlagda barnpensionen blir (35 + 25 + 25 + 25) 110 %, som begränsas till 100 % av den avlidnes EPU. Barnen får (100/4) 25 % av EPU vardera.

Om omställningspension, förlängd omställningspension eller änkepension och barnpension betalas ut efter en avliden ska de sammanlagda barnpensionerna betalas ut med högst 80 procent av EPU (78 kap. 13 § SFB).

Begränsningen till 80 procent beror på att det inte är möjligt att strikt följa principen att aldrig betala ut mer än 100 procent av EPU i de fall förmån utbetalas till efterlevande vuxen. En sådan begränsning skulle medföra att ersättning till efterlevande barn skulle försämrats i väsentlig omfattning. I ett

exempel där omställningspension utgår med 55 procent skulle barnen dela på kvarvarande 45 procent av EPU. Av denna anledning ska barnpension i dessa fall kunna betalas ut med ett sammanlagt belopp som motsvarar högst 80 procent av EPU (se prop. 1999/2000:91 s. 105). Samma nivå gällde enligt AFL i dess lydelse före år 2003 i motsvarande situation.

Exempel

En man avlider. Tre barn, 8, 10 och 14 år gamla, ska få barnpension och en efterlevande ska få omställningspension. Omställningspensionen betalas ut med 55 % av EPU. Den sammanlagda barnpensionen blir $(35 + 25 + 25)$ 85 % som begränsas till 80 % av EPU. Barnen får $(80/3)$ 26,67 % av EPU vardera.

6.5. Omräkning vid ändrade förhållanden

Om rätten till barnpension upphör för något av syskonen ska de andra syskonens barnpensioner räknas om efter de nya förhållandena. Detsamma gäller om efterlevandepension till vuxen upphör och barnpensionerna har betalats ut med sammanlagt 80 procent av EPU (78 kap. 8, 10, 12 och 13 §§ SFB).

Exempel

Förlängd omställningspension betalas ut (55 % av EPU). Fyra barn 8, 10, 13 och 18 år gamla har barnpension. Den sammanlagda barnpensionen blir $(35 + 25 + 25 + 25)$ 110 % som begränsas till 80 % av EPU. Barnen får $(80/4)$ 20 % vardera (se 78 kap. 8 och 13 §§ SFB).

Den vuxne efterlevande gifter om sig varpå hens förlängda omställningspension upphör. Barnens barnpensioner räknas om till $(35 + 25 + 25 + 25)$ 110 % som begränsas till 100 % av EPU. Barnen får $(100/4)$ 25 % vardera (se 78 kap. 8 och 12 §§ SFB).

Ett år senare slutar äldsta barnet i skolan och hens barnpension dras in. Yngsta barnet har fortfarande inte fyllt 12 år. De övriga barnen får $(35 + 25 + 25)$ 85 %. Barnen får $(85/3)$ 28,33 % av EPU vardera (se 78 kap. 7 och 8 §§ SFB).

Beräkning av barnpension – begränsningsregler för flera barnpensioner

78 kap. 14 § SFB

Vid tillämpning av 12 eller 13 § får inte barnpensionen för ett barn sänkas på den grunden att barnpensionen för ett annat barn ska räknas om enligt 11 §.

Av 78 kap.14 § SFB följer att barnpension inte får sättas ned för ett barn när barnpension för ett annat barn ska räknas om därför att detta barns andre förälder också avlidit.

Exempel

Pia, 13 år, har barnpension efter sin mamma. Hon har fyra syskon (14, 15, 16 och 17 år). Den sammanlagda barnpensionen blir $(30 + 20 + 20 + 20 + 20)$ 110 % som begränsas till 100 % av EPU. Barnen får $(100/5)$ 20 % vardera.

Pias pappa avlider. Hon är enda barnet som har rätt till barnpension efter honom. De fyra andra syskonen har en annan pappa.

Pias barnpension efter pappan blir 35 % av EPU eftersom Pias båda föräldrar är avlidna (se 78 kap. 11 § SFB).

Pias barnpension efter mamman blir $((35 + 25 + 25 + 25 + 25) / 5)$ 27 % eftersom Pias båda föräldrar är avlidna. Syskonen får fortfarande 20 % vardera efter mamman.

Sammanlagd barnpension efter mamman blir $(27 + 20 + 20 + 20 + 20)$ 107 %

En proportionering av barnpensionerna ger Pia $(27/107)$ 25,23 % av EPU efter mamman och syskonen får $((80/107) / 4)$ 18,69 % av EPU vardera.

Med stöd av ovan nämnda regel får syskonen dock fortfarande 20 % av EPU vardera efter mamman.

6.6. Olika nivåer på barnpension beroende på barns ålder

För barn som har fyllt 12 år är nivån på barnpensionen idag lika stor som den var enligt AFL före år 2003, det vill säga 30 procent av EPU. Detta kan innebära en viss sänkning av barnpensionerna i förhållande till AFL:s regler (prop. 1999/2000:91 s. 103 och 104).

Att denna skillnad kan uppstå beror dels på grund av att EPU kan ge lägre ersättning för det första basbeloppet än AFL:s regler gjorde, dels att kompensationsgraden i det reformerade ålderspensionssystemet kan komma att vara lägre i jämförelse med den från ATP-systemet. En eventuell minskning av barnpensionerna kompenseras delvis av förbättringar avseende efterlevandepension till vuxna bl.a. genom att tiden för förlängd omställningspension förlängs.

Om det finns barn under 12 år betalas förlängd omställningspension dock ut under lika lång tid nu som tidigare, dvs. till och med yngsta barnets 12-års månad. Här finns alltså ingen kompensation genom höjning av den vuxnes sammanlagda efterlevandepension. För att kompensera för en eventuell minskning av barnpensionen på grund av att beräkningarna görs på ett annat efterlevandepensionsunderlag än vad som gällde enligt AFL i dess lydelse före år 2003 är nivån för barnpension till barn under 12 år 35 procent av den avlidnes EPU (prop. 1999/2000:91 s. 103 och 104).

6.7. Följsamhetsindexering av framräknade belopp

De pensionsrätter som ligger till grund för pensionsbehållningen och därmed för EPU är årligen omräknade med hänsyn till inkomstindex, eller balansindex om ett sådant har fastställts, till ingången av dödsfallsåret (82 kap. 9 § SFB).

Om barnpension börjar betalas ut senare än dödsfallsåret får det framräknade beloppet för barnpension följsamhetsindexeras (fastställt inkomstindex ska användas, inte eventuellt fastställt balansindex) från årsskiftet efter dödsfallsåret till ingången av det år från och med när barnpensionen ska börja betalas ut. Detta kan inträffa t.ex. om dödsfallet inträffar i december ett år och den avlidne hade allmän pension och barnpension därför betalas ut från och med januari året efter dödsfallsåret (85 kap. 2 § SFB).

- Läs mer om följsamhetsindexering i kapitel 21, *Årliga förändringar av efterlevandepensionen*.

7. Beräkning av efterlevandestöd

Efterlevandestödet är per år 40 procent av prisbasbeloppet (79 kap. 3 § SFB).

Efterlevandestöd är en bosättningsbaserad förmån vilket innebär att beloppet inte påverkas av hur många år den avlidne arbetat eller bott i Sverige. Den avlidne föräldern behöver inte ha arbetat eller bott i Sverige (79 kap. 2 § SFB).

Efterlevandestödet är konstruerat som en utfyllnad till barnpension. Barnpension efter den avlidne föräldern minskar efterlevandestödet krona för krona. Även efterlevandelivränta enligt 88 kap. SFB och utländsk barnpension som inte är att likställa med efterlevandestöd (dvs. inte är av utfyllnadskaraktär) minskar efterlevandestödet krona för krona (79 kap. 4–6 §§ SFB).

Eftersom efterlevandestödet inte är en pension kan det, även i de fall den avlidne föräldern har omfattats av svensk lagstiftning, minskas av en barnpension från ett annat EES-land (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller från Schweiz (prop. 1999/2000:91 s. 112 och artikel 69 förordning 883/2004).

Exempel

Barnpensionen för ett barn har beräknats till 25 000 kronor per år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Efterlevandestödet blir $40\% \times 50\,000\text{ kr} - 25\,000\text{ kr} = 0$ kronor per år.

Exempel

Barnpension för ett barn har beräknats till 5 000 kronor per år.

Barnet har också rätt till efterlevandelivränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Bruttolivräntan är 12 000 kronor per år. Efter avdrag för barnpension (12 000 kronor – 5 000 kronor) är livräntan 7 000 kronor per år.

Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Efterlevandestödet blir $(40\% \times 50\,000\text{ kronor}) - (5\,000\text{ kronor} + 7\,000\text{ kronor}) = 8\,000$ kronor per år.

7.1. Båda föräldrarna avlidna

Om barnets båda föräldrar är avlidna är efterlevandestödet per år 40 procent av prisbasbeloppet efter vardera föräldern (79 kap. 3 § SFB).

I dessa fall ska efterlevandestödet minskas med den sammanlagda barnpension som barnet får efter båda föräldrarna. Detsamma gäller vid minskning mot efterlevandelivränta enligt SFB och utländsk efterlevandepension (79 kap. 4–6 §§ SFB).

Exempel

Ett barn har barnpension efter båda sina föräldrar. Barnet får barnpension efter mamman med 10 000 kronor per år och efter pappan med 35 000 kronor per år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Det möjliga efterlevandestödet efter båda föräldrarna är:

$$40 \% \times 2 \times 50\,000 \text{ kronor} = 40\,000 \text{ kronor.}$$

Efterlevandestödet ska minskas med totala barnpensionen dvs summan av barnpensionen efter båda föräldrarna. Denna uppgår till

$$(10\,000 \text{ kronor} + 35\,000 \text{ kronor}) = 45\,000 \text{ kronor.}$$

Efterlevandestödet blir $(40\,000 \text{ kronor} - 45\,000 \text{ kronor}) = 0 \text{ kronor per år.}$

8. Efterlevandestöd – en särskild familjeförmån enligt EU-rätten

Enligt artikel 61 förordning 987/2009 ska Administrativa kommissionen utarbeta en förteckning över tilläggsförmåner eller särskilda familjeförmåner för barn som har mist en av eller båda föräldrarna och som omfattas av artikel 69 förordning 883/2004 när artikel 69 är tillämplig. Sverige har anmält efterlevandestödet till Administrativa kommissionen för att förmånen ska tas upp i nämnda förteckning.

De prioriteringsregler som gäller för familjeförmåner vid sammanträffande med motsvarande förmåner i andra medlemsländer enligt artiklarna 67 och 68 förordning 883/2004 gäller även för efterlevandestöd. Det betyder att Pensionsmyndigheten när det kan bli aktuellt att bevilja efterlevandestöd måste utreda om Sverige är *primärt ansvarigt* för att betala ut denna förmån eller *sekundärt ansvarigt*.

Pensionsförmåner och tillägg till pensioner ska enligt förordning 883/2004 inte i något fall beräknas enligt regelverket för familjeförmåner. Till denna kategori hör barnpension.

Utförlig redogörelse för EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet och samordning av familjeförmåner finns i vägledningarna från Försäkringskassan. Se även Pensionsmyndighetens vägledning om förordning 883/2004. Se vidare

- Försäkringskassans vägledning 2004:8 *EU-familjeförmåner*
- Försäkringskassans vägledning 2017:1 *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*
- Pensionsmyndighetens vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

8.1. Behörig institution

Både Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan är behöriga institutioner i förhållande till förordning 883/2004. Det innebär att respektive myndighet självständigt ska bedöma *om förordningen är tillämplig*, om Sverige ska besluta om *fullt belopp eller tilläggsbelopp*. Dessutom ska respektive myndighet självständigt bedöma när det finns en sammanträffande rätt till förmåner även bedöma om Sverige är *primär- eller sekundärland*.

Om Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten får kännedom om att myndigheterna har kommit fram till olika bedömningar av prioriteringsordningen bör frågan utredas vidare.

8.2. Bedömning av om förordningens bestämmelser om familjeförmåner är tillämpliga

Bestämmelserna om familjeförmåner tillämpas vid gränsöverskridande situationer.

Efterlevandestödet ska samordnas med motsvarande förmåner för efterlevande barn från andra medlemsländer (och inte med övriga familjeförmåner). Enligt förteckning som Administrativa kommissionen har utarbetat framgår att följande länder har en extra eller särskild familjeförmån: *Belgien, Danmark, Frankrike, Irland, Malta, Sverige och Storbritannien* (med *Nordirland* och *Gibraltar*).

I de fall då den avlidne aldrig varit försäkrad i något land som har extra eller särskild familjeförmån till barn som mist en eller båda föräldrarna enligt kap. 8 förordning 882/2004 behöver ingen bedömning av primärt och sekundärt land göras. Efterlevandestödet beviljas enligt nationell lagstiftning och samordnas med svensk och utländsk barnpension och betalas ut löpande tillsammans med den svenska barnpensionen.

Pensionsförmåner och tillägg till pensioner ska enligt förordning 883/2004 inte i något fall beräknas enligt regelverket för familjeförmåner. Till denna kategori hör *barnpension*.

- Beskrivningen av vad som är att anse som en gränsöverskridande situation finns i Försäkringskassans vägledning 2017:1 *Övergripande bestämmelser i SFB, unionsrätten och internationella avtal*.

8.2.1. Belopp som ska betalas ut från Sverige

I artikel 68 förordning 883/2004 finns bestämmelser om olika prioritetsordning, beroende på vilken situation som är aktuell för familjen, när det finns rätt till familjeförmåner från mer än ett medlemsland. Det medlemsland som kommer först i prioritetsordningen kallas *primärland* medan det andra kallas *sekundärland*.

Vidare finns i artikel 68 förordning 883/2004 bestämmelser som innebär att när det finns rätt till familjeförmåner från fler än ett medlemsland så ska primärmedlemslandet betala ut sitt *fulla belopp*. Om sekundärmedlemslandet har ett högre belopp, så ska det landet betala ut det överstigande beloppet, så kallat *tilläggsbelopp*. Utgångspunkten är att barnet åtminstone ska få det högsta beloppet som finns i de aktuella medlemsländerna.

När Sverige är *primärt land* betalas efterlevandestöd och barnpension ut enligt nationell lagstiftning av Pensionsmyndigheten. Efterlevandestödet ska alltså minskas med svensk och utländsk barnpension. Om barnet får en *extra eller särskild förmån till barn som mist en eller båda föräldrarna* från ett annat land ska detta land betala ut ett eventuellt tilläggsbelopp enligt kap. 8 förordning 883/2004.

När Sverige är *sekundärt land* minskas efterlevandestödet med motsvarande förmån i annat land det vill säga med en *extra eller särskild familjeförmån till barn som mist en eller båda föräldrarna*. Eventuellt tilläggsbelopp betalas ut av Pensionsmyndigheten enligt kap. 8 förordning 883/2004. Efterlevandestödet ska samordnas med svensk barnpension, eventuell utländsk barnpension från annat land och med den särskilda familjeförmånen som beviljats i bosättningslandet.

8.2.2. Den avlidne har aldrig varit omfattad av svensk försäkring

När det gäller efterlevandestöd till barn ska barnet bedömas som självständigt försäkrad i Sverige om hen är bosatt i Sverige. Detta innebär att om den avlidne aldrig varit omfattad av svensk försäkring men barnet bor här kan barnet ändå få efterlevandestöd enligt nationell lagstiftning.

Barnet får beslut om efterlevandestöd. Hur mycket efterlevandestöd som ska betalas ut beror på vad barnet får i barnpension från det andra landet.

9. Efterlevandepension till vuxna

I detta kapitel finns en allmän beskrivning av förmånerna *allmän omställningspension* och *förlängd omställningspension*, *änkepension*, *garantipension till omställningspension* och *garantipension till änkepension*.

Mer information om vem som kan få förmånerna finns i kapitel 10–13:

- Rätten till omställningspension
- Rätten till änkepension
- Rätten till garantipension till omställningspension
- Rätten till garantipension till änkepension

Information om hur förmånerna beräknas finns i kapitel 14 och 16–18:

- Beräkning av omställningspension
- Beräkning av änkepension
- Beräkning av garantipension till omställningspension
- Beräkning av garantipension till änkepension

Vid dödsfall år 2003 eller senare beräknas omställningspension på ett efterlevandepensionsunderlag (EPU). Mer information finns i kapitel 15.

Förmåner till efterlevande vuxna kan ges till efterlevande make eller i vissa fall till med en efterlevande make likställd person. Bestämmelserna i SFB är utformade utifrån förutsättningen att endast en person kan anses vara make eller sambo med en annan person (jfr HFD mål nr 1549-19).

9.1. Allmänt om omställningspension och förlängd omställningspension

Omställningspension och förlängd omställningspension är en inkomstgrundad pension som baserar sig på den avlidnes inkomster. Den kan betalas ut till en efterlevande maka eller make som inte fyllt 65 år.

När en person avlidit kan den efterlevande maken eller maken ensam behöva stå för tidigare gemensamma kostnader. För att hjälpa den efterlevande att komma över dessa svårigheter finns allmän omställningspension. Efterlevandepension till vuxna bör inte ses som den efterlevandes huvudsakliga inkomst, utan i stället som en kompletterande inkomst (prop. 1999/2000:91 s. 125). Omställningspensionen, som kan betalas ut till både efterlevande kvinnor och efterlevande män, ersatte änkepensionen som i princip avskaffades från och med januari 1990.

Allmän omställningspension kan lämnas under tolv månader från tidpunkten för dödsfallet (80 kap. 5 § SFB). Omställningspensionen kan, i form av förlängd omställningspension, betalas ut för längre tid om den efterlevande har vårdnaden om och bor tillsammans med barn under 18 år (80 kap. 6 § SFB).

Den efterlevande kan få omställningspension och förlängd omställningspension så länge rätten till förmånen finns oavsett var i världen hen bor (6 kap. 16 § SFB).

I fråga om rätt till omställningspension som grundar sig på dödsfall före år 2003 gäller andra regler.

9.2. Allmänt om änkepension

Änkepension är en inkomstgrundad pension och består av två delar. Dels av *änkepension beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng* och dels av änkepension som är ett tillägg (*90-procentstillägget*) (83 kap. SFB).

Änkepensionen avskaffades i princip från och med år 1990. Efterlevande kvinnor har emellertid med stöd av övergångsbestämmelser till AFL på vissa villkor även därefter beviljats änkepension. Detta gäller framför allt kvinnor födda 1944 eller tidigare. Kvinnor födda 1945 eller senare beviljas i första hand omställningspension men kan i viss mån och på vissa villkor samtidigt beviljas änkepension. Även vid dödsfall år 2003 eller senare kan kvinnor födda 1944 eller tidigare respektive födda 1945 eller senare beviljas änkepension.

För den som även har rätt till omställningspension betalas änkepensionen ut till den del den överstiger omställningspensionen.

Om en kvinna som är född 1930 eller senare har både änkepension och allmän pension minskar den allmänna pensionen under vissa förutsättningar änkepensionen *beräknad på mannens intjänade pensionspoäng*.

9.3. Allmänt om garantipension till allmän omställningspension och förlängd omställningspension

Garantipension är en utfyllnadspension som betalas ut som tillägg till eller i stället för omställningspension. Garantipensionen är grundskyddet till vuxna efterlevande som inte fyllt 65 år. Syftet är att efterlevande till avlidna som bidragit till familjens försörjning på annat sätt än genom förvärvsarbete (till exempel genom att sköta hemmet) inte ska bli helt utan skydd efter ett dödsfall.

Garantipension till omställningspension lämnas under samma tid som omställningspension (81 kap. 3 § SFB). Det innebär att garantipension kan betalas ut för längre tid om den efterlevande har vårdnaden om och bor tillsammans med barn under 18 år.

Garantipensionen är beroende av den avlidnes försäkringstid, faktisk och framtida (se 81 kap. 4 § SFB). Försäkringstid kan även tillgodoräknas från annat EES-land (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller Schweiz.

Garantipensionen är en bosättningsbaserad förmån som kan betalas ut till den som bedöms vara bosatt i Sverige (81 kap. 2 § SFB). Även efterlevande som är bosatta i EES-land eller Schweiz kan få garantipension. Detta på grund av den exporträtt som följer av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet (exportabilitetsprincipen). Motsvarande rätt kan finnas under vissa förutsättningar enligt vissa socialförsäkringskonventioner

som t.ex. den med Kanada. En efterlevande som bor utanför EES eller Schweiz kan inte få garantipension (jfr 5 kap. SFB).

Enligt dom från HFD (HFD 2018 ref. 38, mål nr 4078-14) är garantipensionen en minimiförmån. Garantipensionen betraktades tidigare som en pensionsförmån. Domen innebär att beräkningen av garantipension ska ske med hänsyn till sammanlagd försäkringstid inom EES och Schweiz. Vidare ska alla utländska pensioner som enligt 81 kap. 9 § SFB ska ingå i beräkningsunderlaget för garantipension, göra det.

- Se vidare i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

9.4. Allmänt om garantipension till änkepension

En änka född 1945 eller senare kan endast få garantipension till sin änkepension om dödsfallet har inträffat före 2003.

En änka född 1944 eller tidigare kunde ha rätt till garantipension till änkepension fram till det att änkan fyllde 65 år.

Samtliga änkor födda 1944 eller tidigare har nu fyllt 65 år. Det innebär att garantipension till änkepension numera enbart utgår för dödsfall som inträffat före 2003.

10. Rätten till omställningspension

Samtliga bestämmelser avseende efterlevandepension till vuxna är utformade utifrån förutsättningen att det är en vuxen efterlevande per avliden.

10.1. Rätten till allmän omställningspension

Vem som kan få allmän omställningspension

80 kap. 3 § SFB

En efterlevande make, som stadigvarande sammanbodde med sin make vid dennes död, har rätt till allmän omställningspension om denne var försäkrad för sådan förmån enligt 4 och 6 kap. SFB och den efterlevande

1. vid dödsfallet stadigvarande sammanbodde med barn under 18 år, som stod under vårdnad av makarna eller en av dem, eller
2. oavbrutet hade sammanbott med maken under en tid av minst fem år fram till dödsfallet.

En efterlevande maka eller make som inte har fyllt 65 år och som stadigvarande sammanbodde med sin maka eller make vid dödsfallet har rätt till omställningspension om den efterlevande vid dödsfallet stadigvarande sammanbodde med barn under 18 år som en eller båda makarna hade vårdnad om (barnfall) eller oavbrutet hade bott tillsammans med maken under en tid av minst fem år fram till dödsfallet (80 kap. 3 § SFB).

Det finns i barnfallen inte något krav att det är ett för makarna gemensamt barn eller att det är ett biologiskt eller adoptivbarn till en av dem. Även andra barn kan ge rätt till omställningspension för den efterlevande. Barnet ska stadigvarande ha vistats hos makarna. Båda makarna, eller den ena av dem, ska ha haft den rättsliga vårdnaden om barnet vid dödsfallet.

Personer som registrerat sitt partnerskap likställs enligt 3 kap. 1 § i den upphävda lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap med makar enligt äktenskapsbalken. Med gift menas därför också registrerat partnerskap.

10.1.1. Med efterlevande make likställd person

Med efterlevande make likställd person

80 kap. 4 § SFB

När det gäller allmän omställningspension likställs med efterlevande make en ogift person som är sambo med en annan ogift person vid hans eller hennes död och som

1. tidigare har varit gift med den avlidne,
2. har eller har haft barn med den avlidne, eller
3. vid dödsfallet väntade barn med den avlidne.

Med efterlevande maka eller make likställs den som, utan att vara gift (vare sig med den avlidne eller någon annan) vid dödsfallet, stadigvarande bodde tillsammans med en kvinna eller man, som inte heller var gift *och* de tidigare har varit gifta med varandra *eller* om de har eller har haft barn tillsammans *eller* väntade barn vid dödsfallet (80 kap. 4 § SFB).

En förutsättning för att den efterlevande ska likställas med efterlevande make om kvinnan väntade barn vid dödsfallet är att det är ett för den avlidne och den efterlevande gemensamt barn. Det kan inte komma i fråga att göra några mer ingående undersökningar om detta villkor är uppfyllt. Om det är kvinnan som avlidit kan havandeskapet styrkas genom ett läkarutlåtande. Är det mannen som har avlidit kan det faderskapsrättsliga avgörandet ligga till grund för bedömningen av om den efterlevande ska likställas med en efterlevande make (prop. 1987/88:171 s. 190).

Om kvinnan väntade barn vid mannens död anses barnvillkoret för rätt till omställningspension uppfyllt vid dödsfallet, det vill säga den efterlevande anses bo stadigvarande med barn vid dödsfallet (prop. 1987/88:171 s. 194). Om det är kvinnan som väntar barn som avlider krävs det däremot att sammanboendet varat i fem år.

10.1.2. Stadigvarande och oavbrutet sammanboende med maka eller make

Villkor för omställningspension är att makarna *stadigvarande bodde tillsammans* vid tidpunkten för dödsfallet och att *sammanboendet varat oavbrutet* minst fem år under tiden närmast före dödsfallet (80 kap. 3 § SFB). Dessa villkor bör inte ges en alltför snäv tolkning.

Beskrivning av begreppet *stadigvarande sammanbo* finns i förarbeten, prop. 1987/88:171 om reformering av den allmänna försäkringens efterlevande-förmåner m.m. och rättspraxis. Aktuella omständigheter i det enskilda fallet ska beaktas i den slutliga bedömningen.

När det gäller par som t.ex. pga. att de varit folkbokförda på olika adresser innan dödsfallet bedömts leva åtskilda kan det ändå inträffa att det föreligger en rätt till omställningspension för den efterlevande. Bedömningen av om de ändå ska anses ha varit stadigvarande sammanboende innan dödsfallet utgår då t.ex. från om parets avsikt har varit att sammanbo och om de haft personlig och ekonomisk gemenskap (jfr HFD 2011 ref. 12). Viss vägledning för bedömningen kan också PRS 2014:1, som handlar om under vilka omständigheter två personer ska anses leva åtskilda, ge.

10.1.3. Orsaken till särlevnaden

Det förhållandet att makarna under en viss tid levt på skilda orter bör inte alltid få till följd att sammanlevnaden ska anses ha upphört, utan vikt får läggas vid orsaken till detta. Om avbrottet beror på makarnas arbetsförhållanden ska inte sammanlevnaden anses ha upphört. Om t.ex. en av makarna måste vistas längre tider på annan ort men hade kvar sin egentliga bostad hos den andra maken och upprätthöll sammanlevnaden under veckoslut eller under semestrar och andra längre ledigheter kan

makarna anses ha oavbrutet sammanbott. Samma bedömningsgrunder blir tillämpliga om ena maken tas in på sjukhus eller liknande. Berodde avbrottet i sammanlevnaden på söndring i äktenskapet får sammanboendet anses avslutat (se prop. 1987/88:171 s. 194).

Om en av makarna vårdades på vårdhem eller sjukhem eller bodde på äldreboende vid dödsfallet får en bedömning göras i varje enskilt fall av vad som var avsikten med vården eller boendet. En avgörande faktor är om vården eller boendet var att betrakta som stadigvarande. Om till exempel vården var stadigvarande och avsikten inte var att makarna skulle flytta ihop igen kan de oftast inte anses ha bott stadigvarande tillsammans vid dödsfallet. I mål nr 2218-10 har HFD dock funnit att en kvinna ska ha rätt till allmän omställningspension trots att hennes make hade flyttat till ett äldreboende sex månader innan han avled (HFD 2011 ref.12).

Det finns skäl att i vissa fall anpassa tillämpningen av bestämmelsen i 80 kap. 3 § SFB med hänsyn till HFD:s avgörande. Mot bakgrund av syftet med allmän omställningspension och den grundläggande förutsättningen för rätt till förmånen, att det vid tidpunkten för dödsfallet förelåg en personlig och ekonomisk gemenskap mellan makarna och där ena makens bortgång således inneburit en väsentligt förändrad ekonomisk situation för den andre, bör domen tolkas med försiktighet så att inte den grupp som kan komma ifråga för omställningspension i något väsentligt avseende utvidgas. Omständigheterna kan jämföras med den i förarbetena beskrivna situationen när en make tillfälligt tas in på sjukhus eller liknande. Domstolens tolkning kan medföra en förändrad tillämpning av bestämmelsen jämfört med nuvarande tillämpning i situationer snarlika den i domen, det vill säga då makar som levt i en långvarig relation inte haft för avsikt att flytta isär, men den ena varit tvungen att flytta från makarnas gemensamma bostad på grund av att hen lider av en allvarlig sjukdom och nödvändig vård inte kan ges i hemmet.

Vid bedömning i det enskilda fallet ska även fortsättningsvis faktorer vägas för eller emot ett ställningstagande huruvida makarna vid dödsfallet upprätthållit en personlig och ekonomisk gemenskap dem emellan trots en kort tids boende på skilda håll. En tidsgräns när den ekonomiska gemenskapen ska anses ha upphört kan inte ges utan en samlad bedömning bör göras i varje enskilt fall.

10.1.4. Avsikten med sammanboendet

Även ett sammanboende som vid dödsfallet varat en förhållandevis kort tid kan betraktas som stadigvarande. Det är i princip parternas avsikt att stadigvarande sammanbo som är avgörande för om de ska betraktas som stadigvarande sammanboende vid dödsfallet. Vid bedömningen av denna avsikt ska samtliga omständigheter som kan tala för eller emot en sådan avsikt beaktas, men någon prövning av de ekonomiska konsekvenserna av dödsfallet ska inte göras (RegR mål nr 2443-04). Det förhållandet att makarna vid dödsfallet nyligen hade börjat sammanbo igen och båda eller en av makarna hade bostadsbidrag som ensamstående eller en make hade underhållsstöd behöver inte innebära att makarna inte kan anses vara stadigvarande sammanboende.

10.1.5. Samlevnad före äktenskap och samlevnad att likställa med äktenskap

Många som gifter sig har tidigare bott tillsammans som ogifta. Vid bedömningen av om villkoret om fem års oavbrutet sammanboende är uppfyllt kan, förutom tid som gift eller likställd med gift, tid som stadigvarande sammanboende räknas med. Detta gäller även om parterna då inte hade något gemensamt barn eller inte tidigare varit gifta med varandra.

På motsvarande sätt kan sådan tid tillgodoräknas den efterlevande även om hen aldrig hade gift sig med den avlidne men förhållandet vid dödsfallet var sådant att den efterlevande är att likställa med en efterlevande make. Om någon av parterna var gift med någon annan när sammanboendet påbörjades saknar betydelse. Det krävs däremot att det verkligen rört sig om ett stadigvarande sammanboende under hela den aktuella femårsperioden (prop. 1987/88:171 s. 190).

10.1.6. Folkbokföring

En person ska vara folkbokförd där hen är bosatt (jfr 6 § FbL).

En faktor som blir av betydelse vid bedömningen av makarnas bosättning är var makarna varit folkbokförda. Om makarna varit folkbokförda på skilda boenden kan man i många fall kunna utgå från att de inte sammanbott stadigvarande. Detsamma gäller om någon av parterna under femårsperioden eller del av den har haft exempelvis bostadsbidrag eller annan förmån eller bidrag såsom ensamstående. Även taxeringen för inkomstskatt kan bli av betydelse vid avgörandet av om makarna sammanbott eller inte. Det som sagts gäller både gifta och likställda med gifta (se prop. 1987/88:171 s. 194).

Om makarna var folkbokförda på samma adress och det inte finns någon uppgift som tyder på att makarna inte var stadigvarande sammanboende, får makarna anses vara stadigvarande sammanboende.

10.1.7. Bedömning av civilstånd i andra sammanhang

Bedömningen av civilstånd är en bedömning av ett faktiskt förhållande. Detta innebär att om frågan om en persons civilstånd aktualiseras inom flera av Pensionsmyndighetens förmåner ska myndighetens bedömning av civilstånd i pensionshänseende som utgångspunkt vara densamma inom samtliga förmåner. Det finns dock situationer där det inte är möjligt att lägga civilståndsbedömningen till grund för beräkning av samtliga förmåner. Det innebär att även om den avlidne hade pension och betraktades som ogift i pensionshänseende är det inte säkert att makarna inte ska anses som stadigvarande sammanboende när det gäller rätt till omställningspension. Även när det kommer till att ett tidigare civilstånd ska ändras på grund av nytillkomna uppgifter kan resultatet bli olika för olika förmåner på grund av att bestämmelserna om ändring och omprövning av beslut skiljer sig mellan förmånerna.

I mål om omställningspension har kammarrätten tagit ställning till om den enskilde uppfyller villkoret om stadigvarande sammanboende under minst fem år före dödsfallet. En samlad bedömning får göras av det faktum att

maken betraktades som ogift i pensionshänseende och de uppgifter som den efterlevande lämnar om sammanboendet i samband med ansökan eller utredning om efterlevandepension (se Kammarrättens i Sundsvalls dom mål nr 3125-05).

10.1.8. När kretsen efterlevande ska avgöras av annat lands lagstiftning

Det är lagstiftningen i respektive medlemsland som avgör vem som är familjemedlem och på så sätt vid dödsfall kan bli berättigad till efterlevandeförmåner (artikel 1 i förordning 883/2004).

I andra medlemsländer kan även en frånskild hustru som inte sammanbodde med den avlidne, tillhöra kretsen efterlevande och i vissa fall även föräldrar och syskon som delade hushåll med den avlidne. Om enligt det aktuella landets lagstiftning en person betraktas som familjemedlem endast om hen lever i samma hushåll som den försäkrade personen eller pensionstagaren, ska detta villkor anses uppfyllt om personen är ekonomiskt beroende av den försäkrade personen eller pensionstagaren för sin försörjning (artikel 1 i 3 förordning 883/2004).

För svensk del innebär det att kravet på stadigvarande sammanboende vid dödsfallet och de fem åren närmast dessförinnan i sådant fall inte kan upprätthållas om den efterlevande var ekonomiskt beroende av den avlidne för sin försörjning. Det förutsätter att paret har en ekonomisk gemenskap motsvarande ett sammanboende enligt svensk rättstillämpning. Det kan till exempel vara fallet i fråga om en avliden som arbetade i Sverige men vars familj (sambo eller make och barn) bor kvar i ett annat medlemsland. Vid dödsfallet är kanske kravet på stadigvarande sammanboende inte uppfyllt eftersom det rör sig om en person som arbetade i ett annat land än familjens bosättningsland. Om den efterlevande var ekonomiskt beroende av den avlidne för sin försörjning ska hen ändå räknas till kretsen av efterlevande. Skulle paret ha varit skilda/separerade och den avlidne skyldig att betala "underhåll" men inte upprätthållit ett sammanboende på ex. semester och helger räknas den efterlevande inte till kretsen av efterlevande.

10.1.9. Uppgifter när den avlidne var bosatt utomlands

Om den avlidne och den efterlevande inte var bosatta i Sverige men i annat EES-land (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein), i Schweiz eller i land som Sverige har socialförsäkringskonvention med får de uppgifter som lämnas av institutionen i det andra landet ligga till grund för bedömningen av om den efterlevande och den avlidne bodde tillsammans vid dödsfallet och under de fem åren före dödsfallet. Om uppgifterna misstämmer t.ex. med uppgifter som Pensionsmyndigheten har, får detta utredas med institutionen i det andra landet och kommuniceras med den efterlevande.

Om den avlidne och den efterlevande inte var bosatta i Sverige och inte heller i ett EES-land eller i Schweiz eller i land som Sverige har socialförsäkringskonvention med får de uppgifter som lämnas på ansökan och i dokument motsvarande dödsfallsintyg och släktutredning från Skatteverket, ligga till grund för bedömningen av om den efterlevande och

den avlidne bodde tillsammans vid dödsfallet och under de fem åren före dödsfallet. Om uppgifterna som den efterlevande lämnar på ansökan inte överensstämmer med de uppgifter som myndigheten i det andra landet lämnat eller med andra uppgifter som Pensionsmyndigheten har fått detta kommuniceras med den efterlevande. Det är den efterlevande som har att visa att uppgifterna som hen lämnat är korrekta.

10.1.10. Make intagen på kriminalvårdsanstalt

Att vara intagen på kriminalvårdsanstalt är alltid att betrakta som en tillfällig vistelse. Om en av makarna var intagen på kriminalvårdsanstalt vid dödsfallet får Pensionsmyndigheten utreda om makarna bodde tillsammans vid intagningen och om de hade för avsikt att bo tillsammans efter frigivningen. Om så var fallet kan makarna anses ha bott stadigvarande tillsammans och oavbrutet ha bott tillsammans under intagningstiden. Villkoren om stadigvarande sammanboende i 80 kap. 3 § SFB är då uppfyllt.

10.1.11. Stadigvarande sammanboende med barn under 18 år

En efterlevande maka eller make som inte har fyllt 65 år och som stadigvarande sammanbodde med sin maka eller make vid dödsfallet har rätt till omställningspension om den efterlevande vid dödsfallet *stadigvarande sammanbodde med barn under 18 år* (80 kap. 3 § SFB).

Skrivningar om begreppet *stadigvarande sammanbo* finns i förarbeten, prop. 1987/88:171 om reformering av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner m.m.

Villkoren om stadigvarande sammanboende och om stadigvarande vistelse bör inte ges alltför snäv innebörd. Att barnet eller den efterlevande tillfälligt vistas på annat håll bör således inte påverka rätten till pension. Om till exempel barnet under ferier bor i hemmet bör inte den omständigheten att det under övrig del av året vistas på annan ort för skolgång anses medföra att kravet på stadigvarande vistelse i hemmet inte är uppfyllt. Är barnet varaktigt omhändertaget för vård på institution eller i fosterhem, kan det däremot inte anses stadigvarande bo tillsammans med den efterlevande. Ett barns tillfälliga vistelse exempelvis på sjukhus eller i enskilt hem bör inte heller påverka rätten till omställningspension. På motsvarande sätt bör inte heller det förhållandet att den efterlevande maken tillfälligt måste lämna hemmet på grund av sjukdom eller till följd av arbete eller utbildning medföra att pensionsrätten bortfaller (prop. 1987/88:171 s. 196 och 197).

Det krävs inte att den efterlevande ensam har vårdnaden om barnet. Också om barnet står under gemensam vårdnad av den efterlevande och en annan person är förutsättningen för rätt till omställningspension uppfyllt. Eftersom barnet måste sammanbo stadigvarande med den efterlevande och ha gjort det även vid dödsfallet fordras att den efterlevande tar faktisk vårdnad om barnet och att barnet varaktigt bor tillsammans med den efterlevande, och alltså inte med den andre vårdnadshavaren (prop. 1987/88:171 s. 196 och 197).

Om barnet och den efterlevande inte var bosatta i Sverige gäller vad som sägs i avsnitt 10.1.8. När kretsen efterlevande ska avgöras av annat lands lagstiftning också om uppgifter som lämnas om sammanboende med barn.

10.1.12. Förmånstiden

Förmånstiden

80 kap. 5 § SFB

Allmän omställningspension kan lämnas under tolv månader från tidpunkten för dödsfallet.

Om dödsfallet inträffat den 1 januari 2005 eller senare kan den efterlevande få omställningspension under en tid av 12 månader från dödsfallet (80 kap. 5 § SFB). Men om dödsfallet inträffade år 2003 eller 2004 betalas omställningspensionen ut i 10 månader enligt äldre lagstiftning.

Av 77 kap. 14 § SFB följer att den efterlevande kan få omställningspension från och med den månad då maken eller maken avled. Om denne vid sin död hade allmän pension eller aktivitets- eller sjukersättning enligt SFB kan efterlevandepension betalas ut från och med månaden efter dödsfallet. Den efterlevande får omställningspensionen i 12 månader från och med dödsfallsmånaden eller från och med månaden efter dödsfallsmånaden.

Exempel

En person som hade sjukpenning avlider den 16 maj 2020. Den efterlevande kan få omställningspension från och med maj det året till och med april år 2021.

Exempel

En person som hade allmän pension avlider den 16 maj 2020. Den efterlevande kan få omställningspension från och med juni det året till och med maj år 2021.

Rätten till omställningspension upphör efter 12 månader eller tidigare om den efterlevande fyller 65 år innan dess (77 kap. 18 § och 80 kap. 5 § SFB).

Förmånstiden

77 kap. 18 § 1 SFB

Efterlevandepension och efterlevandestöd lämnas till och med den månad då rätten till förmånen upphör. Dock lämnas följande förmåner längst till och med månaden före den då den efterlevande fyller 65 år:

1. omställningspension,

Av 80 kap. 3 § SFB framgår att en efterlevande som vid dödsfallet stadigvarande sammanbodde med sin maka eller make har rätt till omställningspension om den efterlevande vid dödsfallet stadigvarande sammanbodde med barn under 18 år som en eller båda makarna hade vårdnad om. Att förutsättningar för beviljande av allmän omställningspension ska vara uppfyllda vid tidpunkten dödsfallet innebär att omställningspension som har beviljats en efterlevande på grund av sammanboende med barn betalas ut under hela 12-månadersperioden även om den efterlevande upphör att leva tillsammans med barnet. Rätten påverkas inte heller av att barnet under perioden fyller 18 år. Vidare påverkas rätten till omställningspension inte av om den efterlevande ingår nytt äktenskap eller börjar sammanbo med annan person.

Exempel

En kvinna avlider i maj 2020. Maken som är född i december 1955 får omställningspension. Pensionsmyndigheten betalar ut omställningspension till och med november 2020, det vill säga i sju månader, eftersom han fyller 65 år i december.

Pensionsmyndigheten ska dra in pensionen från och med månaden efter den under vilken rätten upphör (se 77 kap. 17 och 18 §§ SFB).

10.1.13. Omställningspension efter flera avlidna kan inte betalas ut

Om en person för samma månad är berättigad till omställningspension och garantipension till omställningspension efter flera avlidna betalas endast pensionen ut efter den sist avlidne. Om beloppen är olika höga betalas det högsta beloppet ut (80 kap. 9 § SFB).

Exempel

En kvinna har omställningspension efter sin avlidne make sedan 4 månader tillbaka. Hon gifter då om sig med en man som hon sedan tidigare har ett barn tillsammans med. Barnet är 10 år och bor tillsammans med kvinnan och mannen. Hon har fortfarande rätt till inledande omställningspension efter den förste maken. Då avlider den andre maken. Det har gått åtta månader sedan förste maken avled. Kvinnan har rätt till omställningspension även efter den andre maken. Makarna var gifta och kvinnan har vårdnaden om barn under 18 år. Omställningspension efter den sist avlidne betalas ut om inte beloppet efter den först avlidne mannen är högre. I sådant fall betalas den omställningspensionen ut ytterligare fyra månader. Därefter betalas omställningspension efter den senast avlidne mannen ut, dock längst 12 månader från dödsfallet. Därefter kan det bli aktuellt med förlängd omställningspension.

10.2. Rätten till förlängd omställningspension

Vem som kan få förlängd omställningspension

80 kap. 6 § SFB

En efterlevande som har haft rätt till allmän omställningspension har, för tid efter det att rätten till denna upphört, rätt till förlängd omställningspension om han eller hon har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 18 år som vid dödsfallet stadigvarande vistades i makarnas hem.

En efterlevande maka eller make eller med maka eller make likställd som inte har fyllt 65 år kan ha rätt till förlängd omställningspension efter det att rätten till allmän omställningspension har upphört (80 kap. 6 § SFB).

För att den efterlevande ska få rätt till förlängd omställningspension krävs att hen

- har uppfyllt villkoren för rätt till allmän omställningspension enligt 80 kap. 3 § SFB
- har den rättsliga vårdnaden om och stadigvarande bor tillsammans med barn under 18 år som vid dödsfallet stadigvarande vistades i makarnas hem (80 kap. 6 § SFB).

Däremot krävs inte att omställningspension ska ha betalats ut. Det är tillräckligt att förutsättningarna för rätt till allmän omställningspension är uppfyllda (prop. 1987/88:171 s. 196).

Villkoren om stadigvarande sammanboende och om stadigvarande vistelse bör inte ges alltför snäv innebörd. Att barnet eller den efterlevande tillfälligt vistas på annat håll bör således inte påverka rätten till pension. Se mer om detta i avsnitt 10.1.11, *Stadigvarande sammanboende med barn under 18 år*.

Även ett gemensamt barn som föds först efter dödsfallet får, liksom i fråga om allmän omställningspension, anses ha stadigvarande vistats i makarnas hem vid dödsfallet (prop. 1987/88:171 s. 196).

Den efterlevande kan få förlängd omställningspension under 12 månader om det finns barn under 18 år, dock betalas den förlängda omställningspensionen alltid ut till och med yngsta barnets 12-års månad, med undantag av vad som sägs i nästa avsnitt (80 kap. 8 § SFB).

Exempel

En kvinna har haft allmän omställningspension i 12 månader. Hon har vårdnaden om och bor fortfarande tillsammans med makarnas gemensamma barn. Barnet är 16 år. Kvinnan får förlängd omställningspension i 12 månader.

Exempel

En man har haft allmän omställningspension i 12 månader. Han har vårdnaden om och bor fortfarande tillsammans med makarnas gemensamma barn som nu är 9 och 16 år gamla. Han får förlängd omställningspension till och med yngsta barnets 12-års månad.

Exempel

En man har haft allmän omställningspension i 12 månader. Han har vårdnaden om och bor tillsammans med makarnas gemensamma dotter som nu är 11 år och 6 månader. Han får förlängd omställningspension i 12 månader.

10.2.1. Förmånstiden

Förlängd omställningspension kan lämnas under tolv månader eller till den senare tidpunkt när det yngsta barnet fyller tolv år (80 kap. 8 § SFB). Bestämmelsen innebär att förlängd omställningspension lämnas under tolv månader eller under en längre period, dock senast till den tidpunkt då yngsta barnet fyller tolv år.

Förmånstiden

80 kap. 8 § SFB

Förlängd omställningspension kan lämnas under tolv månader eller till den senare tidpunkt när det yngsta barnet fyller tolv år.

Vidare upphör rätten till förlängd omställningspension om förutsättningarna för att få förmånen inte längre är uppfyllda. Av 80 kap. 6 § SFB framgår att en efterlevande som har haft rätt till allmän omställningspension har, för tid efter det att rätten till denna upphört, rätt till förlängd omställningspension om hen *har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 18 år* som vid dödsfallet stadigvarande vistades i makarnas hem. Av bestämmelsen framgår att *vårdnad om och stadigvarande sammanboende med barn under 18 år* är förutsättningar för förlängd omställningspension. Detta innebär att om barnet under 12-månadersperioden *fyller 18 år* upphör rätten till förlängd omställningspension från och med månaden efter den månad barnet fyller 18 år.

Detsamma gäller om den efterlevande inte längre *stadigvarande bor tillsammans med* eller inte längre *har vårdnaden om* det barn som ger rätt till pension. Den upphör också om barnet avlider. Om den efterlevande senare på nytt har vårdnaden om och stadigvarande bor tillsammans med barnet kan förlängd omställningspension betalas ut igen om villkoren för rätt till förmånen enligt 80 kap. 6 § SFB fortfarande är uppfyllda.

Förmånen upphör också om den efterlevande gifter sig eller stadigvarande börjar sammanbo med någon som hen varit gift med eller har eller har haft

barn med (80 kap. 7 § SFB). Om det nya äktenskapet eller sammanboendet tar slut kan den efterlevande inte få tillbaka sin förmån.

Om den efterlevande gifter sig eller blir sambo

80 kap. 7 § SFB

Rätt till förlängd omställningspension föreligger inte

1. om den efterlevande gifter sig, eller
2. om den efterlevande är sambo med någon som han eller hon har varit gift med eller har eller har haft barn med.

En ytterligare begränsning är att förlängd omställningspension, precis som omställningspension, kan betalas ut längst till och med månaden före den då den efterlevande fyller 65 år (77 kap. 18 § SFB).

Pensionsmyndigheten ska dra in pensionen från och med månaden efter den under vilken rätten upphör (se 77 kap. 17 och 18 §§ och 80 kap. 6 § SFB).

Ändras förutsättningarna och den efterlevande återigen uppfyller villkoren för rätt till förlängd omställningspension ska förmån beviljas och den efterlevande underrättas genom ett nytt beslutsbrev.

Exempel

En kvinna har beviljats omställningspension från och med augusti 2019 till och med juli 2020 samt förlängd omställningspension från och med augusti 2020 till och med maj 2028 utan ansökan. Maken avled i augusti 2019. Vid tiden för dödsfallet bodde makarna tillsammans med ett barn som då var 3 år fyllda och som de hade vårdnad om. Barnet var född i mars 2015. Barnet är sedan den 1 december 2019 inte längre folkbokförd på samma adress som kvinnan. Eftersom kvinnan och barnet inte längre har samma folkbokföringsadresser kommer det i april 2019, i god tid innan omställningspensionen ska upphöra, en impuls för bedömning av rätten till förlängd omställningspension. När utredning visar att inte enbart folkbokföringsadressen utan även det faktiska sammanboendet med barnet upphört, bedöms kvinnan inte ha rätt till den förlängda omställningspensionen från och med augusti 2020.

Exempel

En man bosatt utomlands lämnar in en ansökan om efterlevandepension den 15 juni år 2019. Allmän omställningspension kan betalas ut i 12 månader från dödsfallet. Mannens maka avled i november 2017. Förmånstiden för omställningspension är därmed november 2017–oktober 2018. Eftersom ansökan kom in för sent kan allmän omställningspension inte betalas ut. Tre månader tillbaka från ansökningsmånaden blir från och med mars 2019. Då har rätten till inledande omställningspension upphört. Mannen uppfyller villkoren för rätt till förlängd omställningspension, då

makarna har ett barn som var 7 år vid dödsfallet. Pensionsmyndigheten beviljar förlängd omställningspension från och med mars 2019.

11. Rätten till änkepension

Det finns två former av änkepension. Änkepension som beviljas utifrån den avlidens intjänande och ett så kallat 90-procentstillägg som beräknas utifrån prisbasbelopp.

Förmånsformer

83 kap. 2 § SFB

Änkepension består av

1. änkepension på grundval av den avlidne makens intjänade pensionspoäng för tilläggspension, och
2. 90-procentstillägg, som är ett tillägg motsvarande 90 procent av det prisbasbelopp som gäller för dödsfallsåret.

Olika regler gäller beroende på om änkan är född *1945 eller senare* alternativt *1944 eller tidigare*. Detta kapitel har därför delats in i avsnitt för *kvinnor födda 1945 eller senare* och *kvinnor födda 1944 eller tidigare*.

Änkepension beräknad på grundval av pensionspoäng beräknas olika beroende på när kvinnan är född. Änkepension i form av 90-procentstillägg lämnas längst till och med månaden före den då den efterlevande fyller 65 år (77 kap. 18 § SFB). Eftersom kvinnor födda 1944 eller tidigare är över 65 år har de inte rätt till 90-procentstillägget.

11.1. Rätten till änkepension på grundval av pensionspoäng

Rätten till änkepension på grundval av pensionspoäng

83 kap. 3 § SFB

En änka har rätt till änkepension enligt 2 § första stycket 1 om den avlidne maken var försäkrad enligt 4 och 6 kap. och vid sin död

1. hade rätt till inkomstgrundad ålderspension, eller
2. skulle ha haft rätt till förtidspension enligt 13 kap. 1 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003, om pensionsfall enligt samma paragraf hade förelegat vid tidpunkten för dödsfallet.

För rätt till änkepension krävs det vidare att änkan uppfyller villkoren i 4 eller 5 §. Dessutom krävs det att det för den avlidne maken kan tillgodoräknas pensionspoäng för tilläggspension för minst tre år. Vid bedömning av om detta krav är uppfyllt tillämpas bestämmelserna i 63 kap. 4 § angående sjömän som inte är svenska medborgare, om änkan är född 1944 eller tidigare.

Änkepension beräknad på den avlidens intjänande pensionspoäng motsvarar den änkepension som före den 1 januari 2003 betalades ut som ATP. Den kan betalas ut även om änkan har fyllt 65 år. Som framgår av 83 kap. 3 §

SFB måste flera villkor vara uppfyllda för att en änka ska ha rätt till änkepension i på grundval av pensionspoäng.

För att änkan ska ha rätt till änkepension krävs det att den avlidne kan tillgodoräknas tre år med pensionspoäng för tilläggspension. För kvinnor födda 1945 eller senare gäller att den avlidne har minst tre år med pensionspoäng till och med år 1989. Så kallade *vårdår* får inte räknas med för att klara treårskravet. Däremot får så kallade *15:2-år*, som personer födda före 1927 kan ha, räknas med (83 kap. 3 § SFB).

- Läs mer om vårdår och 15:2-år i vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg*.

Om den avlidne omfattas av EU:s lagstiftning men endast har ett eller två år med pensionspoäng i Sverige ska man lägga samman år med pensionspoäng i Sverige med försäkringstid i annat EES-land (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller Schweiz. På så sätt kan man få ihop tre år och den efterlevande får rätt till änkepension. Detsamma kan gälla i förhållande till ett annat land som Sverige har konvention med.

För kvinnor födda 1945 eller senare gäller att sammanläggning kan göras med tid före år 1990 i annat EES-land eller i Schweiz.

- Se vidare i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010*.

11.1.1. Kvinnor födda 1945 eller senare

En efterlevande kvinna född 1945 eller senare får i första hand omställningspension och garantipension till omställningspension om hon är yngre än 65 år. Hon kan också under vissa förutsättningar och i viss mån få änkepension (77 kap. 11 § SFB och 83 kap. SFB).

Exempel

En änka född 1958 var gift med den avlidne i december 1989 och hela tiden fram till dödsfallet. Hon uppfyller villkoren för rätt till omställningspension och garantipension till omställningspension och änkepension vid dödsfallet. Hon får omställningspension och garantipension till omställningspension. Hon får också änkepension beräknad på mannens år med pensionspoäng till och med år 1989. Omställningspensionen och garantipensionen betalas ut. Änkepension betalas ut till den del den överstiger omställningspensionen och garantipensionen. När omställningspensionen och garantipensionen upphör kan änkepensionen betalas ut i sin helhet.

Rätten till änkepension på grundval av pensionspoäng för änkor födda 1945 eller senare

83 kap. 5 § SFB

En änka som är född 1945 eller senare har rätt till änkepension enligt 2 § första stycket 1 om hon var gift med den avlidne vid utgången av 1989 och fortlöpande fram till dödsfallet. Vidare krävs att

1. äktenskapet vid utgången av 1989 hade varat minst fem år och ingåtts senast den dag då mannen fyllde 60 år eller mannen vid utgången av 1989 hade barn som också var barn till kvinnan, och
2. något av de villkor som anges i 1 var uppfyllt även vid dödsfallet.

För en kvinna som är född 1945 eller senare ska ha rätt till änkepension beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng gäller

- att hon ska ha varit gift med den avlidne vid utgången av år 1989 och fortlöpande fram till dödsfallet samt
- att vid utgången av år 1989 antingen äktenskapet hade varat minst fem år och hade ingåtts senast den dag då mannen fyllde 60 år eller att det fanns gemensamt barn (*barnvillkoret*), barnets ålder saknar betydelse, och
- att något av villkoren i närmast föregående punkt också gäller vid dödsfallet

Om kvinnan väntade barn vid dödsfallet anses barnvillkoret vara uppfyllt då och änkepensionen kan betalas ut från barnets födelsemånad (prop. 1960:75 s. 101 och prop.1987/88:171). Detsamma gäller för om barnvillkoret är uppfyllt vid utgången av år 1989 och barnet senare har fötts.

Har makarna skilt sig efter 1989 men senare gift sig igen och äktenskapet varat fram till dödfallet har änkan alltså inte rätt till änkepension (83 kap. 5 § SFB).

11.1.2. Kvinnor födda 1944 eller tidigare

En efterlevande kvinna som är född 1944 eller tidigare kan få den del av änkepensionen som beräknas på den avlidnes intjänade pensionspoäng om hon uppfyller villkoren för det.

Eftersom änkan har fyllt 65 år kan hon inte längre få det så kallade 90-procentstillägget, garantipension till änkepension, omställningspension eller garantipension till omställningspension (se 77 kap. 18 § SFB).

Rätten till änkepension på grundval av pensionspoäng för änkor födda 1944 eller tidigare

83 kap. 4 § SFB

En änka som är född 1944 eller tidigare har rätt till änkepension enligt 2 § första stycket 1 om hon var gift med den avlidne vid utgången av 1989 och vid tidpunkten för dödsfallet. Vidare krävs att

1. äktenskapet vid tidpunkten för dödsfallet hade varat minst fem år och ingåtts senast den dag då den avlidne fyllde 60 år, eller
2. den avlidne efterlämnar barn som också är barn till änkan.

För en kvinna som är född 1944 eller tidigare gäller ska ha rätt till änkepension beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng gäller

- att hon måste ha varit gift med den avlidne vid utgången av år 1989 och vid dödsfallet och
- att makarna antingen ska ha varit gifta i minst fem år vid dödsfallet och gift sig senast den dag mannen fyllde 60 år eller att mannen efterlämnar barn som också är barn till kvinnan, barnets ålder saknar betydelse.

Om äktenskapet inte varat fem år eller om mannen hade fyllt 60 kan änkan alltså ändå få änkepension om makarna hade gemensamma barn vid dödsfallet. Barnens ålder saknar betydelse.

För dessa kvinnor räcker det att de var gifta vid utgången av år 1989 och vid dödsfallet. Det finns inget krav på att äktenskapet ska ha varat hela tiden från utgången av år 1989 till dödsfallet.

Om en kvinna var gift i december 1989 och därefter har skilts från mannen men senare på nytt gift sig med honom och detta äktenskap har varat fram till dödsfallet kan förutsättningarna för rätt till änkepension vara uppfyllda (prop. 1999/2000:91 s. 299 och 300). Om makarna inte har barn måste det senaste äktenskapet ha ingåtts senast den dag mannen fyllde 60 år.

11.2. Rätten till änkepension i form av 90-procentstillägg

Syftet med 90-procentstillägget är att änkan ska få kompensation för det första prisbasbeloppets inkomster. Det vill säga tillägget motsvarar den del av änkepensionen som före den 1 januari 2003 betalades ut som 30-dels folkpension. Detta tillägg betalas ut längst till och med månaden före den månad änkan fyller 65 år. Det betyder att denna del av änkepensionen inte kan beviljas om änkan har fyllt 65 år vid dödsfallet. Därför kan kvinnor födda 1944 eller tidigare inte längre få 90-procentstillägget. Om en sådan kvinna ska beviljas änkepension för tid för 1 januari 2011 får äldre lagstiftning tillämpas.

Rätten till 90-procentstillägg

83 kap. 7 § SFB

En änka som är född 1945 eller senare har rätt till 90-procentstillägg om hon såväl vid utgången av 1989 som vid dödsfallet

1. har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år, som vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan, eller
2. har fyllt 36 år och varit gift med den avlidne i minst fem år.

Om villkoret enligt första stycket 1 inte längre är uppfyllt, upphör rätten till 90-procentstillägg enligt denna punkt. Vid bedömningen av rätten till 90-procentstillägg enligt första stycket 2 ska det i så fall anses som om mannen avlidit då rätten till 90-procentstillägg enligt första stycket 1 upphörde och som om äktenskapet varat till den tidpunkten.

En kvinna som är född 1945 eller senare och inte har fyllt 65 år har rätt till 90-procentstillägget om hon förutom villkoren för rätt till änkepension enligt 83 kap. 3 och 5 §§ SFB uppfyllde något av de nedan angivna villkoren vid utgången av år 1989 och vid dödsfallet

- har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år som vid dödsfallet stadigvarande vistades i makarnas hem (barnvillkoret)

eller

- har fyllt 36 år och varit gift med den avlidne i minst fem år

(se 83 kap. 6 och 7 §§ samt 77 kap. 18 § SFB).

Samma villkor behöver inte vara uppfyllt vid båda tillfällena. Det kan vara så att vid utgången av år 1989 bodde kvinnan med barn under 16 år men det gjorde hon inte vid dödsfallet. Men då uppfyllde hon det andra villkoret. I och med det har hon rätt till änkepension.

Om änkan väntade barn vid mannens död anses barnvillkoret vara uppfyllt. 90-procentstillägget kan betalas ut från och med barnets födelsemånad (prop. 1960:75 s. 101). Detsamma gäller för om barnvillkoret är uppfyllt vid utgången av år 1989 och barnet senare har fötts.

Om änkan beviljas änkepension därför att hon *har vårdnaden om och sammanbor stadigvarande med barn under 16 år* men senare inte längre *har vårdnaden om och sammanbor stadigvarande med barn under 16 år* får rätten till änkepension prövas enligt villkoret som innebär att änkan måste ha fyllt 36 år och varit gift med den avlidne minst fem år vid dödsfallet. Det ska då anses som om mannen avlidit då rätten till änkepension enligt barnvillkoret upphörde (83 kap. 7 § SFB).

11.2.1. Förmånstiden

Änkepension i form av 90-procentstillägg lämnas längst till och med månaden före den då den efterlevande fyller 65 år (77 kap. 18 § SFB).

Änkepension lämnas från och med den månad då dödsfallet inträffat. Änkepensionen lämnas dock från och med månaden efter månaden för dödsfallet om den avlidne vid sin död fick allmän pension, sjukersättning eller aktivitetsersättning (77 kap. 14 § SFB).

Detta innebär att om dödsfallet inträffar den månad då änkan fyller 65 år eller senare har hon endast rätt till änkepension beräknad på den avlidne mannens intjänade pensionspoäng. Det gäller också om dödsfallet inträffar månaden före den månad änkan fyller 65 år men mannen hade allmän pension eller sjukersättning. I en sådan situation kan änkepension betalas ut först från och med månaden efter dödsfallet. Första utbetalningsmånaden sammanfaller då med ankans 65-års månad.

Exempel

En man som har allmän pension avlider i november. Hans maka fyller 65 år i december. Änkepensionen kan betalas ut först från och med december månad eftersom mannen hade allmän pension. Hon kan endast få den del av änkepensionen som är beräknad på mannens intjänade pensionspoäng. Hon kan inte få det så kallade 90-procentstillägget.

Om dödsfallet inträffar före den månad änkan fyller 65 år och hon har fått både änkepension beräknad på mannens intjänade pensionspoäng och 90-procentstillägget dras 90-procentstillägget in från och med den månad änkan fyller 65 år. Änkepensionen beräknad på mannens intjänade pensionspoäng kan betalas ut även sedan änkan fyllt 65 år.

11.3. Rätt till förmån kan upphöra – om änkan gifter sig

Rätten till änkepension upphör endast om kvinnan gifter om sig.

Änkepension får inte lämnas om änkan gifter sig (83 kap. 8 § SFB). Om änkan gifter sig dras änkepensionen in från och med månaden efter den som änkan gifter sig (se 77 kap. 17 § SFB). Detta gäller både rätten till änkepension på grundval av pensionspoäng och rätten till 90-procentstillägg.

Upplöses äktenskapet inom fem år lämnas dock änkepension på nytt (83 kap. 8 § SFB). Detta innebär att om det nya äktenskapet upphör innan det varat i fem år (skilsmässa eller dödsfall) ska änkepensionen betalas ut på nytt om övriga förutsättningar för rätt till änkepension är uppfyllda (se 83 kap. 8 § SFB).

Har det nya äktenskapet upphört genom en dom om äktenskapsskillnad finns rätten till änkepension från och med månaden efter den då domen vunnit laga kraft. Har det nya äktenskapet upphört genom dödsfall finns rätten till änkepension efter den förre maken från och med månaden efter dödsfallet (se 77 kap. 17 § SFB).

Inför beslut om att änkepension ska lämnas på nytt kan änkan behöva anmäla de ändrade förhållanden som påverkar rätten till förmån (jfr 110 kap. 46 § SFB). Någon ansökan behövs inte.

11.3.1. Efterlevandepension kan betalas ut efter två avlidna samtidigt

I vissa fall kan efterlevandepension till en kvinna betalas ut efter två avlidna samtidigt. Nedan ges ett exempel där denna situation har aktualiserats.

Exempel

En kvinna född 1948 har änkepension (beräknad på pensionspoäng och 90-procentstillägget) efter en man som avled 1975.

Hon fick barn med en ny man 1980. Då drogs hennes änkepension i form folkpension in eftersom hon bodde tillsammans med den man hon fick barn med. Änkepensionen i form av ATP betalades ut även i fortsättningen eftersom hon inte gifte sig med den nye mannen. Denna räknades om från och med januari 2003 till änkepension beräknad på pensionspoäng och 90-procentstillägg. Mannen hon har likställts vara gift med avlider i januari 2005.

Eftersom hon är född 1948 kan hon inte få garantipension till änkepension efter honom. Däremot får hon omställningspension och garantipension till den.

Hon har nu änkepension efter den förste mannen. Hon har omställningspension och garantipension till den efter den andre mannen.

Av 77 kap. 12 § SFB följer att om en efterlevande kvinna för samma månad har rätt till såväl änkepension som omställningspension eller garantipension till omställningspension, ska endast omställningspension och garantipension till omställningspension lämnas. Om änkepensionen är större än summan av omställningspensionen och garantipensionen till omställningspensionen, lämnas dock änkepensionen i den utsträckning den överstiger omställningspensionen och garantipensionen till sådan pension. Minskning ska i första hand göras på 90-procentstillägget.

Garantipension till omställningspension minskas med omställningspensionen. Därefter samordnas änkepensionen med omställningspensionen och garantipensionen till den.

När omställningspensionen och garantipensionen upphör betalas änkepensionen ut i sin helhet.

11.4. Änkepension vid dödsfall före 2003

I detta avsnitt beskrivs:

- Villkoren för rätt till änkepension vid dödsfall 1990–2002.
- Hur denna änkepension beräknas från och med januari 2011.
- Villkoren för rätt till garantipension till änkepension.
- Hur garantipensionen beräknas.
- Omräkning från och med januari 2003 vid dödsfall 1990–2002.
- Omräkning från och med januari 2003 vid dödsfall före år 1990.

En änka som vid utgången av år 2002 har rätt till folkpension eller tilläggspension i form av änkepension enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i AFL i dess lydelse före år 2003 har rätt till änkepension och garantipension enligt vad som sägs i 7 kap. 21–24 §§ och 26–46 §§ SFBP. Detta gäller också om rätt till sådan pension uppkommer först efter december 2002 men dödsfallet har inträffat före år 2003 (7 kap. 20 § SFBP).

Beviljas änkepension retroaktivt för tid före januari 2011 ska bedömningen av rätten till och beräkningen för tiden till och med december 2002 göras enligt AFL i dess lydelse före år 2003 (1 kap. 3 § SFBP).

För tid från och med januari 2003 till och med december 2010 gäller vad som sägs i infEPL och EPL (1 kap. 3 § SFBP). En omräkning får göras från den 1 januari 2003. Dessa regler beskrivs i version 2 av denna vägledning.

För tid från och med januari 2011 görs bedömningen av rätten till och beräkningen enligt SFB och SFBP.

En kvinna född 1945 eller senare som inte fyllt 65 år får i första hand omställningspension och garantipension till omställningspension. Hon kan också under vissa förutsättningar och i viss mån få änkepension (7 kap. 20 § SFBP).

En kvinna som är född 1944 eller tidigare som inte fyllt 65 år får änkepension och garantipension till änkepension om hon uppfyller villkoren för det. Hon har då inte rätt till omställningspension och garantipension till omställningspension. Men om hon inte uppfyller villkoren för rätt till änkepension och garantipension till änkepension kan hon få omställningspension och garantipension till omställningspension (1 kap. 6 § EPL).

11.4.1. Rätten till änkepension vid dödsfall före 2003

För rätt till änkepension krävs det att den avlidne kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng (inklusive antagandepoäng) (7 kap. 20 § SFBP).

Om den avlidne omfattades av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet men endast har ett eller två år med pensionspoäng i Sverige ska man lägga samman år med pensionspoäng i Sverige med försäkringstid i annat EES-land (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller i Schweiz. På så sätt kan man få ihop tre år och den efterlevande får rätt till änkepension. Detsamma kan gälla i förhållande till ett annat land som Sverige har konvention med. Läs mer i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

11.4.2. Kvinnor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002

För en kvinna som är född 1945 eller senare gäller, om dödsfallet har inträffat 1990–2002, för rätt till änkepension enligt 7 kap. 20 § SFBP

- att den avlidne kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng till och med år 1989 och

- att hon ska ha varit gift med den avlidne vid utgången av år 1989 och fortlöpande fram till dödsfallet *samt* dessutom
- att vid utgången av år 1989 äktenskapet hade varat minst fem år och ingåtts senast den dag då mannen fyllde 60 år eller mannen hade barn som också är barn till kvinnan, barnets ålder saknar betydelse, *och*
- att något av villkoren i ovanstående punkt också gäller vid dödsfallet.
- Om kvinnan väntade barn vid dödsfallet anses barnvillkoret vara uppfyllt då och änkepensionen kan betalas ut från barnets födelsemånad (prop. 1960:75 s. 101). Detsamma gäller för om barnvillkoret är uppfyllt vid utgången av år 1989 och barnet senare har fötts.

Om makarna har skilt sig efter år 1989 men senare på nytt gift sig och äktenskapet varat fram till dödsfallet har änkan inte rätt till änkepension.

Dessa bestämmelser överensstämmer med motsvarande bestämmelser i AFL i dess lydelse före år 2003 och med motsvarande bestämmelser i EPL och infEPL för tiden 2003–2010.

Om den avlidne omfattades av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet men endast har ett eller två år med pensionspoäng i Sverige till och med år 1989 ska man lägga samman år med pensionspoäng i Sverige med försäkringsperioder till och med år 1989 i annat EES-land (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller i Schweiz. På så sätt kan man få ihop tre år och den efterlevande få rätt till änkepension.

11.4.3. Kvinnor födda 1944 eller tidigare – dödsfall 1990–2002

För en kvinna som är född 1944 eller tidigare gäller, om dödsfallet har inträffat 1990–2002, för rätt till änkepension enligt 7 kap. 20 § SFBP

att hon måste ha varit gift med den avlidne vid utgången av år 1989 och vid dödsfallet

och

- att makarna ska ha varit gifta i minst fem år vid dödsfallet och gift sig senast den dag mannen fyllde 60 år

eller

- att mannen efterlämnar barn som också är barn till kvinnan, barnets ålder saknar betydelse.

Finns inte gemensamma barn men väntade änkan barn vid mannens död anses villkoret för rätt till änkepension uppfyllt från och med barnets födelsemånad (prop. 1960:75 s. 101).

För kvinnor födda 1944 eller tidigare räcker det att de var gifta vid utgången av år 1989 och vid dödsfallet. Det finns inget krav på att äktenskapet ska ha varat hela tiden från utgången av år 1989 till dödsfallet. Om en kvinna var gift i december 1989 och därefter har skilts från mannen men senare på nytt gift sig med honom och detta äktenskap har varat fram till dödsfallet kan

förutsättningarna för rätt till änkepension vara uppfyllda (prop. 1999/2000:91 s. 299 och 300).

Bestämmelserna för rätt till änkepension enligt SFBP överensstämmer med bestämmelserna om änkepension i form av tilläggs pension (ATP) i AFL i dess lydelse före år 2003.

11.4.4. Rätten till änkepension i form av 90-procentstillägg

Syftet med 90-procentstillägget är att änkan ska få kompensation för det första prisbasbeloppets inkomster. Tillägget ersätter den del av änkepensionen som före den 1 januari 2003 betalades ut som folkpension. Det kan betalas ut längst till och med månaden före den månad änkan fyller 65 år.

11.4.5. Kvinnor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002

En kvinna som är född 1945 eller senare och som inte har fyllt 65 år har rätt till 90-procentstillägget om hon, förutom villkoren för rätt till änkepension uppfyllde något av de nedan angivna villkoren såväl vid utgången av år 1989 som vid dödsfallet dvs. hon

- hade vårdnaden om och bodde stadigvarande tillsammans med barn under 16 år som stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan (barnvillkoret)

eller

- hade fyllt 36 år och varit gift med den avlidne i minst fem år (7 kap. 27 § SFBP).

Om kvinnan väntade barn vid dödsfallet anses barnvillkoret var uppfyllt då och änkepensionen kan betalas ut från barnets födelsemånad (prop. 1960:75 s. 101). Detsamma gäller för om barnvillkoret är uppfyllt vid utgången av år 1989 och barnet senare har fötts.

Om änkan inte längre sammanbor med och har vårdnaden om barn under 16 år får rätten till 90-procentstillägget prövas enligt villkoret som innebär att änkan måste ha fyllt 36 år och varit gift med den avlidne minst fem år vid dödsfallet. Det ska då anses som om mannen avlidit då rätten till änkepension enligt barnvillkoret upphörde. Om änkan senare åter får vårdnaden om och bor stadigvarande tillsammans med barnet under 16 år kan änkepensionen beräknas utifrån det om villkoren för rätt till änkepension fortfarande är uppfyllda (7 kap. 27 § SFBP).

För rätt till änkepension krävs att den avlidne kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng till och med år 1989 (7 kap. 42 § SFBP).

Vid bedömningen av om tre år med pensionspoäng finns, när det gäller 90-procentstillägget, ska år före 1974 om den avlidne var utländsk medborgare då och sjömansskatt hade betalats för dessa år, likställas med år med pensionspoäng (år från 1960) (7 kap. 42 § SFBP).

Dessa regler överensstämmer med reglerna för tilläggs pension och folkpension i form av änkepension enligt AFL i dess lydelse före år 2003.

11.4.6. Kvinnor födda 1944 eller tidigare – dödsfall 1990–2002

90-procentstillägget betalas ut längst till och med månaden änkan fyller 65 år. Om en änka född 1944 eller tidigare beviljas änkepension retroaktivt för tid före den månad hon fyller 65 år gäller vad som säg infEPL. Se version 2 av denna vägledning.

11.4.7. Änkepensionen upphör om änkan gifter sig

Änkepensionen upphör om änkan gifter sig. Den dras in från och med månaden efter den då änkan gifter om sig (7 kap. 21 § SFBP).

Om det nya äktenskapet upphör innan det varat i fem år (skilsmässa eller dödsfall) ska änkepensionen betalas ut på nytt om övriga förutsättningar för rätt till änkepension fortfarande finns. Har det nya äktenskapet upphört genom en dom om äktenskapsskillnad finns rätten till änkepension från och med månaden efter den då domen vunnit laga kraft. Har det nya äktenskapet upphört genom dödsfall finns rätten från och med månaden efter dödsfallet (se 7 kap. 21 § SFBP).

Om en änka har fått tilläggspension i form av änkepension före den 1 januari 1990 och den har dragits in före denna tidpunkt för att hon har gift sig, kan änkepensionen betalas ut på nytt även om det nya äktenskapet upplöses efter att ha bestått i fem år eller mer. En förutsättning är dock att det senaste äktenskapet har ingåtts efter det att mannen har fyllt 60 år (7 kap. 22 § SFBP).

12. Rätten till garantipension till omställningspension

Rätten till garantipension till omställningspension

81 kap. 2 § SFB

En efterlevande make som är försäkrad enligt 4 och 5 kap. och som uppfyller villkoren för rätt till omställningspension har rätt till garantipension till pensionen.

Det som föreskrivs i första stycket gäller även om kravet i 80 kap. 3 § på försäkring enligt 4 och 6 kap. för den avlidne inte är uppfyllt men endast om en försäkringstid om minst tre år kan tillgodoräknas för denne enligt 4–8 §§.

En efterlevande kvinna eller man som inte fyllt 65 år och som är bosatt i Sverige kan få garantipension om

- hen uppfyller villkoren för rätt till allmän omställningspension eller förlängd omställningspension och
- minst tre års försäkringstid kan tillgodoräknas den avlidne

(se 81 kap. 2 § och 77 kap. 18 § SFB).

Enligt 81 kap. 2 § SFB ska villkoren för rätt till omställningspension vara uppfyllda för att en efterlevande ska ha rätt till garantipensionen. Det finns dock inget krav på att omställningspension eller förlängd omställningspension ska betalas ut.

Om den efterlevande uppfyller villkoren för rätt till omställningspension eller förlängd omställningspension men det inte finns något efterlevandepensionsunderlag (EPU), det vill säga att den avlidne inte hade någon pensionsbehållning, blir omställningspensionen eller den förlängda omställningspensionen 0 kronor. Den efterlevande kan ändå ha rätt till garantipension.

12.1. Förmånstiden

Garantipension betalas ut under samma tid som omställningspensionen (81 kap. 3 § SFB). Det innebär att rätt till *garantipension till omställningspension* förutsätter att rätten till omställningspension är uppfylld. På samma sätt måste förutsättningarna för rätt till förlängd omställningspension vara uppfyllda för rätt till *garantipension till förlängd omställningspension*.

12.2. Minst tre års försäkringstid

För rätt till garantipension krävs att den avlidne kan tillgodoräknas minst tre års försäkringstid (81 kap. 2 § SFB).

12.2.1. Sammanläggning av försäkringstid

I artikel 6 förordning 883/2004 finns en sammanläggningsregel som innebär att om den avlidne har mindre än tre års försäkringstid i Sverige ska försäkringsperioder och/eller bosättningsperioder i andra medlemsländer läggas samman med den svenska tiden. Om den sammanlagda tiden därmed uppgår till minst tre år och övriga villkor är uppfyllda kan garantipension beviljas.

Exempel

En avlidne person kan tillgodoräknas ett års försäkringstid i Sverige och 30 år i Grekland. Den sammanlagda försäkringstiden är minst tre år och då finns det rätt till garantipension. Den betalas ut med en 40-del.

Det krävs i regel att den avlidne kan tillgodoräknas en försäkringstid i Sverige som uppgår till minst ett år (inklusive framtida försäkringstid) för att det ska kunna göras en sammanläggning. Ett medlemsland ska inte bevilja en förmån på grund av perioder som är kortare än ett år, om inte medlemslandets egen lagstiftning medger att rätt till förmånen finns redan på grund av perioder som är kortare än ett år. Det betyder att om den avlidne inte har en sammanlagd försäkringstid i Sverige på minst ett år (inklusive framtida försäkringstid) ska sammanläggning med andra medlemsstaters perioder i regel inte ske.

Ett undantag är när den avlidne inte har minst ett års försäkringstid i något medlemsland. I sådant fall ska Pensionsmyndigheten, om Sverige är det land där sökanden senast varit försäkrad, bevilja garantipension som om all försäkringstid i andra medlemsländer hade fullgjorts i Sverige. Den sammanlagda försäkringstiden måste uppgå till minst tre år för att Pensionsmyndigheten ska kunna betala ut garantipension.

Exempel

En avlidne person som vid dödsfallet var bosatt i Sverige har 10 månaders försäkringstid i Tyskland, 10 månader i Frankrike, 10 månader i Italien och 7 månader i Sverige. Sammanlagd försäkringstid är 37 månader, det vill säga den sammanlagda försäkringstiden uppgår till minst tre år. Pensionsmyndigheten beviljar garantipension beräknad på 3/40.

Bestämmelserna som är beskrivna ovan gäller om den efterlevande är bosatt i Sverige. Bor personen i ett annat EES-land (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller Schweiz gäller andra regler. I vissa särskilda fall kan även perioder intjänade i ett tredje land beaktas.

- Läs mer om sammanläggning av försäkringstid i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

12.3. Försäkringstid

Det finns två typer av försäkringstid

- *faktisk försäkringstid*
- *framtida försäkringstid*.

Grundläggande bestämmelser om försäkringstid för den avlidne

81 kap. 4 § SFB

Garantipension till omställningspension ska beräknas med hänsyn till den försäkringstid som kan tillgodoräknas för den avlidne till och med året före dödsfallet (faktisk försäkringstid).

Som försäkringstid för garantipension till omställningspension ska tid tillgodoräknas även från och med det år då dödsfallet inträffade till och med det år då den avlidne skulle ha fyllt 64 år (framtida försäkringstid).

Tiden från och med januari det år den avlidne fyllde 16 år till och med året före dödsfallet, dock längst till och med det år hen skulle ha fyllt 64 år, kan tillgodoräknas som *faktisk försäkringstid* (81 kap. 4, 5 och 6 §§ SFB). Som försäkringstid för garantipension kan, om den avlidne var yngre än 65 år, förutom tiden till och med året före dödsfallet, faktisk försäkringstid, också tillgodoräknas tiden från och med dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år, *framtida försäkringstid* (81 kap. 7 § SFB).

Med försäkringstid ska enligt 81 kap. 5 § SFB avses sådan tid som är försäkringstid enligt 67 kap. 5–11 §§ SFB.

Varje sammanhängande period som försäkringstid ska beräknas kan betraktas var för sig. Tiden kan beräknas i hela kalenderår, hela kalendermånader och resterande antal dagar. Om perioden inte börjar eller slutar vid ett månadsskifte kommer ett antal enskilda dagar att befinna sig före den första respektive efter den sista hela kalendermånaden. Blir antalet kalendermånader 12 eller fler omvandlas de i år och månader. Om de enskilda dagarna sammanlagt blir 30 eller fler omvandlas de i månader och dagar.

Exempel

Längden av perioden 16 juni 1995–31 december 2010 ska beräknas. Om perioden delas upp i år, månader och dagar blir det så här:

15 hela kalenderår (1996–2010).

6 hela kalendermånader under år 1995 (juli–december).

15 resterande dagar under år 1995 (16–30).

Perioden omfattar alltså totalt 15 år 6 månader 15 dagar.

De olika slagen av försäkringstid som beskrivs ovan bestäms var för sig och beräknas på det sätt som framgår av exemplet ovan. När de olika perioderna med faktisk försäkringstid lagts samman ska summan avrundas nedåt till närmaste hela antal månader. Detsamma gäller för den framtida försäkringstiden (81 kap. 7 § SFB). I exemplet ovan blir den avrundade tiden 15 år och 6 månader.

När därefter perioderna faktisk försäkringstid och framtida försäkringstid lagts samman ska summan avrundas nedåt till närmaste hela antal år och utgör då den avlidnes sammanlagda försäkringstid (81 kap. 8 § SFB).

I ärende om garantipension till omställningspension avses med försäkringstid i stort samma sak som avses för garantipension till allmän pension. Vissa justeringar har dock gjorts för efterlevandepension. Det försäkringstidsbegrepp som valts både för allmän pension och för efterlevandepension överensstämmer i allt väsentligt med det bosättningsbegrepp för folkpension som fanns i 5 kap. AFL i dess lydelse före den 1 januari 2003 (prop. 1999/2000:91 s. 145).

12.3.1. Försäkringstid när den avlidne fyllt 65 år och hade allmän pension

I de fall den avlidne hade fyllt 65 år och hade rätt till garantipension i form av allmän pension vid dödsfallet och den var beräknad i 40-delar, är den försäkringstid som garantipension till efterlevandepension ska beräknas på redan beräknad. Garantipension till efterlevande ska beräknas på samma antal 40-delar som den avlidnes garantipension är beräknad på. Någon ny beräkning av försäkringstid behöver alltså inte göras vare sig det är faktisk försäkringstid m.m. eller om den avlidne tillgodoräknats försäkringstiden genom övergångsbestämmelser. Om det är uppenbart att den avlidnes försäkringstid är fel beräknad ska dock en ny beräkning göras.

Om den avlidne var född 1937 eller tidigare och hade garantipension i form av ålderspension beräknad i 30-delar måste en ny beräkning av försäkringstid i 40-delar göras för garantipension till efterlevande.

12.3.2. Försäkringstid när den avlidne hade sjukersättning – beräknad med 40 års försäkringstid enligt övergångsbestämmelser

De personer som hade folkpension i form av förtidspension eller sjukbidrag i december 1992 fick med stöd av punkten 3 övergångsbestämmelserna till lagen (1992:1277) om ändring i AFL sin folkpension beräknad med 40 40-delar från och med januari 1993. De skulle anses ha tillgodoräknats 40 år med försäkringstid. I de fall personen avled fick den efterlevande folkpensionen i form av efterlevandepension beräknad med 40 års försäkringstid, eftersom den avlidne skulle anses ha tillgodoräknats 40 år med försäkringstid.

Samma gäller för garantipension till efterlevandepension. Om den avlidne hade förtidspension eller sjukbidrag i form av folkpension i december 2002 som med stöd av nämnda övergångsbestämmelser beräknades med 40 års försäkringstid från och med januari 1993 och den avlidne vid dödsfallet fortfarande hade sjukersättning i form av garantiersättning beräknad med 40

års försäkringstid, kan garantipension till efterlevande beräknas med 40 års försäkringstid (7 kap. 19 § SFBP).

12.3.3. Beräkning av faktisk försäkringstid

Som faktisk försäkringstid räknas den tid som kan tillgodoräknas den avlidne som försäkringstid i Sverige från och med det år den avlidne fyllde 16 år till och med året före dödsfallet, dock längst till och med det år den avlidne fyllde 64 år. Faktisk försäkringstid är bosättningsstid i Sverige, vistelsetid i Sverige i väntan på beslut om uppehållstillstånd och hemlandstid (se 81 kap. 5 § SFB).

12.3.4. Bosättningsstid i Sverige för biståndsarbetare m.fl.

Som faktisk försäkringstid ska tillgodoräknas tid under vilken en person ska anses vara bosatt här i landet enligt 5 kap. 2–8 §§ SFB.

Vid beräkning av bosättningsstid i Sverige för *biståndsarbetare med flera*, som enligt 5 kap. 6 § SFB anses bosatta i Sverige även under vistelse utomlands, ska bortses från tid för vilken den efterlevande, vid bosättning i Sverige, har rätt till ersättning motsvarande garantipension till efterlevande (se 81 kap. 5 § SFB med hänvisning till bland annat 67 kap. 10 § SFB). Detta är alltså en begränsningsregel vid beräkning av bosättningsstid i Sverige. Om den avlidne under den tid hen varit utsänd tjänat in en sådan ersättning i det andra landet får den tiden inte tillgodoräknas som bosättningsstid i Sverige.

Med *biståndsarbetare med flera* avses personer som utsänds från Sverige för arbete i annat land av ett svenskt trossamfund eller organ som är knutet till ett sådant samfund eller en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet. En person som tillhör denna kategori anses enligt SFB fortfarande bosatt i Sverige om utlandsvistelsen kan antas vara längst fem år (5 kap. 6 § SFB).

12.3.5. Bosättningsstid i EES eller Schweiz

Två av huvudprinciperna i förordning 883/2004 är

- *likabehandlingsprincipen*, som innebär att personer som omfattas av förordning 883/2004 och som är bosatta i ett medlemsland har samma rättigheter och skyldigheter som landets egna medborgare i fråga om de socialförsäkringsförmåner som omfattas av förordningen
- principen att *endast ett lands lagstiftning* ska vara tillämplig.

Principen om att endast ett lands lagstiftning ska vara tillämplig innebär att den som visserligen bor i Sverige men som på grund av arbete omfattas av den sociala tryggheten i en annan medlemsstat inte samtidigt får tillgodoräkna sig försäkringstid i Sverige.

Enligt dom från HFD (HFD 2018 ref. 38, mål nr 4078-14) är garantipensionen att betrakta som en minimiförmån från januari 2018. Den praktiska innebörden av att garantipensionen ska räknas som minimiförmån vid bosättning i Sverige är att all intygad försäkringstid från det andra landet ska tas med i beräkningen av totala försäkringstiden och för att öppna rätt till framtida försäkringstid i Sverige.

Enligt Pensionsmyndighetens rättsliga ställningstagande (PRS 2020:1) ska försäkringstid i annan medlemsstat som ligger utanför ramen för försäkringstid för garantipension som regleras i 67 kap. 11 § SFB inte tillgodoräknas för beräkning av garantipension till omställningspension.

Medborgare i EES (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller Schweiz som arbetar i Sverige omfattas av svensk socialförsäkringslagstiftning även om de inte är bosatta här. Det innebär att dessa personer kommer att få den tid de arbetar i Sverige tillgodoräknad som försäkringstid oavsett vad de svenska reglerna föreskriver.

Se vidare

- vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010*
- PRS 2020:1 *Tillgodoräknande av tid i annan EU/EES medlemsstat eller Schweiz, utanför tidsramen som följer av 67 kap. 11 § socialförsäkringsbalken, för beräkning av garantipension.*

12.3.6. Vistelsetid i avvaktan på uppehållstillstånd

Tiden från ansökan om uppehållstillstånd till dess att en person betraktas som bosatt ska tillgodoräknas som försäkringstid om personen oavbrutet har vistats här i landet under denna tidsperiod (81 kap. 5 och 6 §§ SFB, med hänvisning till bl.a. 67 kap. 6 § SFB). Migrationsverket har uppgifter om datum för ansökan om och beviljande av uppehållstillstånd.

Tid som en avliden har vistats i Sverige före ansökan om uppehållstillstånd räknas inte som försäkringstid i Sverige.

Om en person har ansökt om uppehållstillstånd flera gånger och fått avslag men därefter beviljas uppehållstillstånd får tiden från senaste ansökan om uppehållstillstånd, det vill säga den ansökan som föranledde att uppehållstillstånd beviljades, räknas som försäkringstid.

12.3.7. Bosättningstid i tidigare hemland – flyktingar

För en utländsk medborgare eller en statslös person som beviljats uppehållstillstånd därför att hen är flykting enligt 4 kap. 1 § UtIL, det vill säga har fått *asyl*, gäller särskilda regler för beräkning av försäkringstid. Dessa bestämmelser gäller också för skyddsbehövande i övrigt enligt 4 kap. 2 och 2 a §§ UtIL (se 81 kap. 5 § SFB med hänvisning till bl.a. 67 kap. 7–9 §§ SFB).

Den som haft mycket starka skäl att lämna sitt hemland kan antas ha gått miste om förvärvade pensionsrättigheter där genom att fly. Den personen får genom dessa bestämmelser en möjlighet att kompensera detta genom tillgodoräknande av försäkringstid för garantipension för bosättningstid i sitt tidigare hemland.

För tiden 1 januari 1997–29 april 2007 gäller detsamma för dem som beviljats uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 2 och 3 §§ i UtIL i dess lydelse under denna tid.

För tid före 1997 gäller detsamma för dem som beviljats uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 1 § 1, 2 eller 3 UtIL i dess lydelse före den 1 januari 1997 eller motsvarande äldre bestämmelser (5 kap. 7 § AFL i dess lydelse före den 1 januari 1997).

Migrationsverket har handlingar (beslut om uppehållstillstånd) av vilka det framgår om uppehållstillstånd beviljats enligt ovan angivna lagrum.

Vissa personer har kommit till Sverige som så kallade kvotflyktingar. När dessa personer har beviljats uppehållstillstånd har Migrationsverket inte tagit ställning till eventuella flyktingskäl. Personerna måste själva ansöka om att få detta prövat efter att de kommit till Sverige. Många har aldrig gjort detta och Migrationsverket prövar inte heller deras skäl ex officio.

Grunderna för kvotuttagning kan variera men oftast rör det sig om personer som behöver skydd i tredje land. Överföring inom ramen för flyktingkvoten kan också ske av andra skäl, till exempel av humanitära eller medicinska och i vissa fall på grund av anknytning till någon som är bosatt i Sverige.

En kvotflykting kan ansöka om resedokument och flyktingförklaring och Migrationsverket har då att pröva om vederbörande har sådana skäl som anges i 4 kap. 1 och 2 och 2 a §§ UtIL. Pensionsmyndigheten kan hänvisa den efterlevande till Migrationsverket för att efterhöra om det är möjligt att göra denna prövning för den avlidne.

Den som en gång fått uppehållstillstånd enligt 4 kap. 1 och 2 och 2 a §§ UtIL eller enligt motsvarande äldre lagstiftning har rätt att få sin hemlandstid tillgodoräknad som faktisk bosättningsstid även om den avlidne vid dödsfallet inte längre tillhörde någon av de kategorier som har rätt till sådant uppehållstillstånd, till exempel därför att hen blivit svensk medborgare eller senare återkommer till Sverige och då beviljas uppehållstillstånd av humanitära skäl (prop. 1992/93:7 s. 92).

Exempel

En man beviljas uppehållstillstånd på grund av flyktingskäl i Sverige i januari 1993. Han var då bosnisk medborgare. Mannen återvände till Bosnien i mars 1999 och hans flyktingstatus återkallades därmed. Han återkom till Sverige i mars 2000 och beviljades uppehållstillstånd av humanitära skäl (alltså inte som flykting) i maj 2000. Mannen avlider år 2012. Eftersom han en gång fått uppehållstillstånd beviljat som flykting ska särreglerna för beräkning av faktisk försäkringstid för hemlandstid tillämpas vid handläggningen av efterlevandepension.

Som försäkringstid för garantipension får sådan bosättningsstid i det tidigare hemlandet tillgodoräknas som infallit från och med den 1 januari det år den avlidne fyllde 16 år till tidpunkten då hen först kom till Sverige (81 kap. 6 § SFB). Har en person beviljats uppehållstillstånd före år 1999 gäller dock att endast hemlandstid fram till och med året före ankomsten till Sverige beaktas (5 kap. AFL i dess lydelse före år 1999).

Endast viss andel av bosättningstiden i det tidigare hemlandet får tillgodoräknas, nämligen så stor andel som motsvarar förhållandet mellan

- den tid under vilken den avlidne faktiskt varit bosatt i Sverige från den första ankomsten till landet till och med året före dödsfallet (dock längst till och med det år den avlidne fyllde 64 år) och
 - hela tiden från första ankomsten till Sverige till och med året före dödsfallet (dock längst till och med det år den avlidne fyllde 64 år)
- (81 kap. 5 och 6 §§ SFB med hänvisning till 67 kap. 8 § SFB).

Exempel

En kvinna som avlidit hade beviljats uppehållstillstånd år 1998 på grund av flyktingskäl i Sverige. Den tid i tidigare hemland som skulle kunna tillgodoräknas som försäkringstid för efterlevandepension, det vill säga tiden från 16-årsåret till och med året före ankomsten till Sverige, är 30 år. Den avlidna hade från första ankomsten till Sverige till och med året före dödsfallet bott i Sverige i 10 år. Hon hade dessutom bott i Tyskland i 5 år. Hemlandstid att beräkna som försäkringstid blir $(10/15) \times 30 = 20$ år.

Exemplet ovan gäller beräkning av försäkringstid. För beräkningen av garantipension får hänsyn tas till var den efterlevande bor (om hen är bosatt i Sverige eller i annat land inom EES eller i Schweiz) och när dödsfallet inträffat (om garantipensionen ska beräknas som en minimiförmån eller som en pensionsförmån) (81 kap. 9 a § SFB och HFD 2018 ref. 38, mål nr 4078-14).

Med tidigare hemland menas det land som personen var medborgare i när hen beviljades uppehållstillstånd i Sverige. Det innebär att bosättnings- och vistadstid i andra länder än det som flyktingen var medborgare i vid beviljandet av uppehållstillståndet, inte får tillgodoräknas som faktisk försäkringstid för hemlandstid. Med hemlandstid menas för statslösa personer tid i det land som hen vistades i och tvingades lämna av de skäl som sägs i 4 kap. 1, 2 och 2 a §§ UtLL.

Har den avlidne befunnit sig i ett annat land där hen beretts en *tillfällig fristad* före ankomsten till Sverige ska den tiden likställas med bosättnings- och vistadstid i hemlandet (81 kap. 5 § SFB, med hänvisning till 67 kap. 9 § SFB). Sådan tid är då personen vistats viss tid i flyktingförläggning i annat land än i hemlandet (prop. 1997/98:152, s. 147).

Tid som den avlidne vistats i Sverige före ansökan om uppehållstillstånd räknas inte som försäkringstid i Sverige (81 kap. 5 § SFB, jfr hänvisning till 67 kap. 6 § SFB).

Har den avlidne sedan hen kom till Sverige under viss tid varit bosatt utomlands till exempel på grund av arbete (inte utsänd eller liknande) får denna tid inte tillgodoräknas som försäkringstid i Sverige.

Eftersom tid som ska tillgodoräknas i *tidigare hemland* är beroende av bosättnings- och vistadstiden i Sverige krävs att den avlidne har viss minsta

försäkringstid i Sverige före det kalenderår då hen avled. Denna minsta tid kan vara så kort som endast en dag (prop. 1997/98:152 s. 53).

Kom den avlidne till Sverige efter utgången av det kalenderår hen fyllde 64 år kan hen aldrig få tiden i det tidigare hemlandet tillgodoräknad som försäkringstid (81 kap. 5 § SFB, med hänvisning till 67 kap. 8 § SFB). Ett undantag är om punkten 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (1992:1277) om ändring i AFL har tillämpats vid beräkning av den avlidnes allmänna pension. Den bestämmelsen anger att äldre bestämmelser ska fortsätta att gälla vid beräkning av bosättningsstid för den som har beviljats uppehållstillstånd före den 1 januari 1999.

Har den efterlevande rätt till efterlevandepension från den avlidnes *tidigare hemland* och dessutom har rätt att få denna pension utbetald vid bosättning i Sverige har den efterlevande inte rätt att få tiden som denna pension grundas på medräknad som försäkringstid för garantipension (81 kap. 5 § SFB, med hänvisning till 67 kap. 8 § SFB).

Exempel

Nedan beräkning av försäkringstid vid dödsfall 2005.

En man som är född 1945 avlider år 2005. Han lämnade sitt hemland som flykting den 15 april 1980. Han vistades först i en flyktingförläggning i Tyskland. Den 15 januari 1981 kom han till Sverige och ansökte omedelbart om uppehållstillstånd. Han beviljades uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 1 § UtL och anses bosatt här från och med den 1 januari 1982. Från denna tidpunkt bodde han oavbrutet i Sverige fram till sin död, utom perioden 30 januari 1996–15 november 1998 då han bodde i Spanien.

Beräkning av försäkringstid för bosättningsstid i tidigare hemland:

Period	Tidslängd		
	År	Mån	Dagar
1. Tid i hemlandet från och med 16:e levnadsåret inkl. tid i Tyskland (610101–801231)	20		
2. Tid före bosättning i Sverige från och med ansökan om uppehållstillstånd (810115–811231)		11	17
3. Bosättningsstid i Sverige före vistelsen i Spanien (820101–960129)	14		29
4. Tiden i Spanien (960130–981115)	2	9	17
5. Bosättningsstid i Sverige efter vistelsen i Spanien t.o.m. året före dödsfallet (981116–041231)	6	1	15

För att kunna beräkna den andel av tiden i hemlandet som ska tillgodoräknas som försäkringstid, kan perioderna omvandlas från år, månader och dagar till decimalbråk med fyra decimaler. (Antalet decimaler har valts för att ge tillräcklig precision i beräkningarna.). Varje kalendermånad (en tolftefels år) blir då 0,0833 år. På motsvarande sätt är varje dag (en 365-dels år) 0,0027 år.

Omvandling av tidsperioderna till decimalbråk ger följande:

Period 1: 20 år = 20

Period 2: $(11 \times 0,0833) + (17 \times 0,0027) = 0,9622$

Period 3: $14 + (29 \times 0,0027) = 14,0783$

Period 4: $2 + (9 \times 0,0833) + (17 \times 0,0027) = 2,7956$

Period 5: $4 + (1 \times 0,0833) + (15 \times 0,0027) = 6,1238$

Perioderna 2, 3 och 5 får fullt ut räknas som försäkringstid. Period 4 får däremot inte alls tillgodoräknas.

Av period 1 ska endast en viss del räknas med, eftersom mannen under en längre tid (period 4) varit bosatt i Spanien. Utifrån de beräknade decimalbråken och bestämmelsen som återgivits ovan beräknas denna andel till:

$$\frac{0,9622+14,0783+6,1238}{0,9622+14,0783+6,1238+2,7956} \times 20 = 17,6664 \text{ år}$$

Den sammanlagda faktiska försäkringstiden till och med året före dödsfallet är summan av perioderna 2, 3 och 5 samt ovan beräknade del av period 1 enligt följande:

$$0,9622 + 14,0783 + 4,1238 + 17,6664 = 36,8307$$

Avrundad blir den faktiska försäkringstiden 36 år och 9 månader.

Exemplet ovan gäller beräkning av försäkringstid. För beräkningen av garantipension får hänsyn tas till var den efterlevande bor (om hen är bosatt i Sverige eller i annat land inom EES eller i Schweiz) och när dödsfallet inträffat (om garantipensionen ska beräknas som en minimiförmån eller som en pensionsförmån) (81 kap. 9 a § SFB och HFD 2018 ref. 38, mål nr 4078-14).

12.3.8. Beräkning av framtida försäkringstid

När en person avlider före det år hen skulle ha fyllt 65 år kan tiden från och med dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år kan räknas med som *framtida försäkringstid* (81 kap. 4 § andra stycket SFB).

Den avlidne måste ha varit bosatt i Sverige (inklusive vistelsetid i avvaktan på uppehållstillstånd och så kallade hemlandsår) minst fyra femtedelar av tiden från och med 16-årsåret till och med året före dödsfallsåret för att få räkna med hela tiden från dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle fyllt 64 år som försäkringstid för garantipension (81 kap. 7 § SFB).

Om den avlidne varit bosatt kortare tid än 4/5-delar av tiden får inte hela tiden från dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle fyllt 64 år räknas med som försäkringstid. En proportionering ska göras. Så stor andel av tiden får tillgodoräknas som försäkringstid som motsvarar förhållandet mellan den försäkringstid som kan tillgodoräknas från och med det år den avlidne fyllde 16 år till och med året före dödsfallet och 4/5-delar av hela denna period. Tiden sätts ned till närmaste hela antal månader (81 kap. 7 § SFB).

Exempel

En person född 1958 avlider år 2020. Han har bott hela sitt liv i Sverige. Som framtida försäkringstid för garantipension till omställningspension kan hela tiden från och med år 2020 (dödsfallsåret) till och år 2022 (den avlidnes 64:e år) räknas med, dvs. 3 år.

Exempel

En person född 1980 avlider år 2015. Hon har bott i Sverige sedan 2008. Från och med det år hon fyllde 16 år och fram till och med året före dödsfallet har hon bott i Sverige 7 år. Hela tiden från 16-årsåret till och med året före dödsfallsåret är 19 år. Framtida försäkringstid för garantipension beräknas.

Hela tiden från dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år = 30 år.

4/5-delar av hela tiden från och med 16-årsåret och till och med året före dödsfallsåret = $\frac{4}{5} \times 19 = 15,2$ år.

$$\text{Tillgodoräknad framtida försäkringstid} = \frac{7}{15,2} \times 30 = 13,8157 \text{ år}$$

Avrundad blir den framtida försäkringstiden 13 år och 9 månader.

Exempel

En person som är född år 1963 avlider år 2015. Han bor i Finland sedan 1993. Dessförinnan har han bott i Sverige. Från och med det år han fyllde 16 år till och med året före dödsfallet har han bott i Sverige i 14 år. Hela tiden från och med det år han fyllde 16 år till och med året före dödsfallet är 36 år. Framtida försäkringstid för garantipension beräknas.

Hela tiden från dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle fyllt 64 år (2015–2027) = 13 år.

4/5 av hela tiden från och med det år han fyllde 16 till och med året före dödsfallet är

$$\frac{4}{5} \times 36 = 28,8 \text{ år}$$

$$\text{Tillgodoräknad framtida försäkringstid} = \frac{14}{28,8} \times 13 = 6,3194 \text{ år}$$

Avrundad blir den framtida försäkringstiden 6 år och 3 månader.

12.3.9. Framtida försäkringstid enligt EU:s lagstiftning

Enligt dom från HFD (HFD 2018 ref. 38, mål nr 4078-14) är garantipensionen att betrakta som en *minimiförmån* från januari 2018. Garantipension till omställningspension har tidigare betraktats som en *pension* enligt förordning 883/2004. Den har då pro-rata beräknats på två sätt. Det ena beräkningssättet har använts fram till 2007 och det andra mellan 2007–2017.

Vid beräkning av det teoretiska beloppet vid pro-rata beräkning enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet ska vid bestämmande av hur länge den avlidne bott i Sverige från och med det år hen fyllde 16 år till och med året före det att hen avled, förutom svenska försäkringsperioder också tas med övriga försäkringsperioder fullgjorda inom EES (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller Schweiz. De perioder som ska tas med är de som är intygade på E 205 av de berörda länderna.

- Läs mer om pro-rata beräkning och framtida försäkringstid vid beräkning av garantipension åren 2003–2017 i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

12.3.10. Försäkringstid före år 2003

Som försäkringstid före år 2003 räknas bosättningsstid enligt 5 kap. i AFL i dess lydelse före den 1 januari 2003 (7 kap. 19 § SFBP).

För tiden från år 2001 till och med år 2002 hänvisas i 5 kap. 6 § AFL till SofL vad gäller vem som är att anse som bosatt i Sverige.

Dessutom tillgodoräknas bosättningsstid enligt 5 kap. AFL för tid som personen oavbrutet har vistats i Sverige efter att ha ansökt om uppehållstillstånd, för hemlandsår samt framtida försäkringstid på samma sätt som beskrivits i avsnitt

12.3.11. Försäkringstid före år 2001

Av 5 kap. 6 § AFL i dess lydelse före år 2001 följer att bosättningsstid som ska tillgodoräknas som försäkringstid är:

- tid under vilken en person har varit folkbokförd i Sverige enligt folkbokföringslagen (1991:481); vid flyttning till utlandet ska hänsyn dock inte tas till tid efter utresan om personen enligt nämnda lag ska avregistreras som utflyttad,
- tid under vilken en i Sverige folkbokförd person före tidpunkten för folkbokföringen oavbrutet har vistats i Sverige efter att ha ansökt om uppehållstillstånd enligt UtIL eller motsvarande föreskrift enligt äldre lag,

- tid under vilken en svensk medborgare varit utsänd av svenska kyrkan, annat svenskt trossamfund, organ knutet till svenskt trossamfund eller svensk ideell organisation som bedriver biståndsarbete; för tid efter år 1992 ska detta gälla endast om utlandsvistelsen varat längst tre år i följd,
- tid under vilken en person har haft inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 2 kap. LIP, eller vad gäller tid före år 1999 inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 11 kap. AFL,
- tid före år 1993 under vilken en svensk medborgare har haft anställning i ett annat land som grundat rätt till svensk statligt reglerad pension, dock inte tid för vilken rätt till pension grundad på bosättning i det andra landet finns om sådan pension kan betalas ut till den som är bosatt i Sverige,
- tid i den mån regeringen så förordnar under vilken en person som inte fyllt 26 år bedriver studier i ett annat land (upphävda förordningen [1994:1133] om tillgodoräknande av bosättningstid i Sverige vid studier i annat land).

Bosättningstid för hemlandstid och framtida bosättningstid kan tillgodoräknas också för tid före år 2001 (5 kap. 7 och 11 § AFL i dess lydelse före år 2001).

För mer information om vilken bosättningstid som räknas som försäkringstid se tidigare version av denna vägledning, vägledning 2010:4 *Efterlevandepension och efterlevandestöd* version 6. I tidigare version av vägledningen finns information om

- folkbokföring och kyrkobokföring
- bosättning vid utsändning från Sverige av statlig arbetsgivare
- bosättningstid vid utsändning från Sverige av svenska kyrkan, ett svenskt trossamfund eller en svensk ideell organisation
- bosättningstid under period med förvärvsinkomst i Sverige eller från en svensk arbetsgivare
- bosättningstid under period som grundat rätt till statligt reglerad pension
- bosättningstid under period för studier i annat land.

12.4. Förmånstiden

Garantipension till omställningspension lämnas under samma tid som omställningspension (81 kap. 3 § SFB). Det innebär att rätten till garantipension upphör när rätten till omställningspension upphör. Se avsnitt 10.1.12 och avsnitt 10.2.1.

12.5. Garantipension till omställningspension vid bosättning utomlands

Garantipension är en bosättningsbaserad förmån vilket innebär att den som huvudregel endast utbetalas till efterlevande bosatt i Sverige (5 kap. SFB).

12.5.1. Bosättning i annat EES-land eller Schweiz

Som följer av dom från HFD (HFD 2018 ref. 38, mål nr 4078-14) är garantipension till omställningspension en minimiförmån som inte behöver exporteras inom EES (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein). Tidsbegränsade bestämmelser (se SFS 2019:645) möjliggör att garantipension till omställningspension, trots bestämmelserna i 5 kap. 2–8 §§ SFB, får lämnas till den som är bosatt i ett annat land inom EES eller i Schweiz om personen uppfyller kraven i fråga om försäkringstid enligt 81 kap. SFB. Det innebär i praktiken att så länge 5 kap. 17 a § SFB har nuvarande lydelse kan utbetalning fortsätta vid efterlevandes utvandring eller bosättning i annat EU-land förutsatt att kravet om minst 3 års bosättning i Sverige för den avlidne är uppfyllt. Det går alltså inte längre att sammanlägga försäkringsperioder från ett annat EU-land för att öppna upp kravet på 3 års bosättningstid i Sverige.

- Läs mer i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

12.5.2. Bosättning utanför EES eller Schweiz

En efterlevande som bor utanför EES (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller Schweiz kan inte få garantipension (5 kap. SFB).

De socialförsäkringsavtal som Sverige har ingått med ett antal länder medger inte export av bosättningsbaserade förmåner. Ett undantag är om den efterlevande är bosatt i Kanada. Sverige har en socialförsäkringskonvention med Kanada vilken kan ge rätt till export av garantipensionen. För rätt till export måste vissa förutsättningar vara uppfyllda. Bosättningstid i Sverige, Kanada eller tredje land som både Sverige och Kanada har konvention med avgör om rätten till export finns.

12.6. Garantipension vid kriminalvård m.m.

En person som har garantipension till omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension eller änkepension men inte allmän pension eller äldreförsörjningsstöd och som är intagen i kriminalvårdsanstalt eller som är häktad, ska få sin garantipension reducerad (106 kap. 30 och 32 §§ SFB samt 9 kap. 1 § SFBP).

Nedsättningen ska göras först efter det att den efterlevande varit frihetsberövad trettio dagar i följd. Häktningstid och tid på anstalt ska läggas samman (106 kap. 30 § SFB och 9 kap. 1 § SFBP).

Uppräkning av garantipensionen görs från och med den dag personen frigges. Den dagen kan personen inte anses intagen.

En person som har permission eller har rymt från anstalten anses vara intagen på anstalt. Pensionen ska alltså inte räknas upp under sådan tid.

12.6.1. Den reducerade garantipensionens storlek

Från och med den trettioförsta dagen på anstalt eller i häkte ska garantipensionen reduceras. Reduktionen ska vara så stor att

garantipensionen tillsammans med omställningspensionen, förlängda omställningspensionen eller änkepensionen, uppgår till högst 4,5 procent av prisbasbeloppet per månad. Detta belopp blir därmed ett förbehållsbelopp. Om omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension eller änkepension per månad redan uppgår till detta belopp eller är högre kommer garantipensionen därför helt att reduceras bort. Är dessa förmåner lägre betalas garantipensionen ut som en utfyllnad upp till förbehållsbeloppet (106 kap. 30 § SFB och 9 kap. 1 § SFBP).

Exempel

En kvinna har änkepension 5 750 kronor per månad och garantipension till denna 1 350 kronor per månad. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Hon blir intagen på kriminalvårdsanstalt. Eftersom hennes änkepension överstiger garantibeloppet ($4,5 \% \times 50\,000 = 2\,250$ kronor per månad) dras hela hennes garantipension in från och med den trettioförsta dagen i häkte eller fängelse. Änkepensionen är 5 750 kronor och garantipensionen blir 0 kronor.

Exempel

En man har omställningspension 1 500 kronor per månad och garantipension 2 000 kronor per månad. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Han blir häktad. Garantipensionen ska reduceras från och med den trettioförsta dagen i häkte eller fängelse. Garantibeloppet är 2 250 kronor per månad. Förutom omställningspensionen 1 500 kronor per månad kommer garantipensionen att betalas ut med 750 kronor per månad. Resten av garantipensionen är indragen.

12.6.2. Garantipension i form av dagbelopp

Garantipensionen måste beräknas i form av ett dagbelopp om

- den trettioförsta dagen, dvs. den första minskningsdagen, inte sammanfaller med den första dagen i en kalendermånad eller om
- den sista dagen som minskning ska göras inte sammanfaller med den sista dagen i en kalendermånad.

Dagbeloppet beräknas till en trettiondel av månadsbeloppet och avrundas till närmaste högre krontal (106 kap. 37 § SFB).

Exempel

En man har omställningspension 3 900 kronor per månad och garantipension 3 200 kronor per månad. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Den efterlevande är intagen på kriminalvårdsanstalt. Den trettioförsta dagen infaller den 15 april. Garantibeloppet är 2 250 kronor per månad ($4,5 \%$ av prisbasbeloppet per månad). Eftersom omställningspensionen är högre än garantibeloppet dras garantipensionen in från och med den 15 april. Garantipensionen ska endast betalas ut under 14 dagar i april. Dagbeloppet för garantipensionen blir $3\,200/30 = 107$

kronor. Garantipension att betala ut för april $14 \times 107 = 1\,498$ kronor. Dessutom betalas omställningspensionen ut i sin helhet.

12.6.3. Häktad i sin frånvaro

Nedsättning ska inte göras om personen är häktad i sin frånvaro (prop. 2001/02:164 s. 31).

12.6.4. Utökad frigång

Garantipensionen sätts heller inte ned för tid under vilken den efterlevande avtjänar fängelsestraff utanför kriminalvårdsanstalt, utökad frigång (11 kap. 5 § fängelselagen [2010:610]). Utökad frigång innebär att den intagne under kontrollerade former (t.ex. fotboja) verkställer fängelsestraffet i sin bostad (106 kap. 30 § SFB).

12.6.5. Om den efterlevande är placerad utanför kriminalvårdsanstalt för behandling mot missbruk m.m.

En intagen kan medges att vistas utanför anstalt under lämplig tid för att bli föremål för särskilda åtgärder som kan antas underlätta hans eller hennes anpassning i samhället (vårdvistelse). Särskilda åtgärder kan vara vård eller annan behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel. Om den intagne placeras utanför kriminalvårdsanstalt av nämnda skäl ska garantipensionen inte längre vara reducerad. För den tid under vilken sådan behandling pågår ska det i stället göras avdrag från pensionen enligt de bestämmelser som tillämpas för så kallad kontraktsvård (11 kap. 3 § fängelselagen [2010:610], 106 kap. 30 och 31 §§ SFB samt PFS 2014:8). Se vidare avsnitt 22.3.1 om kontraktsvård samt vägledning 2020:1 *Utbetalning av pension och pensionsrelaterade förmåner*.

13. Rätten till garantipension till änkepension

Garantipension till änkepension är en bosättningsbaserad förmån (2 kap. 8 § SFBP).

Information om garantipension när den efterlevande är föremål för kriminalvård finns i avsnitt 12.6.

13.1. Kvinnor födda 1945 eller senare

En änka född 1945 eller senare kan endast få garantipension till sin änkepension om dödsfallet har inträffat före 2003.

Bestämmelser om hur garantipensionen beräknas för änka om dödsfallet inträffat före år 2003 finns i lagen om införande av lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (EPLP). Dessa bestämmelser beskrivs i version 2 av denna vägledning.

13.2. Kvinnor födda 1944 eller tidigare

Änka född 1944 eller tidigare kunde ha rätt till garantipension till änkepension fram till det att änkan fyllde 65 år. Detta innebär att garantipension till änkepension inte har kunnat nybeviljas för tid från och med 1 januari 2010.

Om det blir aktuellt att bevilja garantipension till en änka som är född 1944 eller tidigare för tid före 1 januari 2010 finns aktuella bestämmelser i den upphävda lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (EPL). Dessa bestämmelser beskrivs i version 2 av denna vägledning.

13.3. Garantipension enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet

Garantipension har, med stöd av förarbeten till svensk lagstiftning och tidigare svensk domstolspraxis, tidigare ansetts vara en pensionsförmån. Enligt dom från HFD (HFD 2018 ref. 38, mål nr 4078-14) är garantipensionen emellertid att betrakta som en minimiförmån. Domen medför att Pensionsmyndigheten, för personer som omfattas av EU-förordningen, ska bevilja och beräkna den svenska garantipensionen på ett annat sätt än tidigare. Pensionsmyndigheten har därför ändrat beräkningssättet för garantipension från och med januari 2018, det vill säga månaden efter att domen meddelades.

Den ändrade tillämpningen gäller dock inte för garantipension till änkepension som fortfarande hanteras som pensionsförmån. Anledningen till undantaget är att frågan som prövades av domstol avser garantipension till en person född 1938 och senare, en förmån vars syfte, beräkningssätt och struktur skiljer sig från den för födda 1937 och tidigare samt änkepensionen.

13.4. Garantipension till änkepension vid dödsfall före 2003

En änka som vid utgången av år 2002 har rätt till folkpension eller tilläggspension i form av änkepension enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i AFL i dess lydelse före år 2003 har rätt till änkepension och garantipension enligt vad som sägs i 7 kap. 21–24 §§ och 26–46 §§ SFBP. Detta gäller också om rätt till sådan pension uppkommer först efter december 2002 men dödsfallet har inträffat före år 2003 (7 kap. 20 § SFBP).

En änka som inte har fyllt 65 år och som är bosatt i Sverige kan ha rätt till garantipension om den avlidne kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng eller tre år med bosättnings tid i Sverige (7 kap. 30, 31 och 42 §§ SFBP).

Garantipensionen ersätter bosättningsbaserad folkpension och pensionstillskott som fanns före år 2003. Den ger också kompensation för att det särskilda grundavdraget (SGA) vid beskattning tas bort från år 2003 (prop. 1999/2000:91 s. 209).

Det finns inget krav på att änkan ska ha rätt till änkepension för att få rätt till garantipension till änkepension (7 kap. 30 och 31 §§ SFBP).

13.4.1. Rätten till garantipension – kvinnor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002

En änka, född 1945 eller senare, har rätt till garantipension för tid före den månad hon fyller 65 år om

- hon var gift med den avlidne vid utgången av år 1989 och fortlöpande fram till dödsfallet

samt vid utgången av år 1989 och vid dödsfallet uppfyller något av nedanstående villkor

- hon hade vårdnaden om och stadigvarande bodde tillsammans med barn under 16 år som stadigvarande vistades i makarnas hem (barnvillkoret)

eller

- hon hade fyllt 36 år och varit gift med den avlidne i minst fem år (7 kap. 31 och 32 §§ SFBP).

För rätt till garantipension krävs att den avlidne hade minst tre år med pensionspoäng till och med år 1989 (7 kap. 34 § SFBP).

Om kvinnan väntade barn vid dödsfallet anses barnvillkoret var uppfyllt då och garantipensionen kan betalas ut från barnets födelsemånad (prop. 1960:75 s. 101). Detsamma gäller för om barnvillkoret är uppfyllt vid utgången av år 1989 och barnet senare har fötts.

Har änkan varit gift med den avlidne mer än en gång kan den tid som äktenskapen sammanlagt har varat avgöra om makarna varit gifta i minst fem år (FÖD:s dom 1982-09-14, mål nr 1559/81).

Om änkan inte längre sammanbor med och har vårdnaden om barn under 16 år ska rätten till änkepension prövas enligt villkoret som innebär att änkan

måste ha fyllt 36 år och varit gift med den avlidne minst fem år. Det ska då anses som om mannen avlidit då rätten till änkepension enligt barnvillkoret upphörde (7 kap. 32 § SFBP). Om änkan senare åter får vårdnaden om och stadigvarande bor tillsammans med barnet under 16 år kan änkepensionen beräknas utifrån det om villkoren för rätt till änkepension fortfarande är uppfyllda.

En kvinna som är ogift och stadigvarande bor tillsammans med en ogift eller frånskild man vid dennes död och som tidigare har varit gift med eller har eller har haft barn med honom likställs med änka. Den tid under vilken kvinnan oavbrutet har bott tillsammans med mannen fram till dennes död ska likställas med tid i ett äktenskap (7 kap. 36 § SFBP).

En änka har inte rätt till garantipension efter en man som hon inte lever tillsammans med vid hans död, om änkan efter det att sammanlevnaden med mannen upphörde stadigvarande har bott tillsammans med en annan man med vilken hon varit gift eller med vilken hon har eller har haft barn (7 kap. 35 § SFBP).

Endast år med faktiskt intjänade pensionspoäng tillgodoräknade före år 1990 ska användas vid beräkningen. I de fall mannen hade förtidspension vid utgången av år 1989 tas hänsyn till antagandepoäng till och med år 1989 men inte för åren därefter (prop. 1987/88:171 s. 227).

Vid beräkning av *bosättningstid* och *år med pensionspoäng* ska 5 kap. 1, 3–7 och 11 §§ i dess lydelse före år 2003 och punkten 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1992.1277) om ändring i AFL i dess lydelse före den 1 januari 2003 tillämpas (7 kap. 42 § SFBP).

13.4.2. Änkepension om änkan gifter sig

Garantipension får inte lämnas om änkan gifter sig eller om hon är sambo med en man som hon varit gift med eller har eller har haft barn med. Om äktenskapet upplöses innan det varat i fem år eller om samboendet upphör inom samma tid, ska garantipensionen lämnas på nytt, om förutsättningarna i övrigt för rätt till sådan pension fortfarande är uppfyllda (7 kap. 37 § SFBP).

13.4.3. Rätten till garantipension – kvinnor födda 1944 eller tidigare – dödsfall 1990–2002

Garantipension betalas ut längst till och med månaden änkan fyller 65 år. Om en änka född 1944 eller tidigare beviljas garantipension retroaktivt för tid före den månad hon fyller 65 år gäller vad som säg infEPL. Se version 2 av denna vägledning.

14. Beräkning av omställningspension

En efterlevande vuxen kan få omställningspension efter en avlidne maka eller make som är född 1938 eller senare som har tjänat in pensionsbehållning för inkomstpension enligt SFB (80 kap. 10 § samt 82 kap. 2, 4, 5 och 7 §§ SFB). Detsamma gäller om den avlidne var född 1937 eller tidigare och har tillgodoräknats pensionspoäng för rätt till tilläggspension för minst ett år enligt SFBP (80 kap. 10 § samt 82 kap. 22 § SFB).

Beräkningen av omställningspension och förlängd omställningspension ska göras på den avlidnes efterlevandepensionsunderlag (EPU) (80 kap. 10 § SFB). Detta har i sin tur beräknats utifrån den avlidnes på visst sätt beräknade pensionsbehållning i ålderspensionssystemet samt i vissa fall även utifrån antagen framtida pensionsbehållning. Var den avlidne född 1937 eller tidigare är EPU den avlidnes tilläggspension beräknad på visst sätt (82 kap. 22 och 23 §§ SFB). Läs mer om hur EPU beräknas samt exempel på beräkning av förmånerna i kapitel 15.

Beräkning av omställningspension

80 kap. 10 § SFB

Omställningspension motsvarar för år räknat 55 procent av det underlag som anges i 82 kap. SFB.

Omställningspension och förlängd omställningspension är per år 55 procent av den avlidnes EPU (80 kap. 10 § SFB).

Om det samtidigt finns barn som har barnpension påverkar det inte omställningspensionen. Det finns inte någon begränsningsregel för omställningspension. I de fall barnpension också betalas ut och de sammanlagda pensionerna blir mer än 100 procent av EPU finns emellertid en begränsningsregel, men endast för barnpensionerna. Se avsnitt 6.4.

De pensionsrätter som ligger till grund för pensionsbehållningen och därmed för EPU är årligen omräknade med hänsyn till inkomstindex eller till balansindex om ett sådant har fastställts, till ingången av dödsfallsåret (82 kap. 9 § SFB).

Om omställningspension börjar betalas ut senare än dödsfallsåret får det framräknade beloppet för förmånen, dvs. 55 procent av EPU, följsamhetsindexeras (fastställt inkomstindex ska användas, inte eventuellt fastställt balansindex) från årsskiftet efter dödsfallsåret till ingången av det år från och med när den ska börja betalas ut. Det händer t.ex. om dödsfallet inträffar i december ett år och ansökan, i de fall en sådan krävs, kommer in först i maj året efter. Då kan omställningspension betalas ut först från och med februari året efter dödsfallsåret. Det inträffar också om dödsfallet inträffar i december ett år och den avlidne hade allmän pension. Förmånen kan då betalas ut först från och med januari nästa år (85 kap. 2 § andra stycket SFB). Se kapitel 21 om årliga förändringar av efterlevandepensionen.

15. Efterlevandepensionsunderlag vid beräkning av barnpension, omställningspension och förlängd omställningspension

I detta kapitel beskrivs

- efterlevandepensionsunderlag efter avlidna födda 1938 eller senare
- efterlevandepensionsunderlag efter avlidna födda 1937 eller tidigare
- efterlevandepensionsunderlag och EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet.

Beräkningsunderlag för inkomstgrundad efterlevandepension

82 kap. 2 § SFB

Den inkomstgrundade efterlevandepensionen beräknas på ett efterlevandepensionsunderlag.

Barnpension och omställningspension beräknas vid dödsfall år 2003 eller senare på ett så kallat efterlevandepensionsunderlag (EPU) (82 kap. 2 § SFB).

Om den avlidne var född 1938 eller senare ligger hans eller hennes pensionsbehållning för inkomstpension i form av allmän pension till grund för beräkningen av EPU (82 kap. 4 § SFB).

Om den avlidne var född 1937 eller tidigare ligger hans eller hennes intjänade pensionspoäng för tilläggs pension i form av allmän pension till grund för beräkningen av EPU (82 kap. 22 § SFB).

15.1. Beräkning av efterlevandepensionsunderlag efter avlidna födda 1938 eller senare

Efterlevandepensionsunderlaget har en nära anknytning till det inkomstgrundade underlaget i ålderspensionssystemet. Det finns dock inte någon exakt överensstämmelse mellan dessa båda underlag. Till exempel används endast den avlidnes pensionsrätter tillgodoräknade till och med det år den avlidne fyllde 64 år vid beräkningen av efterlevandepensionsunderlaget (se 82 kap. 20 § SFB).

Efterlevandepensionsunderlag efter avlidna som var födda 1938 eller senare

82 kap. 4 § SFB

Till grund för beräkning av efterlevandepension efter avlidna som var födda 1938 eller senare ska läggas den avlidnes

- faktiska pensionsbehållning, och
- antagna pensionsbehållning.

Pensionsbehållning beräknas på olika sätt beroende på om dödsfallet inträffat före eller efter 65 års ålder.

Den pensionsbehållning som registrerats för den avlidne i ålderspensionssystemet (*faktisk pensionsbehållning*) beräknad på visst sätt och i förekommande fall pensionsbehållning beräknad på grundval av en antagen inkomst (*antagen pensionsbehållning*) ska ligga till grund för beräkning av barnpension och omställningspension som grundar sig på dödsfall år 2003 eller senare (82 kap. 4 § SFB).

Pensionsrätterna ska beräknas som om de var 18,5 procent av pensionsunderlaget. Pensionsbehållningen ska beräknas som om pensionsrätt tillgodoräknats endast för inkomstpension, oavsett den avlidnes födelseår, dvs. någon 20-delsberäkning ska inte göras. Pensionsrätterna ska avrundas nedåt till närmaste lägre hela antal kronor varje år (se 82 kap. 10 § SFB).

Efterlevandepensionsunderlaget beräknas genom att summan av faktisk pensionsbehållning och antagen pensionsbehållning divideras med ett delningstal (82 kap. 8 § SFB).

Barnpension, omställningspension och förlängd omställningspension som grundar sig på dödsfall år 2003 eller senare är en viss procent av efterlevandepensionsunderlaget, se avsnitt 6 *Beräkning av barnpension* och avsnitt 14 *Beräkning av omställningspension*.

15.1.1. Faktisk pensionsbehållning

Faktisk pensionsbehållning är summan av de pensionsrätter för inkomstpension beräknade enligt 61 kap. 5, 6 och 9 §§ SFB som den avlidne kan tillgodoräknas till och med 31 december året före dödsfallet, dock längst till och med det år den avlidne skulle fyllt 64 år. Pensionsrätterna beräknas som om det för den avlidne tillgodoräknats endast pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt var 18,5 procent av pensionsunderlaget (82 kap. 9 och 10 §§ SFB).

Pensionsgrundande inkomster (PGI) och pensionsgrundande belopp (PGB) för inkomstrelaterad sjuk- och aktivitetsersättning, förtidspensionärens antagandeinkomst för år före år 2003, barnår, plikttjänst och studier ligger till grund för beräkningen av pensionsrätt i det reformerade ålderspensionssystemet och därmed också för pensionsrätt i efterlevandepensionssystemet (82 kap. 3 § SFB och 7 kap. 7 § SFBP). Se

vidare vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension.*

Pensionsbehållningen ska vara omräknad enligt 62 kap. 5 och 6 §§ SFB. Detta innebär att de årliga omräkningar av pensionsbehållning som i ålderspensionssystemet görs med hänsyn till arvsvinsttilldelning, förändringar i inkomstindex eller balansindex, om ett sådant har fastställts, samt med hänsyn till förvaltningskostnader till och med året före dödsfallsåret ska beaktas vid fastställandet av EPU. Sedan omräkning ett år gjorts enligt 62 kap. ska pensionsbehållningen avrundas till närmaste lägre hela krontal (se 82 kap. 9 och 10 §§ SFB).

PGB för inkomstrelaterad aktivitetsersättning, sjukersättning och för förtidspensionärs antagandeinkomst för år före år 2003 ska liksom för den inkomstgrundade allmänna pensionen ligga till grund för beräkning av barnpension och omställningspension på samma sätt som PGI (82 kap. 12 § SFB och 7 kap. 7 § SFBP).

Även PGB för barnår, pliktjänstgöring och studier ska liksom för den inkomstrelaterade allmänna pensionen ligga till grund för beräkningen (82 kap. 11 § SFB).

Den faktiska pensionsbehållningen ska omfatta det pensionsgrundande beloppet för barnår, pliktjänstgöring och studier endast om den avlidne kan tillgodoräknas den pensionsgrundande inkomsten som för vart och ett av minst fem år uppgått till lägst två gånger det för respektive intjänandeår gällande inkomstbasbeloppet. Detta villkor brukar benämnas *förvärvsvillkoret* (82 kap. 11 § SFB).

Latenta pensionsrätter, som är pensionsrätter för pliktjänstgöring, barnår och studier, får inte ligga till grund för utbetalning av inkomstpension förrän den försäkrade uppfyllt förvärvsvillkoret.

Om PGI eller PGB för aktivitetsersättning, sjukersättning eller förtidspension för året före dödsfallsåret inte är fastställd då beräkningen av den faktiska pensionsbehållningen ska göras får bedömningen av om förvärvsvillkoret är uppfyllt göras utifrån de uppgifter som finns tillgängliga vid beräkningstidpunkten. Om det senare skulle visa sig att det sista årets PGI får betydelse får Pensionsmyndigheten göra en ny beräkning (85 kap. 11 § SFB).

Det kan hända att pensionsrätt för året närmast före dödsfallsåret inte ännu har fastställts vid beräkning av barnpension och omställningspension. Då får en ny beräkning av pension göras sedan detta gjorts. Den kan leda till en retroaktiv utbetalning (85 kap. 11 § SFB och prop. 1999/2000:91 s. 291).

- Se vidare vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension.*

15.1.2. Fiktiv beräkning av antagandeinkomst för att uppfylla förvärvsvillkoret

Även framtida antagen inkomst ska beaktas vid bedömningen av om förvärvsvillkoret är uppfyllt (82 kap. 13 § SFB). Detta för att ge efterlevande till yngre personer ett efterlevandeskydd också vad gäller den

avlidnes PGB för barnår, plikt och studier även om den avlidne själv inte uppfyllt förvärvsvillkoret. Om det kan beräknas antagandeinkomst efter den avlidne finns det förutsättningar för att den avlidne skulle ha uppfyllt förvärvsvillkoret om hen hade levt. Antagen pensionsbehållning kan beräknas om den avlidne är yngre än 65 år vid dödsfallet.

Antagen inkomst får endast användas för bedömning av om förvärvsvillkoret är uppfyllt om medeltalet av den pensionsgrundande inkomsten för vart och ett av de år som ligger till grund för beräkningen av antagen pensionsbehållning uppgår till minst två gånger det för dödsfallsåret gällande inkomstbasbeloppet, dvs. det som gäller för att förvärvsvillkoret ska kunna uppfyllas (82 kap. 13 § SFB). Av 6 kap. 6 § SFB framgår vilka belopp som ska användas för år före 2001 då inkomstbasbeloppet fastställdes för första gången.

Exempel

En man ska få omställningspension efter sin avlidna maka. Den avlidna har pensionsrätter som härrör från PGB för barnår fastställda för sammanlagt 2 år.

Hon har också PGI, som uppgått till minst 2 inkomstbasbelopp (IBB), fastställda för totalt 3 år. Eftersom det inte finns 5 år med inkomster som uppgått till minst 2 IBB är förvärvsvillkoret inte uppfyllt. Antagen PGI beräknas för att se om förvärvsvillkoret därmed uppfylls.

Det medeltal av pensionsgrundande inkomster som ligger till grund för beräkning av antagen pensionsbehållning är lägst 2 x gällande IBB för dödsfallsåret. Antagen PGI för vart och ett av åren från och med dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år uppgår därmed till minst 2 IBB. Pensionsgrundande inkomst (faktisk och antagen) som för vart och ett av minst 5 år (3 faktiska år och 2 år med antagna inkomster) uppgår till lägst 2 IBB finns därmed. Förvärvsvillkoret är uppfyllt och pensionsrätterna som härrör från PGB kan räknas med i faktisk PBH.

Observera att den beräkning av antagandeinkomst som görs för att bedöma om förvärvsvillkoret är uppfyllt är en fiktiv beräkning. Efter denna fiktiva beräkning ska en ny beräkning av antagandeinkomst göras då hänsyn tas till pensionsrätt PGB för barn, plikt och studier. Detta gäller om åren med PGB finns bland de fem åren närmast före dödsfallet och därmed kan påverka vid en ny beräkning av antagen pensionsbehållning (prop. 1999/2000:91 s. 86). I annat fall överensstämmer den fiktiva beräkningen med den faktiska.

15.1.3. Antagen pensionsbehållning

En *antagen pensionsbehållning* ska beräknas om dödsfallet inträffar före det år då den avlidne skulle ha fyllt 65 år. Förutsättningen för detta är att pensionsrätt för inkomstpension enligt SFB har fastställts för den avlidne för minst tre av de fem kalenderåren närmast före året för dödsfallet (*ramtid*). Detta villkor kallas *kvalifikationsvillkoret* (82 kap. 14 § SFB).

Pensionsgrundande belopp för barnår, plikttjänstgöring och studier får vid bedömningen av om kvalifikationsvillkoret är uppfyllt endast användas om förvärvsvillkoret är uppfyllt senast den 31 december året före dödsfallsåret (82 kap. 15 § SFB).

Det kan hända att pensionsrätten för året närmast före dödsfallsåret ännu inte är fastställd. När bedömningen ska göras om *kvalifikationsvillkoret* för beräkning av antagen pensionsbehållning är uppfyllt eller inte får beräkningen göras utifrån de uppgifter om fastställd pensionsrätt som finns vid bedömningstillfället. Om det senare visar sig att kvalifikationsvillkoret blir uppfyllt sedan pensionsrätten för året närmast före dödsfallsåret har fastställts får en ny beräkning göras. Den kan leda till retroaktiv utbetalning (85 kap. 11 § SFB).

När kvalifikationsvillkoret är uppfyllt ska förutom faktisk pensionsbehållning även antagen pensionsbehållning tillgodoräknas för den avlidne från och med dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år (82 kap. 14 och 16 §§ SFB).

Pensionsrätt för vart och ett av dessa år ska beräknas på grundval av den avlidnes PGI och PGB, vilka tillsammans utgör pensionsunderlaget (PU), under de fem åren närmast före dödsfallet. Den antagna pensionsrätten räknas på ett medeltal av pensionsunderlagen (PU) för de fem åren. Vid beräkningen bortser man från det högsta respektive det lägsta året (82 kap. 16 och 17 §§ SFB). Det ännu inte fastställda året, året närmast före dödsfallsåret, kan användas som lägsta år (82 kap. 17 och 18 §§ SFB).

Pensionsunderlagen för vart och ett av de fem åren närmast före dödsfallsåret ska före beräkningen av framtida pensionsrätter räknas om med hänsyn till inkomstindex enligt 58 kap. 10–12 §§ SFB om det skett någon förändring i detta index mellan något av de aktuella åren och ingången av det år då dödsfallet inträffade (82 kap. 19 § SFB). Syftet med denna indexering är att beräkna det värde som inkomsten fem, fyra, tre, två respektive ett år före dödsfallet hade haft om den hade tjänats in under året före dödsfallet. Med hänsyn till hur inkomstindex enligt 58 kap. 10–12 §§ SFB är utformat måste omräkningen ske i förhållande till inkomstindex för dödsfallsåret för att värdeförändringen till och med dödsfallsåret ska beaktas (prop. 1999/2000:91 s. 295).

Vid beräkningen av antagandeinkomsten tas inte hänsyn till den årliga arvsvinsttilldelningen och minskningen av förvaltningskostnader (82 kap. 19 § SFB).

Exempel

En man som är 35 år avlider år 2020.

År	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Avlidnes ålder	30	31	32	33	34	35

Fastställt PU, indexerat	100 000	110 000	120 000	130 000	ej fastställt	dödsfallsåret
--------------------------	---------	---------	---------	---------	---------------	---------------

Pensionsrätt har fastställts för minst tre av de fem kalenderåren närmast före dödsfallet. Kvalifikationsvillkoret för beräkning av antagen pensionsbehållning är därmed uppfyllt. Antagen inkomst, antaget pensionsunderlag, för åren från och med dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år beräknas. Åren med högst och lägst inkomster tas bort dvs. 2018 (högst) och 2019 (lägst). Medeltalet av de tre övriga pensionsunderlagen är ett antaget pensionsunderlag:

$$\frac{100\,000 + 110\,000 + 120\,000}{3} = 110\,000 \text{ kronor}$$

Exempel

En man som är 19 år avlider år 2020.

År	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Avlidnes ålder	14	15	16	17	18	19
Fastställt PU, indexerat	-	-	60 000	62 000	ej fastställt	dödsfallsåret

Kvalifikationskravet för beräkning av antagen pensionsbehållning är inte uppfyllt när omställningspension nybeviljas. Antagen pensionsbehållning kan inte beräknas. Pensionsrätt fastställs senare för år 2019. PU (indexerat) blir 64 000 kronor för detta år. Nu finns det tre kalenderår av de fem närmast före dödsfallet med fastställd pensionsrätt.

Kvalifikationsvillkoret för beräkning av antagen pensionsbehållning är uppfyllt. Antagen inkomst, antaget pensionsunderlag, för åren från och med dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år beräknas. Åren med lägst och högst inkomst tas bort det vill säga 2015 (eller 2016) och 2019. Medeltalet av de tre övriga pensionsunderlagen är ett antaget pensionsunderlag:

$$\frac{0 + 60\,000 + 62\,000}{3} = 40\,600 \text{ kronor (avrundat)}$$

Exempel

En kvinna som är 40 år avlider år 2020. Hon är bosatt i Sverige sedan år 2016.

År	2015	2016	2017	2018	2019	2020
----	------	------	------	------	------	------

Avlidnes ålder	35	36	37	38	39	40
Fastställt PU, indexerat	-	50 000	80 000	85 000	ej fastställt	dödsfallsåret

Kvalifikationsvillkoret för beräkning av antagen pensionsbehållning är uppfyllt. Antagen inkomst, antaget pensionsunderlag, beräknas. Åren med högst och lägst inkomst tas bort dvs. 2018 och 2015 eller 2019. Medeltalet av de tre övriga åren är ett antaget pensionsunderlag.

$$\frac{0 + 50\,000 + 80\,000}{3} = 43\,300 \text{ kronor}$$

Sedan pensionsrätt fastställts för år 2019 görs en omräkning. Pensionsunderlaget (indexerat) för år 2019 är 90 000 kronor. Åren med högst och lägst inkomst tas bort, dvs. 2019 och 2015. Medeltalet av de tre övriga åren beräknas.

$$\frac{50\,000 + 80\,000 + 85\,000}{3} = 71\,600 \text{ kronor}$$

Utifrån det antagna pensionsunderlaget beräknas en årlig pensionsrätt som tillgodoräknas den avlidne för varje år från och med dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år. Beräkningen ska då göras som om pensionsrätt utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget (PGI + PGB). Vid beräkning av pensionsrätt för ett år ska avrundning göras till närmaste lägre hela kronor. Summan av dessa årliga pensionsrätter är den antagna pensionsbehållningen (82 kap. 17 och 18 §§ SFB).

Exempel

Ett dödsfall inträffar år 2018. Den avlidne var född år 1958.

År	Pensionsunderlag	Inkomsindex
2013	100 000	154,84
2014	110 000	155,61
2015	115 000	158,91
2016	120 000	162,14
2017	Okänt	168,16
2018	Dödsfallsåret	170,73

Kvalifikationsvillkoret för beräkning av antagandeinkomst är uppfyllt, dvs. pensionsrätt har fastställts för minst tre av de fem åren närmast före året för dödsfallet. Pensionsunderlagen räknas om i förhållande till

inkomstindex för dödsfallsåret. Avrundning görs till närmaste lägre hundratal.

$$\text{År 2013: } 100\,000 \times \frac{170,73}{154,84} = 110\,200 \text{ kronor}$$

$$\text{År 2014: } 100\,000 \times \frac{170,73}{155,61} = 109\,700 \text{ kronor}$$

$$\text{År 2015: } 100\,000 \times \frac{170,73}{158,91} = 107\,400 \text{ kronor}$$

$$\text{År 2016: } 100\,000 \times \frac{170,73}{162,14} = 105\,200 \text{ kronor}$$

År 2017 : okänt

Åren med högst och lägst inkomst tas bort, dvs. 2016 och 2017.
Medeltalet av de tre övriga åren är ett antaget pensionsunderlag:

$$\frac{109\,700 + 107\,400 + 105\,200}{3} = 107\,400 \text{ kronor}$$

Antagen pensionsrätt för vart och ett av åren 2018–2022 beräknas

$$107\,400 \times 18,5\% = 19\,869 \text{ kronor}$$

Antagen pensionsbehållning för 2018–2022 beräknas

$$19\,869 \times 5 = 99\,345 \text{ kronor}$$

Pensionsunderlag för år 2017 har ännu inte fastställts. När det har gjorts får en omräkning göras.

15.1.4. Beräkning av pensionsbehållningen om dödsfallet inträffar efter det år den avlidne fyllde 65 år

Om dödsfallet inträffar efter det år den avlidne fyllde 65 år ska pensionsbehållning enbart beräknad på pensionsrätter som den avlidne tjänat in till och med sitt 64:e år ligga till grund för beräkningen av barnpension och omställningspension (faktisk pensionsbehållning). För att värdeförändringar som inträffat efter det 65:e året ska påverka EPU ska pensionsbehållningen följsamhetsindexeras med inkomstindex eller balansindex, om ett sådant har fastställts, fram till ingången av det år då dödsfallet inträffade (82 kap. 20 och 21 §§ SFB).

15.1.5. Tidigt uttag av allmän pension

Pensionsbehållningen har minskat om den avlidne tagit ut allmän pension före 65 års ålder. En sådan minskning ska inte påverka beräkningen av barnpension, omställningspension och förlängd omställningspension. Beräkningen ska göras utifrån grundval av den pensionsbehållning den avlidne skulle ha haft om uttaget inte gjorts. Detta gäller oavsett när dödsfallet inträffar (82 kap. 6 § SFB).

Därtill ska, om den avlidne hade uppfyllt kvalifikationsvillkoret, en beräkning av antagandeinkomst göras från och med dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år (82 kap. 14 § SFB).

Utifrån denna antagandeinkomst beräknas en årlig pensionsrätt för de sista åren före det år den avlidne skulle ha fyllt 65 år. Dessa pensionsrätter är

sammanlagt en antagen pensionsbehållning. Denna antagna pensionsbehållning läggs till den beräknade faktiska pensionsbehållningen.

15.1.6. Delningstal ger efterlevandepensionsunderlag

Efterlevandepensionsunderlaget (EPU) är summan av faktisk pensionsbehållning och antagen pensionsbehållning dividerat med ett *delningstal*.

Underlaget ska beräknas med samma delningstal som används vid beräkning av inkomstpension inom ålderspensionssystemet för den åldersgrupp som i januari det år då dödsfallet inträffade fyllde 65 år (82 kap. 8 § SFB).

Exempel

En person som är född 1963 avlider år 2018. En vuxen efterlevande ska få omställningspension och ett barn som är 14 år ska få barnpension. Den avlidnes faktiska pensionsbehållning för beräkning av EPU för tiden till och med år 2017 är 475 000 kronor. Den antagna pensionsbehållningen för tiden 2018–2027 är 375 000 kronor.

Delningstalet för dem som fyller 65 år i januari år 2018 är 16,85.

$$\text{EPU blir } \frac{475\,000 + 375\,000}{16,85} = 50\,445 \text{ kronor}$$

Omställningspensionen blir $(55\% \times 50\,445)$ 27 745 kronor.

Barnpensionen blir $(30\% \times 50\,445)$ 15 134 kronor per år.

15.2. Beräkning av efterlevandepensionsunderlag efter avlidna födda 1937 eller tidigare

15.2.1. Beräkning

Efterlevandepensionsunderlag efter avlidna som var födda 1937 eller tidigare

82 kap. 22 § SFB

För avlidna födda 1937 eller tidigare ska efterlevandepension beräknas på ett efterlevandepensionsunderlag som motsvarar 60 procent av produkten av

- det prisbasbelopp som gällde det år då den avlidne fyllde 65 år och
- medeltalet av de pensionspoäng för tilläggspension som enligt 15 § i den upphävda lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension tillgodoräknats för den avlidne efter det att denna medelpoäng ökats med talet ett.

En avlidne som var född 1937 eller tidigare har inte tjänat in några pensionsrätter i det reformerade ålderspensionssystemet. Denna person har tillgodoräknats pensionspoäng i tilläggs pensionssystemet.

Efterlevandepensionsunderlaget (EPU) beräknas därför i stället som 60 procent av produkten av det prisbasbelopp som gällde det år den avlidne fyllde 65 år och medeltalet av de pensionspoäng för tilläggs pension som har tillgodoräknats den avlidne (82 kap. 22 § SFB).

Om den avlidne var född 1935 eller tidigare ska i stället för prisbasbeloppet för 65-årsåret användas prisbasbeloppet för år 2001 (82 kap. 25 § SFB).

Hade den avlidne pensionspoäng för fler än 15 år beräknas medeltalet på de 15 högsta åren. EPU för födda 1938 eller senare beräknas från första kronans inkomster. För att EPU för födda 1937 eller tidigare ska beräknas på motsvarande sätt ska ett tillägg med en poäng göras till den beräknade medelpoängen. På så sätt ges kompensation för det första prisbasbeloppets inkomster (82 kap. 22 och 23 §§ SFB).

Observera att det inte fordras tre år med pensionspoäng för att EPU efter födda 1937 eller tidigare ska beräknas. Det räcker att det finns pensionspoäng för ett år (82 kap. 22–25 §§ SFB).

EPU påverkas inte av om den avlidne hade gjort tidigt eller sent uttag (82 kap. 22–26 §§).

Exempel

En kvinna född 1937 avled år 2018. Hennes man som är född 1945 beviljades omställningspension. Kvinnan hade allmän pension. Den var beräknad på medelpoäng 5,20 och 30 intjänade år. Den betalades ut med 94 procent eftersom kvinnan gjort tidigt uttag. EPU beräknas enligt följande

$$\frac{60}{100} \times 37\,900 \times 6,20 \times \frac{30}{30} = 140\,988 \text{ kronor}$$

15.2.2. Följsamhetsindexering av EPU om dödsfallet inträffar efter det år den avlidne fyllde 65 år

Från och med årsskiftet efter det då den avlidne fyllde 65 år (eller efter år 2001) ska EPU följsamhetsindexeras med inkomstindex eller balansindex om ett sådant har fastställts, till ingången av det år då dödsfallet inträffade (82 kap. 24 § SFB).

Exempel

En man född 1937 avlider år 2008. En vuxen efterlevande ska få omställningspension och ett barn som är 15 år ska få barnpension. Den avlidne har tjänat in 28 år med pensionspoäng. Medelpoängen har beräknats till $4,50 + 1,0 = 5,50$. Prisbasbeloppet för år 2002 (65-årsåret) är 37 900 kronor. Inkomstindex för år 2002 är 106,16 för år 2003 111,79, för år 2004 115,64, för år 2005 118,41, för år 2006 121,65, för år 2007 125,57 och för år 2008 131,18.

EPU blir

$$\frac{60 \times 37900 \times 5,50 \times 28}{100 \times 30} = 116732 \text{ kronor}$$

$$2003: 116732 \times \frac{111,79}{1,016 \times 106,16} = 120987 \text{ kronor}$$

$$2004: 120987 \times \frac{115,64}{1,016 \times 111,79} = 123183 \text{ kronor}$$

$$2005: 123183 \times \frac{118,41}{1,016 \times 115,64} = 124147 \text{ kronor}$$

$$2006: 124147 \times \frac{121,65}{1,016 \times 118,41} = 125535 \text{ kronor}$$

$$2007: 125535 \times \frac{125,57}{1,016 \times 121,65} = 127540 \text{ kronor}$$

$$2008: 127540 \times \frac{131,18}{1,016 \times 125,57} = 131140 \text{ kronor}$$

Omställningspensionen blir $55 \% \times 131140 = 72127$ kronor per år.

Barnpensionen blir $30 \% \times 131140 = 39342$ kronor per år.

15.2.3. Särskild bestämmelse för födda 1927 eller tidigare

Vid beräkning av medelpoäng ska 6 kap. 18 § SFBP tillämpas. Denna bestämmelse innebär en gynnsammare pensionsberäkning för personer som är födda 1927 eller tidigare och som under år före år 1974 har haft bl.a. sjukpenning en längre tid (så kallade 15:2-år) (82 kap. 23 § SFB).

Se vidare vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg* hur beräkning görs i dessa fall.

15.2.4. Färre än 30 år med pensionspoäng

Avkortning när den avlidne inte kan tillgodoräknas 30 år med pensionspoäng

82 kap. 26 § SFB

Om den avlidne har tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggs pension för färre än 30 år gäller vid beräkningen enligt 22–25 §§ följande.

Hänsyn ska tas endast till så stor del av den i 22 § angivna produkten som motsvarar kvoten mellan

- det antal år för vilka pensionspoäng har tillgodoräknats och
- talet 30.

Vid beräkningen ska även följande bestämmelser tillämpas:

- 63 kap. 24 och 27–29 §§, och
- 6 kap. 12–17 §§ lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Har den avlidne tjänat in färre än 30 år med pensionspoäng ska vid beräkningen av EPU hänsyn tas endast till så stor del av produkten som svarar mot förhållandet mellan det antal år som den avlidne tjänat in och talet 30 (82 kap. 26 § SFB).

Om den avlidne var svensk medborgare och född något av åren 1896–1914 ska talet 30 bytas ut mot talet 20. Om den avlidne var född 1915–1923 ska talet 20 ökas med ett för varje helt år som gått från och med 1915 till utgången av den avlidnes födelseår (82 kap. 26 § SFB). Dessa regler gäller också för personer som omfattas av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet.

Även för medborgare som inte omfattas av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet och som är födda före år 1924 finns regler där talet 30 ska bytas ut mot talet 20 eller något av talen 21–29 (82 kap. 26 § SFB). Se vidare vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg*.

Huvudregeln är att pensionspoäng kan tillgodoräknas till och med det 64:e året. En avliden född 1911–1927 eller tidigare kan under vissa förutsättningar få en antagandepoäng beräknad för det år då hen fyllde 65 år om det leder till att pensionen blir högre (82 kap. 26 § SFB). Se vidare vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg*.

15.2.5. Egen företagare som inte har betalat tilläggs pensionsavgifter för något eller några år

Vid beräkningen av EPU ska talet 30 ökas med ett för varje år före år 1998 för vilket den avlidne inte tillgodoräknats pensionspoäng på grund av omdebitering det vill säga tilläggs pensionsavgift har inte betalats till fullo för något eller några år. Denna bestämmelse ska tillämpas på särskilt sätt om

den avlidne var född 1915–1923. Särskilda bestämmelser finns också för den som är född 1923 eller tidigare som hade begärt undantagande för något eller några år enligt 11 kap. 7 § AFL i dess lydelse före år 1982, se vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg*. (82 kap. 26 § SFB)

15.3. Efterlevandepensionsunderlag och EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet

15.3.1. Förvärvsvillkoret

Om förordning 883/2004 är tillämplig ska Pensionsmyndigheten vid sin prövning av om förvärvsvillkoret är uppfyllt även beakta försäkringsperioder i andra medlemsländer. Dessa likställs med år med pensionsgrundad inkomst för att den försäkrade inte ska gå miste om sina pensionsgrundande belopp på grund av arbete i ett annat medlemsland.

Om den avlidne har en latent pensionsrätt grundad på det pensionsgrundande beloppet, och dessutom minst ett år med pensionsgrundande inkomst som uppgått till minst två inkomstbasbelopp, ska Pensionsmyndigheten räkna med det pensionsgrundande beloppet i den faktiska pensionsbehållningen om den avlidne därutöver har omfattats av ett annat medlemslands obligatoriska pensionssystem under så lång tid att det tillsammans med det svenska året för den pensionsgrundande inkomsten uppgår till minst fem år.

Pensionsmyndigheten behöver inte kontrollera inkomsternas storlek under den tid som sökanden har varit försäkrad i ett annat medlemslands obligatoriska pensionssystem utan åren ska beaktas oavsett inkomsternas storlek.

- Enligt artikel 11 i förordning 883/2004 ska en person endast omfattas av ett lands lagstiftning. Det innebär att om en person arbetar i ett annat medlemsland, och därmed omfattas av lagstiftningen i det landet, så kan hen inte tillgodoräkna sig år med pensionsgrundande belopp för samma period. Se vidare i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010*.

15.3.2. Antagen pensionsbehållning

När förordning 883/2004 är tillämplig ska Pensionsmyndigheten vid bedömningen av om kvalifikationsvillkoret för beräkning av *antagen pensionsbehållning* är uppfyllt ta hänsyn i vissa fall till perioder fullgjorda i andra medlemsstater. Så är fallet om det inte finns minst tre år med pensionsrätt i Sverige inom *ramtiden*. Då kan rätt till antagen pensionsbehållning uppstå genom att Pensionsmyndigheten med stöd av artikel 6 i förordningen tar hänsyn även till perioder fullgjorda i andra medlemsländer som om de fullgjorts i Sverige. Det krävs emellertid alltid att det finns minst ett år med pensionsrätt i Sverige inom den så kallade *ramtiden*, det vill säga under de fem kalenderåren närmast före året för dödsfallet, för att Pensionsmyndigheten ska beakta perioder fullgjorda i andra medlemsländer under *ramtiden*.

Sammanfattningsvis gäller att om det för den avlidne har fastställts minst ett år med pensionsrätt inom de fem kalenderåren närmast före året för dödsfallet (ramtiden) är kvalifikationsvillkoret uppfyllt om den avlidne under ramtiden som anställd eller egenföretagare har tillgodoräknats försäkringsperioder i ett annat medlemsland under så lång tid att den tillsammans med den svenska tiden uppgår till minst tre år. En anteckning med denna innebörd har medtagits i bilaga XI till förordning 883/2004.

- Se vidare i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

15.3.3. Avlidna födda 1937 eller tidigare

Eftersom rätten till pension i dessa fall är oberoende av antalet försäkringsperioder behöver någon sammanläggning inte ske för att bevilja rätt till pension. Enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet ska Pensionsmyndigheten i första hand beräkna pensionen enligt bestämmelserna i SFB. Därefter ska Pensionsmyndigheten jämföra resultatet med en pro-rata beräknad pension. Den efterlevande har rätt till det högsta beloppet. Men när det gäller en avliden som är född 1937 eller tidigare medför den svenska beräkningens utformning att den alltid ger ett minst lika bra resultat som en pro-rata beräkning.

- Se vidare i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

16. Beräkning av änkepension

Beräkningen av änkepension skiljer sig mellan änkor födda 1945 eller senare och änkor födda 1944 eller tidigare.

Beräkning av änkepension för änkor som är födda 1945 eller senare

84 kap. 6 § SFB

Änkepension till en änka som är född 1945 eller senare lämnas med ett belopp som motsvarar det som skulle ha lämnats till kvinnan om mannen hade avlidit vid utgången av 1989. Änkepensionen ska för år räknat motsvara

1. 40 procent eller, om det efter den avlidne finns barn som har rätt till barnpension efter honom enligt 78 kap. SFB, 35 procent av

a) hel förtidspension enligt 7 § för den avlidne, eller

b) tilläggspension i form av ålderspension enligt 7 § för den avlidne, och

2. för tid före den månad då änkan fyller 65 år, 90 procent av det prisbasbelopp som gällde för dödsfallsåret (90-procentstillägg).

Änkepension till kvinnor födda 1945 eller senare beräknas på mannens år med pensionspoäng till och med år 1989 (84 kap. 6 § SFB).

Om änkepension börjar betalas ut senare än från och med dödsfallsåret får de framräknade beloppen för änkepension följsamhetsindexeras (fastställt inkomstindex ska användas, inte eventuellt fastställt balansindex) från årsskiftet efter dödsfallsåret till ingången av det år från och med när änkepensionen börjar betalas ut. Detta kan inträffa till exempel om dödsfallet inträffar i december ett år och den avlidne har allmän pension och änkepension därför ska betalas ut tidigast från och med januari nästa år (85 kap. 2 § SFB).

Om den avlidne var äldre än 65 år (avled efter 65-årsåret) vid dödsfallet beräknas hans allmänna pension enligt 84 kap. 5 § SFB på prisbasbeloppet för det år han fyllde 65 år, eller om den avlidne var född 1935 eller tidigare används vid beräkningen prisbasbeloppet för år 2001. Från och med årsskiftet efter det att han fyllt 65 år eller efter år 2001 följsamhetsindexeras (med inkomstindex eller balansindex om ett sådant har fastställts) beloppet till och med ingången av dödsfallsåret.

90-procentstillägget beräknas på prisbasbeloppet för dödsfallsåret (84 kap. 6 § 2 SFB).

Även då den avlidne var 65 år eller äldre vid dödsfallet beräknas änkepension till kvinnor födda 1945 eller senare på prisbasbeloppet för dödsfallsåret (84 kap. 6 § SFB).

Beräkning av änkepension för änkor som är födda 1944 eller tidigare

84 kap. 2 § SFB

Änkepension till en änka som är född 1944 eller tidigare ska för år räknat motsvara 40 procent eller, om det efter den avlidne finns barn som har rätt till barnpension efter honom enligt 78 kap., 35 procent av

1. hel förtidspension enligt 4 § för den avlidne, eller
2. inkomstgrundad ålderspension enligt 5 § för den avlidne.

Änkepension till en kvinna som är född 1944 eller tidigare är enligt 84 kap. 2–4 §§ SFB

40 procent, eller om det finns barn som har rätt till barnpension, 35 procent

- av hel förtidspension beräknad enligt AFL i dess lydelse före år 2003 som den avlidne skulle ha haft rätt till om dessa bestämmelser fortfarande gällt och om rätt till sådan pension i sådant fall hade funnits vid dödsfallet,

eller

- av inkomstgrundad allmän pension beräknad på visst sätt om den avlidne fick sådan pension eller var berättigad till sådan pension (84 kap. 2–4 §§ SFB och prop. 1999/2000:91 s. 301).

Även om den avlidne var yngre än 65 år vid dödsfallet ska änkepensionen beräknas på den avlidnes inkomstgrundade allmänna pension om han fick allmän pension vid dödsfallet.

Om den avlidne gjort tidigt eller uppskjutet uttag av sin allmänna pension påverkar det dock inte änkepensionen (84 kap. 5 § SFB).

Om den avlidne var 65 år eller yngre vid dödsfallet (avled 65-årsåret eller tidigare) beräknas änkepensionen på prisbasbeloppet för dödsfallsåret (84 kap. 5 § SFB).

Änkepension beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng uttryckt i en formel:

$$\frac{40}{100} \times \frac{60}{100} \times PBB \times mp \times \frac{\text{antal år med pensionspoäng}}{\text{antal år för full pension}}$$

+

$$\frac{90}{100} \times PBB \times \frac{\text{antal år med pensionspoäng}}{\text{antal år för full pension}}$$

$$= \text{Änkepension } p1 + \text{änkepension } p2 = \text{Änkepension att betala ut}$$

16.1. Änkepension till kvinnor födda 1945 eller senare – beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng

Är kvinnan född 1945 eller senare beräknas änkepensionen under antagande att mannen hade avlidit vid utgången av år 1989. Pensionen beräknas utifrån av de pensionspoäng som mannen fram till dess hade tillgodoräknats. Vid

beräkningen används prisbasbeloppet för dödsfallsåret, även om den avlidne då hade fyllt 65 år (84 kap. 6 § SFB).

Endast år med faktiskt intjänade pensionspoäng tillgodoräknade före år 1990 ska enligt 84 kap. 6 och 7 §§ SFB användas vid beräkningen.

I de fall då mannen hade förtidspension vid utgången av år 1989 tas hänsyn till mannens år med antagandepoäng till och med år 1989 men inte för åren därefter (prop. 1987/88:171 s. 227).

Har den avlidne vid sidan av förtidspension haft inkomst av förvärvsarbete och tjänat in pensionspoäng ska hänsyn tas till dessa poäng till och med år 1989 vid beräkningen av änkepension. Hänsyn tas till den så kallade jämförelsepoängen när denna är högre än antagandepoängen (prop. 1978/79:75 s. 72).

Exempel

En man född i april 1943 avlider i oktober år 2011. Han hade helt uttag av allmän pension sedan april 2004. Änkan är född 1948 och har rätt till änkepension. Mannen har tillgodoräknats pensionspoäng enligt följande.

1960 0,00	1970 2,65	1980 4,50	1990 5,90	2000 3,75
1961 0,00	1971 2,50	1981 4,10	1991 5,85	2001 4,00
1962 0,00	1972 3,00	1982 4,40	1992 5,90	2002 3,50
1963 0,00	1973 3,50	1983 5,00	1993 6,00	2003 3,00
1964 0,00	1974 3,75	1984 5,10	1994 6,10	2004 2,75
1965 0,00	1975 4,00	1985 5,20	1995 6,25	2005 000
1966 0,00	1976 4,25	1986 5,50	1996 6,00	2006 000
1967 2,50	1977 4,30	1987 5,75	1997 6,50	2007 000
1968 2,55	1978 4,30	1988 5,70	1998 6,50	
1969 2,60	1979 4,40	1989 5,85	1999 6,50	

Tilläggs pensionen till den allmänna pensionen är beräknad med medelpoäng 5,97 och 30 intjänade år samt 11/20-delar. På grund av tidigt uttag betalades den ut med 76 %.

Änkepensionen ska beräknas på åren med pensionspoäng till och med år 1989. Medelpoängen blir då 4,82 och antal intjänade år 23.

Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Änkepensionen blir

$$\frac{40 \times 60 \times 50\,000 \times 4,82 \times 23}{100 \times 100 \times 30} = 44\,344 \text{ kronor per år.}$$

Exempel

En man född 1967 avlider år 2011. Änkan är född 1966. Rätt finns till änkepension och barnpension. Mannen har tillgodoräknats pensionspoäng enligt följande.

1983 0,00	1993 2,50	2003 4,80
1984 0,00	1994 2,70	2004 4,95
1985 0,00	1995 3,00	2005 5,00
1986 0,00	1996 3,50	2006 5,10
1987 1,10	1997 3,75	2007 5,50
1988 1,50	1998 3,80	2008 5,50
1989 1,50	1999 4,00	2009 6,00
1990 1,50	2000 4,20	2010 5,90
1991 2,00	2001 4,00	
1992 2,30	2002 4,50	

Änkepensionen ska beräknas på åren med pensionspoäng till och med år 1989. Medelpoängen blir då 1,37 och antal tillgodoräknade år 3. Prisasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Änkepensionen blir

$$\frac{35 \times 60 \times 50\,000 \times 1,37 \times 3}{100 \times 100 \times 30} = 1\,439 \text{ kronor per år.}$$

Hade den avlidne mannen för något av åren till och med 1989 inte tillgodoräknats pensionspoäng på grund av att avgifterna inte betalats i föreskriven ordning ska talet 30 ökas med 1 för varje sådant år (*omdebitering*). Detsamma gäller om den avlidne var född 1923 eller tidigare och *undantagande* enligt 11 kap. 7 § AFL i dess lydelse före den 1 januari 1982 gällt för något eller några år. Då görs beroende på när den avlidne var född en ökning av nämnaren med 0,1–0,9 för varje år (84 kap. 7 § SFB).

16.2. Beräkning av änkepension – 90-procentstillägget

Det så kallade 90-procentstillägget, kan betalas ut längst till och med månaden före änkans 65-årsmanad (77 kap. 18 § SFB). Detta innebär att denna del av änkepensionen inte längre utges till kvinnor födda 1944 eller tidigare.

Tillägget är 90 procent av det prisbasbelopp som gällde för dödsfallsåret (84 kap. 6 § 2 SFB).

90-procentstillägget beräknas i förhållande till hur många år med faktiska pensionspoäng den avlidne mannen hade tillgodoräknats till och med år 1989 (se 84 kap. 6 och 9–11 §§ SFB).

I de fall då mannen hade förtidspension vid utgången av år 1989 tas hänsyn till antagandepoäng till och med år 1989 men inte för åren därefter (prop. 1987/88:171 s. 227).

Har änkan fyllt 36 år men inte 50 vid dödsfallet och sammanbor hon inte med barn under 16 år som hon har vårdnaden om ska 90-procentstillägget reduceras. Det ska reduceras med en 15-del för varje år som änkan är yngre än 50 år vid dödsfallet (84 kap. 8 § SFB).

Om änkan först beviljas 90-procentstillägget med 15/15 därför att hon stadigvarande bor tillsammans med barn under 16 år som hon har vårdnaden om ska en omräkning göras när barnet fyller 16 år eller tidigare om änkan inte längre har vårdnaden om barnet eller inte längre bor stadigvarande med barnet. Beräkningen görs i förhållande till änkans ålder vid denna tidpunkt. Om änkan senare åter får vårdnaden om och stadigvarande bor tillsammans med barnet under 16 år kan änkepensionen beräknas utifrån det om villkoren för rätt till änkepension fortfarande är uppfyllda (84 kap. 8 § SFB).

En 15-delsberäkning blir vid dödsfall år 2011 eller senare endast aktuell att tillämpa på änkor födda 1962 eller senare. Kvinnor födda dessförinnan har fyllt 50 år vid dödsfall år 2011 och senare.

Exempel

En avliden man kan till och med 1989 tillgodoräknas 13 år med pensionspoäng. Änkan är född 1965. Hon sammanbor med barn under 16 år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Det så kallade 90-procentstillägget blir

$$\frac{90 \times 50\,000 \times 13}{100 \times 30} = 19\,500 \text{ kronor per år.}$$

Exempel

En man avlider den 20 mars år 2011. Änkan är född den 15 april 1968. Makarna gifte sig 1984. Hon har rätt till 90-procentstillägg. Änkan har fyllt 42 år vid dödsfallet. Den avlidne mannen hade tjänat in 20 år med pensionspoäng till och med år 1989. Änkan har inga barn under 16 år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. 90-procentstillägget blir

$$\frac{90 \times 50\,000 \times 7 \times 20}{100 \times 15 \times 30} = 14\,000 \text{ kronor per år.}$$

16.3. Änkepension till kvinnor födda 1944 eller tidigare – beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng

Om mannen avlider före det år han skulle fylla 65 år och inte hade allmän pension då ska änkepensionen beräknas på den hela förtidspensionen enligt AFL i dess lydelse före år 2003, som den avlidne skulle ha fått om han hade haft rätt till sådan pension vid dödsfallet (84 kap. 2 och 3 §§ SFB).

I de fall den avlidne hade haft förtidspension eller hade sjukersättning ska en ny beräkning av förtidspension göras vid dödsfallet. Beräkningen görs då som om pensionsfallet hade inträffat vid dödsfallet (84 kap. 4 § SFB).

Har den avlidne vid sidan av förtidspension haft inkomst av förvärvsarbete och tjänat in pensionspoäng ska hänsyn tas till dessa poäng vid beräkningen av änkepension. Hänsyn tas till den så kallade *jämförelsepoängen* (före år 1999) när denna är högre än antagandepoängen (prop. 1978/79:75 s. 72).

Från och med år 1999 gäller att de som har haft förtidspension beräknad med antagandepoäng ska tillgodoräknas pensionspoäng med en tolfedel av antagandepoängen för varje månad hen haft pensionen (se 61 kap. 20 § SFB). Förtidspensionären blev med dessa regler inte längre garanterad en pensionspoäng motsvarande antagandepoängen. För dessa år används vid beräkningen den pensionspoäng som fastställts, även om den är lägre än antagandepoängen.

Förtidspensionen ska beräknas enligt 13 kap. 2 § första stycket första och andra meningarna och andra stycket samt 3 § AFL i dess lydelse före år 2003. Av detta följer bland annat att om den avlidne tillgodoräknats pensionspoäng för minst två av de fyra åren närmast före dödsfallsåret ska förtidspensionen beräknas under antagande att den avlidne från och med dödsfallsåret till och med det år han skulle ha fyllt 64 år tillgodoräknats pensionspoäng (antagandepoäng). Den så kallade *SGI-regeln* i 13 kap. 2 § tredje meningen gäller inte vid beräkning av änkepension som grundar sig på dödsfall år 2003 eller senare (84 kap. 4 § SFB).

Antagandepoäng ska enligt AFL beräknas enligt det fördelaktigaste av följande två alternativ

- medeltalet av de två högsta pensionspoängen under de fyra åren närmast före dödsfallsåret eller
- medeltalet av pensionspoängen under samtliga år från och med det år den avlidne fyllde 16 år till och med året före dödsfallsåret. Vid beräkningen bortser man från de år intill ett antal av hälften då poängen är lägst eller helt saknas. Det innebär att av 21 år bortses från 10 år, av 22 år bortses från 11 år och så vidare (84 kap. 4 § SFB).

Exempel

En man avlider år 2011. Han var född 1955. Rätt till änkepension finns. Änkan är född 1944. Den avlidne har tillgodoräknats pensionspoäng enligt följande.

1971 0,00	1981 3,50	1991 5,50	2001 6,00
1972 0,00	1982 3,75	1992 5,50	2002 6,00
1973 0,00	1983 4,00	1993 5,50	2003 6,00
1974 0,00	1984 4,50	1994 5,50	2004 5,90
1975 0,00	1985 4,75	1995 5,50	2005 5,95

1976 0,00	1986 5,00	1996 5,95	2006 6,20
1977 0,00	1987 5,00	1997 5,95	2007 6,00
1978 0,00	1988 5,10	1998 5,95	2008 6,00
1979 0,00	1989 5,30	1999 5,95	2009 6,30
1980 0,00	1990 5,35	2000 5,95	2010 6,20

Pensionspoäng finns för minst två av de fyra åren närmast före dödsfallet. Beräkning av antagandepoäng kan göras.

Enligt det första alternativet ovan blir antagandepoängen

$$\frac{6,30+6,20}{2}=6,25$$

Enligt det andra alternativet ovan blir antagandepoängen

$$\frac{(5 \times 5,50) + (6 \times 5,95) + (5 \times 6,00) + 5,90 + (2 \times 6,20) + 6,30}{20} = 5,89$$

Det första alternativet är det fördelaktigaste. Antagandepoängen blir därför 6,25. Vid uträkningen av mannens förtidspension kommer denna poäng att användas för varje år från och med år 2011 (dödsfallsåret) till och med år 2019 (det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år), det vill säga för nio år.

- Läs om proportionering av antagandepoäng enligt artikel 9 i den nordiska konventionen i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010*. Proportionering enligt den nordiska konventionen var endast tillämplig på ärenden för tid då garantipensionen har betraktats som en pensionsförmån dvs. fram till och med december 2017.

16.3.1. Pensionspoäng för rätt till tilläggspension

För rätt till tilläggspension krävs det minst tre år med pensionspoäng (inklusive antagandepoäng) (84 kap. 4 § SFB med hänvisning till 13 kap. 2 § AFL i dess lydelse före år 2003). Så kallade *vårdår* får inte räknas med för att klara treårskravet.

Om den avlidne omfattas av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet men endast har ett eller två år med pensionspoäng i Sverige ska dessa år läggas samman med försäkringstid i annat EES-land (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller i Schweiz. På så sätt kan man få ihop tre år och den efterlevande få rätt till änkepension.

- Se vidare vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010*.

16.3.2. Exempelberäkningar

Årsbeloppet för hel förtidspension enligt 13 kap. 2 § AFL räknas enligt AFL ut med hjälp av följande formel:

$$60\% \times \text{prisbasbeloppet (dödsfallsåret)} \times \text{medelpoängen} \times \frac{\text{antal år med pensionspoäng}}{\text{antal poängår för full pension}}$$

Den grundläggande regeln enligt AFL var att tilläggspensionen ska motsvara 60 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten under en persons yrkesverksamma liv.

Beräkningarna görs på prisbasbeloppet.

Medelpoängen är

- medeltalet av de 15 högsta pensionspoängen (inklusive antagandepoäng) eller
- medeltalet av samtliga pensionspoäng (inklusive antagandepoäng) när antalet poängår är färre än 15

(84 kap. 4 § SFB).

Exempel

Pensionspoäng finns för 20 år, varav 10 år med pensionspoäng 3,00 och 10 år med 5,00. Medelpoängen blir

$$\frac{(5 \times 3,00) + (10 \times 5,00)}{15} = 4,33$$

Exempel

Pensionspoäng finns för fem år. Poängen är 1,00, 1,50, 2,50, 3,75 och 4,62. Medelpoängen blir

$$\frac{1,00 + 1,50 + 2,50 + 3,75 + 4,62}{5} = 2,67$$

Det krävs 30 år med pensionspoäng för att få full tilläggspension. Som år med pensionspoäng likställs vid beräkningen så kallade *vårdår* enligt 4 kap. 1 § tredje stycket samt 11–12 § LIP. Bestämmelserna om vårdår fanns före år 1999 i 11 kap. 6 a § AFL (84 kap. 5 § SFB).

Exempel

De 15 högsta pensionspoängen (inklusive antagandepoäng) ger medelpoängen

$$\frac{6,30 + (9 \times 6,25) + (2 \times 6,20) + (3 \times 6,00)}{15} = 6,20$$

Antal år med pensionspoäng (inklusive antagandepoäng) blir 39. Antal år som krävs för full pension är enligt AFL 30. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Änkepensionen blir

$$\frac{40 \times 60 \times 50\,000 \times 6,20 \times 30}{100 \times 100 \times 30} = 74\,400 \text{ kronor per år.}$$

Den som inte betalat avgift för inkomst av annat förvärvsarbete än anställning kan få en lägre pension än hen annars skulle ha fått eller inte få någon tilläggspension alls.

Om pensionspoäng inte tillgodoräknats för år före 1998 på grund av att tilläggspensionsavgiften inte betalats i föreskriven ordning, så kallad *omdebitering*, ska det antal år som krävs för oreducerad tilläggspension ökas. Ökning görs för de år då summan av pensionspoäng av anställning och av annat förvärvsarbete än anställning är 0,00. Ökning ska göras med talet 1 för varje sådant år. Antalet poängår för oreducerad pension får ökas till högst 50 (84 kap. 4 § SFB).

Exempel

Änkepension beräknas efter en avliden person som hade blivit omdebiterad för åren 1990–1993. Medelpoängen beräknas till 6,10. Det finns 30 år med pensionspoäng. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

$$\frac{40}{100} \times \frac{60}{100} \times 50\,000 \times 6,10 \times \frac{30}{34} = 64\,588 \text{ kronor}$$

16.3.3. Om den avlidne var född 1954 eller senare

Om den avlidne mannen var född 1954 eller senare ska hans förtidspension beräknas som om han fått hel förtidspension vid ingången av år 2003. Då ska 13 kap. 2 § första stycket första och andra meningarna och andra stycket samt 3 § AFL i dess lydelse före år 2003 tillämpas (84 kap. 4 § SFB).

Pensionsfallet ska anses ha inträffat år 2003. Om pensionspoäng finns för två av de fyra åren närmast före pensionsfallet ska antagandepoäng beräknas. Antagandepoäng beräknas på så sätt som beskrivits ovan för åren från och med år 2003 till och med det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år (84 kap. 4 § SFB).

I övrigt görs beräkningen av den avlidnes förtidspension på samma sätt som beskrivits ovan.

Detta kan endast inträffa om änkan är född 1944 eller tidigare. Är änkan född 1945 eller senare beräknas änkepensionen på mannens år med pensionspoäng till och med år 1989.

Skälet till denna bestämmelse är att personer födda 1954 eller senare inte får pensionspoäng registrerade för sig efter år 2002. Deras allmänna pension är helt beräknad enligt reformerade ålderspensionsbestämmelser. De får ingen tilläggspension.

Om den avlidne mannen uppbar allmän pension vid dödsfallet är änkepensionen 40 procent eller om det finns barn som har rätt till barnpension efter den avlidne 35 procent av den avlidnes allmänna pension i form av tilläggspension beräknad enligt 63 kap. 6 § första stycket 1 och andra stycket, 63 kap. 8, 11, 24, 25 och 27–29 §§ SFB samt 6 kap. 12–18 §§ SFBP. Det så kallade folkpensionstillägget (ålderspension), ingår inte i beräkningsunderlaget för änkepension. Inkomstpension, premiepension och

garantitillägg beaktas inte heller vid beräkningen av änkepension (84 kap. 5 § SFB).

Tidigt eller sent uttag påverkar inte beräkningen av änkepension (84 kap. 5 § SFB).

Om mannen hade fyllt 65 år är hans tilläggspension är beräknad med prisbasbeloppet för det år han fyllde 65 år, eller med prisbasbeloppet för år 2001 om mannen var född 1935 eller tidigare. Därefter är pensionen följsamhetsindexerad med inkomstindex eller balansindex enligt 62 kap. 43 § SFB till ingången av dödsfallsåret. Om mannen var född mellan 1938 och 1953 betalas hans allmänna pension i form av tilläggspension enligt SFB ut i visst antal 20-delar. Vid fastställande av änkepension beräknas mannens allmänna pension som om tilläggspensionen var 20/20-delar (84 kap. 5 § SFB).

När beräkning av änkepension görs finns uppgifter om medelpoäng, antal intjänade år med pensionspoäng och erforderligt antal år med pensionspoäng redan i systemet för allmän pension. Beräkningen av änkepension görs utifrån dessa uppgifter.

Hur allmän pension till personer födda 1937 eller tidigare respektive 1938 eller senare är beräknad framgår av vägledningarna

- 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg*
- 2010:2 *Allmän pension till personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension.*

Exempel

En man avled år 2015. Han var född 1947. Vid dödsfallet hade han allmän pension. Tilläggspensionen enligt 6 kap. 2 § 1 LIP var beräknad på medelpoäng 5,90 och 30 år med pensionspoäng samt fastställd till 14/20-delar. Den allmänna pensionen betalades ut med 88 % på grund av tidigt uttag. Prisbasbeloppet för dödsfallsåret antas vara 50 000 kronor. Mannens allmänna pension som änkepensionen ska beräknas på är

$$\frac{60 \times 50\,000 \times 5,90 \times 30}{100 \times 30} = 177\,000 \text{ kronor per år}$$

Änkepensionen blir

$$40\% \times 177\,000 = 70\,800 \text{ kronor per år}$$

16.3.4. Om den avlidne hade fyllt 65 år och inte uppbar allmän pension

Om mannen avlider det år han fyller 65 år eller senare och inte uppbar allmän pension vid dödsfallet men hade rätt till tilläggspension i form av allmän pension ska änkepensionen beräknas på den allmänna pension i form av tilläggspension enligt 63 kap. 6 § första stycket 1 och andra stycket, 63 kap. 8, 11, 24, 25 och 27–29 §§ SFB samt 6 kap. 12–18 §§ SFBP som mannen skulle ha fått om han tagit ut den vid 65 års ålder. Den ska beräknas

på samma sätt som om den avlidne hade fyllt 65 år och hade allmän pension (84 kap. 5 § SFB).

Det grundläggande kravet för rätt till tilläggspension i form av allmän pension är att personen kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng. *Vårdår* får inte räknas med för att klara treårskravet (84 kap. 5 § SFB).

Om mannen var född mellan 1938 och 1953 skulle hans allmänna pension i form av tilläggspension enligt LIP ha beräknats i visst antal 20-delar. Vid beräkning av änkepension beräknas emellertid mannens allmänna pension som om tilläggspensionen var 20/20-delar. Inkomstpension, premiepension och garantitillägg beaktas inte vid beräkningen av änkepension (84 kap. 5 § SFB).

Allmän pension i form av det så kallade folkpensionstillägget, ingår inte heller i beräkningsunderlaget för änkepension (84 kap. 5 § SFB).

Om den avlidne gjort tidigt eller sent uttag av sin allmänna pension påverkar inte det beräkningen av änkepension (84 kap. 5 § SFB).

Har den avlidne vid sidan av förtidspension haft inkomst av förvärvsarbete och tjänat in pensionspoäng ska Pensionsmyndigheten ta hänsyn till dessa poäng vid beräkningen av änkepensionen. Hänsyn tas till den så kallade *jämförelsepoängen* (före år 1999) när denna är högre än antagandepoängen (prop. 1978/79:75 s. 72).

Från och med år 1999 gäller att de som har haft förtidspension beräknad med antagandepoäng ska tillgodoräknas pensionspoäng med en tolfedel av antagandepoängen för varje månad hen haft pensionen. Förtidspensionären blev med dessa regler inte längre garanterad en pensionspoäng motsvarande antagandepoängen. Vid beräkningen används för dessa år den pensionspoäng som fastställts, även om den är lägre än antagandepoängen. För de personer som är födda 1937 eller tidigare tillämpas dessa regler bara om förtidspensionen inte betalades ut i december 1998 (84 kap. 5 § SFB).

Mannens tilläggspension i form av allmän pension beräknas som

- 60 procent av produkten av prisbasbeloppet och medeltalet av de pensionspoäng som tjänats in. Om pensionspoäng tjänats in för mer än 15 år används medeltalet av de 15 högsta medelpoängen.

Dessa beräkningsregler kan uttryckas med en formel, där PBB är prisbasbeloppet och MP är medelpoängen:

$$\frac{60}{100} * PBB * MP * \frac{30}{30} = \text{årlig änkepension}$$

Detta innebär bland annat följande.

- Mannens allmänna pension beräknas på prisbasbeloppet för det år han fyllde 65 år eller om han var född 1935 eller tidigare på prisbasbeloppet för år 2001. Därefter följsamhetsindexeras (med inkomstindex eller balansindex) pensionen till ingången av dödsfallsåret. Änkepensionen är 40 procent eller om det finns barn som har rätt till barnpension 35

procent av denna allmänna pension i form av tilläggspension (84 kap. 5 § SFB).

- Medelpoängen beräknas på de 15 högsta poängåren. Om det finns färre än 15 år är medelpoängen medeltalet av de poängår som finns (84 kap. 5 § SFB).
- För full tilläggspension krävs 30 år med pensionspoäng. Om den avlidne var född 1923 eller tidigare krävs färre än 30 år (84 kap. 5 § SFB).

Exempel

En man född 1944 avlider år 2011. Han hade inte tagit ut sin allmänna pension. Änkepension ska betalas ut till hans maka. Änkepensionen beräknas enligt följande.

Medelpoängen blir 6,01. Han hade tjänat in 30 år med pensionspoäng. Pristasbeloppet för år 2009, som är det år mannen fyllde 65 år, är 42 800 kronor. Mannens allmänna pension som är underlag för änkepensionen blir

$$\frac{60 \times 42800 \times 6,01 \times 30}{100 \times 30} = 154337 \text{ kronor}$$

Detta belopp följsamhetsindexeras till och med ingången av dödsfallsåret. Inkomstindex för år 2009 är 139,26 och för år 2010 139,74 och för år 2011 142,34. Inget balansindex finns dessa år.

$$154\,337 \times \frac{139,74}{1,016 \times 139,26} = 152\,430 \text{ kronor}$$

$$152\,430 \times \frac{142,34}{1,016 \times 139,74} = 152\,821 \text{ kronor}$$

Änkepensionen blir

$$40\% \times 152\,821 = 61\,128 \text{ kronor per år}$$

Om den avlidne var svensk medborgare och född något av åren 1896–1914 ska talet 30 bytas ut mot talet 20. Om den avlidne var född 1915–1923 ska talet 20 ökas med ett för varje helt år som gått från och med 1915 till utgången av den avlidnes födelseår (84 kap. 5 § SFB). Dessa regler gäller också personer som omfattas av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet.

Även för medborgare som inte omfattas av EU:s lagstiftning och som är födda före år 1924 finns regler där talet 30 ska bytas ut mot talet 20 eller något av talen 21–29 (84 kap. 5 § SFB).

Hade den avlidne mannen för något år före år 1998 inte tillgodoräknats pensionspoäng på grund av att avgifterna inte betalats i föreskriven ordning (*omdebitering*) ska talet 30 ökas med 1 för varje sådant år. Detsamma gäller om den avlidne var född 1923 eller tidigare och *undantagande* enligt 11 kap. 7 § AFL i dess lydelse före den 1 januari 1982 gällt för något eller några år (84 kap. 5 § SFB).

Exempel

En änka ska få änkepension. Medelpoängen har beräknats till 5,30. Det finns 30 år med intjänade pensionspoäng. Den avlidne (född 1939) hade 0,00 i poäng för åren 1990–1992 på grund av omdebitering. Mannens tilläggspension i form av allmän pension beräknas. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

$$\frac{60}{100} \times 50\,000 \times 5,30 \times \frac{30}{33} = 144\,545 \text{ kronor}$$

Antalet år för oreducerad pension ska inte ökas för svenska medborgare som är födda 1914 eller tidigare. För svenska medborgare som är födda 1915–1923 ska talet för oreducerad pension ökas med ett visst decimaltal. Det decimaltal med vilket ökning ska göras bestäms av den enskildes födelseår enligt följande:

1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9

En avlidne född 1911–1927 tillgodoräknas pensionspoäng även för det år då han fyllde 65 år. Under vissa förutsättningar kan antagandepoäng beräknas för detta år om det leder till att pensionen blir högre (84 kap. 5 § SFB).

Se vidare vägledningarna

- 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg*
- 2010:2 *Allmän pension till personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension.*

16.4. Beräkning av änkepension enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet

Läs om pro-rata beräkning av änkepension och om antagandeberäkning med stöd av EU:s lagstiftning samt om proportionering av antagandepoäng enligt artikel 9 i den nordiska konventionen i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

16.5. Beräkning av änkepension vid dödsfall före 2003

Änkepension till en kvinna som är född 1944 eller tidigare är

40 procent, eller om det finns barn som har rätt till barnpension, 35 procent

- av hel förtidspension beräknad enligt 13 kap. 2 § första stycket första och andra meningarna och andra stycket samt 3 § AFL i dess lydelse före år 2003 som den avlidne var berättigad till eller skulle ha varit

berättigad till om rätt till sådan pension hade funnits vid tidpunkten för dödsfallet

eller

- av inkomstgrundad allmän pension beräknad enligt 63 kap. 6 § första stycket 1 och andra stycket, 8, 11, 24, 25 och 27–29 SFB samt 6 kap. 12–18 SFBP om den avlidne vid dödsfallet var berättigad till tilläggspension i form av allmän pension enligt AFL i dess lydelse före år 2003.

90-procentstillägget kan betalas ut längst till och med månaden före den månad den efterlevande fyller 65 år. En kvinna som är född 1944 eller tidigare har fyllt 65 år. Om en sådan änka beviljas änkepension retroaktivt för tid före den månad hon fyller 65 år gäller vad som säg infEPL. Se version 2 av denna vägledning.

Om den avlidne gjort tidigt eller uppskjutet uttag av sin allmänna pension påverkar det inte änkepensionen (7 kap. 24 § SFBP).

Änkepension beräknas med hjälp av prisbasbeloppet för år 2003 (7 kap. 29 § SFBP).

16.5.1. Beräkning av änkepension till kvinnor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002

Änkepension till en kvinna född 1945 eller senare beräknas under antagande att mannen hade avlidit vid utgången av år 1989. Pensionen beräknas på grundval av de pensionspoäng som mannen fram till dess hade tillgodoräknats (7 kap. 26 § SFBP).

Endast år med faktiskt intjänade pensionspoäng tillgodoräknade före år 1990 ska enligt SFBP användas vid beräkningen.

I de fall då mannen hade förtidspension vid utgången av år 1989 tas hänsyn till antagandepoäng till och med år 1989 men inte för åren därefter (prop. 1987/88:171 s. 227). Läs mer i avsnitt 16.1.

Änkepension enligt SFBP beräknas för tid från och med den 1 januari 2011 på samma sätt som tilläggspension i form av änkepension enligt AFL i dess lydelse före år 2003 och som änkepension enligt infEPL och EPL för tiden 2003–2010.

16.5.2. Beräkning av änkepension – 90-procentstillägget – till kvinnor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002

För änkor födda 1945 eller senare gäller att 90-procentstillägget beräknas i förhållande till hur många år med pensionspoäng den avlidne mannen hade tillgodoräknats till och med år 1989 (7 kap. 26 § SFBP).

Endast år med faktiskt intjänade pensionspoäng tillgodoräknade före år 1990 ska användas vid beräkningen (7 kap. 26 § SFBP).

I de fall då mannen hade förtidspension vid utgången av år 1989 tas hänsyn till antagandepoäng till och med år 1989 men inte för åren därefter (prop. 1987/88:171 s. 227).

Om det för den avlidne inte kan tillgodoräknas pensionspoäng för minst 30 år till och med år 1989 ska vid beräkningen av 90-procentstillägget hänsyn endast tas till så stor del av beloppet som motsvarar förhållandet mellan det antal år som tillgodoräknats honom och talet 30 (7 kap. 26 § SFBP).

Om den avlidne var svensk medborgare och född något av åren 1896–1914 ska talet 30 bytas ut mot talet 20. Om den avlidne var född 1915–1923 ska talet 20 ökas med ett för varje helt år som gått från och med 1915 till utgången av den avlidnes födelseår (7 kap. 26 § SFBP). Dessa regler gäller också enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet.

Även för medborgare som inte omfattas av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet och som är födda före år 1924 finns regler där talet 30 ska bytas ut mot talet 20 eller något av talen 21–29, se vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg* och 7 kap. 26 § SFBP.

Har änkan fyllt 36 år men inte 50 vid dödsfallet och sammanbor hon inte med barn under 16 år som hon har vårdnaden om ska 90-procentstillägget reduceras. Det ska reduceras med en 15-del för varje år som antalet år som änkan har fyllt vid dödsfallet understiger 50 (7 kap. 27 § SFBP).

Om änkan först beviljas 90-procentstillägget med 15 15-delar därför att hon stadigvarande bor tillsammans med barn under 16 år som hon har vårdnaden om ska en omräkning göras när barnet fyller 16 år eller tidigare om änkan inte längre sammanbor med och har vårdnaden om barnet. Beräkningen görs i förhållande till änkans ålder vid denna tidpunkt.

Exempel

En avliden man kan tillgodoräknas 30 år med pensionspoäng till och med år 1989. Änkan är född 1946. Hon sammanbor med barn under 16 år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. 90-procentstillägget blir

$$\frac{90 \times 50\,000 \times 30}{100 \times 30} = 45\,000 \text{ kronor}$$

Exempel

En avliden man kan till och med 1989 tillgodoräknas 13 år med pensionspoäng. Änkan är född 1965. Hon sammanbor med barn under 16 år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. 90-procentstillägget blir

$$\frac{90 \times 50\,000 \times 13}{100 \times 30} = 19\,500 \text{ kronor per år}$$

Exempel

En man avlider den 20 december år 2002. Änkan är född den 15 april 1960. Makarna gifte sig 1984. Hon har rätt till 90-procentstillägg. Änkan

har fyllt 42 år vid dödsfallet. Den avlidne mannen hade tjänat in 20 år med pensionspoäng till och med år 1989. Det finns inga barn. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. 90-procentstillägget blir

$$\frac{90 \times 50\,000 \times 7 \times 20}{100 \times 15 \times 30} = 14\,000 \text{ kronor per år}$$

Beräkningen av 90-procentstillägget till kvinnor födda 1945 eller senare överensstämmer i princip med beräkningen av änkepension i form av folkpension enligt AFL i dess lydelse före år 2003.

16.5.3. Beräkning av änkepension till kvinnor födda 1944 eller tidigare

Änkepension som grundar sig på dödsfall före år 2003 ska beräknas utifrån den avlidnes förtidspension eller ålderspension (10–13 §§ infEPL). Dessa bestämmelser om hur änkepension ska beräknas överensstämmer med bestämmelserna om beräkning av barnpension enligt 7 kap. 2 § 1 SFBP. Änkepensionen utgår från 40 eller 35 procent men i övrigt är samma underlag som används om den avlidne

- hade förtidspension vid dödsfallet
- inte hade förtidspension och inte hade fyllt 65 år
- hade fyllt 65 år och hade allmän pension vid dödsfallet
- hade fyllt 65 år och inte hade allmän pension.

Bestämmelserna om beräkning av änkepension för tid från och med den 1 januari 2011 enligt SFBP överensstämmer med bestämmelserna om beräkning av tilläggspension i form av änkepension enligt AFL i dess lydelse före år 2003 och med bestämmelserna i infEPL och EPL för tiden 2003–2010.

16.5.4. Omräkning av änkepension från och med januari 2003 – exempel

Exempel

En änka född 1950 har änkepension i december 2002. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Änkan hade fyllt 50 år vid dödsfallet. Mannen avled år 2000. Han hade tillgodoräknats 20 år med pensionspoäng till och med år 1989. Han hade bott hela sitt liv i Sverige. Folkpensionen är 24 000 kronor (20/30 och 40/40). ATP är 38 400 kronor. Den är beräknad på medelpoäng 6,0 och 20 intjänade år.

Från och med januari 2003 räknas änkepensionen om enligt följande.

Änkepension enligt 6 kap. 5 § 1 EPL:

$$\frac{40}{100} \times \frac{60}{100} \times 50\,000 \times 6,0 \times \frac{20}{30} = 48\,000 \text{ kronor}$$

Änkepension enligt 6 kap. 5 § 2 EPL:

$$\frac{90}{100} \times 50\,000 \times \frac{20}{30} = 30\,000 \text{ kronor}$$

Sammanlagd änkepension är (48 000 + 30 000) **78 000 kronor**.

Beräkning av garantipension:

$$\text{Folkpensionskvoten } \frac{20}{30}$$

$$15\text{-delskvoten är } \frac{15}{15}$$

Garantipensionens basnivå

$$2,15 \times 50\,000 \times \frac{20}{30} \times \frac{15}{15} = \mathbf{71\,667\text{ kronor}}$$

Beräkningsunderlaget

$$\frac{20}{30} \times \frac{15}{15} \times (0,9 \times 50\,000) + 48\,000 = \mathbf{78\,000\text{ kronor}}$$

Intervall 1

$$0,9 \times 50\,000 \times \frac{20}{30} \times \frac{15}{15} = \mathbf{30\,000\text{ kronor}}$$

$$\text{Garantipension } 71\,667 - 30\,000 = \mathbf{41\,667\text{ kronor}}$$

Intervall 2

$$0,72 \times 50\,000 \times \frac{15}{15} \times \left(\frac{20}{30} + 1,06944 \right) = \mathbf{62\,500\text{ kronor}}$$

$$62\,500 - 30\,000 = \mathbf{32\,500\text{ kronor}}$$

$$0,3481 - 0,987 \times \left(\frac{20}{30} \right) - 0,36 \times \left(\frac{20}{30} \right)^2 = -0,46990$$

$$-0,46990 \times 32\,500 = \mathbf{-15\,272}$$

$$\text{Garantipension } 41\,667 - 15\,272 = \mathbf{26\,395\text{ kronor}}$$

Intervall 3

$$1,49 \times 50\,000 = \mathbf{74\,500}$$

$$74\,500 - 62\,500 = \mathbf{12\,000}$$

$$0,54 \times 12\,000 = \mathbf{6\,480}$$

$$\text{Garantipension } 26\,395 + 6\,480 = \mathbf{32\,875\text{ kronor}}$$

Intervall 4

$$78\,000 - 74\,500 = \mathbf{3\,500}$$

$$3\,500 \times 0,40 = \mathbf{1\,400}$$

$$\text{Garantipension } 32\,875 - 1\,400 = \mathbf{31\,475\text{ kronor}}$$

Änkepension är **78 000 kronor** och garantipension **31 475 kronor**.

Bruttobeloppet från och med januari 2003 är högre för att kompensera för att SGA inte finns. Pensionen efter skatteavdrag ska vara i princip lika stor som före den 1 januari 2003.

16.5.5. Omräkning av änkepension – dödsfall den 1 juli 1960–1989

Änkor som har änkepension på grund av att dödsfallet har inträffat under tiden 1 juli 1960–1989 har till och med december 2002 beviljats änkepension med stöd av AFL i dess lydelse före år 1990. Sedan januari 1990 har denna änkepension betalats ut med stöd av punkten 2 övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i AFL.

Deras änkepension räknas, oavsett kvinnans ålder, om på samma sätt som beskrivits i ovan i avsnitt 16.5.4. Vid bedömningen och beräkningen av änkepension på grund av dödsfall före år 1990 finns dock inte någon koppling till år 1989 (t.ex. gift/likställd med gift 1989). Det finns heller inga särskilda bestämmelser för kvinnor födda 1945 eller senare (7 kap. SFBP).

Om en änka har beviljats tilläggs pension i form av änkepension före den 1 januari 1990 och har denna dragits in före den 1 januari 1990 för att hon har gift sig gäller att änkepensionen ska börja betalas ut på nytt. Detta gäller även om det nya äktenskapet har varat fem år eller mer. En förutsättning är dock att det nya äktenskapet ingicks efter den dag då mannen fyllde 60 år (7 kap. 22 § SFBP).

17. Beräkning av garantipension till omställningspension

17.1. Omställningspension och förlängd omställningspension minskar garantipensionen

Bestämmelser om rätten till och beräkning av garantipension till omställningspension finns i SFB. I SFB finns även bestämmelser om samordning med utländsk efterlevandepension.

Utöver bestämmelserna i SFB kan EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet påverka bedömning av rätten till garantipension och beräkning av garantipension. Även försäkringstid från annat EES-land (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller Schweiz kan tillgodoräknas vid bedömning av rätt till förmån och vid beräkning av förmån. Vidare skiljer sig beräkningen av garantipensionen beroende på om den efterlevande bor i Sverige eller i ett annat land inom EES eller i Schweiz. Tillämpningen har ändrats över tid.

Beräkning av garantipension till omställningspension

81 kap. 9 § SFB

Beräkningen av garantipension ska grunda sig på den omställningspension som den efterlevande har rätt till.

Med omställningspension avses även sådan efterlevandepension enligt utländsk lagstiftning som inte kan likställas med garantipension enligt detta kapitel.

Beräkningen av garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension ska grunda sig på den omställningspension eller förlängda omställningspension som den efterlevande har rätt till, det vill säga att omställningspension och förlängd omställningspension minskar garantipensionen (81 kap. 9 § SFB).

Med omställningspension och förlängd omställningspension likställs sådan efterlevandepension enligt utländsk lagstiftning som inte är att likställa med garantipension enligt SFB, det vill säga som inte betalas ut som en utfyllnad till en inkomstgrundad efterlevandepension (81 kap. 9 § SFB).

När den efterlevande är bosatt i Sverige bär det främst utländsk inkomstgrundad efterlevandepension som kan komma i fråga för att minska garantipensionen. Exempelvis finsk efterlevandepension i form av arbetspension.

I EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet finns bestämmelser om *sammanträffande av förmåner*. Efterlevandepension från en annan medlemsstat är alltid en förmån av samma slag som den svenska efterlevandepensionen eftersom båda grundar sig på den avlidnes försäkrings- eller bosättningsperioder. Följande gäller beträffande förmåner av samma slag.

- Samordning får inte ske när pensionen har pro-rata beräknats.
- En förmån som har beräknats enligt nationell lagstiftning får samordnas men endast om förmånen antingen är oberoende av försäkrings- eller bosättningstider, eller beräknad med framtida tid och i sådant fall måste även den förmån som ska minska den första förmånen vara beräknad med framtida tid eller oberoende av försäkrings- eller bosättningstid.

Mer information om hur efterlevandepension från EES (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller Schweiz kan påverka garantipensionen, det vill säga vad som gäller för förmån av samma slag och minskning av den svenska pensionen, finns i vägledning 2010:7 EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

17.2. Beräkning av garantipension till omställningspension – basnivån

Beräkning av garantipension till omställningspension – basnivån

81 kap. 10 § SFB

Den årliga garantipensionen till omställningspension motsvarar 2,13 prisbasbelopp (basnivån), om inte något annat anges i 12 §.

81 kap. 11 § SFB

Basnivån ska minskas med omställningspension om den försäkrade har rätt till sådan pension.

Minskning enligt första stycket ska göras efter det att basnivån avkortats enligt 12 §.

Garantipensionen ska beräknas med utgångspunkt från en basnivå om 2,13 prisbasbelopp (81 kap. 10 § SFB). Det framräknade beloppet ska samordnas med omställningspension och i vissa fall utländsk pension. Se vidare avsnitt om samordning.

17.3. Avkortning när den avlidnes försäkringstid understiger 40 år

Garantipensionen är beroende av den avlidnes försäkringstid i Sverige.

Beräkning av garantipension till omställningspension – avkortning när den avlidnes försäkringstid understiger 40 år

81 kap. 12 § SFB

Om det för den avlidne inte kan tillgodoräknas 40 års försäkringstid för garantipension enligt 4–8 §§ gäller följande.

Garantipensionens basnivå ska avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 40.

För rätt till oavkortad garantipension krävs att den avlidne kan tillgodoräknas 40 år med försäkringstid. Om det finns färre än 40 år med försäkringstid ska basnivån avkortas med en 40-del för varje år som saknas (81 kap. 12 § SFB). Detta ska göras före minskning med omställningspension, förlängd omställningspension och utländsk efterlevandepension. Basnivån eller den avkortade basnivån ska minskas med den omställningspension, förlängda omställningspension och utländska efterlevandepension som betalas ut (81 kap. 11 § SFB).

Exempel

Omställningspension betalas ut med 25 000 kronor per år. Den avlidna kan tillgodoräknas 30 år med försäkringstid i Sverige. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Garantipensionen beräknas enligt följande

$$2,13 \times 50\,000 = 106\,500 \text{ kronor per år}$$

$$106\,500 \times 30/40 = 79\,875 \text{ kronor per år}$$

$$79\,875 - 25\,000 = 54\,875 \text{ kronor per år}$$

Garantipension betalas ut med 54 875 kronor per år.

Se avsnitt 11.3.1 hur garantipensionen beräknas om den efterlevande har efterlevandepension efter två avlidna män.

17.4. Beräkning av garantipension enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet

När EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet är tillämplig måste Pensionsmyndigheten vid beräkning av pension iaktta de bestämmelserna om beräkning av pension. Den lagstiftningen gäller framför de svenska bestämmelserna om beräkning.

Enligt dom från HFD (HFD 2018 ref. 38, mål nr 4078-14) är garantipensionen att betrakta som en *minimiförmån* från januari 2018. Garantipension till omställningspension har tidigare betraktats som *en pension* enligt förordning 883/2004. Den har då pro-rata beräknats på två sätt. Det ena beräkningssättet har använts fram till 2007 och det andra mellan 2007–2017.

Den praktiska innebörden av att garantipensionen ska räknas som minimiförmån vid bosättning i Sverige är att all intygad försäkringstid från det andra landet ska tas med i beräkningen av totala försäkringstiden och för att öppna rätt till framtida försäkringstid i Sverige.

- Läs mer i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

18. Beräkning av garantipension till änkepension

18.1.1. Kvinnor födda 1945 eller senare – dödsfall 1990–2002

Beräkningen av garantipension till kvinnor födda 1945 eller senare ska grunda sig på den änkepension som den efterlevande har rätt till. Har en änka som har rätt till garantipension till änkepension rätt till omställningspension men inte till änkepension till exempel därför att hon inte var gift med den avlidne, ska omställningspensionen ligga till grund för beräkningen av garantipension till änkepension (7 kap. 38 § SFBP).

Med änkepension likställs efterlevandepension enligt utländsk lagstiftning som inte är densamma som garantipension, dvs. som inte betalas ut som en utfyllnad till en inkomstgrundad pension som är att likställa med änkepension (7 kap. 38 § SFBP). Läs mer om principerna för i vilka fall efterlevandepension från EES (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller Schweiz kan påverka garantipensionen, dvs. när förmån av samma slag minskar garantipensionen, i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

Garantipension till kvinnor födda 1945 eller senare är beroende av den avlidnes antal år med pensionspoäng till och med år 1989. Endast år med faktiskt intjänade pensionspoäng tillgodoräknade före år 1990 ska användas vid beräkningen (7 kap. 41 § SFBP).

I de fall då mannen hade förtidspension vid utgången av år 1989 tas hänsyn till antagandepoäng till och med år 1989 men inte för åren därefter (prop. 1987/88:171 s. 227).

Om den avlidne kan tillgodoräknas 30 år med pensionspoäng till och med år 1989 ska garantipensionen beräknas med utgångspunkt från en basnivå om 2,15 prisbasbelopp. Basnivån minskas med ett belopp som motsvarar 100 procent av änkepensionen eller omställningspensionen (inklusive 90-procentstillägg) till den del den inte överstiger 1,49 prisbasbelopp. Är änkepensionen eller omställningspensionen högre än 1,49 prisbasbelopp ska garantipensionen dessutom minskas med 40 procent av den del av änkepensionen eller omställningspensionen som överstiger 1,49 prisbasbelopp (0,66 prisbasbelopp) (7 kap. 31 § SFBP).

Om den avlidne var svensk medborgare och född något av åren 1896–1914 ska talet 30 bytas ut mot talet 20. Om den avlidne var född 1915–1923 ska talet 20 ökas med ett för varje helt år som gått från och med 1915 till utgången av den avlidnes födelseår (7 kap. 42 § SFBP). Dessa regler gäller också enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet.

Även för medborgare som inte omfattas av EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet och som är födda före år 1924 finns regler där talet 30 ska bytas ut mot talet 20 eller något av talen 21–29, se vägledning 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg.*

18.1.2. 30 år med pensionspoäng finns inte eller änkan får inte 15 15-delar

Om det för den avlidne inte kan tillgodoräknas 30 år med pensionspoäng ska garantipensionens basnivå och garantipensionen beräknas enligt vad som sägs i 7 kap. 43–46 §§ SFBP. Detsamma gäller om änkan inte får femton 15-delars garantipension därför att hon inte fyllt 50 år vid dödsfallet eller när yngsta barnet fyller 16 år (7 kap. 41 § SFBP). Syftet med denna beräkning är att pensionen efter skatteavdrag ska vara i princip lika stor som före den 1 januari 2003 (prop. 2001/02:84 s. 88).

Garantipensionens basnivå är 2,15 prisbasbelopp multiplicerat med folkpensionskvoten och med 15-delskvoten (7 kap. 43 § SFBP).

Folkpensionskvoten är för den avlidne kvoten av antalet tillgodoräknade år med pensionspoäng till och med år 1989 i förhållande till talet 30 (7 kap. 41 § SFBP).

Hade änkan inte fyllt 50 år vid mannens död eller när yngsta barnet fyller 16 år ska änkans garantipension avkortas med en 15-del för varje år hon är under 50 år. 15-delskvoten är förhållandet mellan det antal 15-delar med vilket garantipensionen ska beräknas och talet 15 (7 kap. 44 § SFBP).

Vid beräkningen av underlagen till de belopp som ska trappa upp eller trappa ner garantipensionen i respektive intervall bör fem decimaler användas (prop. 2001/02:84 s. 89).

Exempel

En avliden har bott i Sverige i 10 år och kan tillgodoräknas 10 år med pensionspoäng i Sverige.

Folkpensionskvoten blir $\frac{10}{30}$

Änkan var 44 år när mannen dog. Hon hade inte barn under 16 år.

15 - delskvoten blir $\frac{9}{15}$

Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Garantipensionens basnivå blir

$$2,15 \times 50\,000 \times \frac{10}{30} \times \frac{9}{15} = 21\,500 \text{ kronor}$$

Den änkepension eller omställningspension och utländska efterlevandepension som änkan får ska påverka garantipensionens basnivå. Underlaget vid beräkning av garantipension är folkpensionskvoten multiplicerad med 15-delskvoten multiplicerad med 0,9 prisbasbelopp, dvs. det 90-procentstillägg som betalas ut, och ökad med änkepension eller omställningspension enligt punkten 1 och utländsk pension. Detta är det så kallade beräkningsunderlaget (7 kap. 43 § SFBP).

Med änkepension och omställningspension eller förlängd omställningspension likställs efterlevandepension enligt utländsk lagstiftning som inte är densamma som garantipension, dvs. som inte betalas ut som en utfyllnad till en inkomstgrundad pension som är att likställa med änkepension eller omställningspension/förlängd omställningspension (7 kap. 38 § SFBP).

Läs mer om i vilka fall efterlevandepension från EES (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller Schweiz enligt EU:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet kan påverka garantipensionen i vägledning 2010:7 EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. *Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

Exempel

Garantipension ska beräknas för en änka. Hon hade fyllt 47 år när mannen dog. Hon får änkepension inklusive 90-procentstillägg, 74 000 (52 880 + 21 120) kronor per år. 90-procentstillägget är beräknat med 22/30-delar (år med pensionspoäng till och med 1989) och 12/15-delar. Dessutom har hon en utländsk pension, 12 000 kronor. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Folkpensionskvoten är $\frac{22}{30}$

15-delskvoten är $\frac{12}{15}$

Beräkningsunderlaget är

$$\frac{22}{30} \times \frac{12}{15} \times (0,9 \times 50\,000) + 52\,880 + 12\,000 = 91\,280$$

Garantipensionens basnivå är

$$2,15 \times 50\,000 \times \frac{22}{30} \times \frac{12}{15} = 63\,067 \text{ kronor}$$

Det framräknade beräkningsunderlaget trappar av och trappar upp garantipensionens basnivå enligt följande.

Intervall 1

Till den del beräkningsunderlaget inte överstiger 0,9 prisbasbelopp multiplicerat med folkpensionskvoten och 15-delskvoten ska garantipensionens basnivå minskas med hela denna del av beräkningsunderlaget (7 kap. 45 § SFBP).

Intervall 2

Till den del beräkningsunderlaget överstiger 0,9 prisbasbelopp multiplicerat med folkpensionskvoten och 15-delskvoten men inte överstiger produkten av 0,72 prisbasbelopp multiplicerat med 15-delskvoten och med

folkpensionskvoten ökad med 1,06944 ska garantipensionen minskas alternativt ökas med en viss andel av denna del av beräkningsunderlaget (7 kap. 45 § SFBP). Denna andel beräknas enligt följande:

Resultatet av $0,3481 - 0,987 \times (\text{folkpensionskvoten}) - 0,36$
 $(\text{folkpensionskvoten})^2$ multipliceras med denna del av beräkningsunderlaget.
 Om resultatet av denna beräkning blir ett negativt tal ska garantipensionen minskas med det framräknade beloppet och i annat fall ökas med motsvarande belopp (7 kap. 46 § SFBP).

Intervall 3

Till den del beräkningsunderlaget överstiger produkten av 0,72 prisbasbelopp multiplicerat med 15-delskvoten och med folkpensionskvoten ökad med 1,06944 men inte överstiger 1,49 prisbasbelopp ska garantipensionen ökas med 54 procent av denna del av beräkningsunderlaget (7 kap. 45 § SFBP).

Intervall 4

Till den del beräkningsunderlaget överstiger 1,49 prisbasbelopp ska garantipensionen minskas med 40 procent av den delen av beräkningsunderlaget (7 kap. 45 § SFBP).

Exempel

En efterlevande får änkepension 47 000 kronor per år, 90-procentstillägget (23/30 pensionspoäng till och med 1989 och 14/15), 25 760 kronor per år och en utländsk pension 10 000 kronor per år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Beräkning av garantipension

Folkpensionskvoten	$\frac{23}{30}$
15-delskvoten	$\frac{14}{15}$
<u>Beräkningsunderlaget</u>	
$\frac{23}{30} \times \frac{14}{15} \times (0,9 \times 50\,000) + 47\,000 + 10\,000 = \mathbf{89\,200}$	
<u>Intervall 1</u>	
$0,9 \times 50\,000 \times \frac{23}{30} \times \frac{14}{15} = \mathbf{32\,200}$	
Garantipension $61\,538 - 32\,200 = \mathbf{29\,338\text{ kronor}}$	
<u>Intervall 2</u>	
$0,72 \times 50\,000 \times \frac{14}{15} \times \left(\frac{23}{30} + 1,06944\right) = \mathbf{61\,693}$	
$61\,693 - 32\,200 = 29\,493$	

$$0,3481 - 0,987 \times \left(\frac{23}{30}\right) - 0,36 \times \left(\frac{23}{30}\right)^2 = -0,62021$$

$$-0,62021 \times 29\,493 = -18\,292$$

Garantipension $29\,338 - 18\,292 = \mathbf{11\,046\text{ kronor}}$

Intervall 3

$$1,49 \times 50\,000 = \mathbf{74\,500}$$

$$74\,500 - 61\,693 = 12\,807$$

$$54\% \times 12\,807 = 6\,916$$

Garantipension $11\,046 + 6\,916 = \mathbf{17\,962\text{ kronor}}$

Intervall 4

$$89\,200 - 74\,500 = 14\,700$$

$$14\,700 \times 0,4 = 5\,880$$

Garantipension $17\,962 - 5\,880 = 12\,082\text{ kronor}$

Garantipension att betala ut, $12\,078$ kronor per år.

18.1.3. Kvinnor födda 1944 eller tidigare

Garantipension betalas ut längst till och med månaden änkan fyller 65 år.

Om en änka född 1944 eller tidigare beviljas änkepension retroaktivt för tid före den månad hon fyller 65 år gäller vad som säg infEPL. Se version 2 av denna vägledning.

19. Samordning

Efterlevandepension och efterlevandestöd ska i vissa situationer och under vissa förutsättningar samordnas med andra förmåner.

Förmån	Samordnas med	Bestämmelse	Se avsnitt
Barnpension	Yrkesskadelivränta	85 kap. 3, 4, 6 och 7 §§ SFB	19.1
Efterlevandestöd	Yrkesskadelivränta	85 kap. 3, 4, 6 och 7 §§ SFB	19.1
Efterlevandestöd	Barnpension	79 kap. 4 § SFB	19.2.1
Efterlevandestöd	Barnlivränta	79 kap. 5 § SFB	19.2.2
Efterlevandestöd	Utländsk barnpension	79 kap. 6 § SFB	19.2.3
Efterlevandestöd	Garantiersättning	79 kap. 7 § SFB	19.2.4
Omställningspension och förlängd omställningspension	Yrkesskadelivränta	85 kap. 3, 4 och 8 §§ SFB	19.3
Garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension	Yrkesskadelivränta	85 kap. 3, 4 och 8 §§ SFB	19.3
Garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension	Omställningspension	81 kap. 11 § SFB	19.4.1
Garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension	Utländsk efterlevandepension	81 kap. 9 och 11 §§ SFB	19.4.2
Garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension	Utländsk efterlevandepension vid bosättning utomlands	81 kap. 9 a § SFB	19.4.3.
Änkepension	Omställningspension och förlängd omställningspension	77 kap. 11 och 12 §§ SFB	19.6.1
Änkepension	Allmän pension	84 kap. 12–17 §§ SFB	19.6.2
Änkepension	Yrkesskadelivränta	85 kap. 3, 4, 9 och 10 §§ SFB	19.5
Garantipension till änkepension	Yrkesskadelivränta	7 kap. 55–57 §§ SFBP	19.5

Garantipension till änkepension	Aktivitetsersättning eller sjukersättning i form av garantiersättning	7 kap. 33 § SFBP	19.7
---------------------------------	---	------------------	------

19.1. Samordning av barnpension och efterlevandestöd

19.1.1. Dödsfall 2003 eller senare – livränta minskar efterlevandestöd och barnpension

Livränta minskar barnpension och efterlevandestöd.

Vid samordningen ska summan av barnpension och efterlevandestöd minskas med tre fjärdedelar av yrkesskadelivräntan som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet. Livräntan ska i första hand minska efterlevandestödet. Därefter ska den minska barnpensionen. Avdrag på barnpension får endast göras om den avlidne hade kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade (85 kap. 6 § SFB).

Barnpensionen får tillsammans med efterlevandestödet aldrig, på grund av samordning med livränta, understiga en fjärdedel av 40 procent av prisbasbeloppet per år (85 kap. 7 § SFB). Det finns alltså ett *garantibelopp*.

Exempel

Ett barn har barnpension, 10 000 kronor per år, och efterlevandestöd 6 000 kronor per år. Dessutom har barnet en yrkesskadelivränta efter den avlidne föräldern. Den betalas ut med 35 000 kronor per år. Pensionsmyndigheten ska göra avdrag på barnpensionen eftersom den avlidne hade kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Livräntan minskar pensionen enligt följande:

$$1/6 \times 50\,000 = 8\,333$$

$$35\,000 - 8\,333 = 26\,667$$

$$26\,667 \times 3/4 = 20\,000$$

$$\text{Efterlevandestöd } 6\,000 - 20\,000 = 0$$

$$\text{Barnpension } 10\,000 - (20\,000 - 6\,000) = 14\,000 = 0$$

$$\text{Garantibelopp } \frac{1 \times 40 \times 50\,000}{4 \times 100} = 5\,000 \text{ kronor per år}$$

Efterlevandestöd betalas ut med 0 kronor per år och barnpension med 5 000 kronor per år.

19.1.2. Dödsfall före 2003 – livränta minskar efterlevandestöd och barnpension

Livränta minskar barnpension och efterlevandestöd.

Yrkesskadelivränta ska i första hand minska efterlevandestödet. Därefter minskas 25-procentstillägget och sist barnpensionen. Livränta får minska

barnpension endast om den avlidne kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade.

Precis som vid dödsfall 2003 eller senare får barnpensionen tillsammans med efterlevandestödet aldrig, på grund av samordning med livränta, understiga en fjärdedel av 40 procent av prisbasbeloppet per år. Det finns alltså ett *garantibelopp* (7 kap. 55 och 56 §§ SFBP och 85 kap. 7 § SFB).

19.2. Samordning av efterlevandestöd

19.2.1. Samordning med barnpension

Efterlevandestöd samordnas med barnpension.

Om barnet får barnpension efter den avlidne föräldern, lämnas efterlevandestöd endast i den utsträckning pensionen inte uppgår till 40 procent av prisbasbeloppet. Har båda föräldrarna avlidit lämnas efterlevandestöd i den utsträckning pensionen efter föräldrarna sammanlagt inte uppgår till 80 procent av prisbasbeloppet (79 kap. 4 § SFB).

Exempel

Ett barn får efterlevandestöd efter sin far som saknar intjänande uppgifter. Därefter avlider barnets mor. Modern har ett intjänande och barnet beviljas därför barnpension. Den avlidna moderns intjänande ger en barnpension som överstiger 80 % av prisbasbeloppet.

När båda föräldrarna har avlidit lämnas efterlevandestöd endast om den sammanlagda barnpensionen inte uppgår till 80 % av prisbasbeloppet. Stödet är inte per förälder. Eftersom barnets barnpension efter modern överstiger 80 % av prisbasbeloppet får barnet inget efterlevandestöd.

19.2.2. Samordning med barnlivränta

Barnpension samordnas med barnlivränta (79 kap. 5 § SFB med hänvisning till 79 kap. 4 § SFB).

19.2.3. Samordning med utländsk barnpension

Efterlevandestöd ska samordnas med utländsk barnpension.

Med barnpension likställas sådan efterlevandepension som barnet har rätt till enligt utländsk lagstiftning. Det gäller dock inte utländsk efterlevandepension som är att likställa med efterlevandestöd enligt detta kapitel (79 kap. 6 § SFB).

19.2.4. Samordning med garantiersättning

Ett barn kan för samma månad ha rätt till både efterlevandestöd och aktivitetsersättning i form av garantiersättning enligt SFB. Då betalas endast den till beloppet största förmånen ut (79 kap. 7 § SFB). Det är efterlevandestödet minskat med barnpension, barnlivränta, yrkesskadelivränta och utländsk barnpension som ska jämföras med garantiersättningen (prop. 1999/2000:91 s. 112).

19.2.5. Efterlevandestöd samordnas inte med utländsk livränta

Utländsk efterlevandelivränta påverkar endast beräkning av efterlevandestöd i de fall barnet har svensk barnlivränta (79 kap. 5 och 6 §§ SFB, 3 kap. 3 § tredje stycket EPL och prop. 2001/02:84 s. 93).

Orsaken till att efterlevandestöd inte ska minskas med utländsk livränta framgår av förarbeten i vilka anges följande. Att i varje enskilt fall pröva om en utländsk livränta ska anses vara likställd med svensk arbetsskadelivränta eller yrkesskadelivränta förefaller administrativt komplicerat. Det för individen mest fördelaktiga resultatet nås om utländsk livränta alltid likställs med yrkesskadelivränta. Mot denna bakgrund ska livränta som betalas ut till barn enligt utländsk lagstiftning alltid likställas med yrkesskadelivränta till efterlevande vid beräkning av barnpension och efterlevandestöd till barn (se prop. 2001/02:84 s. 93).

19.3. Samordning av omställningspension och garantipension till omställningspension

19.3.1. Vid dödsfall 2003 eller senare – samordning med livränta

Summan av omställningspension och garantipension minskas med tre fjärdedelar av yrkesskadelivräntan som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet. Livräntan ska i första hand minska garantipensionen. Därefter ska den minska omställningspensionen eller förlängda omställningspensionen. Avdrag på omställningspension eller förlängd omställningspension får endast göras om den avlidne hade kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade (85 kap. 8 § SFB).

Exempel

En kvinna har omställningspension, 20 000 kronor per år, och garantipension till omställningspension, 55 200 kronor per år. Dessutom har hon en yrkesskadelivränta efter sin avlidne make. Den betalas ut med 15 000 kronor per år. Pensionsmyndigheten ska göra avdrag på omställningspensionen eftersom den avlidne hade kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år då skadan inträffade. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Livräntan minskar pensionen enligt följande:

$$1/6 \times 50\,000 = 8\,333$$

$$15\,000 - 8\,333 = 6\,667$$

$$6\,667 \times 3/4 = 5\,000$$

$$\text{Garantipension } 55\,200 - 5\,000 = 50\,200 \text{ kronor}$$

$$\text{Omställningspension } 20\,000 - 0 = 20\,000 \text{ kronor}$$

Garantipension betalas ut med 50 200 kronor per år och omställningspension med 20 000 kronor per år.

Livräntan kan minska summan av garantipension till omställningspension eller garantipension till förlängd omställningspension och omställningspension eller förlängd omställningspension till 0 kronor. Det finns inget *garantibelopp* (85 kap. 8 § SFB).

Exempel

En man har rätt till omställningspension med 18 000 kronor per år, och garantipension till omställningspension, 3 300 kronor per år. Dessutom har han en yrkesskadelivränta efter sin avlidna maka. Den betalas ut med 40 000 kronor per år. Pensionsmyndigheten ska göra avdrag på omställningspensionen eftersom den avlidna hade kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år då skadan inträffade. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.

Livräntan minskar pensionen enligt följande:

$$1/6 \times 50\,000 = 8\,333$$

$$40\,000 - 8\,333 = 31\,667$$

$$31\,667 \times 3/4 = 23\,750$$

$$\text{Garantipension } 3\,300 - 23\,750 = 0$$

$$\text{Omställningspension } 18\,000 - (23\,750 - 3\,300) = 20\,450 = 0$$

Garantipension och omställningspension att betala ut blir 0 kronor.

19.3.2. Vid dödsfall före 2003 – samordning med livränta

I dessa fall ska yrkesskadelivränta i första hand minska garantipensionen. Därefter minskas 90-procentstillägget och sist omställningspension/förlängd omställningspension/särskild efterlevandepension. Livränta får minska omställningspension/förlängd omställningspension/särskild efterlevandepension enligt punkten 1 endast om den avlidne kunnat tillgodoräknas pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade. Precis som vid dödsfall 2003 eller senare kan livräntan minska summan av garantipension till omställningspension/förlängd omställningspension och omställningspension/förlängd omställningspension till 0 kronor. Det finns inget *garantibelopp* (7 kap. 55 § SFBP och 85 kap. 8 § SFB).

19.4. Samordning av garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension

19.4.1. Samordning med omställningspension

Garantipension till omställningspension beräknas utifrån en basnivå som motsvarar 2,13 prisbasbelopp (81 kap. 10 § SFB). Basnivån ska minskas med omställningspension om den försäkrade har rätt till sådan pension (81 kap. 11 § SFB).

Beräkning av garantipension till omställningspension – basnivån

81 kap. 11 § SFB

Basnivån ska minskas med omställningspension om den försäkrade har rätt till sådan pension.

Minskning enligt första stycket ska göras efter det att basnivån avkortats enligt 12 §.

19.4.2. Samordning med utländsk efterlevandepension

Garantipensionen ska samordnas med efterlevandepension enligt utländsk lagstiftning som inte kan likställas med garantipension till omställningspension. Samordningen ska ske på samma sätt som med omställningspension (81 kap. 9 och 11 §§ SFB).

En förutsättning för samordning är att den utländska förmånen är att betrakta som en efterlevandepension.

Beräkning av garantipension till omställningspension

81 kap. 9 § SFB

Beräkningen av garantipension ska grunda sig på den omställningspension som den efterlevande har rätt till.

Med omställningspension avses även sådan efterlevandepension enligt utländsk lagstiftning som inte kan likställas med garantipension enligt detta kapitel.

19.4.3. Utländsk pension vid bosättning i annat EES-land eller Schweiz

Från och med den 1 januari 2019 gäller tillfälliga bestämmelser som innebär att om den efterlevande är bosatt i annat land inom EES (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) eller i Schweiz så ska garantipensionen inte samordnas med efterlevandepension enligt lagstiftning i annat EES-land eller i Schweiz (81 kap. 9 a § SFB).

Beräkning av garantipension till omställningspension

81 kap. 9 a § SFB

När garantipension till omställningspension lämnas med stöd av 5 kap. 17 a, 18 eller 18 a § ska vid tillämpningen av 9 § andra stycket inte beaktas sådan efterlevandepension enligt lagstiftningen i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz som inte kan likställas med garantipension enligt detta kapitel.

Tidigare gällde en annan tillämpning (HFD 2018 ref. 38, mål nr 4078-14). När garantipensionen betraktades som en pensionsförmån beräknades

garantipensionen utifrån en så kallad pro-rata beräkning. Garantipensionen samordnas inte med efterlevandepension från ett land inom EES och Schweiz med motiveringen att det då skulle vara en otillåten minskningsregel för en pro-rata beräknad pension.

19.5. Samordning av änkepension och garantipension till änkepension

19.5.1. Vid dödsfall 2003 eller senare – livränta minskar änkepension och garantipension till änkepension

Summan av änkepension och garantipension ska minskas med tre fjärdedelar av yrkesskadelivräntan som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet. Livräntan ska i första hand minska garantipensionen. Därefter ska den minska 90-procentstillägget och sist änkepensionen. Avdrag på änkepension får endast göras om den avlidne hade kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade (85 kap. 9 och 10 §§ SFB samt 7 kap. 55–57 §§ SFBP).

Änkepension får tillsammans med garantipension aldrig, på grund av samordning med livränta, understiga nio procent av prisbasbeloppet per månad, *garantibelopp* (85 kap. 10 § SFB). Detta gäller oavsett vilken eller vilka delar av änkepensionen som betalas ut. Det innebär till exempel att en änka som endast har änkepension därför att hon har fyllt 65 år är garanterad en änkepension på minst nio procent av prisbasbeloppet per månad sedan denna minskats med yrkesskadelivränta.

Exempel

En kvinna har änkepension och garantipension till änkepension. Änkepension betalas ut med 27 000 kronor per år, 90-procentstillägget med 36 000 kronor per år och garantipension med 22 200 kronor per år. Hon har dessutom en yrkesskadelivränta efter sin avlidne make. Eftersom maken hade tillgodoräknats pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade ska Pensionsmyndigheten göra avdrag på änkepensionen. Livräntan betalas ut med 53 000 kronor per år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Livräntan minskar pensionen enligt följande:

$$1/6 \times 50\,000 = 8\,333$$

$$53\,000 - 8\,333 = 44\,667$$

$$44\,667 \times 3/4 = 33\,500$$

$$\text{Garantipension blir } 22\,200 - 33\,500 = 0$$

$$\text{90-procentstillägget blir } 36\,000 - (33\,500 - 22\,200) = 24\,700$$

$$\text{Änkepension enligt 6 kap. 5 § 1 EPL blir } 27\,000 - 0 = 27\,000$$

Efter avdrag för livränta får änkepension tillsammans med garantipension till änkepension lägst betalas ut med

$$9\% \times 50\,000 = 4\,500 \text{ kronor per månad eller } 54\,000 \text{ kronor per år.}$$

Garantipension och änkepension betalas ut med 51 700 (24 700 + 27 000) kronor per år.

Exempel

En kvinna som fyllt 65 år har allmän pension (inkomstpension, tilläggspension och garantipension) och änkepension. Änkepensionen är 49 000 kronor per år efter samordning med allmän pension. Hon har dessutom en yrkesskadelivränta efter sin make. Eftersom maken hade tillgodoräknats pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade ska Pensionsmyndigheten göra avdrag på änkepensionen. Livräntan betalas ut med 65 000 kronor per år. **Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor.**

Livräntan minskar pensionen enligt följande.

$$65\,000 - 6\,667 = 58\,333$$

$$58\,333 \times 3/4 = 43\,750$$

$$49\,000 - 43\,750 = 5\,250 \text{ kronor per år}$$

$$\text{Garantibelopp } \frac{9}{100} \times 50\,000 \times 12 = 54\,000 \text{ kronor per år}$$

Änkepension att betala ut efter minskning med yrkesskadelivränta är **54 000 kronor per år**. Yrkesskadelivränta till efterlevande kan minska garantipension i form av allmän pension.

19.5.2. Vid dödsfall före år 2003 – livränta minskar änkepension och garantipension till sådan pension

Livräntan ska i första hand minska garantipensionen. Därefter ska den minska 90-procentstillägget och sist änkepensionen. Avdrag på änkepension får endast göras om den avlidne hade kunnat tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade (7 kap. 57 § SFBP).

Precis som vid dödsfall 2003 eller senare får änkepension tillsammans med garantipension aldrig, på grund av samordning med livränta, understiga nio procent av prisbasbeloppet per månad, garantibelopp (85 kap. 10 § SFB). Detta gäller oavsett vilken eller vilka delar av änkepensionen som betalas ut. Det innebär till exempel att en änka som endast har änkepension därför att hon har fyllt 65 år är garanterad en änkepension på minst nio procent av prisbasbeloppet per månad sedan denna minskats med yrkesskadelivränta.

19.6. Samordning av änkepension

19.6.1. Samordning mellan änkepension och omställningspension vid dödsfall 2003 eller senare

En änka som är född 1945 eller senare kan under vissa förutsättningar samtidigt ha rätt till omställningspension och garantipension till omställningspension och änkepension. I sådana fall betalas omställningspension och garantipension till denna ut (77 kap. 12 § SFB).

Änkepension betalas ut till den del den överstiger beloppet för omställningspension och garantipension till sådan pension. Samordningen mellan änkepension och omställningspension görs före samordning mellan änkepension och allmän pension (84 kap. 12 § SFB).

Minskningen ska i första hand göras på 90-procenttillägget (77 kap. 12 § SFB).

Detta innebär i många fall, med hänsyn till att dessa änkor inte har rätt till garantipension till änkepension, att någon änkepension inte kommer att betalas ut förrän omställningspension och garantipension till denna pension har upphört.

Exempel

En efterlevande kvinna har rätt till omställningspension, 45 000 kronor per år, och garantipension till omställningspension, 40 200 kronor per år. För samma tid har hon rätt till änkepension beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng, 30 000 kronor per år och 90-procentstillägg, 36 000 kronor per år. Omställningspension och garantipension till omställningspension blir 85 200 kronor per år. Änkepension blir efter samordning 0 kronor per år

$$36\ 000\ \text{kronor} - 85\ 200\ \text{kronor} = 0$$

$$30\ 000\ \text{kronor} - (85\ 200\ \text{kronor} - 36\ 000\ \text{kronor}) = 0.$$

Sedan omställningspensionen har upphört betalas änkepensionen ut med (30 000 kronor + 36 000 kronor) 66 000 kronor per år om villkoren för rätt till änkepension fortfarande är uppfyllda.

Information om samordning mellan änkepension och omställningspension vid dödsfall före år 2003 finns i tidigare version av denna vägledning, version 6 avsnitt 23.

19.6.2. Samordning mellan änkepension och allmän pension

Änkepension ska samordnas med allmän pension om änkan är född 1930 eller senare och dödsfallet har inträffat år 1990 eller senare.

Änkepensionen ska samordnas med allmän pension från och med den månad änkan fyller 65 år. Samordningen ska ske från och med änkans 65-årsmånad oavsett om hon då tar ut allmän pension eller inte (84 kap. 12–14 §§ SFB).

Samordning mellan änkepension och allmän pension ska också göras för en änka som tar ut allmän pension före den månad hon fyller 65 år. Denna samordning ska göras efter det att eventuell samordning mellan änkepension och omställningspension har gjorts (84 kap. 12 § SFB).

Hur samordning ska ske och beräkning av den allmänna pension som ska minska änkepensionen skiljer sig beroende av vilket år änkan är född.

- Mer information om samordning mellan änkepension och allmän pension finns i kapitel 20.

19.7. Samordning av garantipension till änkepension

19.7.1. Samordning med aktivitetsersättning och sjukersättning i form av garantiersättning

Har änkan rätt till både garantipension till änkepension och till aktivitetsersättning eller sjukersättning i form av garantiersättning enligt SFB betalas endast den till beloppet största förmånen ut. Vilken förmån som blir störst går att avgöra först efter avdrag för yrkesskadelivränta (se 7 kap. 33 § SFBP).

Jämförelsen mellan beloppen ska göras efter det att garantiersättningen har minskats på grund av reduceringsinkomst vid steglös avräkning på grund av arbete (tillämpas från och med den 1 januari 2009 enligt prop. 2007/08:124 s. 75).

19.8. Mer om samordning med yrkesskadelivränta

Efterlevandepension och efterlevandestöd ska minskas för en efterlevande som har rätt till yrkesskadelivränta som efterlevande. Egen yrkesskadelivränta påverkar inte efterlevandepension och efterlevandestöd (85 kap. 3 och 4 §§ SFB).

Yrkesskadelivränta är livränta som betalas ut på grund av obligatorisk försäkring enligt lagen om yrkesskadeförsäkring (YFL) eller enligt motsvarande äldre lagstiftning eller livränta som i annat fall bestäms av eller betalas ut av Försäkringskassan.

Motsvarande gäller då sådan livränta betalas ut enligt utländsk lagstiftning. Se vidare vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

Arbetskadelifvränta som betalas ut enligt SFB minskar inte pensionen. Det är i stället pensionen som minskar arbetskadelifvräntan. Dock med undantag för efterlevandestöd.

19.8.1. Livräntefaktorer och deras historia

Livränta anges i form av *livräntefaktor* som multiplicerad med gällande prisbasbelopp ger livräntans årsbelopp. En livräntefaktor anges som ett decimaltal med två decimaler (3 och 5 §§ lagen [1967:919] om värdesäkring av vissa livräntor m.m. och 3 och 4 §§ lagen [1977:268] om uppräknings av yrkesskadelivräntor m.m.). Värdesäkringen innebär att livräntan räknas om med förändringar av prisbasbeloppet.

Exempel

Om vi antar att livräntefaktorn är 1,38 och prisbasbeloppet 50 000 blir livräntans årsbelopp $1,38 \times 50\,000 = 69\,000$ kronor.

Har yrkesskadan inträffat den 1 januari 1968 eller senare beräknas livräntefaktorn genom att livräntans årsbelopp vid skadetillfället divideras med prisbasbeloppet för januari månad skadeåret.

Är livräntan reducerad till exempel på grund av samordning med statlig pension, ger den reducerade faktorn multiplicerad med prisbasbeloppet livräntans årsbelopp.

För skador som har inträffat före år 1968 motsvarar faktorn livräntans årsbelopp i december 1967, dividerat med prisbasbeloppet i januari 1968.

I samband med att värdesäkring infördes, höjdes yrkesskadelivräntorna med olika procenttal beroende på skadedatumet för den enskilda livräntan (2 § lagen [1967:919] om värdesäkring av vissa livräntor m.m.). En höjning av livräntorna gjordes även från och med den 1 juli 1977 (2 § lagen [1977:268] om uppräknings av yrkesskadelivräntor m.m.).

En livränta med ett skadedatum före 1968 fick vid värdesäkringen en faktor beräknad efter årsbeloppet i december 1967. Faktorn skulle gälla för tiden före år 1968. Vid den höjning av livräntan som gjordes samtidigt som värdesäkringen, höjdes faktorn med verkan från den 1 januari 1968. Denna höjning gällde till och med den 30 juni 1977 då nästa uppräknings gjordes och faktorn höjdes från och med den 1 juli 1977. En sådan livränta har alltså tre faktorer.

Om skadan har inträffat under år 1968 eller senare har livräntan två faktorer. En som gäller till och med den 30 juni 1977 och en som gäller från och med den 1 juli 1977.

De båda lagar som reglerar höjningarna av livräntorna innehåller bestämmelser som begränsar höjningarnas inverkan på pension.

Exempel

En pension som vid utgången av år 1967 redan hade samordnats med livräntan påverkas inte av att livräntan höjdes från och med den 1 januari 1968 (6 § lagen [1967:919] om värdesäkring av vissa livräntor m.m.).

Exempel

Motsvarande begränsning gäller för höjningen från och med den 1 juli 1977 för pensioner som vid utgången av juni 1977 redan hade samordnats med yrkesskadelivräntan (5 § lagen [1977:268] om uppräknings av yrkesskadelivräntor m.m.).

Värdesäkringen avser pensioner som utbetalades vid värdesäkringstillfället. Om pensioneringen eller dödsfallet inträffare senare och yrkesskadelivränta och efterlevnads pension därmed beviljas senare gäller inte ovanstående värdesäkring.

Exempel

En kvinna har änkepension och yrkesskadelivränta efter sin avlidne make. Skadan och dödsfallet inträffade den 2 februari 1975. Änkepension och livränta har betalats ut sedan februari 1975. För livräntan är följande faktorer fastställda:

1,25 till och med den 30 juni 1977 (skrivs F. 77 på livräntebild i IT-systemet)

1,38 från och med den 1 juli 1977 (skrivs FAKTOR på livräntebild i IT-systemet)

Livräntan betalas ut enligt faktor 1,38. Uppräkningen av livräntan från och med den 1 juli 1977 påverkar inte pensionen eftersom den var minskad med livräntan i juni 1977. Faktorn 1,25 ska ligga till grund för samordningen med pensionen.

Har en livränta helt eller delvis bytts ut mot engångsbelopp ska samordning ändå göras som om livräntan betalas ut (85 kap. 5 § SFB).

I 1 § lagen (1967:919) om värdesäkring av vissa livräntor m.m. och i 1 § lagen (1977:268) om uppräknings av yrkesskadelivräntor m.m. anges däremot att värdesäkring och uppräknings av livränta inte gäller för livränta som har bytts ut mot engångsbelopp. Det innebär att de som har bytt ut hela eller del av livräntan mot ett engångsbelopp inte får den utbytta livräntan anpassad till förändringar i prisbasbeloppet. Vid samordningen med yrkesskadelivräntan innebär det således att pensionen minskas med tre fjärdedelar av det livräntebelopp som gällde vid tidpunkten för utbytet som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet. Minskningen är således bestående.

19.8.2. Vid dödsfall år 2003 eller senare

Inträffar dödsfallet år 2003 eller senare ska tre fjärdedelar av varje livränta som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet och som den efterlevande för samma tid har rätt till som efterlevande minska efterlevandepension och efterlevandestöd (85 kap. 6–9 §§ SFB).

19.8.3. Vid dödsfall före år 2003

Om dödsfallet har inträffat före år 2003 ska 45 procent av varje livränta som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet som den efterlevande för samma tid har rätt till som efterlevande minska efterlevandepension och efterlevandestöd (7 kap. 55 § SFB).

Nivån 45 procent har valts för att den efterlevande inte ska få ett sämre nettoutfall än enligt AFL:s regler i dess lydelse före den 1 januari 2003 (prop. 1999/2000:91 s. 238).

20. Särskilt om samordning mellan änkepension och allmän pension

Bestämmelserna om samordning mellan änkepension och allmän pension skiljer sig åt beroende på vilket år änkan är född och vilket år dödsfallet inträffade.

20.1. Änkor födda 1929 eller tidigare

För änkor födda 1929 eller tidigare samordnas inte änkepensionen med allmän pension. Detta gäller oavsett när dödsfallet inträffade (84 kap. 12 § SFB).

20.2. Samordning för änkor födda 1930–1953

Den änkepension som den allmänna pensionen ska minska är änkepensionen beräknad på den avlidne mannens intjänade pensionspoäng. Det så kallade 90-procenttillägget (betalas ut till 65-års månaden) berörs alltså inte av samordningen med allmän pension. Syftet med detta är att samordningen ska göras på samma sätt som gällde enligt AFL i dess lydelse före år 2003. Då minskade ATP i form av ålderspension ATP i form av änkepension. Samordningen innebär att änkepensionen minskas med änkans allmänna pension beräknad enligt nedan. Änkepensionen betalas ut till den del den överstiger den allmänna pensionen. Angående *garantibelopp* för änkor födda 1944 eller tidigare se också avsnitt 20.2.4 . Samordning mellan änkepension och allmän pension görs före eventuell samordning med yrkesskadelivränta (84 kap. 12–17 §§ SFB).

20.2.1. Beräkning av den allmän pension som ska minska änkepensionen för änkor födda 1930–1953

Samordning med inkomstgrundad ålderspension för änkor födda 1930–1953

84 kap. 12 § SFB

Om en änka, som är född något av åren 1930–1953, har rätt till änkepension och för samma månad får inkomstgrundad ålderspension i form av tilläggspension, ska änkepension lämnas endast i den utsträckning den efter eventuell samordning med omställningspension enligt 77 kap. 12 § överstiger ålderspensionen.

Vid tillämpningen av första stycket ska änkans ålderspension i form av tilläggspension beräknas enligt bestämmelserna i 63 kap. 6 § första stycket 1 och andra stycket, 8, 11 och 12 §§ samt i förekommande fall 17 och 25 §§.

Änkepensionen beräknas på mannens intjänade och antagna pensionspoäng (tilläggspension). Det är nödvändigt att beträffande kvinnans egen allmänna

pension ha ett underlag som är jämförbart med underlaget för beräkningen av änkepensionen, dvs. ett tilläggs pensionsunderlag. Detta för att utfallet av samordningen ska bli i princip lika som när AFL:s bestämmelser gällde (änketilläggs pension mot ålderstilläggs pension) (prop. 1999/2000:91 s. 184).

20.2.2. Änka född 1930–1953

Om änkan är född 1930–1953 ska den allmänna pension som ska samordnas med änkepensionen beräknas enligt 63 kap. 6 § första stycket 1 och andra stycket, 8, 11 och 12 §§ och i förekommande fall 17 och 25 §§ (84 kap. 12 § andra stycket SFB).

Det innebär att allmän pension i form av tilläggs pensionen ska beräknas som om den var 20/20, oavsett änkans ålder. Det så kallade folkpensionstillägget beaktas inte. Inkomstpension, premiepension och garantitillägg beaktas inte (84 kap. 12 § andra stycket SFB).

Den del av den allmänna pensionen som ska samordnas med änkepensionen är 60 procent av produkten av det för året gällande prisbasbeloppet och medeltalet av de pensionspoäng som tjänats in eller om pensionspoäng tjänats in för mer än 15 år, medeltalet av de 15 högsta poängtalerna (medelpoängen) (84 kap. 12 § andra stycket SFB).

Om änkan har fyllt 65 år används vid beräkningen av hennes allmänna pension prisbasbeloppet för 65-årsåret. Från och med året efter 65-årsåret fram till ingången av aktuellt år får den beräknade allmänna pensionen följsamhetsindexeras med inkomstindex eller balansindex. Om änkan är född 1935 eller tidigare ska i stället för prisbasbeloppet för 65-årsåret användas prisbasbeloppet för år 2001 (84 kap. 12 § andra stycket SFB).

Har färre än 30 år med pensionspoäng tjänats in ska hänsyn endast tas till så många 30-delar som motsvarar antalet år med poäng (84 kap. 12 § SFB).

Har änkan tidigt uttag av allmän pension eller har hon haft det ska hänsyn tas till det och den beräknade allmänna pensionen minskas med 0,5 procent för varje månad som den tagits ut i förtid (84 kap. 12 § andra stycket SFB).

Om änkan skjutit upp uttaget av allmän pension från 65-årsmånaden ska beräkning göras av den allmänna pension hon skulle ha fått om hon tagit ut den från och med 65-årsmånaden (84 kap. 12 § SFB). Dock ska den minskas om hon tidigare haft tidigt uttag enligt vad som sägs i föregående stycke.

Om pensionspoäng inte tillgodoräknats eller minskats på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning ska vid samordningen hänsyn tas till den allmänna pension som skulle ha betalats ut om full avgift hade betalats (84 kap. 12 § andra stycket SFB).

Om änkan är född 1937 eller tidigare och har allmän pension är hennes allmänna pension (medelpoäng och antal intjänade år) redan beräknad som beskrivits ovan.

Men om änkan skjutit upp uttaget av sin allmänna pension måste en ny beräkning göras. Beräkning görs då av den allmänna pension hon skulle ha

fått om hon tagit ut den från och med 65-årsdagen. Det är den allmänna pensionen som ska minska änkepensionen (84 kap. 14 § SFB).

Likaså om pensionspoäng inte tillgodoräknats eller minskats på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning måste en ny beräkning göras eftersom det vid samordningen ska tas hänsyn till den allmänna pension som skulle ha betalats ut om full avgift hade betalats (84 kap. 15 § SFB).

20.2.3. Änka född 1938–1953

Om änkan är född 1938–1953 och har allmän pension används den beräknade tilläggs pensionen (medelpoäng och antal intjänade år) men beräknad till 20/20-delar (84 kap. 12 § SFB).

Men om änkan skjutit upp uttaget av sin allmänna pension måste en ny beräkning göras. Beräkning görs då av den tilläggs pensionen hon enligt ovan skulle ha fått om hon tagit ut den från och med 65-årsdagen (84 kap. 14 § SFB).

Likaså om pensionspoäng inte tillgodoräknats eller minskats på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning måste en ny beräkning göras eftersom det vid samordningen ska tas hänsyn till den allmänna pension som skulle ha betalats ut om full avgift hade betalats (84 kap. 15 § SFB).

Om änkan, oavsett födelseår, har fyllt 65 år men inte har tagit ut allmän pension måste beräkning göras av den tilläggs pensionen hon enligt ovan skulle ha fått om hon tagit ut den vid 65 års ålder (84 kap. 14 § SFB).

Om ett balansindex har fastställts för det år änkan blir 65 år ska det beräknade beloppet för änkans allmänna pension från och med 65-årsdagen multipliceras med balanstalet för det 65:e året. Finns balansindex fastställt även för ett eller flera år i omedelbar följd före det 65:e året ska multiplikationen i stället göras med produkten av balanstalen för samtliga dessa år, inräknat det 65:e året (84 kap. 12 § SFB). Se vidare i avsnitt 4.2.7 *Pensionsbeloppet då balansindex har fastställts* i vägledning 2010:2 *Allmän pension till personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension*.

Hur allmän pension beräknas för personer födda 1937 eller tidigare respektive 1938 eller senare beskrivs i vägledningarna

- 2010:3 *Ålderspension till personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg*
- 2010:2 *Allmän pension till personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension*.

20.2.4. Samordning för änkor födda 1930–1944

En änka född 1930–1944 har efter minskningen alltid rätt att få så stor änkepension att den tillsammans med hennes egen allmänna pension motsvarar en viss andel av summan av hennes egen allmänna pension beräknad enligt vad som sagts ovan och den tilläggs pension för den avlidne mannen som avses i 84 kap. 2 § och 6 § 1 SFB, det vill säga den pension som änkepensionen är beräknad på. Denna andel av makarnas sammanlagda pension är enligt 84 kap. 13 § SFB

- 60 procent om änkan är född 1930,
- 58 procent om kvinnan är född 1931,
- 56 procent om kvinnan är född 1932,
- 54 procent om kvinnan är född 1933,
- 52 procent om kvinnan är född 1934 och
- 50 procent om kvinnan är född något av åren 1935–1944.

Änkepensionen får dock efter samordning med allmän pension aldrig överstiga den änkepension enligt 84 kap. 6 § 1 SFB som tidigare har betalats ut (84 kap. 13 § SFB).

Exempel

En kvinna född i mars 1940 får från och med mars 2005 änkepension med 62 400 kronor per år. Detta är 40 % av den allmänna pension mannen hade, beräknad med medelpoäng 6,50 och 30 intjänade år. Mannen var född 1940.

Hon får från samma månad allmän pension i form av tilläggspension med 31 500 kronor per år (medelpoäng 3,75 och 15 intjänade år), i form av folkpensionstillägg med 12 600 kronor per år och i form av inkomstpension med 15 000 kronor per år. Tilläggspensionen betalas ut med 14/20 och inkomstpensionen med 6/20. Dessutom kan hon få allmän pension i form av garantipension. Prisbasbeloppet antas vara 40 000 kronor. Vid samordningen ska allmän pension i form av tilläggspension beräknad på pensionspoäng användas. Den ska beräknas som om 20 20-delar betalades ut.

Den allmänna pension (änkans) som ska användas vid samordningen med änkepensionen beräknas alltså enligt följande:

$$\left(60\% \times 40\,000 \times 3,75 \times \frac{15}{30}\right) \times \frac{20}{20} = 45\,000 \text{ kronor per år}$$

Mannens tilläggspension beräknas enligt följande:

$$\left(60\% \times 40\,000 \times 6,5 \times \frac{30}{30}\right) = 156\,000 \text{ kronor per år}$$

Beräkning av garantibelopp:

$$50\% \times (45\,000 + 156\,000) = 100\,500$$

Änkepension att betala ut från 65-årsdagen:

$$100\,500 - 45\,000 = 55\,500 \text{ kronor per år}$$

Före minskningen var änkepensionen 62 400 kronor per år.

Exempel

Änkan är född 1944. Hon tar ut sin allmänna pension från och med sin 65-årsdag. Mannens tilläggspension beräknas till 64 000 kronor. Kvinnans tilläggspension i form av allmän pension beräknas till 10 000 kronor. Änkepensionen är 25 600 kronor före minskning.

Makarnas sammanlagda tilläggspension är 74 000 kronor.

$$\frac{50}{100} \times 74\,000 = 37\,000 \text{ kronor}$$

$$37\,000 - 10\,000 = 27\,000 \text{ kronor}$$

Änkepensionen betalas ut med 25 600 kronor per år. Änkepensionen får efter samordning med den allmänna pension aldrig överstiga den änkepension som betalades ute före samordningen.

20.2.5. Samordning för änkor födda 1945–1953

För änkor födda 1945 eller senare görs minskningen med allmän pension rakt av. Änkepensionen betalas endast ut till den del den överstiger den allmänna pension beräknad på sätt som beskrivits ovan (84 kap. 12 § SFB).

Exempel

En änka född 1952 har änkepension. Hon tar ut sin allmänna pension från och med sin 65-års månad. Änkepensionen är 32 400 kronor per år.

Änkans allmänna pension i form av tilläggspension beräknad på intjänade pensionspoäng och 20/20-delar) blir 45 000 kronor per år.

Änkepension att betala ut

$$32\,400 - 45\,000 = 0 \text{ kronor per år}$$

Om en änka samtidigt har omställningspension, änkepension och tidigt uttag av allmän pension samordnas först änkepensionen med omställningspensionen. Därefter samordnas den änkepension som återstår att betala ut med allmän pension (84 kap. 12 § första stycket SFB).

Exempel

En änka, född 1946, har rätt till omställningspension och garantipension till denna. Hon har också rätt till änkepension. Mannen avled år 2003. Hon gör ett tidigt uttag av sin allmänna pension. Prisbasbeloppet antas vara 40 000 kronor. Före samordning är pensionsbeloppen

- omställningspension, 79 000 kronor per år
- garantipension till denna, 6 200 kronor per år
- änkepension beräknad på intjänade pensionspoäng och 90-procentstillägget, 90 400 (56 000 + 34 400) kronor per år
- allmän pension som ska minska änkepensionen, 70 000 kronor per år.

Först samordnas änkepensionen med omställningspensionen

$$90\,400 - 85\,200 = 5\,200 \text{ kronor (= änkepension beräknad på intjänade pensionspoäng)}$$

Därefter minskar den allmänna pensionen änkepensionen.

5 200 – 70 000 = 0 kronor

Det blir ingen änkepension kvar att betala ut efter samordning med den allmänna pensionen.

20.3. Samordning för änkor födda 1954 eller senare

Om änkan är född 1954 eller senare betalas änkepension ut, från ankans 65-års månad eller från den tidigare månad hon tar ut inkomstgrundad allmän pension, endast till den del änkepensionen överstiger den allmänna pensionen (84 kap. 16 § SFB).

Om en änka samtidigt har omställningspension, änkepension och tidigt uttag av allmän pension samordnas först änkepensionen med omställningspensionen. Därefter samordnas den änkepension som återstår att betala ut med den allmänna pensionen (84 kap. 16 § första stycket SFB).

Samordning med inkomstgrundad ålderspension för änkor födda 1954 eller senare

84 kap. 16 § SFB

Om en änka som är född 1954 eller senare har rätt till änkepension och för samma månad får inkomstgrundad ålderspension, lämnas änkepensionen endast i den utsträckning den, efter eventuell samordning med omställningspension enligt 77 kap. 12 §, överstiger ålderspensionen.

Inkomstpension och premiepension ska i detta sammanhang beräknas som om änkan endast hade tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt hade utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget. I övrigt ska 14 och 15 §§ tillämpas.

Kvinnor födda 1954 eller senare tillhör i ålderspensionssystemet den yngre generationen. Deras allmänna pension är beräknad fullt ut enligt det reformerade ålderspensionssystemet. Det innebär att tilläggspension inte beräknas. Ankans inkomstgrundade allmänna pension beräknas från första kronan.

Änkepensionen, med vilken samordningen ska ske, är beräknad enbart på den avlidne mannens inkomster som överstiger ett prisbasbelopp (tilläggspensionsunderlag) oavsett när mannen är född.

För att dessa skillnader i beräkningarna inte ska vara till nackdel för änkan vid samordningen ska till mannens underlag, på vilket änkepensionen beräknats, läggas en pensionspoäng som motsvarar det första prisbasbeloppets inkomster innan samordning görs med kvinnans inkomstgrundade allmänna pension (84 kap. 17 § SFB).

20.3.1. Beräkning av den allmänna pension som ska samordnas med änkepensionen

Vid samordningen ska allmän pension i form av inkomstpension beräknas som om änkan endast hade tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt var 18,5 procent av pensionsunderlaget. Premiepension tas inte med (84 kap. 16 § andra stycket SFB).

Om änkan har skjutit upp uttaget ska inkomstpensionen beräknas som om änkan tagit ut den från 65-års månaden (84 kap. 16 § andra stycket SFB).

Precis som vid samordning för änkor födda 1930–1953 gäller att om pensionspoäng inte tillgodoräknats eller minskats på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning måste en ny beräkning göras eftersom det vid samordningen ska tas hänsyn till den allmän pension som skulle ha betalats ut om full avgift hade betalats (84 kap. 15 § SFB). Det innebär att inkomstpensionen ska beräknas som om avgifterna hade betalats till fullo (84 kap. 16 § andra stycket SFB).

Exempel

En änka född 1954 har änkepension beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng, 36 800 kronor per år. Änkepensionen är beräknad på medelpoängen 5,75 och 20 intjänade år till och med år 1989. Hon har allmän pension, inkomstpension, 120 000 kronor och premiepension 12 000 kronor per år. Prisbasbeloppet antas vara 50 000 kronor. Änkepensionen räknas om före samordning med allmän pension enligt följande

$$\frac{40 \times 60 \times 50\,000 \times (5,75 + 1) \times 20}{100 \times 100 \times 30} = 54\,000 \text{ kronor}$$

Inkomstpensionen, beräknad på 18,5 % av pensionsunderlagen = 129 000 kronor. Änkepension att betala ut $54\,000 - 129\,000 = 0$

- I vägledning 2010:2 *Allmän pension till personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension* beskrivs närmare hur beräkning av inkomstpension görs.

20.4. Vid dödsfall före 2003

20.4.1. När ska samordning inte ska göras

Har dödsfallet inträffat före år 1990 ska änkepensionen inte samordnas med kvinnans egen allmänna pension. Detta gäller oavsett kvinnans ålder (7 kap. 21 § SFBP).

Har dödsfallet inträffat något av åren 1990–2002 och är kvinnan född 1929 eller tidigare ska änkepensionen inte heller samordnas med kvinnans egen allmänna pension (7 kap. 21 § SFBP).

20.4.2. När samordning ska göras

Änkepension och allmän pension ska samordnas för kvinnor födda 1930 eller senare om dödsfallet har inträffat 1990 eller senare (7 kap. 24 och 26 §§ SFBP).

Samordning mellan änkepension och allmän pension regleras i 7 kap. 24 och 26 §§ SFBP. I dessa paragrafer hänvisas till 84 kap. 12–17 §§ SFB. Det innebär att bestämmelserna om samordning är desamma från och med januari 2011 såväl vid dödsfall före år 2003 som vid dödsfall 2003 eller senare.

21. Årliga förändringar av efterlevandepensionen

Barnpension, omställningspension och änkepension följsamhetsindexeras varje årsskifte med inkomstindex. Garantipension och efterlevandestöd räknas vid varje årsskifte om med prisbasbeloppet.

21.1. Följsamhetsindexering av inkomstgrundad efterlevandepension och änkepension

Följsamhetsindexering

85 kap. 2 § SFB

Vid ingången av varje kalenderår ska barnpension, omställningspension och änkepension räknas om genom följsamhetsindexering enligt 62 kap. 42 § och 43 § första stycket.

Om barnpension, omställningspension eller änkepension ska lämnas först från ett senare år än året för dödsfallet, ska pensionen beräknas som om den hade lämnats redan dödsfallsåret.

Följsamhetsindexeringen innebär att pensionen vid årsskiftet multipliceras med kvoten mellan inkomstindex efter årsskiftet och inkomstindex före årsskiftet sedan denna kvot dividerats med talet 1,016.

Med denna teknik, som huvudsakligen bygger på förändringarna av inkomstindex, kommer den inkomstgrundade pensionen i princip att följa utvecklingen av de förvärsarbetandes inkomster. Man gör dock indexeringen kring en viss bestämd norm på 1,6 procent. Det innebär i princip att om den genomsnittliga nominella förvärsinkomsten (dvs. inkomstindex) ökar mer än 1,6 procent så skrivs pensionen upp med den delen av ökningen som ligger över 1,6 procent. Om ökningen är mindre än 1,6 procent kommer pensionen att minska. Normen visar sig i talet 1,016 (85 kap. 2 § SFB).

- I vägledning 2010:2 *Allmän pension till personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension* beskrivs följsamhetsindexeringen och normens funktion.

21.1.1. Följsamhetsindexering ska göras varje år

Hur inkomstgrundad efterlevandepension och änkepension beräknas första gången pension beviljas har beskrivits i avsnitten för respektive förmån. Från och med ingången av året efter dödsfallsåret ska den pension som en efterlevande har vid ett årsskifte räknas om för nästkommande år genom en så kallad följsamhetsindexering (85 kap. 2 § SFB). Hänvisningen i 85 kap. 2 § SFB till 62 kap. 42 § och 43 § första stycket SFB innebär att ett fastställt balansindex inte påverkar årsskiftesomräkningarna av löpande inkomstgrundad efterlevandepension. Vid den årliga följsamhetsindexeringen av efterlevandepension ska fastställt inkomstindex alltid användas.

Hur efterlevandepension beräknas från och med januari 2003 när dödsfallet har inträffat före år 2003 har beskrivits i avsnitten för respektive förmån. Från och med årsskiftet 2003/2004 ska den pension som den efterlevande har vid ett årsskifte räknas om för nästkommande år genom en så kallad följsamhetsindexering (85 kap. 2 § SFB). Se ovanstående stycke vad som sägs om hänvisningen i 85 kap. 2 § SFB till 62 kap. 42 § och 43 § första stycket SFB. Det gäller även i dessa fall.

21.1.2. Exempel följsamhetsindexering

Följsamhetsindexeringen från året 1 till året 2 kan beskrivas i följande formel där EP är efterlevandepensionens årsbelopp och I är inkomstindex.

$$\text{Följsamhetsindexerad EP år 2} = EP \text{ år 1} * \frac{\text{Inkomstindex år 2}}{\text{Inkomstindex år 1} \times 1,016}$$

Exempel

Antag att en efterlevandes änkepension inför årsskiftet 2019/2020 är 70 000 kronor. Inkomstindex för år 2020 är 182,58 och för år 2019 175,96. Följsamhetsindexeringen vid detta årsskifte ger följande änkepension för år 2020.

$$70\ 000 \times \frac{182,58}{1,016 \times 175,96} = 71\ 490 \text{ kronor}$$

21.1.3. Automatisk balansering – balansindex för allmän pension

För att försäkra att ålderspensionssystemet är finansiellt stabilt, vilket innebär att pensionsskulden inte ska överstiga systemets tillgångar, ska regeringen varje år fastställa ett balanstal (58 kap. 14 § SFB).

Understiger balanstalet 1,00 har systemet ett underskott, vilket innebär att pensionsskulden överstiger de tillgångar som ska finansiera skulden. Om balanstalet är mindre än 1,00 ska balansen mellan tillgångar och skulder återställas genom att inkomstindex multipliceras med balanstalet. På detta sätt skapas en ny indexserie, kallat balansindex (58 kap. 22 § SFB). Se vidare i vägledning 2010:2 *Allmän pension till personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension*.

Den årliga uppräknings av inkomstgrundad efterlevandepension påverkas inte av om balanstalet är under 1,00. Vid den årliga följsamhetsindexeringen av inkomstgrundad efterlevandepension ska alltid de fastställda inkomstindexen användas även för år då ett balansindex har fastställts (85 kap. 2 § SFB). Förklaringen till detta är att ålderspensionssystemet är ett avgiftsfinansierat system som är autonomt och ligger utanför statsbudgeten. Efterlevandepensionerna finansieras däremot via anslag i statsbudgeten och det finns därför inte något behov av en automatisk balansering av dessa (prop. 2006/07:29 s. 14).

För efterlevandepensionens del påverkar *balanseringen* av allmän pension beräkningen av änkepension i de fall änkan uppbär allmän pension som ska samordnas. Detta sker såväl vid nybeviljande som vid årlig omräkning. Beräkningen behöver göras varje år eftersom mannens och kvinnans tilläggspension enligt de garanterade nivåerna ska indexeras med hänsyn till

balansindex. Vid balanseringsår får dessa kvinnor ett annat utfall än andra mottagare av efterlevandepension.

21.2. Årlig uppdatering av övriga efterlevandepensioner samt efterlevandestöd

Garantipension till omställningspension, förlängd omställningspension och änkepension räknas varje år om inför kommande år med det för kommande år fastställda prisbasbeloppet. Efterlevandestöd räknas på samma sätt om med prisbasbeloppet varje år (79 kap. 3 § SFB, 81 kap. 10 § SFB samt motsvarande bestämmelser i SFBP).

22. Bestämmelser om återbetalning, ny prövning och nedsättning vid kriminalvård m.m.

I detta kapitel beskrivs kortfattat bestämmelser om

- återbetalning av felaktigt eller för mycket utbetald efterlevandepension eller efterlevandestöd
- avdrag på retroaktiv utbetalning efter beslut om återbetalning
- ändring, omprövning och överklagande av beslut
- nedsättning av förmån p.g.a. kriminalvård m.m.

Mer om samtliga aspekter angående återbetalningsskyldighet och eftergift finns att läsa i vägledning 2012:12 *Återkrav*.

22.1. Återbetalning av felaktigt eller för mycket utbetald efterlevandepension eller efterlevandestöd

I detta avsnitt beskrivs kortfattat när den efterlevande är skyldig att betala tillbaka felaktigt eller för mycket utbetald efterlevandepension eller efterlevandestöd.

Återbetalningsskyldighet kan enligt 108 kap. 2 och 3 § SFB uppkomma

- när den efterlevande eller den avlidne genom att lämna oriktiga uppgifter eller genom att underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet har orsakat att pensionen eller efterlevandestödet har lämnats felaktigt eller med för högt belopp
- när efterlevandepension och efterlevandestöd i annat fall har lämnats med felaktigt eller med för högt belopp och den som uppburit förmånen har insett eller skäligen borde ha insett detta.

I det första fallet, då den försäkrade har förorsakat den felaktiga utbetalningen, blir den efterlevande alltid återbetalningsskyldig. I det andra fallet blir den efterlevande återbetalningsskyldig endast om hen *har insett* eller *skäligen borde ha insett* att hen fått en felaktig ersättning.

Har efterlevandepension enligt SFB eller SFBP betalats ut och minskas sedan pensionsrätt eller pensionspoäng enligt SFB på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning ska Pensionsmyndigheten besluta om återbetalning av för mycket utbetald pension (108 kap. 4 § SFB).

Pensionsmyndigheten fattade under sommaren 2012 ett administrativt beslut (se VER 2012-218) att inga återkravsåtgärder ska vidtas vid felutbetalningar som understiger 2 000 kronor före skatteavdrag, såvida det inte finns särskilda skäl för detta. Beloppsgränsen ska tillämpas oavsett om det är Pensionsmyndigheten eller den enskilde som orsakat felutbetalningen. Detta innebär att när det felaktigt utbetalda beloppet understiger 2 000 kronor blir det sällan aktuellt för Pensionsmyndigheten att göra en återkravsprövning.

22.1.1. Återbetalningsskyldighet när den enskilde har orsakat den felaktiga utbetalningen

Återbetalningsskyldighet föreligger alltså i de fall där den efterlevande har förorsakat en felutbetalning genom att hen har lämnat oriktiga uppgifter eller brustit i sin uppgifts- eller anmälningsskyldighet. Detta gäller oavsett om den försäkrade har förstått att uppgifter som hen har lämnat var felaktiga och oberoende av vilken kännedom som hen hade om sin uppgifts- och anmälningsskyldighet (108 kap. 2 § och 110 kap. 46 § SFB).

Om den efterlevande är underårig eller har god man eller förvaltare enligt (FB) är det förmyndaren som är uppgiftsskyldig eller om det kan anses ingå i uppdraget gode mannen eller förvaltaren.

22.1.2. Återbetalningsskyldighet när felutbetalningen inte är orsakad av den enskilde

En enskild kan bli återbetalningsskyldig om ersättning har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och den som fått ersättningen *har insett* eller *skäligen borde ha insett* detta.

Vid Pensionsmyndighetens bedömning av om den efterlevande skäligen bort inse att hen fått ersättning felaktigt tas bland annat hänsyn till den information som Pensionsmyndigheten har lämnat till den efterlevande till exempel i anslutning till ansökan eller beslut. Likaså kan de uppgifter som den efterlevande lämnar till Pensionsmyndigheten vara viktiga för att avgöra om hen skäligen bort inse en felaktig utbetalning.

22.1.3. Eftergift

När Pensionsmyndigheten har beslutat att en efterlevande är skyldig att betala tillbaka hela eller del av ersättningen som hen har fått obehörigen eller med för högt belopp, ska Pensionsmyndigheten på eget initiativ också pröva om återbetalningsskyldigheten kan efterges helt eller delvis (108 kap. 11 § SFB).

22.1.4. Netto- eller bruttobelopp vid återbetalning

Beslut om återbetalning av ersättning avser *bruttobelopp*.

När Pensionsmyndigheten beslutar om återbetalning som avser inkomstår 2019 eller senare meddelas Skatteverket per automatik. Det innebär att den enskildes inkomst korrigeras för den eller de månader som återkravet avser.

Om beslut om återbetalning avser inkomstår 2018 eller tidigare år har den enskilde möjlighet att begära att Skatteverket gör en omprövning av inkomstdeklarationen med Pensionsmyndighetens beslut om återbetalning som grund för begäran. Pensionsmyndigheten lämnar denna information i samband med beslutet om återbetalning.

22.1.5. Avdrag på retroaktiv utbetalning efter beslut om återbetalning

Avdrag på ersättning (kvittning)

108 kap. 24 § SFB

Om Pensionsmyndigheten har beslutat om återbetalning av inkomstgrundad efterlevandepension och det till följd av beslutet om sänkt sådan pension beviljas efterlevandestöd eller garantipension till omställningspension retroaktivt för samma tid, ska avdrag för den återkrävda pensionen i första hand göras på den retroaktivt beviljade förmånen, i den utsträckning betalning inte redan har skett.

Avdrag på ersättning (kvittning)

108 kap. 25 § SFB

Om Pensionsmyndigheten har beslutat om återbetalning av efterlevandestöd eller garantipension till omställningspension, ska avdrag för den återkrävda förmånen i första hand göras på retroaktivt beviljad inkomstgrundad efterlevandepension som avser samma tid som återkravet, i den utsträckning betalning inte redan har skett.

Om Pensionsmyndigheten med stöd av 108 kap. 2 och 3 §§ SFB har funnit en efterlevande skyldig att återbetala för mycket utbetald inkomstgrundad efterlevandepension eller änkepension och det ändringsbeslut som ligger till grund för återbetalningsskyldigheten också innebär en höjning av garantipension eller efterlevandestöd får det belopp som den efterlevande är återbetalningsskyldig för i första hand dras av från den retroaktiva utbetalningen av garantipension eller efterlevandestöd. Motsvarande gäller om Pensionsmyndigheten fattat beslut om återbetalning av garantipension eller efterlevandestöd. Avdrag ska då göras på inkomstgrundad efterlevandepension eller änkepension som betalas ut för samma tid som den för högt utbetalda förmånen avser. Detta gäller under förutsättning att beloppet inte redan är återbetalt (108 kap. 24 och 25 §§ SFB och 9 kap. 6 § SFBP).

22.2. Ändring, omprövning och överklagande av beslut

Bestämmelserna om omprövning, överklagande och ändring av ett beslut finns i 113 kap. SFB. Pensionsmyndighetens beslut i ett ärende rörande efterlevandepension och efterlevandestöd kan omprövas, ändras eller överklagas med stöd av detta kapitel.

22.2.1. Ny prövning

Pensionsmyndigheten kan i vissa fall på eget initiativ (*ex officio*) ompröva ett felaktigt beslut med stöd av bestämmelserna i SFB.

Ett beslut om efterlevandepension och efterlevandestöd kan bli föremål för ändring och omprövning med stöd av 113 kap. 22–31 §§ SFB (113 kap. 37 § SFB). Om förutsättningarna i aktuell bestämmelse är uppfyllda kan Pensionsmyndigheten ändra ett beslut som har blivit felaktigt.

22.2.2. Omprövning på begäran av enskild

Omprövning av beslut betyder att Pensionsmyndigheten tar upp ett beslut som Pensionsmyndigheten har fattat tidigare för ett nytt ställningstagande. En omprövning innebär att Pensionsmyndigheten gör en ny fullständig prövning av sakfrågan.

Ett beslut ska omprövas av Pensionsmyndigheten om den som beslutet angår begär det. En begäran om omprövning ska vara skriftlig och ska ha kommit in inom två månader från den dag då den enskilde fick del av beslutet (113 kap. 7 och 19 §§ SFB).

22.2.3. Överklagande av beslut

Pensionsmyndighetens beslut får överklagas till domstol. Ett beslut får inte överklagas av en enskild innan beslutet har omprövats (113 kap. 10 § SFB). Ett överklagande ska ha kommit in inom två månader från den dag då den enskilde fick del av beslutet (113 kap. 20 § SFB).

För beslut enligt FL gäller andra bestämmelser i fråga om överklagande.

Vid överklagande prövas Pensionsmyndighetens beslut av förvaltningsrätt. Förvaltningsrättsavgöranden kan överklagas till kammarrätt vars domar och beslut i sin tur kan överklagas till Högsta förvaltningsdomstolen (HFD, f.d. Regeringsrätten, RegR) som är den högsta instansen i socialförsäkringsärenden.

22.3. Nedsättning vid kriminalvård m.m.

I SFB finns bestämmelser som beskriver vad som händer när en person som har garantipension till omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension eller änkepension blir häktad eller intagen på kriminalvårdsanstalt. Dessa återges mer i detalj i avsnitten som avser respektive förmån.

Om en person som har pension eller pensionsrelaterad förmån vistas på institution eller genomgår kontraktsvård och staten bekostar detta ska Pensionsmyndigheten ta ställning till om avdrag ska göras eller om förmån ska dras in.

Om den som ska betala för sitt uppehälle får flera förmåner enligt SFB för samma tid, ska endast ett avdrag göras från de sammanlagda ersättningarna (106 kap. 40 § SFB).

Mer information om pension eller pensionsrelaterad förmån vid institutionsvistelse finns i vägledning 2020:1 *Utbetalning av pension och pensionsrelaterade förmåner*.

22.3.1. Kontraktsvård – avdrag på efterlevandepension

106 kap. 31 § SFB

Om den som får omställningspension, garantipension till omställningspension eller änkepension vistas i ett familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när en pensionsberättigad vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 § fängelselagen (2010:610).

Den som har omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension, änkepension eller garantipension till dessa förmåner men inte allmän pension eller äldreförsörjningsstöd enligt SFB och på statens bekostnad genomgår så kallad kontraktsvård i ett sådant hem för vård och boende eller familjehem som avses i socialtjänstlagen, ska från första dagen av institutionsvistelsen betala för uppehållet genom avdrag på förmånen (se 106 kap. 30 och 31 §§ SFB).

Om den efterlevande samtidigt har aktivitetsersättning eller sjukersättning eller arbetsskadelivränta enligt SFB ska endast ett avdrag göras från de sammantagna förmånerna (106 kap. 40 § SFB).

Avdrag ska göras med 80 kronor per dag. Avdraget ska göras efter skatteavdrag. Det får dock vara högst en tredjedel av förmånernas månadsbelopp delat med 30. Det belopp varmed minskning görs ska avrundas till närmaste lägre krontal (106 kap. 39 § SFB).

Det kan vara svårt att göra avdrag för kontraktsvård vid utbetalning av just den ersättningen som avser samma dagar som kontraktsvården. Eftersom avdrag för kontraktsvård inte kan dras för samma månad som utbetalningen avser kan avdraget därför göras tidigast närmast följande månad (prop. 1988/89:33 s. 17 och 18). Det innebär således en förskjutning av avdragen för kontraktsvård, det vill säga om avdrag börjar göras månaden efter tidpunkten för påbörjad kontraktsvård beräknas avdraget på föregående månadsbelopp. Det finns heller inget som hindrar att avdraget förskjuts ytterligare en månad om uppgiften om startdatum för kontraktsvård kommer in senare. Om efterlevandepension emellertid ska upphöra att betalas ut den månaden som avdraget ska verkställas medför det att något avdrag inte kan göras.

22.3.2. Underrättelseskyldighet för Kriminalvårdsstyrelsen och Statens Institutionsstyrelse

Kriminalvårdsstyrelsen är skyldig att underrätta om de tidpunkter som Pensionsmyndigheten behöver få information om för att kunna tillämpa de särskilda bestämmelserna om tillfällig nedsättning eller indragning av ersättningar till efterlevande på grund av vistelse på institution (1 § 5

förordning [2018:1747] om viss underrättelseskyldighet för
Kriminalvården).

Kriminalvårdsstyrelsen aviserar dagligen om intagnings- och avgångsdatum för olika åtgärder såsom häktning, intagning i kriminalvårdsanstalt eller behandlingshem etc.

I fråga om barn som vistas i ett särskilt ungdomshem (så kallat § 12-hem) för att där verkställa sluten ungdomsvård, gäller att Statens institutionsstyrelse (SiS) en gång i månaden lämnar uppgifter om dagen för verkställighetens början och slut (10 a § förordningen [2001:637] om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten).

23. Historik och förändringar

23.1. Barnpension vid dödsfall före 2003

Enligt nuvarande bestämmelser i SFB görs beräkning av barnpension på den avlidnes efterlevandepensionsunderlag (EPU) (78 kap. 7–11 §§ och 82 kap. SFB). Bestämmelserna om efterlevandestöd i EPL tillämpades från och med den 1 januari 2003 och bestämmelserna i SFB för tid från och med den 1 januari 2011 även för barn som fått eller kommer att få barnpension på grund av dödsfall före år 2003 (1 kap. 3 § SFBP). Bestämmelser om rätten till och beräkningen av barnpension för dödsfall före 2003 finns i SFBP.

Barnpension har tidigare utgetts i form av folkpension och tilläggspension. *Folkpension i form av barnpension* avskaffades i och med utgången av år 2002. *Tilläggspension (ATP) i form av barnpension* blev från och med januari 2003 en del av barnpensionen. Barnpensionen från och med januari 2003 är den gamla *tilläggspensionen* (7 kap. 2 § 1 SFBP) och det s.k. 25-procentstillägget, *folkpension* före 2003 (7 kap. 2 § 2 SFBP).

Barnpension enligt 7 kap. 2 § 1 SFBP beräknas på samma sätt som tilläggspension (ATP) i form av barnpension enligt AFL i dess lydelse före år 2003. Beräkningen av barnpensionen skiljer sig beroende på de aktuella förutsättningarna. Läs mer i version 6 av denna vägledning om hur barnpension enligt 7 kap. 2 § 1 SFBP ska beräknas om den avlidne

- om den avlidne hade förtidspension enligt AFL vid dödsfallet,
- om den avlidne inte hade förtidspension och inte hade fyllt 65 år,
- om den avlidne hade fyllt 65 år och hade allmän pension vid dödsfallet eller
- om den avlidne hade fyllt 65 år och inte hade allmän pension vid dödsfallet.

Mer information om beräkning av barnpension i form av 25-procentstillägg enligt 7 kap. 2 § 2 SFBP finns i version 6 av denna vägledning.

23.2. Efterlevandestöd

Efterlevandestödet är ett grundläggande skydd som kan betalas ut till barn som bor i Sverige och i vissa fall även till barn som inte är bosatta i Sverige oavsett när föräldern avlidit. Efterlevandestödet är helt oberoende av den avlidnes försäkringstid i Sverige. Före 2003 hade ett barn vars avlidne förälder aldrig hade bott i Sverige inte rätt till folkpension utan fick istället underhållsstöd.

Efterlevandestödet ersatte garantinivån på tre fjärdedelar ($\frac{3}{4}$) av prisbasbeloppet för barnpension enligt AFL i dess lydelse före år 2003.

23.3. Omställningspension och förlängd omställningspension vid dödsfall före 2003

Före 2003 bestod omställningspension av *folkpension* och en andel av den *tilläggs pension* som den avlidne tjänat in (ATP). Folkpensions- och ATP-systemen reformerades från 1 januari 2003.

Enligt nuvarande bestämmelser i SFB görs beräkning av omställningspension och förlängd omställningspension på den avlidnes efterlevandepensionsunderlag (80 kap. 10 § SFB). Bestämmelser om rätten till och beräkningen av omställningspension och förlängd omställningspension för dödsfall före 2003 finns i SFBP.

23.3.1. Rätten till förmån

I fråga om rätt till omställningspension som grundar sig på dödsfall före år 2003 gäller vad som sägs i 14 kap. 4 § första stycket AFL i dess lydelse före år 2003 (7 kap. 9 § SFBP).

Om omställningspension beviljas retroaktivt för tid före januari 2011 ska bedömningen av rätten till och beräkningen för tiden till och med december 2002 göras enligt AFL:s regler.

För tid från och med januari 2003 till och med december 2010 gäller InfEPL och EPL (1 kap. 3 § SFBP). En omräkning ska göras från januari 2003.

Dessa regler beskrivs i version 2 av denna vägledning.

För tid från och med januari 2011 ska bedömningen av rätten till och beräkningen göras enligt SFB och SFBP.

För mer information och exempel se tidigare version av denna vägledning.

23.3.2. Beräkning av förmån

Omställningspension som grundar sig på dödsfall före år 2003 ska beräknas på den avlidnes förtidspension eller allmän pension på samma sätt som gäller för beräkning av barnpension enligt 7 kap. 2 § 1 SFBP (7 kap. 10 § 1 SFBP). Beräkningen av omställningspension eller förlängd omställningspension enligt 7 kap. 10 § 1 SFBP motsvarar beräkningen av omställningspension i form av *tilläggs pension* enligt AFL i dess lydelse före år 2003.

Omställningspension i form av 90-procentstillägg är 90 procent av det för år 2003 gällande prisbasbeloppet. Detta tillägg ersätter det första basbeloppets inkomster som före år 2003 ersattes med *folkpension* (7 kap. 10 § SFBP).

Omställningspension eller förlängd omställningspension och barnpension kan betalas ut med högst den pension som den avlidne hade eller skulle ha kunnat få, begränsningsregel, 100 procent. Om det finns en vuxen efterlevande som ska ha omställningspension eller förlängd omställningspension och den tillsammans med barnpensionerna överstiger 100 procent ska en proportionering göras (7 kap. 10 § SFBP).

Läs mer i version 6 av denna vägledning om hur omställningspension enligt 7 kap. 10 § 1 SFBP ska beräknas om den avlidne

- hade förtidspension enligt AFL vid dödsfallet,
- inte hade förtidspension och inte hade fyllt 65 år,
- hade fyllt 65 år och hade allmän pension vid dödsfallet eller
- hade fyllt 65 år och inte hade allmän pension vid dödsfallet.

Mer information om beräkning av omställningspension och förlängd omställningspension i form av 90-procentstillägget enligt 7 kap. 10 § 2 SFBP finns i version 6 av denna vägledning.

23.3.3. Förmånstiden

Perioden under vilken omställningspension kan utbetalas har varierat mellan sex, tio och tolv månader.

Enligt nu gällande bestämmelser kan omställningspension lämnas under tolv månader från tidpunkten för dödsfallet (80 kap. 5 § SFB).

Omställningspension lämnades i tolv månader även före SFB:s införande.

Om dödsfallet inträffat den 1 januari 2005 eller senare kan allmän omställningspension betalas ut i tolv månader. Men om dödsfallet inträffade år 2003 eller 2004 betalas omställningspension ut i tio månader (EPL i dess lydelse före år 2004 och före år 2005).

Vid dödsfall före 2003 kan omställningspension betalas ut under en tid av sex månader från dödsfallet (14 kap. 4 § första stycket AFL i dess lydelse före den 1 januari 2003).

23.4. Garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension vid dödsfall före år 2003

Garantipensionen till omställningspensionen är grundskyddet för vuxna efterlevande som inte fyllt 65 år. Garantipension är en utfyllnadspension som betalas ut som tillägg till eller i stället för omställningspension.

Tidigare utgjordes grundskyddet av bosättningsbaserad folkpension och pensionstillskott.

Folkpensions- och ATP-systemen avskaffades från 1 januari 2003. Vid övergång till nya bestämmelser beräknades garantipensionen på sådant sätt att den sammanlagda pensionen efter skatt inte skulle bli mindre i januari 2003 än den var i december 2002. Detta gäller också de pensioner som beviljades först 2003 eller senare men dödsfallet inträffade före 2003.

En efterlevande maka eller make som inte är 65 år och som är bosatt i Sverige har rätt till garantipension om hen uppfyller villkoren för rätt till omställningspension eller förlängd omställningspension. Dessutom krävs att den avlidne kan tillgodoräknas minst tre års bosättningstid i Sverige eller minst tre år med pensionspoäng (7 kap. 12 och 13 §§ SFBP med hänvisning 8 kap. 4 och 5 §§ i AFL i dess lydelse före den 1 januari 2003).

Det finns inget krav att omställningspension eller förlängd omställningspension ska betalas ut. Uppfyller en efterlevande villkoren för rätt till omställningspension men den avlidne inte kan tillgodoräknas tre år med pensionspoäng blir omställningspensionen 0 kronor. Den efterlevande kan ändå få garantipension.

Garantipension, då dödsfallet har inträffat före år 2003 ska ersätta 40-delsberäknad *folkpension* samt pensionstillskott och i möjligaste mån ge samma effekter för den samlade pensionen som det *särskilda grundavdraget* (SGA) vid beskattningen gav före år 2003 (prop. 1999/2000:91 s. 154). Därför är basnivån för garantipension vid dödsfall före år 2003 högre än basnivån vid dödsfall 2003 eller senare. Dessutom avtrappas garantipension vid dödsfall före år 2003 på ett mildare sätt än senare. Det finns särskilda bestämmelser för beräkning av garantipension som är avkortad.

Beräkningen av garantipension ska grunda sig på den omställningspension eller förlängda omställningspension som den efterlevande har rätt till (7 kap. 14 § SFBP).

Mer information om beräkning av garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension finns i tidigare versioner av denna vägledning.

23.4.1. Försäkringstid

Garantipensionen är beroende av den avlidnes försäkringstid, faktisk och framtida, i Sverige (81 kap. 4 § SFB).

Med försäkringstid ska enligt 81 kap. 5 § SFB avses sådan tid som är försäkringstid enligt 67 kap. 5–11 §§ SFB. Vad som sägs där överensstämmer med vad som sägs om försäkringstid för tiden 2003–2010 i den upphävda lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd (EPL).

Vad som är att anse som försäkringstid före år 2003 och före år 2001 beskrivs i version 6 av denna vägledning.

23.5. Änkepension

Änkepension är en inkomstgrundad pension och består av två delar. Dels av änkepension beräknad på den avlidnes intjänade pensionspoäng, som motsvarar *tilläggs pension* (ATP) enligt AFL i dess lydelse före år 2003 dels av änkepension som är ett tillägg (90-procentstillägget). Detta tillägg ersätter det första prisbasbeloppets inkomster, dvs. det som före år 2003 betalades ut som *folkpension* i 30-delar.

Syftet med 90-procentstillägget är att änkan ska få kompensation för det första prisbasbeloppets inkomster. Det vill säga att tillägget motsvarar den del av änkepensionen som före den 1 januari 2003 betalades ut som 30-dels *folkpension*.

Före 2003 bestod änkepensionen av folkpension och *tilläggs pension* (ATP) ATP. Folkpensions- och ATP-systemen avskaffades från 1 januari 2003. Änkepension i form av folkpension och ATP blev änkepension. Ett nytt skydd, garantipension till änkepension infördes och *det särskilda grundavdraget för pensioner* (SGA) avskaffades.

23.5.1. Kvinnor födda 1945 och senare

Enligt nuvarande bestämmelser i SFB görs beräkning av änkepension till en kvinna som är född 1945 eller senare utifrån förtidspension beräknad enligt AFL i dess lydelse före år 2003 för den avlidne eller tilläggs pension i form av allmän pension för den avlidne (84 kap. 6 § SFB).

Änkepension enligt SFBP beräknas för tid från och med den 1 januari 2011 på samma sätt som *tilläggs pension i form av änkepension* enligt AFL i dess lydelse före år 2003 och som änkepension enligt infEPL och EPL för tiden 2003–2010.

Änkepension till en kvinna född 1945 eller senare beräknas under antagande att mannen hade avlidit vid utgången av år 1989. Pensionen beräknas på grundval av de pensionspoäng som mannen fram till dess hade tillgodoräknats. Endast år med faktiskt intjänade pensionspoäng tillgodoräknade före år 1990 ska enligt SFBP användas vid beräkningen (7 kap. 26 § SFBP).

I de fall då mannen hade förtidspension vid utgången av år 1989 tas hänsyn till antagandepoäng till och med år 1989 men inte för åren därefter (prop. 1987/88:171, avsnitt 12.1 s. 227). Läs mer i avsnitt 16.1.

23.5.2. 90-procentstillägg för kvinnor födda 1945 eller senare

Beräkningen av 90-procentstillägget till kvinnor födda 1945 eller senare överensstämmer i princip med beräkningen av *änkepension i form av folkpension* enligt AFL i dess lydelse före år 2003.

För änkor födda 1945 eller senare gäller att 90-procentstillägget beräknas i förhållande till hur många år med pensionspoäng den avlidne mannen hade tillgodoräknats till och med år 1989 (7 kap. 26 § SFBP). Endast år med faktiskt intjänade pensionspoäng tillgodoräknade före år 1990 ska användas vid beräkningen (7 kap. 26 § SFBP).

23.5.3. Kvinnor född 1944 eller tidigare

Enligt nuvarande bestämmelser i SFB görs beräkning av änkepension till en kvinna som är född 1944 eller tidigare utifrån förtidspension beräknad enligt AFL i dess lydelse före år 2003 för den avlidne eller inkomstgrundad allmän pension för den avlidne (84 kap. 2 § SFB).

Bestämmelserna om beräkning av änkepension för tid från och med den 1 januari 2011 enligt SFBP överensstämmer med bestämmelserna om beräkning av *tilläggs pension i form av änkepension* enligt AFL i dess lydelse före år 2003 och med bestämmelserna i infEPL och EPL för tiden 2003–2010.

Änkepension som grundar sig på dödsfall före år 2003 ska på visst sätt beräknas på den avlidnes förtidspension eller ålderspension (10–13 §§ infEPL). Dessa bestämmelser överensstämmer med bestämmelserna om beräkning av barnpension enligt 7 kap. 2 § 1 SFBP. Läs mer i version 6 av denna vägledning om hur änkepensionen ska beräknas om den avlidne

- hade förtidspension enligt AFL vid dödsfallet
- inte hade förtidspension och inte hade fyllt 65 år
- hade fyllt 65 år och hade allmän pension vid dödsfallet
- hade fyllt 65 år och inte hade allmän pension vid dödsfallet.

23.5.4. 90-procentstillägg för kvinnor födda 1944 eller tidigare

90-procentstillägget har inte kunnat nybeviljas för tid från och med 1 januari 2010. En änka född 1944 eller tidigare har då fyllt 65 år och har därför inte rätt till 90-procentstillägget.

Om det blir aktuellt att bevilja 90-procentstillägg till en änka som är född 1944 eller tidigare för tid före 1 januari 2010 finns de bestämmelserna i den upphävda lagen om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (EPL). Dessa bestämmelser beskrivs i version 2 av denna vägledning.

23.6. Särskild efterlevandepension och garantipension till sådan pension

Den särskilda efterlevandepensionen infördes den 1 januari 1990. Syftet var att den skulle utgöra ett skydds nät för efterlevande män och kvinnor som inte kunde klara sin försörjning genom förvärvsarbete eller på annan väg. Särskild efterlevandepension betalades ut efter det att rätten till omställningspension upphört (8 kap. 6 § AFL i dess lydelse före den 1 januari 2003).

Särskild efterlevandepension avvecklades efter utgången av år 2002 (prop. 1999/2000:91 s. 159). Motiveringen till att förmånen avskaffas är att de försörjningsproblem som kan uppstå efter en makes frånfalle istället bör lösas genom arbetsmarknadsmässiga åtgärder eller om arbetsförmågan har sin grund i medicinska skäl inom ramen för sjukförsäkringen eller förtidspensioneringen (bet.1999/2000: SfU13 Efterlevandepensioner och efterlevandestöd till barn, s. 30).

Särskild efterlevandepension har inte kunnat beviljas sedan 2003. Pensionsmyndighetens uppgift från denna tidpunkt har varit att besluta om ändrade förutsättningar föranleder minskning eller indragning av förmån samt bedöma fortsatt rätt till ersättning fram till förmånstagarnas 65 års månad. De sista utbetalningarna av särskild efterlevandepension och garantipension till särskild efterlevandepension inträffade i april 2019.

23.7. Försäkringsperioder och försäkringstid

Försäkringsperiod i Sverige är den tid en person arbetat i Sverige och tjänat in pensionsgrundande inkomst. *Försäkringstid* i Sverige är den tid en person bott i Sverige.

23.7.1. Att utreda försäkringstid i Sverige – kort historik med nyckelårtal

Lagstiftningen har förändrats över tiden. Utöver svensk lagstiftning finns EU-lagstiftning och konventioner slutna med andra länder som kan påverka hur vi fastställer försäkringstid i Sverige.

23.7.1.1. 1960–1998

Arbetstid (pensionsgrundande inkomst) fastställs från och med 1960 till och med 1998 utifrån 11 kap. AFL i dess lydelse före 1999. Det gäller för samtliga förmåner och samtliga personer.

23.7.1.2. 1994 eller senare

Från år 1994 påverkas den svenska lagstiftningen av *EEG förordningen 1408/71*. EEG-lagstiftningen reglerar bl.a. försäkringstillhörigheten och bestämmer vilket lands försäkring en person ska tillhöra vid varje tidpunkt.

23.7.1.3. 1999–2010

År med *pensionsgrundande inkomst* regleras för åren 1999–2010 i LIP.

23.7.1.4. Före 2000

Fram till och med år 2000 ska *bosättningstid enligt övergångsbestämmelser* fastställas utifrån 5 kap. AFL i dess lydelse före 2001.

23.7.1.5. 2001–2010

För åren 2001–2010 regleras *försäkringstillhörigheten* i Sverige, dvs. var den enskilde anses bosatt, i SofL.

23.7.1.6. 2010 eller senare

Från och med 1 maj 2010 har vi en ny förordning inom EU, *förordning 883/2004*. I sak är det inte mycket som är ändrat jämfört med den tidigare förordningen 1408/71.

23.7.1.7. 2011 eller senare

Från och 1 januari 2011 fastställs *försäkringstid* och *försäkringsperioder* utifrån 5 och 6 kap. SFB och 2 kap. SFBP. Som tidigare tas hänsyn till vad som framgår av EG-förordningarna och konventioner.

23.7.2. Perioder genom arbete

Med arbete menas att den enskilde har haft en inkomst som har gett pensionsrätt.

För tiden mellan 1960–1998 reglerades rätten att vara försäkrad för tilläggspension, dvs. inkomstgrundad pension, i 11 kap. AFL. Från och med 1999 reglerades rätten att vara försäkrad för inkomstgrundad ålderspension och kunna få PGI i 2 kap. LIP. Från och med januari 2011 finns motsvarande bestämmelser i 59 kap. SFB.

23.7.2.1. Rätten att vara försäkrad för allmän tilläggspension för utländsk medborgare enligt äldre lagstiftning

För att tillgodoräknas pensionspoäng mellan 1960–1967 för utländska medborgare (icke nordiska) krävdes mantalsskrivning i Sverige. Om den avlidne inte var folkbokförd eller kyrkobokförd i Sverige före den 1:a november året innan intjänandeåret fanns det inte rätt till pensionspoäng för detta intjänandeår.

För tid från och med 1968 krävs för utländska medborgare bosättning i Sverige för att vara försäkrade för tilläggspension enligt 11 kap. AFL. Svenska medborgare var alltid försäkrade för inkomstgrundad pension.

23.7.2.2. Nordiska medborgares rätt att vara försäkrad för allmän tilläggspension enligt äldre lagstiftning

Nordiska konventionen från 1956 artikel 5 innebar att en nordisk medborgare endast behövde vara bosatt i Sverige för att tillgodoräknas pensionspoäng. Vid registrering av pensionspoäng behandlades nordiska medborgare på samma sätt som övriga utländska medborgare under åren 1960–1965. Det innebar att de endast tillgodoräknades pensionspoäng om de var mantalsskrivna i Sverige. Vid prövning av rätt till pension får dessa därför i efterhand tillgodoräknas pensionspoäng om de uppfyller övriga villkor för rätt till pensionspoäng.

23.7.2.3. År före 1960 – ingen rätt till allmän tilläggspension

Det finns ingen rätt till försäkringsperiod av arbete innan ATP infördes 1960. Endast bosättnings tid kan godkännas för perioder före 1960.

23.7.2.4. Gränsgångare

Personer som bor i ett land men arbetar i ett annat land betecknas *gränsgångare*. Dessa kunde till en början inte få ATP-poäng. Tidpunkten från och med vilken rätt till ATP-poäng finns varierar

- finska gränsgångare från och med 1969
- norska gränsgångare från och med 1972
- danska gränsgångare från och med 1974.

Tid innan dessa angivna år ger endast rätt till bosättnings tid för gränsgångare.

23.7.2.5. Sjöskatteår 1960–1973

Utländska medborgare som under perioden 1960–1973 har betalat sjömansskatt kan få en försäkringsperiod av arbete trots att ingen utländsk sjöman var försäkrad för tilläggspension dessa år. Det här gäller personer födda mellan 1938–1953, dvs. de som kan ha rätt till tilläggspension i form av ålderspension.

23.7.2.6. Jämställda år – efterlevandepension före 2003

Följande förmåner kan beviljas med *jämställda år* dvs. 30-delar som inte beräknas på PGI utan på andra uppgifter. Dessa 30-delar används vid beräkning av folkpension enligt äldre lagstiftning för efterlevandepension när dödsfallet har inträffat före 2003.

Exempelvis kan jämställt år ges för år med inbetald sjömansskatt för utländska medborgare under åren 1960–1973 och för svenska medborgare före 1960. Ett annat exempel är att anställda hos ambassad och konsulat inte fick PGI under åren 1960–1962 och kan få jämställda år för denna tid.

23.7.3. Perioder genom bosättning – tid före 2001

En period av bosättning grundar sig på att personen har sin egentliga hemvist i Sverige.

Försäkringstid för tid före 2001 regleras, enligt övergångsregler, i den upphävda AFL. Huvudregeln är folkbokföring och tidigare regler om kyrkobokföring för att få rätt till bosättningstid i Sverige.

Om avsikten med vistelsen i Sverige inte varit att stanna minst ett år eller stadigvarande, t.ex. om vistelsen endast är för sommararbete, ska inte bosättningstiden godkännas enligt den upphävda AFL om det inte finns folkbokföringsuppgift eller tid med inkomst.

Specialregler gäller för utsända, statligt anställda personer med rätt till pension från Statens tjänstepensionsverk (SPV) etc.

23.7.3.1. Hemlandstid – flyktingar före 2001

Om den avlidne har fått uppehållstillstånd med anledning av flyktingstatus kan åren i hemlandet också få räknas som bosättningstid i Sverige. Ett ytterligare villkor är att tiden i hemlandet inte ger rätt till pension från hemlandet.

23.7.3.2. Vistelsetid – uppehållstillstånd före 2001

Den som ansökt om uppehållstillstånd får tillgodoräkna tiden innan tillståndet beviljats som bosättningstid i Sverige om vistelsen varit oavbruten i Sverige mellan ansökningstillfället och datum för beviljandet av uppehållstillstånd, alternativt folkbokföringen.

23.7.3.3. Studenter före 2001

För tid före 1993 kan studier utomlands endast ge rätt till bosättningstid i Sverige om det finns intyg från CSN om att studierna gett rätt till studiebidrag.

För perioden 1993–2002 ska en ansökan ha lämnats in för att tiden med studier utomlands ska kunna tillgodoräknas som bosättningstid i Sverige.

23.7.3.4. Artister före 2001

Före 1993 betalade artister bevillningsavgift vilket inte gav rätt till PGI. Detta framgår av eventuellt taxeringsbeslut eller annat underlag från Skatteverket. Bosättningstid kan dock ändå beviljas om folkbokföring finns eller annat underlag om taxerad inkomst av tjänst där ”vanlig” skatt har betalats dvs. betyg, arbetsintyg, uppgift om inbetald skatt etc.

Från 1993 är artister skattskyldiga och har i och med det rätt till PGI. Bosättningstid kan beviljas om underlag finns om anställningen t.ex. betyg eller arbetsintyg.

23.7.3.5. Sjömän före 2001

En sjöman, oberoende av födelsestid, som arbetat på svenskt fartyg och som betalat sjömansskatt kan få bosättningstid under perioderna som sjömannen varit ombord på fartyget trots att sjömannen inte är folkbokförd i Sverige.

23.7.3.6. Tid med inkomst före 2001

Det finns rätt till bosättningstid om det finns inkomst som skulle ha varit pensionsgrundande enligt 11 kap. AFL (åren 1960–1998) eller enligt 2 kap. LIP (från 1999 och framåt) även om tiden är kortare än ett år och den

enskilde inte har varit folkbokförd eller kyrkobokförd i Sverige. Det behöver inte finnas fastställd PGI utan den enskildes inkomst kan t.ex. vara en så låg inkomst att den inte kan ge PGI, eller så var den enskilde inte mantalsskriven i Sverige aktuellt inkomstår.

Oberoende av om det finns PGI eller inte ska anställningsperioden (från anställningsdatumet till slutdatumet) godkännas som bosättningstid i Sverige.

23.7.3.7. Medförsäkrad (make, maka eller barn) före 2001

För medförsäkrade, medföljande make eller maka och barn under 18 år, till utsända statligt anställda, diplomater m.fl. och biståndsarbetare, missionärer samt utlandsstuderande kan tiden utomlands få räknas som svensk bosättningstid om tiden i utlandet inte gett rätt till pension från det landet för den medförsäkrade.

23.7.3.8. Statsanställda och anställda vid FN, Sida etc. före 2001

Statsanställda som arbetar i andra länder kan få räkna tiden med arbete som bosättningstid trots att arbetet bedrivs i ett annat land. Inom kategorin statsanställda räknas personal på ambassader och konsulat, dock inte de som är lokalt anställda. Vidare räknas diplomater och FN-anställda, som avlönas av svenska armén. FN-anställda som inte avlönats av svenska staten kan inte få bosättningstid under sin anställningstid i Sverige.

Sida-anställda som varit anställda i olika bilaterala projekt kan få bosättningstid i Sverige. Det finns dock en äldre förordning (1985:73) som ger en begränsning för Sida-anställda. För perioden 1985-04-01 till 1994-06-30 krävs det att den enskilde har intjänat pensionsgrundande inkomst under perioden som anställd för att bosättningstid ska godkännas. Det räcker att inkomsten skulle kunna varit PGI-grundande om inkomsten överstigit gällande lägre gräns för rätt till PGI.

23.7.3.9. Tid som sammanfaller med annan nordisk tid

När en nordisk medborgare arbetat i ett nordiskt land men bott i ett annat för tid före 1994, ska bosättningstiden endast fastställas i arbetslandet (artikel 11 i nordiska konventionen).

Från och med 1994 gäller EEG förordningen 1408/71 och enligt denna ska arbetslandet stå för all försäkring, dvs. arbetar den sökande i Land A ska Land A också ge bosättningstid för arbetsperioden. Samma regler finns i EG förordningen 883/2004 som trädde i kraft 1 maj 2010.

23.7.4. Perioder genom bosättning – 2001 eller senare

Försäkringstid för tid från och med 2001 reglerades i den upphävda SofL, och från och med januari 2011 i SFB.

Förmånerna delas in i två grupper, bosättningsbaserade förmåner och arbetsbaserade förmåner. Om en person har arbetat i Sverige utan att vara bosatt här, finns inte rätt till bosättningsbaserade förmåner och någon bosättningstid ska inte godkännas.

Personer som endast arbetat här i Sverige utan att vara folkbokförda här eller har sin hemvist här, får ingen bosättnings tid från och med 2001-01-01 enbart med stöd av sitt arbete.

Samma gäller övriga personer som endast har arbetat i Sverige utan att vara stadigvarande bosatta här, t.ex. sommarjobbare och sjömän. Det krävs folkbokföring för att bosättnings tid ska godkännas, inte endast arbete.

För personer som tillhör personkretsen i EG förordning 883/2004 eller EEG förordning 1408/71 gäller inte bara svensk lagstiftning. Dessa personer ska tillhöra svensk försäkring fullt ut om de har sitt arbete här. De ska således också tillgodoräknas bosättnings tid under sin anställnings tid från 2001. Detsamma gäller sjömän som omfattas av förordning 883/2004 eller förordning 1408/71.

23.7.4.1. Hemlandstid – flyktingar 2001 eller senare

Om den avlidne har fått uppehållstillstånd med anledning av flyktingstatus kan åren i hemlandet också få räknas som bosättnings tid i Sverige under förutsättning att tiden inte ger rätt till pension från hemlandet.

23.7.4.2. Vistelsetid – uppehållstillstånd 2001 eller senare

Den som har ansökt om uppehållstillstånd kan få tillgodoräkna tiden innan tillståndet beviljats som bosättnings tid i Sverige. Detta under förutsättning att personen har vistats oavbrutet i Sverige mellan ansökningstillfället och datum för beviljande av uppehållstillståndet, alternativt folkbokföringen.

Från och med 30 april 2006 kan EES-medborgare (EES är EU-länderna samt Norge, Island och Liechtenstein) istället för uppehållstillstånd få uppehållsrätt. För att få uppehållsrätt krävs att den enskilde kan försörja sig. En bedömning måste göras från fall till fall om uppehållsrätt för att bosättnings tid ska kunna godkännas. Om en person haft uppehållsrätt mer än fem år i en följd får personen en permanent uppehållsrätt som ger rätt till bosättnings tid.

23.7.4.3. Studenter 2001 eller senare

SofL respektive SFB ger rätt till bosättnings tid utomlands för den som genomför en studiestödsberättigande utbildning och för doktorander som fått särskilt bidrag för doktorander.

23.7.4.4. Medförsäkrad (make, maka eller barn) 2001 eller senare

Enligt SofL respektive SFB kan medförsäkrad, medföljande make eller maka och barn under 18 år, få bosättnings tid om den enskilde varit försäkrad för arbete i Sverige.

23.8. Efterlevandepension och efterlevandestöd i ett internationellt perspektiv

Enligt dom från HFD (HFD 2018 ref. 38, mål nr 4078-14) är garantipensionen att betrakta som en *minimiförmån* från januari 2018. Garantipension till omställningspension har tidigare betraktats som *en pension* enligt förordning 883/2004. Den har då pro-rata beräknats på två

sätt. Det ena beräkningssättet har använts fram till 2007 och det andra mellan 2007–2017.

- Läs mer i Pensionsmyndighetens vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner. Förmåner vid ålderdom och dödsfall enligt EG-förordningarna och EU-förordning 1231/2010.*

23.9. Motiv till avskaffad änkepension och 65-årsgräns för omställningspension

I SOU 1987:55 *Efterlevandepension, Reformering av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner* föreslås en reformering av familjepensionering. Utredningen skriver att änkepensionering bör avvecklas på sikt och ersättas med nya former av stöd. En grundläggande princip i reformeringen är enligt utredningen att de nya efterlevandestöden ska utformas på sådant sätt att det råder full könsjämlighet, dvs. att identiska regler gäller för män och kvinnor.

En annan utgångspunkt är att stödet till vuxna efterlevande bör ges en mer tidsbegränsad och behovsinriktad utformning än dagens änkepension. Stödet bör primärt inriktas på aktiverande åtgärder, inte passiverande.

Regelsystemet bör utformas så, att det inte motverkar utan medverkar till att den efterlevande kan kvarstå i eller återgå till förvärvsarbete. Utredningen menar att änkepensioneringen i mycket har en prägel som gör att den kan få passiverande verkningar, och ett nytt system bör ha till utgångspunkt att bereda vuxna efterlevande i aktiv ålder möjlighet att ha en plats i förvärvslivet. Enligt utredningens uppfattning är den bästa lösningen när det gäller att tillgodose stödbehovet för dessa efterlevande att de får tillfälle att delta i arbetslivet och härigenom erhålla en på egna insatser grundad försörjning. Förmånerna från efterlevandepension bör vidare ge ekonomisk kompensation för de direkta följderna av dödsfallet och syfta till att utgöra komplement till de generellt verkande insatser som görs på andra områden (SOU 1987:55 s. 157).

23.10. Riktålder införs

Begreppet riktålder har införts i SFB.

Riktålder för pension

2 kap. 10 a § SFB

Vissa förmåner och beräkningar som anges i denna balk ska knytas till en särskild ålder (riktålder för pension) som beräknas för varje år enligt bestämmelserna i 10 b §.

Genom bestämmelsen har ett nytt åldersbegrepp för pension, riktålder, införts. Åldern för tidigast möjliga uttag av allmän pension och beviljande av garantipension kommer att kopplas till medellivslängdens utveckling. Riktåldern, som beräknas för varje år, ska anpassas till utvecklingen av

medellivslängden i Sverige. Riktåldern kommer att beräknas första gången 2020 för att tillämpas sex år senare.

Det finns ännu inga lagförslag när det gäller tillämpningen av riktåldern och de förändringar som enligt pensionsgruppens tidigare förslag är tänkta att träda ikraft 2023 och 2026.

I fråga om efterlevandepension påverkar de föreslagna lagändringarna perioden under vilken förmån kan utbetalas samt det underlag som läggs till grund för beräkning av förmån.

www.pensionsmyndigheten.se